

GRUNDERNA FÖR GYMNASIETS LÄROPLAN 2019

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Föreskrifter och anvisningar 2019:2b

© Utbildningsstyrelsen

Föreskrifter och anvisningar 2019:2b

ISBN 978-952-13-6624-6 (häft.)

ISBN 978-952-13-6625-3 (pdf)

ISSN-L 1798-887X

ISSN 1798-887X (tryckt)

ISSN 1798-8888 (pdf)

Ombrytning: Grano Oy

Tryck: PunaMusta Oy, Helsingfors

www.utbildningsstyrelsen.fi

www.oph.fi/svenska/bokhandel

Anordnarna av gymnasieutbildning Gymnasierna

Rätten att meddela föreskriften följer av
Gymnasielagen (714/2018) 12 § 1 mom., 27 § 5 mom.,
31 § 2 mom., 32 § 2 mom., 37 § 5 mom., 39 § 4 mom.
och 40 § 3 mom.
Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) 13 § 3
mom. (ändrad genom lag 791/2014) och 24 § 1 mom.
(ändrad genom lag 791/2014)

Upphäver Utbildningsstyrelsens föreskrifter nr
60/011/2015, OPH-865-2017 och OPH-887-2018.

GRUNDERNA FÖR GYMNASIETS LÄROPLAN 2019

Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för unga

Utbildningsstyrelsen har fastställt Grunderna för gymnasiets läroplan 2019 för
gymnasieutbildning för unga i enlighet med det bifogade dokumentet.

Anordnaren av gymnasieutbildning ska i enlighet med 12 § i gymnasielagen
godkänna en läroplan enligt dessa grunder för gymnasiets läroplan .

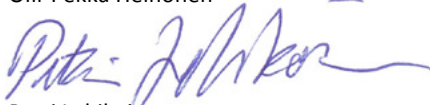
Utbildningsanordnarna ska iaktta föreskriften från och med 1.8.2021. En läroplan
som har gjorts upp enligt dessa grunder för gymnasiets läroplan ska tas i bruk för de
studerande som inleder gymnasiestudier 1.8.2021 och därefter ska
läroplansgrunderna tas i bruk årskursvist.

I gymnasieutbildningen för unga ska iakttas de föreskrifter som upphävs genom
denna föreskrift och de läroplaner som gjorts upp enligt dem ända tills en läroplan i
enlighet med denna föreskrift tas i bruk.

Generaldirektör

Olli-Pekka Heinonen

Undervisningsråd

Petri Lehikoinen

BILAGA

Grunderna för gymnasiets läroplan 2019

INNEHÅLL

FÖRORD	9
1 UPPGÖRANDE AV OCH INNEHÅLL I LÄROPLANEN	12
1.1 Uppgörandet av läroplanen	12
1.2 Läroplanens innehåll	13
2 GYMNASIEUTBILDNINGENS UPPDRAG OCH VÄRDEGRUND	15
2.1 Gymnasieutbildningens uppdrag	15
2.2 Värdegrunden	15
3 UNDERVISNINGEN	17
3.1 Studiernas uppbyggnad	17
3.2 Synen på lärande	17
3.3 Studiemiljöer och studiemetoder	18
3.4 Verksamhetskultur	19
3.5 Samarbete mellan hem och läroanstalt	22
3.6 Högskolor, arbetsliv och internationalisering	23
4 HANDLEDNING OCH STÖD FÖR DEN STUDERANDE	27
4.1Handledning	27
4.2 Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet	30
4.3 Studerandevård	32
4.3.1 Centrala principer för studerandevården	33
4.3.2 Uppgörandet av planer inom studerandevården	35
4.4 Plan för användningen av disciplinära åtgärder och förfaringssätt	40
4.5 Särskilda frågor angående språk och kultur	41
5 BEDÖMNINGEN AV DEN STUDERANDES LÄRANDE OCH KUNNANDE	46
5.1 Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen	46
5.2 Bedömning av ett studieavsnitt	47
5.2.1 Siffervitsord och prestationsanteckningar	48
5.2.2 Självständigt genomförda studier	48
5.2.3 Bedömningen av muntlig språkfärdighet	49
5.2.4 Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna	49
5.2.5 Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier	50
5.2.6 Bedömning av mångsidig kompetens	52
5.3 Bedömningen av en ämneslärokurs	52
5.4 Slutförande av gymnasiets lärokurs	54

5.5	Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs.	55
5.6	Betyg och betygsanteckningar	56
5.7	Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå	59

6 MÅL FÖR LÄRANDET OCH CENTRALT INNEHÅLL I UNDERVISNINGEN . . . 60

6.1	Allmänna mål för undervisningen	60
6.2	Mångsidig kompetens	62
6.3	Modersmål och litteratur	67
6.3.1	Lärokursen svenska och litteratur	70
6.3.2	Lärokursen finska och litteratur	78
6.3.3	Lärokursen samiska och litteratur	85
6.3.4	Lärokursen romani och litteratur	93
6.3.5	Lärokursen teckenspråk och litteratur.	101
6.3.6	Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur	108
6.3.7	Lärokursen finska som andraspråk och litteratur	117
6.3.8	Lärokursen svenska för samisktalande	127
6.3.9	Lärokursen finska för samisktalande	127
6.3.10	Lärokursen svenska för teckenspråkiga	128
6.3.11	Lärokursen finska för teckenspråkiga	128
6.3.12	Lärokursen modersmål och litteratur för studerande med övriga modersmål.	128
6.4	Det andra inhemska språket	129
6.4.1	Finska	129
6.4.1.1	Finska, A-lärokurs	135
6.4.1.2	Finska, modersmålsinriktad lärokurs	140
6.4.1.3	Finska, B1-lärokurs.	146
6.4.1.4	Finska, B3-lärokurs.	151
6.4.2	Svenska	154
6.4.2.1	Svenska, A-lärokurs	160
6.4.2.2	Svenska, B1-lärokurs.	165
6.4.2.3	Svenska, B3-lärokurs.	169
6.4.2.4	Svenska, modersmålsinriktad lärokurs	172
6.5	Främmande språk	178
6.5.1	Främmande språk, engelska, A-lärokurs	184
6.5.2	Främmande språk, A-lärokurs	190
6.5.3	Främmande språk, B1-lärokurs.	195
6.5.4	Främmande språk, B2-lärokurs	195
6.5.5	Främmande språk, B3-lärokurs	198
6.5.6	Främmande språk, asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs	202

6.5.7	Främmande språk, asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	202
6.5.8	Främmande språk, samiska, A-lärokurs	206
6.5.9	Främmande språk, samiska, B2-lärokurs	212
6.5.10	Främmande språk, samiska, B3-lärokurs	216
6.5.11	Främmande språk, latin, B2-lärokurs	220
6.5.12	Främmande språk, latin, B3-lärokurs	223
6.6	Matematik	226
6.6.1	Gemensamt studieavsnitt i matematik	229
6.6.2	Lång lärokurs i matematik.	230
6.6.3	Kort lärokurs i matematik	235
6.7	Biologi	239
6.8	Geografi	247
6.9	Fysik	255
6.10	Kemi	264
6.11	Filosofi	274
6.12	Psykologi	279
6.13	Historia	288
6.14	Samhällslära	297
6.15	Religion	304
6.15.1	Evangelisk-luthersk religion.	307
6.15.2	Ortodox religion	311
6.15.3	Katolsk religion	315
6.15.4	Islamisk religion	319
6.15.5	Judisk religion.	323
6.15.6	Övriga religioner	327
6.16	Livsåskådningskunskap	328
6.17	Hälsokunskap.	335
6.18	Gymnastik	341
6.19	Musik.	347
6.20	Bildkonst	351
6.21	Studiehandledning	359
6.22	Temastudier.	362
6.23	Gymnasiediplom	362

BILAGOR 368

Bilaga 1	Statsrådets förordning om gymnasieutbildning	368
Bilaga 2	Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling	378
Bilaga 3	Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen.	388

Bilaga 4	Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen.	396
Bilaga 5	Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen	404

FÖRORD

Ett omfattande projekt för att förnya gymnasieutbildningen inleddes år 2017. Det inbegriper en reform av gymnasielagen och gymnasieutbildningens verksamhet samt ändringar i statsrådets förordning om gymnasieutbildning och författningarna om studentexamen. De här grunderna för gymnasiet läroplan utgår från gymnasielagen (714/2018) och från statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018).

De lokala läroplanerna som utarbetas utifrån dessa grunder för gymnasiet läroplan ska tas i bruk 1.8.2021. Den nya gymnasielagen trädde i kraft 1.8.2019, men alla frågor som beskrivs närmare i grunderna för gymnasiet läroplan, det vill säga frågor som berör undervisning, stöd för lärandet, handledning och samarbete, förpliktar utbildningsanordnarna från och med augusti 2021.

Målet med gymnasiereformen är att höja medborgarnas utbildningsnivå för att Finland ska vara så framgångsrikt som möjligt under de kommande årtiondena. Målsättningen är att andelen 25–34-åringar som har en högskoleutbildning ska stiga från 41 procent, som den låg på då lagen utarbetades, till 50 procent senast år 2030. I framtiden behövs stark sakkunskap och mer arbetskraft med högskoleutbildning än i dagens läge, särskilt inom tillväxtbranscherna. Därför strävar man efter att med reformen göra gymnasieutbildningen mer attraktiv som en allmänbildande utbildningsform som ger behörighet till fortsatta studier vid en högskola. Vidare vill man förbättra utbildningens kvalitet och inlärningsresultaten samt göra övergången från andra stadiets studier till högskolestudier smidigare. Centrala medel för att målen ska uppnås är mer individuella och flexibla studier, den handledning och det stöd som de kräver samt studier över läroämnesgränserna och högskolesamarbete.

Den målsatta tiden för gymnasieutbildningen är fortfarande tre år och gymnasieutbildningen ordnas separat för unga och vuxna med olika lärokurser. Dimensioneringen av lärokurserna och studierna som hör till dem utgår från studiepoäng i stället för kurser. Det som tidigare utgjorde en kurs (till exempel 38 lektioner á 45 minuter eller 22,8 lektioner á 75 minuter) omfattar nu två studiepoäng. En studiepoäng omfattar alltså 19 lektioner á 45 minuter eller 11,4 lektioner á 75 minuter. Lärokursen för gymnasieutbildning för unga består av 150 studiepoäng och lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna av 88 studiepoäng. Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska inbegripa minst 20 studiepoäng av nationella valfria studier.

I gymnasieutbildningen eftersträvas förutom att den studerande ska kunna hantera läroämnenas mål och centrala innehåll även att hen ska utveckla en

mångsidig kompetens. För att förenhetliga gymnasieutbildningen har man i grunderna för gymnasiets läroplan utarbetat följande delområden inom mångsidig kompetens som bildar gemensamma mål för samtliga läroämnen: 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhälllig kompetens, 5) etisk kompetens och miljökompetens samt 6) global kompetens och kulturell kompetens. Den mångsidiga kompetensen hjälper den studerande att i det vardagliga livet tillämpa de kunskaper och färdigheter som hen utvecklat i läroämnena. Mångsidig kompetens syftar till de kognitiva färdigheter, metaferdigheter och egenskaper som utgör grunden för lärandet och kunnandet och som behövs i studier, arbete, hobbyer och i vardagen. Den mångsidiga kompetensen skapar också förutsättningar för sådana kunskaper och färdigheter som hjälper den studerande att hantera förändringar som följer av digitaliseringen och av att världen blir allt mer komplex.

En enhetligare gymnasieutbildning främjas också av studiernas nya struktur. I grunderna för gymnasiets läroplan bildar de obligatoriska och nationella valfria studierna moduler med en omfattning av 1–3 studiepoäng. Av modulerna bygger man på lokal nivå upp studieavsnitt, antingen för enskilda läroämnen eller för flera ämnen gemensamt. Studieavsnitten ersätter därmed de tidigare kurserna i gymnasiet och kan vara olika till sin omfattning och form. Studierna bedöms utifrån studieavsnitten. Om ett studieavsnitt består av flera läroämnen ska vitsord ges i respektive läroämne.

Målet är att främja de studerandes välbefinnande och allt bättre stödja dem i deras studier. Gymnasiernas verksamhetskultur ska starkare ta fasta på de studerandes delaktighet, samarbete, samhörighet och mångfald med beaktande av den enskilda individens behov. Gymnasiestudierna blir mer studerandeorienterade och studierna mer individualiserade, vilket ska bidra till att studiemotivationen ökar och att studierna känns mer meningsfulla.

En studerande har rätt att regelbundet få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier. En studerande som avslutar sina gymnasiestudier har också rätt att få handledning för ansökan till fortsatta studier. Handledning ges åt en studerande vars studierätt för att genomgå gymnasieutbildningens lärokurs håller på att upphöra eller som har meddelat om sin avgång, samt åt personer som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs men inte har fått en plats för fortsatta studier. Den studerande har rätt till handledning under det år som följer på året då lärokursen slutfördes. En studerande som på grund av inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna har rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet.

Anordnarna av gymnasieutbildningen får en allt starkare samarbetskyldighet, i synnerhet i fråga om samarbetet mellan gymnasierna och högskolorna. En del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor så att varje studerande i gymnasiet har möjlighet att få erfarenheter av högskolestudier. Undervisningen ska därtill ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Med en högklassig utbildning, mångsidiga kontakter till omvärlden, en verksamhetskultur som präglas av delaktighet och gemenskap samt livskompetens som stödjer välbefinnandet och självkänndomen kan den studerande tillägna sig en djupare bildning, hjärtats bildning. Syftet är i enlighet med gymnasielagen att stödja den studerandes utveckling till en god, harmonisk och bildad människa samt en aktiv samhällsmedlem. Ett viktigt mål med tanke på individen och samhället är att uppnå de traditionella bildningsidealerna, det vill säga godhet, sanning och skönhet.

1 UPPGÖRANDE AV OCH INNEHÅLL I LÄROPLANEN

1.1 Uppgörandet av läroplanen

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- gymnasielagen (714/2018)
- statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018)
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner
- den årliga plan som utgår från läroplanen.

Alla som ordnar gymnasieutbildning för unga ska göra upp en lokal läroplan utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, om inte annat följer av utbildningstillståndet som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Om tillståndet att ordna gymnasieutbildning innefattar en särskild utbildningsuppgift, ska bestämmelserna angående den beaktas då läroplanen utarbetas. Gymnasieutbildningen är en helhet där målen och innehållet inom olika delområden hör samman och bildar en grund för undervisningen och verksamhetskulturen. Utöver bestämmelser om mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande innehåller grunderna för läroplanen även närmare beskrivningar som förtydligar dessa. Av textens karaktär framgår om det är frågan om en förpliktande bestämmelse eller en text som preciserar den.

I den lokala läroplanen beslutas om undervisningen och fostran i gymnasiet. Utbildningsanordnaren ska varje år utgående från den av utbildningsanordnaren godkända läroplanen utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska med stöd av läroanstaltens undervisnings- och handledningspersonal göra upp en studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär.

När den lokala läroplanen görs upp ska man beakta undervisningsutbudet i andra skolor, gymnasiets verksamhetsmiljö, regionala styrkor och specialresurser. Gymnasieortens eller -regionens natur och miljö, historia, språkförhållanden samt näringsliv och kulturliv ger läroplanen en lokal prägel. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mer livsnära. I samband med att läroplanen görs upp ska också de mål och innehåll som föreskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan uppdateras.

Innan den lokala läroplanen tas i bruk ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs inom tre år bör i enlighet med 13 § i gymnasielagen (714/2018) tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. Den lokala läroplanen ska göras upp så att den studerande har möjlighet att göra individuella val vid den egna läroanstalten och om hen önskar även utnyttja undervisning som ordnas vid övriga läroanstalter och vid högskolor.

Utbildningsanordnaren ska avgöra på vilket sätt den lokala läroplanen görs upp utifrån grunderna för gymnasiets läroplan. Den lokala läroplanen ska göras upp i samarbete med gymnasiets personal och de studerandes vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter det med verkställande social- och hälsovårdsmyndigheter. Man kan också samarbeta med andra utbildningsanordnare och olika intressegrupper i läroplansarbetet. Alla vårdnadshavare ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra gymnasiets studerandekår och personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om planen. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen är av hög kvalitet och samhällsrelaterad betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetssätten.

När den lokala läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet, stödjer de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom gymnasiet och med det omgivande samhället.

1.2 Läroplanens innehåll

Den lokala läroplanen ska innehålla följande delar:

- gymnasiets verksamhetsidé och värdeprioriteringar
- synen på lärande, studiemiljöer och studiemetoder
- gymnasiets verksamhetskultur i huvuddrag
- en av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet
- gymnasiets språkprogram
- principer för självständiga studier
- delområdena inom mångsidig kompetens
- läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen
- mål och centralt innehåll för studieavsnitten, hur målen för mångsidig kompetens uppfylls samt bedömningen per studieavsnitt
- hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs
- handledningsplan
- undervisningen för studerande som behöver stöd för lärande och studier
- undervisningen för olika språk- och kulturgrupper
- samarbetet med andra gymnasier och samarbetet med yrkesläroanstalter
- samarbetet med universitet, yrkeshögskolor och övriga läroanstalter och instanser

- internationellt samarbete
- samarbete med arbetslivet
- studerandevården
- bedömningen av den studerandes lärande och kunnande
- den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.

Om gymnasiet ordnar undervisning på främmande språk eller ger möjlighet att avlägga gymnasiediplom, ska detta beskrivas i läroplanen.

I 33 § i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs om säkerställande av de studerandes möjligheter att påverka och om studerandekårsverksamhet. Sådan verksamhet som avses i paragrafen ska planeras som en del av eller i samband med den lokala läroplanen och andra planer som grundar sig på läroplanen.

Utbildningsanordnaren svarar för att det för varje läroanstalt utarbetas en studerandevårdsplan för hur studerandevårdsverksamheten ska genomföras, utvärderas och utvecklas (elev- och studerandevårdslagen (1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016] 1 mom.).

I enlighet med 13 § i lagen om elev- och studerandevård ska det i läroanstaltens studerandevårdsplan ingå en plan för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringsätt och ge anvisningar för hur planen ska användas.

I enlighet med 5a § i lagen om jämställdhet mellan könen (609/1986, ändrad genom lag 1329/2014) ansvarar utbildningsanordnaren för att det i samarbete med personalen och de studerande årligen utarbetas en jämställdhetsplan för läroanstalten i fråga. I stället för en årlig genomgång kan en plan utarbetas för högst tre år i sänder. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller i någon annan av gymnasiets planer.

Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) ska utbildningsanordnaren se till att läroanstalten har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Planen för att främja likabehandling kan ingå i den lokala läroplanen.

2 GYMNASIEUTBILDNINGENS UPPDRAG OCH VÄRDEGRUND

2.1 Gymnasieutbildningens uppdrag

Gymnasieutbildningens uppdrag är att stärka en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan handla på ett ansvarsfullt och empatiskt sätt samt samverka med andra och utveckla sig själv.

Under gymnasietiden fördjupar den studerande kunskaper och engagemang som är väsentliga i förhållande till människan, olika kulturer, miljön och samhället. Undervisningen handleder den studerande att förstå komplexa beroende-förhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen har som uppdrag att undervisa och fostra. Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och får beredskap att möta framtiden. Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld samt utveckla hans livskompetens och färdigheter för arbetslivet.

Gymnasieutbildningen bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger allmänna och mångsidiga förutsättningar för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasietets lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer.

Gymnasieutbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner, tillägna sig världsmedborgarskap och vägleda till kontinuerligt lärande.

2.2 Värdegrunden

I grunderna för gymnasietets läroplan bygger värdegrunden på demokrati och det finländska bildningsidealet, enligt vilket samhället och kulturen utvecklas och förnyas genom utbildning och lärande. Bildning innebär att kunna utveckla en omdömesförmåga på basis av kunskap, etisk reflektion och genom att sätta sig in i en annan människas situation, både individuellt och i grupp. Bildning innebär även förmåga och vilja att på ett etiskt, empatiskt och konstruktivt sätt hantera

konflikter mellan ideal och verklighet. Bildning kommer till uttryck i omsorg, tolerans, en mångsidig uppfattning om verkligheten samt i en vilja att arbeta för positiva förändringar. Bildningsidealet i gymnasiet är en strävan efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred.

Undervisningen ska utgå från människovärdets okränkbarhet och respekt för liv och de mänskliga rättigheterna. Gymnasieundervisningen ska bygga på de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter. Den studerande ska under gymnasietiden bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar, centrala grundläggande normer och människorättsnormer som ligger till grund för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt på vilka sätt dessa rättigheter främjas. Gymnasieundervisningen ska utveckla den studerandes kunskap om olika värden genom att uppmuntra hen att reflektera över sina egna värderingar och behandla motsättningar mellan offentligt uttalade värderingar och verkligheten.

Gymnasieundervisningen ska främja likabehandling och jämställdhet samt demokrati och välbefinnande. Undervisningen ska vara religiöst och partipolitiskt obunden och icke-konfessionell och får inte användas i kommersiellt syfte. Gymnasieundervisningen ska sporra den studerande att reflektera över olika möjligheter, alternativ och missförhållanden i det finländska samhället och i den globala utvecklingen. All verksamhet i gymnasiet ska präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Gymnasieundervisningen ska lyfta fram nödvändigheten av en hållbar livsstil samt bygga en kunskapsgrund för en ekonomi som gynnar miljön och främjar medborgarnas välbefinnande. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse då det gäller att säkra en hållbar användning av naturresurser, för att motverka klimatförändringen och för att bevara den biologiska mångfalden. Gymnasieundervisningen ska uppmuntra till ansvarsfullt agerande samt till internationellt samarbete och världsmedborgarskap i enlighet med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030.

Varje gymnasium är en gemenskap, där människor med olika bakgrunder har möjlighet att upptäcka och reflektera över gemensamma värderingar och principer för ett gott liv samt lära sig samarbeta. I gymnasiet ska de studerande uppmuntras att bry sig om och ta hand om varandra. Kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet ska värdesättas. Den mänskliga och kulturella mångfalden ska ses som en rikedom och en källa till kreativitet. Gymnasieutbildningen ska värna om kulturarvet samt förmedla, utvärdera och förnya kunskap som anknyter till det.

Värdegrunden ska preciseras i den lokala läroplanen i frågor som är väsentliga för det egna gymnasiet. Värdegrunden ska genomsyra gymnasiets verksamhetskultur, undervisningen i alla läroämnen och organiseringen av arbetet. Värdegrunden i gymnasiet konkretiserar den mångsidiga kompetens som beskrivs i dessa grunder för gymnasiets läroplan.

3 UNDERVISNINGEN

3.1 Studiernas uppbyggnad

I gymnasieutbildningen för unga omfattar gymnasiets lärokurs 150 studiepoäng. Gymnasiestudierna ska bestå av obligatoriska och nationella valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda den studerande enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska innefatta nationella valfria studier enligt statsrådets förordning till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Lärokursen kan därtill omfatta gymnasiediplom och övriga valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Utbildningsstyrelsen har utarbetat grunderna för gymnasiets läroplan för sådana obligatoriska och nationella valfria studier som avses i bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning, med undantag av temastudier. Därtill har Utbildningsstyrelsen utarbetat grunder för läroplanen för gymnasiediplom. Gymnasiediplomen omfattar två studiepoäng.

Utbildningsanordnaren beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds för den studerande. Utbildningsanordnaren ska ändå erbjuda den studerande möjlighet att avlägga valfria nationella studier enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning som studieavsnitt som omfattar två studiepoäng.

I den lokala läroplanen bestäms i vilken ordning studierna i ett läroämne ska avläggas och hur de delas in i studieavsnitt.

3.2 Synen på lärande

Grunderna för gymnasiets läroplan bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva och målinriktade arbete. Under läroprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information och bygger ny kunskap utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Den studerande utvecklar lösningar och nya helheter genom att kombinera kunskaper och färdigheter på ett nytt sätt.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att ställa upp egna mål, utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt i riktning mot sina mål.

Lärandet sker genom samverkan med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Viktigt med tanke på

lärandet är också språket, den kroppsliga uttrycksförmågan och användningen av olika sinnen. I gymnasiet ska den studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att i föränderliga situationer tillämpa det hen tidigare lärt sig. Samtidigt utvecklas även färdigheter som det kontinuerliga lärandet förutsätter. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande samt i tilltagande grad självständigt ta ansvar för sina studier. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter samt uppmuntrande handledning stärker den studerandes tilltro till sina egna möjligheter och inspirerar till studier.

3.3 Studiemiljöer och studiemetoder

Studiemiljöerna och -metoderna i gymnasiet ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. I utvecklingen av studiemiljöer och val av studiemetoder ska man även ta i beaktande de studerandes olika utgångslägen och förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov samt de förutsättningar som krävs i framtiden och arbetslivet.

STUDIEMILJÖER

Mångsidiga, trygga och trivsamma studiemiljöer i gymnasiet främjar studiemotivationen, berikar erfarenheterna som studierna ger samt uppmuntrar till verksamhet som följer principen om hållbar utveckling. En bra studiemiljö stödjer såväl interaktion som kollaborativt och självständigt arbete. Vid utvecklingen av studiemiljöerna ska man fästa uppmärksamhet vid tillgänglighet och hinderfrihet. Den studerande aktiveras till att utveckla sina studiemiljöer.

Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Lokaler, material och sakkunskap som erbjuds av universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, medborgarorganisationer och konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet samt företag och andra parter ska utnyttjas såväl på nationell som på internationell nivå. De studerande ska erbjudas möjligheter att lära sig även i autentiska arbetsmiljöer som företag, andra arbetslivsorganisationer eller inom ett övningsföretag. Studiemiljöerna ska även vidgas till sammanhang utanför läroanstalten med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Den studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka, behandla och utvärdera information och för att producera och dela ny kunskap. Den studerandes individuella studiegång, lärtig och kunskapsutveckling ska stödjas genom att hen erbjuds möjligheter att genomföra studier också som nätbaserade studier.

När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i undervisning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

STUDIEMETODER

I gymnasiet ska man använda mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder som anknyter till det kunnande om vetenskapsområdets begrepp och metoder som läroämnet förutsätter. Med olika undervisningsrelaterade lösningar kan man stödja den studerande att utveckla sin förmåga att behärska helheter och sina ämnesövergripande kunskaper. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. Den studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med hens egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. Den studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna i gymnasiet är att den studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. Den studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik samt ta ansvar för sitt lärande. Hen ska använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt, både i kollaborativt och självständigt arbete.

Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man fästa uppmärksamhet vid jämlika studiemöjligheter samt sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

3.4 Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasiets uppdrag att undervisa och fostra innebär i praktiken. Den ska genomsyra läroanstaltens hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra. Gymnasiet är en egen utbildningsform och varje gymnasium har en egen verksamhetskultur. De olika delarna av den lokala läroplanen konkretiseras i verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen innehåller både medvetna och omedvetna faktorer som återspeglas i läroanstaltens verksamhet.

Verksamhetskulturen ska stödja den studerande att vara aktiv och delta i den gemensamma verksamheten. Verksamhetskulturen ska främja varje enskild studerandes möjlighet att delta i utvecklingen av studiemiljön och den gemensamma verksamhetskulturen. I grunderna för gymnasiets läroplan

betonas en verksamhetskultur som skapar en positiv attityd och uppmuntrar till lärande samt främjar en hållbar framtid. Verksamhetskulturen ska utvecklas i samarbete med de studerande, vårdnadshavarna, gymnasiets hela personal och samarbetspartner. Principerna för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen, särskilda utbildningsuppgifter och eventuella lokala prioriteringar ska beskrivas i den lokala läroplanen.

Utvecklingen av verksamhetskulturen ska utgå från följande teman:

EN LÄRANDE GEMENSKAP

Gymnasiet är en lärande gemenskap som ska främja alla sina medlemmars lärande och utmana till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts att alla är med och skapar en atmosfär som präglas av omtanke. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Arbetet ska utgå från den studerande och stärka hans utveckling och välbefinnande, lärande och ork. En positiv inställning till lärandet lägger grund för framtida färdigheter och kontinuerligt lärande.

En lärande gemenskap skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med vårdnadshavarna, andra läroanstalter och utbildningsstadier, med kultur- och forskningsinstitut, medborgarorganisationer och arbets- och företagsliv. Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och skapande av kunskap samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. Den studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

DELAKTIGHET OCH GEMENSKAP

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger den studerande förutsättningar att växa till en aktiv medborgare. Gymnasiet ska främja den studerandes delaktighet och ge hen mångsidiga möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön, verksamhetskulturen och i beredningen av beslut som inverkar på den studerande. Man ska se till att den studerande får vara med och bygga upp gemenskapens verksamhet och välbefinnande. Den studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor samt agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. Hen ska även uppmuntras att vara aktiv och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet.

Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetspartner, utveckla konstruktiva handlingssätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man använda kollaborativa arbetssätt och stödja den studerande att utveckla sociala relationer i grupp. I början av gymnasiestudierna ska fokus ligga på att öva på kollaborativa arbetssätt till exempel med hjälp av grupphandledning.

VÄLBEFINNANDE OCH EN HÅLLBAR FRAMTID

Gymnasieutbildningen stärker den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter att upprätthålla välbefinnandet under olika skeden i livet. Studiernas inverkan på den studerandes välbefinnande ska tas i beaktande i allt planerings- och utvecklingsarbete i gymnasiet som även de studerande ska delta i. Välbefinnandet styr all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen.

Verksamhetskulturen ska uppmuntra den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil samt skapa strukturer som betonar rörlighet och motion i gymnasiets vardag. En verksamhetskultur som främjar en aktiv livsstil bidrar till mindre stillasittande och leder till att den studerande upplever mindre stress samtidigt som den främjar lärandet. Pauser under skoldagen och tillräcklig vila stödjer den studerandes ork och återhämtning. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar den studerandes välbefinnande. Arbetsätt som främjar samhörighet, en trygg atmosfär och psykiskt välbefinnande är en del av skoldagen. Den studerande vägleds att identifiera sig själv som en unik individ och att skapa och upprätthålla mänskliga relationer samt att värdesätta sig själv och andra.

Den studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner vid läroanstalten. Verksamhetssätten och praxisen ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär. Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete.Handledning och studerandevård är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. Den studerande har rätt till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till hens individuella och särskilda behov.

JÄMLIKHET OCH LIKABEHANDLING

Gymnasiet ska främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet. Gemenskapens medlemmar ska bli hörda, sedda och behandlas på lika grunder. Upplevelser av rättvisa, trygghet och av att bli accepterad skapar förtroende och främjar arbetsron. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering accepteras inte, utan de ska förebyggas och tas itu med.

Likabehandling förutsätter att de grundläggande rättigheterna och möjligheterna att delta tryggas för alla och att den studerandes individuella behov tas i beaktande och värdesätts. Undervisningen är genusmedveten och respekterar den studerandes integritet. Den lärande gemenskapen uppmuntrar den studerande till att identifiera sina egna värderingar, attityder och styrkor. Den studerande handleds att förhålla sig till olika läroämnen och val utan könsbundna rollmodeller och att ha ett öppet förhållningssätt till sin framtid och sina egna mål.

KULTURELL MÅNGFALD OCH SPRÅKLIG MEDVETENHET

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i gymnasiet. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Det är viktigt att förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, vilket öppnar upp olika perspektiv på de företeelser som behandlas i undervisningen. I ett språkmedvetet gymnasium utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapliga discipliner, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. I gymnasiet är varje lärare också lärare i språket inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på samt lärare i multilitteracitet.

3.5 Samarbete mellan hem och läroanstalt

Enligt 31 § i gymnasielagen (714/2018) förutsätts att gymnasieutbildningen för unga genomförs i samarbete med hemmen. Utgångspunkten för samarbetet är en öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Ett aktivt samarbete ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande samt hens sunda utveckling och välbefinnande. Ett aktivt samarbete främjar de studerandes och vårdnadshavarnas delaktighet samt stärker gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid.

Samarbetet ska vara mångsidigt och samarbetsformerna ska systematiskt utvecklas. Vårdnadshavarna ska informeras om gymnasiet som utbildningsform och om gymnasiets praxis och uppmuntras att stödja den studerande i hens studier samt att delta i samarbetet och utvecklingen av läroanstaltens verksamhet. Tillsammans med den studerande ska man följa med hur arbetet och studierna framskrider och i tillräcklig grad informera vårdnadshavarna om situationen. De studerande och vårdnadshavarna ska också ges information om handledningen och den gemensamma studerandevården samt om specialundervisningen och det övriga stödet för lärande.

Samarbetet ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar och behov. I samarbetet mellan läroanstalten och hemmet och i synnerhet i den individuella studerandevården ska man beakta den unga vuxnas och myndiga studerandes växande självständighet och ansvar. Också olika typer av familjer och deras specifika behov ska tas i beaktande. Att utnyttja vårdnadshavarnas kompetens inom läroanstalten stärker verksamhetskulturen. Samarbetet är särskilt viktigt vid utbildningens övergångsskeden, i planeringen av studierna och i handledningen av och stödet för en studerande som eventuellt behöver stöd.

Ansvar för att utveckla samarbetet samt för att skapa förutsättningar och former för samarbetet ligger hos utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska i den lokala läroplanen fastställa hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs. I enlighet med 31 § i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet.

3.6 Högskolor, arbetsliv och internationalisering

Gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska ge den studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter för fortsatta studier, sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 15 §). För att stödja gymnasiestudiernas framskridande och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska den studerande göra upp en individuell studieplan.

Den studerande ska ha möjlighet till individuella val som gäller studierna så att hen kan delta i undervisning som ges av högskolor och andra läroanstalter både i hemlandet och på internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ökar kännedomen om fortsatta studier och arbetsliv, även på internationell nivå, samt stödjer den studerandes studiemotivation och hjälper hen att hitta sina styrkor (statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 4 §). Därtill ska den studerande få insikter i framtids tänkande och prognostisering.

Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Då man planerar gymnasiets studieutbud kan man till studieavsnitten kombinera delar av internationellt kunnande och arbetslivskunnande och orienterande högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man definiera målen för samarbetet och hur det genomförs samt besluta om samarbetspartner. Gymnasiets verksamhetskultur och den mångsidiga kompetensen bidrar tillsammans med samtliga läroämnen till att stärka den studerandes färdigheter för fortsatta studier samt hens arbetslivskunnande och internationella kunnande.

SAMARBETE MED HÖGSKOLOR

Gymnasieutbildningen ger den studerande färdigheter att inleda studier som leder till högskoleexamen vid ett universitet eller en yrkeshögskola. (Gymnasielagen 714/2018, 2 § 1 mom.)

En del av studierna i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor. (Gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.)

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om och erfarenheter av högskolestudier. Ett centralt mål är att övergången från gymnasiet till högskolestudier och vidare till arbetslivet ska ske smidigare.

Högskolestudier och de färdigheter som den studerande behöver för dem ska kopplas till den mångsidiga kompetensen samt målen för och innehållen i olika läroämnena.Handledningsverksamheten i gymnasiet ska i samarbete med undervisningen i olika läroämnena motivera den studerande att bekanta sig med studieutbudet vid högskolor och andra läroanstalter och de livsval och yrkes- och karriärmöjligheter som de medför.Handledningen ska också stödja den studerande i utarbetandet av en plan för fortsatta studier. I den studerandes individuella studieplan ska ingå studier där den studerande får bekanta sig med högskolestudier och studier som avläggs vid en högskola.

Den studerande ska handledas att fördomsfritt bekanta sig med studieutbudet vid olika högskolor utan könsbundna attityder och andra förutfattade meningar. Den studerande handleds till kontinuerligt lärande och till att skaffa sig mångsidiga färdigheter som behövs inom olika högskolestudier och för arbetslivet i olika branscher. Den studerande får bekanta sig med vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och en karriär på internationell nivå. Undervisningen ska lyfta fram vilken betydelse allmänbildning, språkkunskaper och kännedom om olika kulturer har som en förutsättning för framgångsrika fortsatta studier och en framgångsrik karriär. Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens samt global och kulturell kompetens då den studerande förbereder sig för högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man fastställa fokusområdena för introduktionen till högskolestudier samt på vilka konkreta sätt den studerande ska bekanta sig med högskolestudier.

ARBETSLIVSFÄRDIGHETER

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om hurdana framtidsutsikter och utvecklingsmöjligheter arbetslivet erbjuder för att de ska kunna planera sin egen framtid och sina fortsatta studier. Den studerande ska uppmuntras att bekanta sig med vilka arbetslivsmöjligheter det finns på internationell och global nivå. Den studerande bekantar sig med nya sätt att arbeta och nya former av entreprenörskap och ekonomisk verksamhet för att bilda sig en uppfattning om vilka kunskaper och färdigheter som behövs nu och i framtiden. Den studerande ska erbjudas lärupplevelser som inspirerar hen att vara fördomsfri, initiativtagande och företagsam, att samarbeta och ta ansvar

samt lösa problem på ett konstruktivt sätt i enlighet med principerna för en hållbar framtid.

Den studerande ska uppmuntras att agera på ett kreativt, etiskt hållbart och modigt sätt i en verksamhetsmiljö som förändras snabbt, i arbetslivet och andra skeden i livet. Den studerande ska också uppmuntras att ta till vara olika möjligheter. Den studerande handleds att bli medveten om och dokumentera sina intressen, styrkor och kunskaper som berör studier och arbete. Gymnasiet skapar möjligheter för den studerande att aktivt, fördomsfritt och systematiskt reflektera över och dela med sig av sina kunskaper i anslutning till arbetsliv och entreprenörskap.

Den studerandes företags- och arbetslivsfärdigheter ska utvecklas i samband med olika läroämnen som en del av studieavsnitten och studiehandledningen samt i samband med all övrig verksamhet i gymnasiet. Man ska utveckla mångsidiga samarbetsformer, i synnerhet mellan gymnasiet och arbetslivet, men också mellan gymnasiet, företag och tredje sektorn. Läroämnena och den mångsidiga kompetensen i gymnasiet samt verksamhet utanför gymnasiet som räknas till godo i studierna ger den studerande insikt i ett meningsfullt liv där arbetet utgör en central del.

Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas kommunikativ kompetens, tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, samhällskompetens samt etisk kompetens och miljökompetens då den studerande förbereder sig för arbetslivet. Som en del av eller utöver dessa ska studierna även betona livsfärdigheter, samarbetsförmåga, språkkunskaper och kulturell kompetens, motivation att lära sig, flexibilitet, förmåga att bedöma och utveckla sitt eget kunnande samt förmåga att förstå vad förändringarna som sker i arbetslivet innebär för utvecklingen av det egna kunnandet.

I den lokala läroplanen ska gymnasiet dra upp riktlinjer för sitt samarbete med arbetslivet, såsom representanter för företagsvärlden, den offentliga sektorn och tredje sektorn.

INTERNATIONELLT KUNNANDE

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Internationalisering som en del av gymnasieutbildningen ger den studerande en mångsidigare upplevelsevärld, vidgar hans världsbild och stärker hans färdigheter att agera på ett etiskt hållbart sätt i en globaliserad värld full av utmaningar och möjligheter. I utvecklingen av det internationella kunnandet fästs uppmärksamhet vid FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och särskilt dess mål 4.7, som tar fasta på världsmedborgarskap.

Den studerandes internationella kunnande utvecklas utifrån de olika läroämnena och samarbetet mellan dem samt utifrån den mångsidiga kompetensen. Uppmärksamhet ska fästas vid gymnasiets och utbildningsanordnarens mångsidiga språkprogram och dess lösningar samt att den studerande får fördjupa sina kunskaper om olika kulturer.

Den studerande handleds till aktiv och systematisk internationell verksamhet genom att kunna ta del av internationalisering på hemmaplan och internationell mobilitet. Internationalisering på hemmaplan inbegriper till exempel besök eller projekt som genomförs i gymnasiet, i närheten av gymnasiet eller med hjälp av virtuell teknologi. Den studerande ska också uppmuntras att självständigt eller utifrån gymnasiets utbud ta del av orienterande studier, studieperioder eller utbytesstudier utomlands.

Av delområdena inom mångsidig kompetens stärker i synnerhet kommunikativ kompetens, samhällskompetens och global och kulturell kompetens den studerandes internationella kunnande. Som en del av eller utöver dessa ska man i undervisningen även betona en världsmedborgarattityd, språkkunskaper och kulturell kompetens, ett öppet intresse för nya dimensioner och möjligheter samt kontinuerligt lärande.

I den lokala läroplanen ska man besluta vad som betonas i utvecklingen av de studerandes internationella kunnande samt om formerna för internationaliseringen i gymnasiet.

4 HANDEDNING OCH STÖD FÖR DEN STUDERANDE

4.1Handledning

En studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs har rätt att få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier (gymnasielagen 714/2018, 25 § 2 mom.). Handledningen i gymnasiet ska bilda en helhet som fördjupar handledningen som den studerande har fått inom den grundläggande utbildningen och som pågår under hela gymnasieutbildningen ända till de fortsatta studierna. Handledningen ger den studerande bättre färdigheter att klara av förändrade livssituationer och utvecklar hens förmåga att göra val och fatta beslut om sina gymnasiestudier och fortsatta studier med beaktande av framtidens kompetensbehov. I enlighet med målen för mångsidig kompetens för gymnasieutbildningen blir studierna konkreta i form av arbetslivsfärdigheter och ett brett samhällligt kunnande.

Handledningen ska stödja den studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkänedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Gemenskapen mellan de studerande, deras delaktighet, initiativförmåga och tillit till sitt eget kunnande ska utvecklas och upprätthållas under gymnasietiden. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering. Handledningen ska vara genusmedveten för att skapa jämlika förutsättningar för könen att komma in till fortsatta studier och i arbetslivet. Studierna och den studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna och studerandevårdspersonalen.

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela läroanstaltens personal och ska ledas på ett målinriktat sätt. Man ska även samarbeta med högskolorna och arbetslivet. Handledningen kan ordnas som undervisning i form av ett studieavsnitt, individuellt och i smågrupper, som kamrathandledning eller som en kombination av dessa. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen och hen ska ha möjlighet att under gymnasiestudiernas gång delta i studiehelheter som ordnas tillsammans med högskolorna och arbetslivet. Studiehandledaren svarar för koordineringen och det praktiska genomförandet av studiehandledningen vid läroanstalten. Grupphandledaren fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp. Ämnesläraren handleder den studerande i studietekniken i sitt eget ämne och hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära. I samarbetet med högskolor och arbetslivet ska ämnesläraren stödja den studerandes förutsättningar för fortsatta studier och den studerandes arbetslivskunskaper vad beträffar ämnet i fråga. Ämnesläraren ska i sin undervisning behandla helheter som förknippar det ämne som undervisas med fortsatta studier och arbetsliv.

Handledningen ska differentieras genom att beakta den studerandes personliga utgångspunkter, behov, mål, fritidssysselsättningar, intresseområden, kunskapsområden och faktorer som inverkar på livssituationen. För att ännu bättre beakta den studerandes personliga behov kan handledningen genomföras i samarbete med olika sakkunniga. Den studerande ska informeras om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem.

I den lokala läroplanen ska man beskriva hur samarbetet ordnas med den grundläggande utbildningen, yrkesutbildningen, högskolorna och andra utbildningsanordnare i utbildningens övergångsskeden. Därtill ska man tillsammans med högskolor utforma sätt att ge de studerande möjlighet till orienterande studier på högskolenivå och utveckla alternativa vägar till fortsatta studier. I den lokala läroplanen ska också beskrivas hur det yrkesövergripande samarbetet genomförs på regional nivå tillsammans med arbetslivet, de lokala arbets- och näringsbyråerna, social- och hälsovårdssektorn, ungdomsväsendet och andra aktörer. I den lokala läroplanen ska definieras hur man med hjälp av handledningen försäkrar att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande och sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Som en del av den lokala läroplanen ska man utarbeta en handledningsplan som beskriver hur handledningen ordnas vid läroanstalten. Handledningsplanen är ett verktyg för att utvärdera och utveckla handledningsverksamheten.

Gymnasiets handledningsplan ska på basis av grunderna för gymnasiets läroplan innehålla följande:

- centrala begrepp i handledningen
- uppdrag och mål för handledningen
- hur handledningen ordnas
- aktörer och arbetsfördelning inom handledningen
- handledning vid övergångsskeden i utbildningen: samarbete med den grundläggande utbildningen, samarbete med högskolor, samarbete med yrkesläroanstalter på andra stadiet och övriga utbildningsanordnare samt hur den fortsatta handledningen ordnas
- innehåll, metoder och arbetssätt inom handledningen
- samarbete med arbetslivet och andra aktörer utanför läroanstalten
- utvärdering av handledningen.

I handledningsplanen ska man också fästa uppmärksamhet vid eventuella hinder vid utbildningens övergångsskeden. I planen ska man beskriva verksamhetsmodeller med vilka man tryggar likabehandlingen då de studerande söker sig till gymnasieutbildning och därifrån till fortsatta studier. I planen ska också ingå en beskrivning av åtgärder som ska säkerställa en hinderfri lärstig och studiemiljö.

Som stöd för framskridandet i gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska en studerande som genomgår gymnasieutbildningens

lärokurs i enlighet med 26 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) utarbeta en individuell studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen och en plan för fortsatta studier och karriär. Enligt 26 § 2 mom. i gymnasielagen ska planen utarbetas i början av studierna med stöd av läroanstaltens undervisnings- och handledningspersonal och den ska uppdateras regelbundet under studiernas gång.

Den individuella studieplanen ska bestå av följande delar:

- 1) en studieplan
 - tidigare utbildning och annat kunnande
 - kunskaper i svenska/finska och övriga språkkunskaper samt färdigheter för språkstudier
 - studier och/eller lärokurser som räknas till godo samt annat kunnande som räknas till godo
 - studier som avläggs; hur gymnasiestudierna ska framskrida, val av studieavsnitt
 - studieförhållanden, sätt på vilka studierna avläggs och eventuella särskilda undervisningsarrangemang
 - studiefärdigheter och eventuellt behov av stöd
 - studie- och/eller introduktionsperioder som genomförs vid högskolor eller eventuellt vid andra läroanstalter
 - arbetslivsorientering
 - beräknad tid för att avlägga studierna
- 2) en plan för studentexamen
- 3) en plan för fortsatta studier och karriären.

I 27 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs att utbildningsanordnaren, i samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas, har som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Enligt 27 § 2 mom. i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. Den studerande ska i enlighet med 27 § 3 mom. i gymnasielagen vid behov visa sitt kunnande på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Handledningen är särskilt viktig vid övergångsskedena i utbildningen. Läroanstalten ska informera eleverna, vårdnadshavarna, elevhandledarna och lärarna i den grundläggande utbildningen om gymnasieutbildningen och ge dem möjligheter att bekanta sig med undervisningen i gymnasiet. Då en ny studerande inleder sina studier vid gymnasiet ska hen bekanta sig med läroanstaltens verksamhet och gymnasiestudierna. Under handledningsprocessen ska den studerande planera sitt studieprogram så, att hen identifierar och beaktar möjligheterna som de fortsatta studierna och arbetslivet erbjuder. Detta ska behandlas i handledningen under hela gymnasietiden.

En studerande har rätt att få handledning för att söka vidare till andra studier om den studerandes studierätt för att genomföra gymnasiets lärokurs snart upphör eller hen har meddelat att hen tänker avbryta gymnasiestudierna (gymnasielagen 714/2018, 25 § 3 mom.). En studerande som har avlagt gymnasiets lärokurs men inte fått en studieplats inom en utbildning som leder till examen har rätt att under året efter att gymnasiets lärokurs avlagts få handledning för fortsatta studier och karriärplanering. Den utbildningsanordnare hos vilken den studerande har avlagt gymnasiets lärokurs har ansvaret för handledningen. (Gymnasielagen 714/2018, 25 § 4 mom.).

4.2 Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet

I enlighet med gymnasielagen har en studerande, som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna, rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov (gymnasielagen 714/2018, 28 § 1 mom.). Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet möjliggör en jämlik ställning för alla studerande. Centralt är hinderfrihet och tillgänglighet i studierna, samt förebyggande av svårigheter för lärande och tidig identifiering. Syftet är att stödja den studerande att slutföra sina studier och främja hens välbefinnande och ork. Syftet är också att ge den studerande färdigheter för att övergå till fortsatta studier.

En studerande har rätt att få stöd för sitt lärande oberoende av vad som orsakar behovet. Inlärningssvårigheter kan bero på till exempel läs- eller skrivsvårigheter, matematiska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter eller på sjukdom, funktionsnedsättning eller problem i den aktuella livssituationen.

Enligt 28 § 2 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska behovet av stöd bedömas då studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna bedömer behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren. Med den studerandes samtycke kan även sådana sakkunniga som behövs för att ordna stödåtgärderna delta i bedömningen. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) även grunda sig på information som är nödvändig med tanke på ordnandet av utbildningen eller på den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Därtill kan behovet av stöd bedömas på andra sätt, till exempel med hjälp av kartläggningar i början av studierna.

Stödåtgärderna ska planeras och sättas in i ett så tidigt skede som möjligt. Den studerandes lärare ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Stödåtgärderna kan vid behov och med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i hens individuella studieplan (gymnasielagen 714/2018, 28 § 2 mom.). Lärarna ska se till att den studerande är medveten om möjligheten

att få åtgärderna antecknade i studieplanen. Man ska regelbundet följa upp och utvärdera hur stödåtgärderna genomförs och vilken inverkan de har. Eventuella ändringar som berör stödåtgärderna ska antecknas på förutnämnda sätt.

Stödåtgärderna ska i enlighet med 28 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) genomföras i samarbete mellan undervisningspersonalen. Positiv och uppmuntrande respons främjar den studerandes uppfattning om sig själv som studerande. Samtidigt stärks den studerandes förmåga till självvärdering och att planera sin framtid. Lärarna handleder den studerande att utveckla studiefärdigheter och att ta ansvar för sitt lärande och sitt arbete samt att tillämpa sådana studiestrategier som är typiska för respektive läroämne.

Stödet för lärandet innebär lösningar som berör gemenskapen och studiemiljön samt att man svarar på den studerandes individuella behov. Stöd för lärandet kan vara till exempel att undervisningen differentieras, stödundervisning och andra pedagogiska lösningar. Därtill kan man stödja den studerande med en individuellt planerad mångsidig studiehandledning och stöd av grupphandledaren samt genom att utnyttja möjligheten till val av olika studier. Den studerandes lärande kan också främjas genom att erbjuda sådana studier som ingår i gymnasiets lärokurs som främjar lärandet och välbefinnandet. De kan stödja den studerandes studiefärdigheter och livsfärdigheter eller studier i matematik och andra läroämnen.

Specialundervisningen ges av en speciallärare och stödjer ämnesundervisningen. Specialundervisningen kan genomföras som kompanjonundervisning, undervisning i grupp eller som individuellt stöd. Specialundervisning går bland annat på ut på undervisning i studiefärdigheter och att handleda den studerande att använda sina egna styrkor i sitt lärande. Specialläraren samarbetar med de övriga lärarna i frågor som berör en studerande som behöver stöd i undervisningen och för sitt lärande.

Avvikande studiearrangemang i enlighet med 29 § i gymnasielagen (714/2018) kan också gälla studerande som behöver specialundervisning eller annat stöd för lärandet. Avvikande studiearrangemang innebär att studierna för den studerande delvis kan ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i gymnasielagen och statsrådets förordning om gymnasieutbildning samt i den lokala läroplanen. Avvikande arrangemang ska tillämpas endast till den del det är nödvändigt och de ska skrivas ner i den studerandes individuella studieplan. Studierna kan ordnas på ett avvikande sätt efter ansökan av den studerande eller med den studerandes samtycke.

Den studerande ska vid behov handledas att ansöka om assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster. För att stödja den studerandes ork och välbefinnande kan man samarbeta med studerandevårdens tjänster eller vid behov med andra aktörer. Vid sidan av specialundervisning och annat stöd för lärandet har den studerande rätt att få individuell studerandevård.

Då en studerande behöver stöd ska hans arbete, lärande och kunnande bedömas på ett mångsidigt sätt. På så sätt tryggas den studerandes möjlighet att visa sitt kunnande på olika sätt, till exempel i situationer då den studerande har svårt att producera text. Olika sätt och tillfällen att visa kunnandet ska planeras utifrån den studerandes behov. Individuella arrangemang för bedömningen kan vara till exempel att den studerande får förlängd tid i bedömningssituationen, den studerande kan få sitta i ett avskilt rum, man använder en större textfont eller att den studerande har möjlighet att använda en egen skärm. Vid bedömningen kan man även använda sig av andra ändamålsenliga specialarrangemang.

Den studerande ska få information om specialarrangemang i studentexamensproven genast då hen inleder studierna och därefter vid behov. Den studerande ska ha möjlighet att pröva på specialarrangemangen under gymnasiestudierna för att man ska kunna bedöma behovet av arrangemangen och hur de fungerar. Den studerande ska vid behov få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och begära om specialarrangemang för studentexamensproven.

I den lokala läroplanen ska man besluta om och beskriva följande beträffande hur stödet ordnas i praktiken:

- stödåtgärder och hur de studerande och vårdnadshavarna informeras om rättigheterna som berör stöd
- bedömningen av behov av stödåtgärder
- hur stödåtgärderna skrivs in i den individuella studieplanen
- hur stödet genomförs
- uppföljningen och utvärderingen av stödet
- samarbetet, ansvars- och arbetsfördelningen i förutnämnda frågor.

4.3 Studerandevård

I grunderna för gymnasiet läroplan används begreppet studerandevård i enlighet med gymnasielagen (714/2018) i stället för begreppet elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård (1287/2013).

Målet med studerandevården i gymnasiet är att främja de studerandes lärande, hälsa och välbefinnande och värna om hela läroanstaltens välbefinnande och en sund och trygg studiemiljö. Studerandevården ska bestå av både gemensam och individuell studerandevård. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 2 och 3 §.)

Studerandevården i gymnasiet ska omfatta studerandevård i enlighet med den läroplan som utbildningsanordnaren godkänt samt studerandevårdstjänster bestående av psykolog- och kuratorstjänster och studerandehälsovårdstjänster. Den kommun där läroanstalten är belägen ansvarar i första hand för att tillhandahålla studerandevårdstjänsterna. En privat eller statlig utbildnings-

anordnare kan besluta om att erbjuda dessa tjänster helt eller delvis i egen regi och på egen bekostnad. Den studerande har rätt att avgiftsfritt få sådan studerandevård som förutsätts för att hen ska kunna delta i utbildningen, med undantag av sjukvårdstjänster för studerande som fyllt 18 år. Den studerande samt vårdnadshavarna ska informeras om den studerandevård som den studerande har tillgång till och den studerande ska hänvisas att söka de studerandevårdstjänster som hen behöver. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 3, 9 [ändrad genom lag 1409/2014] och 11 §.)

Studerandevårderna ska genomföras som sektorsövergripande samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att den bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Studerandevårderna ska genomföras i samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare och vid behov med andra samarbetsparter. Alla studerande ska ges möjlighet att delta i planeringen och utvecklingen av studerandevårderna. Studerandevårderna är en uppgift som hör till alla som arbetar vid läroanstalten och alla som ansvarar för studerandevårdstjänsterna. Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i studiegemenskapen. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 3, 4 och 9 §; gymnasielagen 714/2018, 33 §.)

4.3.1 Centrala principer för studerandevårderna

I föreliggande grunder för gymnasiets läroplan fastställs de centrala principerna för studerandevårderna och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet. Grunderna innehåller också anvisningar om läroplanen och läroanstaltens studerandevårdsplan (gymnasielagen 714/2018, 32 §; lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016]).

GEMENSAM STUDERANDEVÅRD

Studerandevårderna ska i första hand vara förebyggande, gemensam studerandevård. Studerandevårderna ska utgöra en del av gymnasiets verksamhetskultur som främjar de studerandes delaktighet, lärande, välbefinnande, hälsa och sociala ansvarstagande. I studerandevårderna ingår också att främja och följa upp välbefinnandet i studiegemenskapen och värna om en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 3 och 4 §.)

Utgångspunkten för planeringen och utvecklingen av den gemensamma studerandevårderna är den studerandes delaktighet, positiv kommunikation och att stödja den unga vuxna att bli självständig. Alla studerande ska ha möjlighet att vara med och utveckla den gemensamma studerandevårderna och uttrycka sin åsikt i frågor som gäller de studerande och hela studiegemenskapen (gymnasielagen 714/2018, 33 §; lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 18 §). Vårdnadshavarnas möjlighet att delta i samarbetet ska främjas. Vårdnadshavarna ska uppmuntras att vara med och utveckla den gemensamma studerandevårderna samt stärka samarbetet och välbefinnandet vid gymnasiet.

Man ska även samarbeta med kommunala myndigheter och aktörer som främjar de ungas välbefinnande, hälsa och trygghet.

Den studerande har i enlighet med gymnasielagen (714/2018, 40 §) rätt till en trygg studiemiljö. En trygg studiemiljö omfattar fysisk, psykisk och social trygghet. Undervisningen ska ordnas så att den studerandes och personalens säkerhet garanteras i alla situationer. Det är också viktigt att de studerande deltar i främjandet av tryggheten i studiegemenskapen för att stödja välbefinnandet och ändamålsenliga tillvägagångssätt i situationer där säkerheten är hotad. Främjandet av trygghet och välbefinnande ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och beaktas i all verksamhet i gymnasiet.

INDIVIDUELL STUDERANDEVÅRD

Med individuell studerandevård avses studerandevårdstjänster som tillhandahålls en enskild studerande, nämligen studerandehälsovårdstjänster, psykolog- och kuratorstjänster inom studerandevården samt yrkesövergripande individuell studerandevård som gäller en enskild studerande och genomförs av en yrkesövergripande expertgrupp. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 5 §.)

Syftet med den individuella studerandevården är att främja den studerandes välbefinnande, hälsa och studieförmåga och att identifiera individuella behov i anslutning till dem eller till den studerandes livssituation. Målet är också att i ett tidigt skede förebygga problem och tillhandahålla det stöd som behövs.

Individuell studerandevård ska genomföras i samarbete med den studerande och med dennas samtycke. I fråga om åtgärder och avgöranden som gäller den studerande själv ska den studerandes egna önskemål och åsikter beaktas. Utgångspunkten är förtroendefull kommunikation som präglas av respekt för den studerande och hans åsikter samt den studerandes självständiga ställning i frågor som gäller studerandevården. Den studerande och vårdnadshavarna ska informeras om den enskilda studerandes rättigheter i studerandevården och om vad lagen föreskriver om förfaringssätten och behandlingen av uppgifter i ärendet. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 11 och 18 §.)

STUDERANDEVÅRDSGRUPPER I YRKESÖVERGRIPANDE ARBETE

Verksamheten i de yrkesövergripande studerandevårdsgrupperna är en del av studerandevården. Studerandevårdsgrupperna utgörs av 1) en styrgrupp för studerandevården, 2) en studerandevårdsgrupp för läroanstalten och 3) en yrkesövergripande expertgrupp som tillsätts från fall till fall. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 14 § [ändrad genom lag 1501/2016].)

Utbildningsanordnaren tillsätter styrgruppen för studerandevården och studerandevårdsgruppen för läroanstalten. Ärenden som gäller en enskild studerande behandlas i en expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Alla studerandevårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att en grupp ska bestå

av företrädare för undervisningspersonalen, studerandehälsovården samt psykolog- och kuratorstjänsterna. Alla tre grupper har sina egna uppgifter och utgående från dem bestäms sammansättningen.

Styrgruppen för studerandevården ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av utbildningsanordnarens studerandevård. Styrgruppens uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera utbildningsanordnare kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan även vara gemensam för flera utbildningsformer.

Läroanstaltens studerandevårdsgrupp ska ansvara för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av studerandevården vid läroanstalten. Gruppen leds av en person som utses av utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska tillsammans med de sektorer som producerar studerandevårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning och förfaringsätt i anslutning till uppgifterna. Studerandevårdsgruppen kan vid behov höra experter. Gruppens centrala uppgift är att främja hälsan, välbefinnandet och tryggheten vid gymnasiet samt att genomföra och utveckla övrig gemensam studerandevård. Förutnämnda uppgifter kan i stället för läroanstaltens studerandevårdsgrupp även skötas av någon annan för uppgiften lämplig yrkesövergripande grupp som utbildningsanordnaren utser för läroanstalten (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 14 § [ändrad genom lag 1501/2016]).

För att utreda behovet av stöd och ordna studerandevårdstjänster för en enskild studerande eller en viss grupp av studerande sammankallas en yrkesövergripande expertgrupp. Gruppen sammankallas av den person i undervisningspersonalen eller studerandevården som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till. Expertgruppens sammansättning avgörs från fall till fall och beror på ärendet som behandlas och vilken kompetens det förutsätter. Experter får utnämnas till medlemmar i gruppen endast med samtycke av den studerande eller, om hen undantagsvis inte har förutsättningar att bedöma vad samtycket innebär, med samtycke av vårdnadshavaren. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. Med specifikt skriftligt samtycke av den studerande får också andra samarbetsparter inom studerandevården eller den studerandes närstående delta i behandlingen av ett ärende som gäller den studerande (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 19 §).

4.3.2 Uppgörandet av planer inom studerandevården

På lokal nivå styrs planeringen och genomförandet av studerandevården av tre olika planer. Planerna är 1) en välfärdsplan för barn och unga, där uppgifter om studerandevården ingår, 2) en beskrivning av studerandevården i den lokala läroplanen, och 3) en studerandevårdsplan för läroanstalten. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 12 och 13 § [ändrad genom lag 1501/2016]; barnskyddslagen 417/2007, 12 § [ändrad genom lag 1292/2013]; gymnasielagen 714/2018, 32 §; hälso- och sjukvårdslagen 1326/2013, 17 §.)

Välfärdsplanen för barn och unga är en plan som en eller flera kommuner gemensamt utarbetar för att främja barns och ungas välbefinnande och för att ordna och utveckla barnskyddet. Planen ska godkännas i varje kommuns kommunfullmäktige och ses över minst vart fjärde år. (Barnskyddslagen 417/2007, 12 § [ändrad genom lag 1292/2013].)

Välfärdsplanen för barn och unga och övriga riktlinjer som gäller barns och ungas välbefinnande, hälsa och trygghet i kommunen ska tas i beaktande då man gör upp avsnittet om studerandevård i den lokala läroplanen och läroanstaltens studerandevårdsplaner.

BESKRIVNING AV STUDERANDEVÅRDEN I LÄROPLANEN

Den lokala läroplanen ska konkret beskriva genomförandet av det som fastställs i grunderna för gymnasiet läroplan och sambandet mellan läroplanen och välfärdsplanen för barn och unga samt innehålla riktlinjer för utarbetandet av de läroanstaltsspecifika studerandevårdsplanerna.

Den lokala läroplanen ska till den del den berör studerandevården göras upp i samarbete med de myndigheter som sköter uppgifter inom den kommunala social- och hälsovården (gymnasielagen 714/2018, 32 §; hälso- och sjukvårdslagen 1326/2013, 17 §). Vid behov ska man även samarbeta med andra myndigheter och samarbetsparter (gymnasielagen 714/2018, 32 §).

Det är ändamålsenligt att beskriva en del av innehållet i studerandevårdsplanen på samma sätt i utbildningsanordnarens alla läroanstalter och sedan precisera och komplettera innehållet för varje läroanstalt. Det bidrar till likvärdig kvalitet och jämlik tillgång till studerandevårdstjänster som lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) förutsätter.

UPPGÖRANDET AV EN STUDERANDEVÅRDSPLAN FÖR LÄROANSTALTEN

Utbildningsanordnaren ansvarar för att det för varje läroanstalt utarbetas en plan för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas. Studerandevårdsplanen kan också vara gemensam för två eller flera läroanstalter. Planen ska utarbetas i samarbete med läroanstaltens personal, studerandevårdspersonalen, de studerande och deras vårdnadshavare. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016].) Vid behov utarbetas planen även i samarbete med andra myndigheter och samarbetsparter.

Läroanstaltens studerandevårdsplan ska beskriva följande:

1. Det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster

För att garantera att tjänsterna fördelas jämlikt och att verksamheten inriktas på ett ändamålsenligt sätt uppges i studerandevårdsplanen en uppskattning av

det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster. Det totala behovet av studerandevård och omfattningen av de tillgängliga studerandevårdstjänsterna anges enligt rådande behov och omfattning då planen bereds. Ifall behovet förändras, kan uppskattningen justeras.

Uppskattningen ska ta hänsyn till behov som berör de studerandes hälsa och välbefinnande samt studiegemenskapen och studiemiljön. Utredningar och uppgifter i anknytning till ovanstående behov, uppgifter från studerandevården och information av vårdnadshavarna och i synnerhet av de studerande ska mångsidigt utnyttjas i uppskattningen.

Studerandevårdsplanen ska innehålla en uppskattning av de studerandevårdstjänster som är tillgängliga vid läroanstalten, det vill säga studerandehälsovårdstjänster samt psykolog- och kuratorstjänster.

Dessutom ska planen beskriva

- hur studerandevårdstjänsterna ordnas och vilken arbets- och ansvarsfördelning de förutsätter, det samarbete som behövs för att tillhandahålla tjänsterna samt hur man informerar om och hänvisar till tjänsterna
- hur studerandevårdstjänsterna fördelas mellan individuell studerandevård, gemensam studerandevård och uppgifter i anslutning till samarbete samt utveckling och uppföljning av studerandevården.

2. Den gemensamma studerandevården och därtill hörande förfaringssätt

I studerandevårdsplanen för den enskilda läroanstalten ska beskrivas hur den gemensamma studerandevården ordnas för att följa upp och främja den studerandes och studiegemenskapens hälsa, välbefinnande och lärande.

Planen ska beskriva följande:

- åtgärder som främjar gemenskapen vid läroanstalten
- åtgärder som främjar hälsa, välbefinnande och trygghet i studiegemenskapen och studiemiljön
- samarbete och åtgärder som stärker de studerandes delaktighet
- samarbete och åtgärder som stärker vårdnadshavarnas medverkan och delaktighet
- förfaringssätt och praxis i läroanstaltens studerandevårdsgrupp eller en annan för uppgiften lämplig yrkesövergripande grupp
- hur man informerar om studerandevården
- samarbetet med ungdomsarbetet, barnskyddet, polisen och övriga parter som behövs för att utveckla studerandevården
- samarbetet i anslutning till hälsorådgivning och undervisning i hälsokunskap
- uppföljning av närvaro och förebyggande av frånvaro samt hur man tar itu med frånvaro
- åtgärder som bidrar till en hinderfri och tillgänglig studiemiljö
- hur olyckor förebyggs, hur förstahjälpen är ordnad och hur de studerande hänvisas till vård vid läroanstalten

- hur man förebygger och ingriper i användning av tobaksvaror, alkohol och andra rusmedel
- samarbetet och tillvägagångssätten i samband med undersökningar av skolmiljön och välbefinnandet vid läroanstalten
- plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier
- verksamhet vid akuta kriser samt hotfulla eller farliga situationer.

Nedan definieras innehållet i de två sistnämnda planerna närmare:

a) Plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier

En plan ska utarbetas för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 1501/2016]). Planen ska ta hänsyn till både de studerandes inbördes samspel och samspelet mellan de studerande och de vuxna på läroanstalten.

Planen ska beskriva följande:

- hur man förebygger och ingriper vid mobbning, våld och trakasserier
- hur ovannämnda frågor beaktas på skol-, grupp- och individnivå
- hur individuellt stöd, behövlig vård, övriga åtgärder och uppföljning ordnas, både för förövaren och för den som utsatts
- samarbetet med vårdnadshavarna
- samarbetet med de myndigheter som behövs
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna ska göras förtroga med och informeras om planen
- hur planen uppdateras, följs upp och utvärderas.

b) Verksamhet vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer

I studerandevårdsplanen ska verksamheten vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer beskrivas. Planen ska också beskriva beredskapen för en eventuell hotfull eller farlig situation under studentexamensprov. En krisplan ska beredas i samarbete med de myndigheter som behövs och med hänsyn till övriga anvisningar för krissituationer och hotfulla eller farliga situationer, exempelvis räddningsplanen (räddningslagen 379/2011, 15 §; statsrådets förordning om räddningsväsendet 407/2011, 1 och 2 §).

Planen ska beskriva följande:

- krisförebyggande och krisförberedande arbete samt hantering av akuta krissituationer
- principerna för ledningen, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen i krissituationer och i krisförebyggande arbete
- principerna för intern och extern information och kommunikation, både inom läroanstalten och mellan läroanstalten och utbildningsanordnaren
- hur psykosocialt stöd och eftervård ordnas

- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna ska göras förtroga med och informeras om planen
- hur beredskapsövning genomförs
- hur planen utvärderas och uppdateras.

3. Ordandet av den individuella studerandevården

Studerandevårdsplanen ska beskriva hur den individuella studerandevården genomförs och vilket samarbete som bedrivs för att främja och följa upp den studerandes hälsa, välbefinnande och lärande och ordna de individuella stödåtgärder som behövs.

Planen ska beskriva följande:

- hur studerandehälsovårdstjänster och kurators- och psykologtjänster ordnas samt arbets- och ansvarsfördelningen och samarbetet som behövs för att ordna tjänsterna
- hur man kommer överens om förfaringssätt och praxis i den yrkesövergripande expertgruppen samt principerna för att ordna individuella stödåtgärder
- samarbetet i anslutning till studiehandledning och planering av fortsatta studier
- hur studerandevårdsjournaler utarbetas och förvaras
- vilket samarbete vård, specialdiät eller medicinering som en sjukdom kräver förutsätter inom läroanstalten
- hur sjukvårdstjänster inom studerandehälsovården ordnas och hur de studerande hänvisas till dem
- vilket samarbete som behövs med utomstående tjänsteleverantörer och samarbetspartner (till exempel specialistsjukvården, socialväsendet, polisen, ungdomsarbetet).

4. Samarbetet med de studerande och deras vårdnadshavare

Studerandevården ska genomföras i samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare.

Planen ska beskriva följande:

- den studerandes och vårdnadshavarens delaktighet och samarbete vid planeringen, utvecklingen och utvärderingen av studerandevården
- hur den studerande och vårdnadshavaren informeras om vad lagen föreskriver om förfaringssätten och behandlingen av uppgifter i ärenden som gäller en enskild studerande
- den studerandes självständiga ställning som klient inom studerandevården, hur samtycke begärs av den studerande och vid behov av dennes vårdnadshavare inom individuell studerandevård
- hur den studerandes önskemål beaktas i fråga om åtgärder och avgöranden som gäller hen själv och samarbetet med vårdnadshavarna

- hur den studerandes utvecklingsnivå och bästa bedöms av en yrkesutbildad person inom social- eller hälsovård som hör till studerandevårdspersonalen
- hur ärenden som gäller en enskild studerande behandlas i den yrkesövergripande expertgruppen.

5. Genomförande och uppföljning av studerandevårdsplanen

Utbildningsanordnaren ansvarar i samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet i den kommun där läroanstalten är belägen för att egenkontroll av studerandevården genomförs (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 26 §).

I studerandevårdsplanen ska beskrivas med vilka åtgärder studerandevården genomförs och följs upp (egenkontroll).

Planen ska beskriva följande:

- vad som följs upp
- med vilka metoder informationen samlas in, hur ofta uppföljningen sker och vem som ansvarar för uppföljningen
- hur informationen behandlas och utnyttjas för att utveckla studerandevården
- hur de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna informeras om de mest centrala resultaten.

4.4 Plan för användningen av disciplinära åtgärder och förfaringsätt

Den studerande har i enlighet med 40 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) rätt till en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren ska skydda den studerande från mobbing, våld och trakasserier. Enligt 30 § 2 mom. i gymnasielagen ska den studerande låta bli att mobba andra och undvika aktiviteter som kan äventyra säkerheten eller hälsan för andra studerande, gymnasiegemenskapen eller studiemiljön. Samarbete och olika pedagogiska lösningar i gymnasiet skapar förutsättningar för en bra arbetsro. Anordnaren av gymnasieutbildningen har även rätt att använda sådana disciplinära åtgärder som nämns i gymnasielagen.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan och anvisningar om användningen av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringsätt. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för gymnasiets läroplan anvisningar om hur planen ska utarbetas. Syftet med planen är att se till att förfaringsätten är lagenliga och enhetliga och att de studerande behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att gymnasiets ordningsregler följs.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att man i samband med disciplinära åtgärder och då man tryggar arbetsron, endast bör använda lagenliga disciplinära åtgärder. Dessa åtgärder ska iakttas de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen. Användningen av disciplinära åtgärder ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen och får inte användas på ett osakligt sätt, till exempel för att hämnas eller i kränkande syfte.

Utbildningsanordnaren ska utarbeta planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringsätt i samarbete med gymnasiets personal och de studerande. Innan planen godkänns eller uppdateras ska utbildningsanordnaren höra studerandekåren och läroanstaltens personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om den. Samarbete med vårdnadshavarna, social- och hälsovården samt andra myndigheter som behövs stödjer utarbetandet och genomförandet av planen.

Planen för användning av disciplinära åtgärder och därtill hörande förfaringsätt ska innehålla följande helheter:

- förfaringsätt som används vid förseelser och störande beteende, ansvars- och arbetsfördelning samt metoder för samarbete och dokumentation
- hur man vid användningen av disciplinära åtgärder ser till att förvaltningens allmänna rättsskyddsprinciper iakttas
- hur man ser till att personalen har den kompetens som behövs för att utöva disciplinära befogenheter
- hur olika parter informeras om planen, ordningsreglerna och de lagstadgade disciplinära åtgärderna
- samarbetet med olika myndigheter och vårdnadshavarna
- med vilka metoder man följer upp planen och utvärderar genomförandet och effekten av åtgärderna.

Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en separat plan.

4.5 Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan. Den studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identiteter ska stödjas på ett mångsidigt sätt. Den studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Den studerande ska vägledas att bli medveten om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda alla studerande att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka den studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 14 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man i läroplanen anteckna i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

SAMER OCH SAMISKTALANDE

I undervisningen av samiska studerande ska man beakta att samerna är ett ursprungsfolk med ett eget språk och en egen kultur. Ett särskilt mål för gymnasieundervisningen för samiska studerande är att ge de unga möjlighet att bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur och sin gemenskap och att bygga sin egen identitet. Gymnasieundervisningen kan också bidra till att revitalisera det samiska språket och stödja de studerande att återuppliva sina kunskaper i samiska. Gymnasieundervisningen ska främja kännedomen om den egna historien, kulturen och den samiska gemenskapen som sträcker sig över flera länder, stärka medvetenheten om att samerna är ett av världens ursprungsfolk samt ge de studerande möjligheter att få kunskap om samiska traditioner. Undervisningen ska också främja de studerandes möjligheter till högskolestudier i och på samiska i Finland och i våra grannländer.

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, skoltsamiska och nord-samiska – kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur. Samiska kan också undervisas enligt olika långa lärokurser i främmande språk eller som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Samiska kan undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på samiska. Studerande som studerar samiska som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för samisktalande eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Samiska studerande som inte haft möjlighet att lära sig samiska i sin egen omgivning kan erbjudas undervisning i samiska som främmande språk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Samiska kan vara undervisningsspråk i gymnasiet och målet är att studerande som fått undervisning på samiska i den grundläggande utbildningen också ska få undervisning på samiska i gymnasiet. Ett särskilt mål för undervisningen på samiska är att stödja de studerande att utveckla sin tvåspråkighet. Undervisningen ska stödja samernas jämlika möjligheter att studera och komma

till rätta på samiska både i samiskspråkiga och i svensk- eller finskspråkiga sammanhang. I undervisningen på samiska ska undervisningen och studierna i de olika läroämnena stödja utvecklingen av kunskaperna i samiska. Undervisningen på samiska ska följa grunderna för gymnasiets läroplan med hänsyn till den samiska kulturens särdrag. Undervisningen ska fokusera på kunskap om samernas historia, traditionella samiska näringsgrenar och traditionell kunskap, naturen i Sameland och de samiska musik-, berättar- och hantverks-traditionerna. Närmiljön, släktgemenskapen, samiska medier och aktiva kontakter med andra sameområden ska utnyttjas som resurser i undervisningen.

Samiska studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

ROMER

I undervisningen av studerande med romskt ursprung ska de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Det särskilda målet för gymnasieundervisningen är att de unga kan bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur, sin gemenskap och i samhället samt bygga sin egen identitet. Målet är också att främja romska studerandes övergång till fortsatta studier.

Romani kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Romani kan även undervisas inom ramen för undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Undervisningen i romani i gymnasiet ska främja de studerandes möjligheter både att revitalisera språket och att bedriva högskolestudier i romani. Undervisningen i romani i gymnasiet ska stärka de romska studerandenas identitet och ge dem möjligheter att använda sitt språk och uttrycka sig så att de kunskaper och färdigheter som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen samt deras egen vilja att uttrycka sin identitet beaktas. Undervisningen ska främja den studerandes kunskap om sin historia och sitt språk samt kännedomen om romerna i Finland och andra länder. Undervisningen i romani kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning. I studierna kan närmiljön, den romska gemenskapen och romska medier utnyttjas.

TECKENSPRÅKIGA

Det särskilda målet för gymnasieutbildningen för teckenspråkiga är att stärka de studerandes teckenspråkiga identitet och lära dem att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga med majoritetsspråket och majoritetskulturen. Studerande som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål ska gymnasiets allmänna mål för fostran och lärande följas så att de anpassas till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket kan vara finlandssvenskt eller finskt teckenspråk, varvid svenska eller finska används vid läsning och skrivning. Teckenspråk eller kommunikationsmetoder härledda ur

dem kan också användas vid sidan av den svenska eller finska undervisningen. De studerande ska handledas att använda tolk- och samhälstjänster för teckenspråkiga. Ett annat mål är att de studerande ska bli medvetna om den ljudmiljö som skiljer sig från teckenspråkets värld samt lära sig de hörandes kultur och tillvägagångssätt så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer. Teckenspråk kan undervisas som en lärokurs inom ramen för läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på teckenspråk. Studerande som studerar teckenspråk som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för teckenspråkiga eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur.

Eftersom både det finlandssvenska teckenspråket och det finska teckenspråket är minoritetsspråk ska man i undervisningen fästa särskild vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt skriftsystem, vilket ökar betydelsen av den personliga språkliga kommunikationen. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger för att kommunicera och skaffa information på teckenspråk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Teckenspråkiga studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

FLERSPRÅKIGA STUDERANDE

I undervisningen av flerspråkiga studerande ska de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan och i den lokala läroplanen följas med hänsyn till den studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras kunskaper i svenska/finska, deras modersmål, deras kännedom om den finländska gymnasieutbildningen och finländsk studiekultur samt deras tidigare skolgång. Undervisningen och studierna i gymnasiet ska stödja de studerandes kunskaper i undervisningsspråket, deras flerspråkiga identitet, uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden samt deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i ett kulturellt mångskiftande samhälle.

En studerande, vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska, kan undervisas i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur är ändamålsenlig, om den studerande har bristfälliga grundläggande kunskaper i svenska eller finska inom något delområde av språkkunskapen och den studerandes kunskaper i svenska eller finska därmed inte ger tillräckliga förutsättningar för studier i lärokursen svenska/finska och litteratur. Den studerandes eget modersmål kan undervisas som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Det egna modersmålet kan också enligt 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Utbildningsanordnaren beslutar hur undervisningen i svenska eller finska som andraspråk och litteratur, undervisningen på det egna språket och

undervisningen i det egna modersmålet ordnas, och när det är ändamålsenligt att ordna undervisningen i samarbete mellan flera läroanstalter.

Studerande med ett övrigt språk som modersmål ska informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder i gymnasiet samt om sina rättigheter i studentexamen.

Ifall den studerande har genomfört gymnasiekurser inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett annat språk som modersmål för gymnasieutbildning, kan de räknas till godo i gymnasiestudierna.

5 BEDÖMNINGEN AV DEN STUDERANDES LÄRANDE OCH KUNNANDE

5.1 Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen

Studerandenas arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas mångsidigt. Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och att utveckla deras förutsättningar för självbedömning. Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på honom eller henne. Den studerande ska under gymnasiestudierna ges en möjlighet till självbedömning. (Gymnasielagen (714/2018), 37 § 1 mom.)

I grunderna för gymnasiets läroplan används begreppen självvärdering och kamratrespons i stället för de i gymnasielagen (7014/2018, 37 § 1 mom.) använda begreppen självbedömning och kamratbedömning.

Bedömningen är alltid kopplad till en särskild situation och särskilda mål.

Bedömningen i gymnasiet har två centrala uppdrag:

- 1) Bedömningen ska stödja och handleda lärandet. Det här sker genom respons som ges under studieavsnittets gång, så kallad formativ bedömning. Responsen ska beskriva den studerandes framsteg i förhållande till målen som ställts upp. Den formativa bedömningen är en viktig del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Responsen som ges under studieavsnittet och självvärderingen och kamratresponsen som genomförs med lärarens stöd under gymnasiestudiernas gång hjälper den studerande att förstå sitt eget lärande, identifiera sina styrkor, korrigera fel och utveckla sina arbetssätt så att hen kan nå målen som ställts upp för lärandet.
- 2) Bedömningen ska visa hur väl den studerande uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet. Det här sker genom bedömning av den studerandes kunnande och lärande, så kallad summativ bedömning. Bedömningen av den studerandes kunnande ska grunda sig på prestationer som den studerande har visat och av vilka det framgår hur väl och i vilken mån den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet för ett studieavsnitt fastställs utifrån läroämnets mål och centrala innehåll, utifrån målen som ställts upp för mångsidig kompetens inom läroämnet samt utifrån de bedömningsgrunder som angetts för läroämnet.

Såväl den formativa som den summativa bedömningen omfattar bedömning av den studerandes arbete, som grundar sig på målen som ställts upp för arbetet i läroämnet och hur väl den studerande har uppnått dem.

Bedömningen ska vara mångsidig och genomföras med ändamålsenliga metoder. Under studieavsnittet ska den studerande få flera olika möjligheter, tillfällen och sätt att visa vad hen kan och har lärt sig. Bedömningen ger läraren information som underlättar planeringen av undervisningen så att den motsvarar de studerandes behov.

Utöver de allmänna bedömningsgrunderna ska målen och bedömningsgrunderna för respektive studieavsnitt klargöras för och diskuteras med den studerande i början av studieavsnittet och de studerande ska få stöd för att planera sina studier. Den studerande ska få information om vad hen förväntas lära sig under studieavsnittet och hur hens framsteg i studierna bedöms. Bedömningsgrunderna bidrar till att bedömningen blir mer transparent.

Målen och uppdragen för bedömningen konkretiseras i gymnasiets bedömningskultur, som är en del av läroanstaltens verksamhetskultur. Med gymnasiets bedömningskultur avses de värderingar, normer och förfaringssätt som tillämpas i det gemensamma bedömningsarbetet. För att synliggöra och utveckla bedömningskulturen förutsätts att gymnasiet har fastställt gemensamma principer och förfaringssätt för bedömningen och att man följer upp hur de genomförs.

5.2 Bedömning av ett studieavsnitt

När ett studieavsnitt enligt läroplanen genomgås ska den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling bedömas i förhållande till målen för studieavsnittet. Den studerande ska få respons på hur hans eller hennes lärande har utvecklats. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 2 mom.)

Ett studieavsnitt enligt läroplanen bedöms när det har slutförts. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Den studerandes lärande ska bedömas under studieavsnittets gång genom att den studerande får respons på hur hen uppnår studieavsnittets mål. Respons som stödjer lärandet ska ges i ett tillräckligt tidigt skede av studieavsnittet så att den studerande har möjlighet att utveckla sina studier och sitt arbete utgående från responsen.

Efter ett avslutat studieavsnitt ska den studerande ges ett vitsord eller en prestationsanteckning för sina studier. Om studieavsnittet omfattar flera moduler som hör till samma lärokurs, ska den studerande ges endast ett vitsord för studieavsnittet. Om det är fråga om ett studieavsnitt som är gemensamt för flera läroämnen, ska den studerande ges ett vitsord för varje läroämne. Vitsorden, som visar hur väl målen för studieavsnittet uppnåtts, ska grunda sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, färdigheter

och arbete. Den studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I den lokala läroplanen ska man närmare fastställa hur bedömningen genomförs.

Olika behov av stöd för lärandet, såsom utmaningar som orsakas av en sjukdom eller en funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare och andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, ska beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på.

5.2.1 Siffervitsord och prestationsanteckningar

Vid bedömning med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. En underkänd prestation anges med vitsordet 4. Ett studieavsnitt eller läroämne som inte bedöms med siffror bedöms som avlagt eller underkänt. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 17 §.)

Den studerande ska ges ett vitsord för studier som ingår i ett studieavsnitt. Vitsordet för de obligatoriska studier och nationella valfria studier som ingår i studieavsnitten ges med siffror, med undantag av studieavsnitten i studiehandledning, som bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A = avlagd, U = underkänd). Övriga valfria studier kan i enlighet med vad som fastställs i den lokala läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagda studier.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme eller med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I den lokala läroplanen ska man fastställa hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras.

Om en studerande inte har slutfört ett studieavsnitt med godkänt resultat ska hen i enlighet med 37 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) beredas möjlighet att visa att hen har inhämtat de kunskaper och färdigheter som förutsätts för studieavsnittet.

Den studerande har rätt att höja såväl ett godkänt som ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet. Hur omtagningen går till ska beskrivas närmare i den lokala läroplanen. Bedömningen ska även i sådana fall vara mångsidig. Det bästa vitsordet av omtagningarna blir det slutliga vitsordet för den studerande.

5.2.2 Självständigt genomförda studier

Den studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen. Det kan förutsättas att en del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs studeras självständigt om detta inte äventyrar uppnåendet av målen för utbildningen och den studerandes

förutsättningar att slutföra lärokursen och avlägga studentexamen. Efter ansökan kan den studerande under samma förutsättningar även beviljas tillstånd att genomgå studier självständigt. (Gymnasielagen 714/2018, 25 §.)

I den lokala läroplanen ska fastställas vilka studier som kan avläggas på egen hand eller vilka som inte kan genomföras självständigt. Ett studieavsnitt som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord.

Om en studerande genomför ett studieavsnitt helt eller delvis självständigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda principer för bedömning. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och omfattande. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

5.2.3 Bedömningen av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

I samband med de obligatoriska och nationella valfria studierna i det andra inhemska språket och främmande språk bedöms också den studerandes muntliga språkfärdighet.

Om användningen av det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetat, eller andra prov på kunnande enligt Utbildningsstyrelsens separata anvisningar, föreskrivs i de läroämnesspecifika kapitlen i grunderna för gymnasiet läroplan. Ett intyg över prov i muntlig språkfärdighet som hör till de valfria studierna ges som bilaga till avgångsbetyget.

5.2.4 Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna

Vid ordnande av studier som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska utbildningsanordnaren samarbeta med de studerandes vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska tillräckligt ofta ges information om den studerandes arbete och studiernas framskridande. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet. (Gymnasielagen 714/2018, 31 § 1 mom.)

Undervisnings- och handledningspersonalen ska följa med hur den studerandes studier framskrider. I den lokala läroplanen ska man besluta om förfaringsätt för uppföljningen av den studerandes framsteg i studierna. Man kan emellertid inte skärpa de krav på hur lärokursen i ett ämne ska avläggas, vilka beskrivs i föreliggande grunder för gymnasiet läroplan, genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna.

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan gymnasiet begära att vårdnadshavaren undertecknar betyg eller informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

5.2.5 Erkännande av kunnande och tillgodoräkande av studier

I samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas har utbildningsanordnaren som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Utbildningsanordnaren ska erkänna studier enligt 11 § som avlagts vid en annan läroanstalt som ger utbildning enligt denna lag [gymnasielagen] och tillgodoräkna dem som en del av gymnasieutbildningens lärokurs. Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 37 och 38 § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan de studier eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds. Utbildningsstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om erkännande av kunnande och förfarandet i samband med det. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen bör man genom tillgodoräkande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande ska tillstålla gymnasiets rektor en ansökan om tillgodoräkande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett tillförlitligt utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Gymnasiet kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Gymnasiets rektor ska se till att kunnande som förvärvats på annat sätt samt studier som genomförts i andra sammanhang till sitt innehåll och sin omfattning motsvarar målen för gymnasieundervisningen. Den studerande ska få information om gymnasiets förfaringsätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som en del av gymnasiets lärokurs. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de studier som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska studierna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa de bestämmelser om bedömningen av studieavsnitten och lärokurserna som finns i grunderna för gymnasiets läroplan och i den lokala läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om studier som enligt den lokala läroplanen ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiets vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1–5	gymnasieskala	skala 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälppliga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för studier som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel. Vid erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas som för studier som genomförts i Finland.

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas studier som avlagts enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som målen och det centrala innehållet motsvarar varandra. Vitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som vitsord för den korta lärokursen, om inte den studerande visar tilläggsprestationer som berättigar till ett högre vitsord. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Övriga studier enligt en lång lärokurs som avlagts med godkänt resultat eller delar av studier enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra valfria studier i enlighet med vad som bestäms i den lokala läroplanen. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan kompletterande studier förutsättas och vitsorden för de redan avlagda studierna ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av studieavsnittet i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Studier som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i studierna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för studierna i svenska/finska som andraspråk. Studier i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter

lärokursen i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

5.2.6 Bedömning av mångsidig kompetens

Delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen bildar de gemensamma målen för läroämnena i gymnasiet. Delområdena är 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällelig kompetens, 5) miljökompetens och etisk kompetens samt 6) global och kulturell kompetens.

I grunderna för gymnasiets läroplan beskrivs hur delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen ingår i respektive läroämne. De har också beaktats i målen för läroämnena. I den lokala läroplanen ska man skilt för varje studieavsnitt definiera hur målen för och delområdena inom mångsidig kompetens ska förverkligas. Den mångsidiga kompetensen bedöms inom ramen för den formativa och summativa bedömningen i varje studieavsnitt.

5.3 Bedömningen av en ämneslärokurs

När studierna som hör till gymnasieutbildningens lärokurs har slutförts ges ett vitsord för lärokursen i varje läroämne som slutbedömning. En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att slutföra lärokursen i ämnet med godkänt resultat eller att höja sitt vitsord. Stödåtgärder enligt 28 § och avvikande sätt att ordna studierna enligt 29 § kan beaktas i bedömningen av ett studieavsnitt och i slutbedömningen. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Beslut om bedömningen av varje enskilt studieavsnitt görs av den studerandes lärare eller, om lärarna är många, av lärarna gemensamt. Beslut om slutbedömningen för ett läroämne görs av rektorn och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasielagen 714/2018, 38 §.)

En ämneslärokurs består av de studier i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att ändamålsenligt och målinriktat välja studieavsnitt. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska och nationella valfria studierna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiets läroplan. Den gemensamma modulen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande valt. Det är inte möjligt att i efterhand stryka obligatoriska studier som den studerande

avlagt eller sådana nationella valfria studier som den studerande avlagt med godkänt resultat. I den lokala läroplanen ska definieras huruvida övriga valfria studier eller temastudier ingår i lärokursen i något läroämne. Av dem räknas endast de studier som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

För att avlägga lärokursen i ett läroämne med godkänt resultat ska den studerande avlägga största delen av studierna i läroämnet med godkänt vitsord. I de obligatoriska och de nationella valfria studierna får den studerande högst ha underkända vitsord enligt följande:

Obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har avlagt	av vilka underkända prestationer kan utgöra högst
2–5 studiepoäng	0 studiepoäng
6–11 studiepoäng	2 studiepoäng
12–17 studiepoäng	4 studiepoäng
18 studiepoäng eller mer	6 studiepoäng

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det vägda aritmetiska medeltalet av vitsorden i enlighet med studiepoängen för de obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har slutfört.

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet som baserar sig på vitsorden för studieavsnitten skulle förutsätta, ska vitsordet höjas. Vitsordet kan också höjas om de som ansvarar för bedömningen beslutar att den studerandes kunskaper och färdigheter på basis av den studerandes prestationer när studierna i läroämnet avslutas är bättre än vitsorden som grundar sig på studieavsnitten.

Lärokurser i obligatoriska läroämnena och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Studiehandledning bedöms med en anteckning om avlagda studier. Den studerande kan på begäran få en anteckning om avlagda studier i gymnastik och sådana läroämnena inom vilka den studerande har avlagt lärokurser med en omfattning på endast två studiepoäng samt valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar högst fyra studiepoäng.

Övriga i den lokala läroplanen definierade studier som lämpar sig för gymnasiet uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

5.4 Slutförande av gymnasiets lärokurs

Lärokursen för gymnasieutbildning för unga omfattar 150 studiepoäng... (Gymnasielagen 714/2018, 10 § 3 mom.)

I gymnasieutbildningens lärokurs ingår studier i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhälleliga studier, studier i religion eller livsåskådningskunskap och studier i konst- och färdighetsämnen (läroämnesgrupper) samt studiehandledning. ...För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnen frivilliga. Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter som genomgås i olika läroämnesgrupper eller läroämnena och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse [gymnasiediplom]. (Gymnasielagen 714/2018, 11 § 1 och 2 mom.)

I lärokurserna för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ingår enligt bilaga 1–3 till [statsrådets] förordning obligatoriska och riksomfattande valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda de studerande. I lärokurserna kan därtill ingå gymnasiediplom och andra valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 12 §.)

Gymnasieutbildningens lärokurs eller lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning slutförs när studierna som hör till lärokursen har slutförts på det sätt som föreskrivs i den statsrådsförordning som avses i 11 § 4 mom. med beaktande därtill av en eventuell särskild utbildningsuppgift enligt 6 § eller ett försökstillstånd enligt 18 §. (Gymnasielagen 714/2018, 36 § 1 mom.)

Den studerande har slutfört gymnasiets lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat och minimiantalet 150 studiepoäng uppfylls. Gymnasiets lärokurs ska inbegripa nationella valfria studier till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Till gymnasiets lärokurs räknas utöver obligatoriska och nationella valfria studier endast sådana studier som den studerande avlagt med godkänt resultat.

Studierna för en studerande kan efter den studerandes ansökan eller med den studerandes samtycke delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag [gymnasielagen] eller med stöd av den, om

- 1) den studerande till någon del redan anses ha kunskaper och färdigheter som motsvarar lärokursen för gymnasieutbildningen,*
- 2) det med hänsyn till den studerandes förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att den studerande ska genomgå lärokursen för gymnasieutbildningen,*
- 3) det är motiverat av skäl som har samband med den studerandes sjukdom eller skada eller något annat skäl som gäller hälsotillståndet. (Gymnasielagen 714/2018, 29 §.)*

Om studierna för en studerande ordnas på något annat sätt än vad som föreskrivs i lagstiftning ska minimiantalet på 150 studiepoäng oavsett uppfyllas.

5.5 Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs

I ett beslut ... som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektorn begära ett nytt beslut om studieframstegen eller slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. Skolans rektor och den studerandes lärare beslutar gemensamt om ny bedömning. Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektorn för ny behandling. (Gymnasielagen 714/2018, 53 §.)

Anordnaren av gymnasieutbildning ska informera de studerande om möjligheten att söka ändring eller begära om omprövning.

Omprövning av beslut som avses i denna lag [gymnasielagen] får begäras hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen, om beslutet gäller

- 1) antagning som studerande,*
- 2) beviljande av extra tid enligt 23 § 2 mom. eller studierättens upphörande enligt 24 §,*
- 3) tillgodoräknande av slutförda studier,*
- 4) avvikande studiearrangemang,*
- 5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap. (Gymnasielagen 714/2018, 49 §.)*

Ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning enligt ovan nämnda 49 § [i gymnasielagen] får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. (Gymnasielagen 714/2018, 50 § 2 mom.)

Om inte annat föreskrivs i denna lag [gymnasielagen], får ett beslut av förvaltningsdomstolen överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. (Gymnasielagen 714/2018, 52 §.)

Ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket besvär som anförts i ett ärende enligt 49 § [i gymnasielagen] har avgjorts och ett beslut av regionförvaltningsverket genom vilket begäran om omprövning av ett ärende enligt 53 § har avgjorts får inte överklagas genom besvär. (Gymnasielagen 714/2018, 54 § 2 mom.)

I fråga om undervisning som ordnas utomlands är den behöriga förvaltningsdomstolen Helsingfors förvaltningsdomstol och den behöriga regionförvaltningsmyndigheten Regionförvaltningsverket i Södra Finland. (Gymnasielagen 714/2018, 55 §.)

5.6 Betyg och betygsanteckningar

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Ett betyg över de studier som har slutförts ges till en studerande vars studierätt har upphört medan lärokursen för gymnasieutbildning eller utbildning som förbereder för gymnasieutbildning genomgås. För en ämnesstuderande och en studerande som delvis har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs i en särskild examen ges ett betyg över slutförda lärokurser i läroämnena och övriga studier. Som bilaga till betygen som avses i [gymnasielagen 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. I grunderna för läroplanen bestämmer Utbildningsstyrelsen om uppgifterna som antecknas på betygen och om andra bilagor till betygen än de som avses i 3 mom. (Gymnasielagen 714/2018, 39 §.)

I gymnasiet används följande betyg:

- 1) Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiet hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet och över avläggande av ett gymnasiediplom ges som bilaga till avgångsbetyget.
- 2) Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.
- 3) Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- bedömningsskalan
- en redogörelse för lärokurserna i språk
 - SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur
 - A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen
 - B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet

M /ÅO = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

- en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2019 som fastställts av Utbildningsstyrelsen.

I gymnasiets avgångsbetyg antecknas "Gymnasiets lärokurs motsvarar nivå fyra enligt den nationella referensramen för examina och övriga samlade kompetenser och den europeiska referensramen för examina".

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen "religion/livsåskådningskunskap" utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten Modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet studiepoäng som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga 9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd A).

För temastudierna antecknas att studierna har avlagts. Namnen på de tematiska studiernas studieavsnitt specificeras i en bilaga.

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudierna som ges som bilagor till och som kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda gymnasiediplom och prov i muntlig språkfärdighet samt en specifikation av avlagda temastudier. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har avlagt över hälften av studierna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda studierna och antalet studiepoäng samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för alla avlagda studier ett siffervitsord eller att studierna har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda studier och vitsord framgår.

För gymnasiet hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

De studier som den studerande totalt har avlagt antecknas i betyget i form av antalet studiepoäng. Av underkända studier ska här antecknas endast obligatoriska och nationella valfria studier.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig språkfärdighet och gymnasiediplom ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet ska följande uppgifter antecknas:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

Gymnasiediplomet är en bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet och antecknas under tilläggsuppgifter. I intyget över gymnasiediplom antecknas följande uppgifter:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- läroämne eller motsvarande, i vilket gymnasiediplomet avlagts
- vitsord
- antalet studiepoäng som avlagts i det läroämne som gymnasiediplomet gäller, inklusive studieavsnittet där gymnasiediplomet avlagts
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

5.7 Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå

Följande centrala frågor kring bedömningen ska på basis av avsnittet om bedömning i grunderna för gymnasiets läroplan fastställas i den lokala läroplanen:

- frågor som avgörs skilt för varje studieavsnitt: studieavsnittets mål och centrala innehåll, hur målen för och delområdena inom den mångsidiga kompetensen uppfylls i studieavsnittet samt bedömningen av studieavsnittet
- principer för läroanstaltens bedömningskultur och gemensamma förfaringssätt som berör bedömningen
- genomförandet av bedömningen och därtill hörande olika sätt att ge respons
- uppföljning av hur de gemensamma principerna och förfaringssätten som gäller bedömningen förverkligas
- hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras
- principerna för att höja godkända och underkända vitsord och antalet gånger prestationerna får tas om
- vilka studier det är möjligt för en studerande att avlägga på egen hand
- eventuella olika sätt att framskrida med studierna
- betygens utformning.

6 MÅL FÖR LÄRANDET OCH CENTRALT INNEHÅLL I UNDERVISNINGEN

6.1 Allmänna mål för undervisningen

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018), så att den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, europeisk och global nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ. Förutsättningarna för att skapa en genusmedveten undervisning är att man har förståelse för mångfalden av sexuella läggningar och kön.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes förståelse för hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap på olika sätt och över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt bli motiverad att utforska, producera och tolka olika texter. Den studerande ska även vänja sig vid att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska lära sig att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga kan man inom gymnasieundervisningen skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra den studerande att använda uttrycksformer som är karakteristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska hjälpa den studerande att hitta lämpliga studiestrategier och utveckla sin förmåga att använda dem.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja för att lärandet ska ske kontinuerligt och på nya sätt. Undervisningen ska ge den studerande kunskaper om och erfarenhet av olika utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv. Undervisningen hjälper den studerande att planera sin framtid och fortsatta utbildning samt sin arbetskarriär i hemlandet och utomlands. Utbildningen ska stärka den studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper och att göra val både under studietiden och inför framtiden.

6.2 Mångsidig kompetens

Mångsidig kompetens har en samordnande uppgift inom gymnasieutbildningen. Delområdena som ingår i den mångsidiga kompetensen utgör gemensamma målsättningar för läroämnena i gymnasiet. Bilden nedan åskådliggör den mångsidiga kompetensen i sin helhet.

Mångsidig kompetens i gymnasiet

Mål

- god allmänbildning
- färdigheter att bygga upp en hållbar framtid
- goda färdigheter för fortsatta studier samt arbetslivs- och internationella färdigheter

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSYRELSEN

#GLP2021

Lärokurserna i läroämnena som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan utgör grunden för det kunnande som den studerande utvecklar under gymnasie-studierna. Den allmänbildning som gymnasieutbildningen har i uppdrag att ge bygger på de kunskaper inom ett vetenskapsområde som definieras för läro-ämnet. Den mångsidiga kompetensen stödjer och fördjupar de här kunskaperna.

Mångsidig kompetens inbegriper en god allmänbildning och att den studerande ska växa upp till en god människa och ha färdigheter att bygga upp en hållbar framtid. Mångsidig kompetens omfattar också kunskaper, värderingar, attityder och vilja som behövs för att bygga upp färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och internationalisering.

Gymnasieutbildningens värdegrund, syn på lärande och verksamhetskultur skapar en grund för att utveckla mångsidig kompetens. Målen som ställs upp för delområdena inom mångsidig kompetens ska främjas inom hela gymnasie-utbildningen. Varje läroämne närmar sig mångsidig kompetens utifrån det egna fack- och vetenskapsområdet. Mångsidig kompetens är en central del både av studierna i enskilda ämnen och i studier som överskrider läroämnesgränserna.

Inom studierna som utvecklar mångsidig kompetens fördjupar den studerande sin kompetens genom att utforska olika kulturella och samhällsliga företeelser och deras samband och beroendeförhållanden. Den studerande lär sig tillämpa de kunskaper hen tidigare har förvärvat samt lär sig söka, tolka, utvärdera, dela och producera information i olika former, miljöer och gemenskaper och med hjälp av olika verktyg. Genom att den studerande utvecklar en mångsidig kompetens stöds utvecklingen av förmågan att tänka kritiskt, samarbeta, lösa problem på ett kreativt sätt, lära sig lära samt färdigheterna för kontinuerligt lärande.

I enlighet med bilden ovan finns det sex delområden inom mångsidig kompetens som är gemensamma för alla gymnasier. De bildar en helhet där de kompletterar och är kopplade till varandra. Delområdena inom mångsidig kompetens är:

- kompetens för välbefinnande
- kommunikativ kompetens
- tvärvetenskaplig och kreativ kompetens
- samhällslig kompetens
- etisk kompetens och miljökompetens
- global och kulturell kompetens

Syftet är att den studerande med studier inom samtliga delområden ska

- iaktta och analysera moderna företeelser och verksamhetsmiljöer och lära sig finna element för att skapa en bra framtid
- kunna uttrycka motiverade synpunkter på önskvärda förändringar och uppmantras att stödja etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen och samhället
- få möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande samt möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.

Den lokala läroplanen ska innehålla mer konkreta och kompletterande beskrivningar av mångsidig kompetens skilt för varje läroämne och varje studieavsnitt. Mångsidig kompetens tas i beaktande i gymnasiets verksamhetskultur. Hur den mångsidiga kompetensen tas i beaktande i gymnasieutbildningen ska även anges i de beskrivningar av högskolestudier, arbetslivsorientering och internationellt kunnande som ska ingå i läroplanen. Innehållet i temastudierna kan väljas utifrån delområdena inom mångsidig kompetens.

Nedan redogörs närmare för målen för delområdena inom mångsidig kompetens. I undervisningen ska man först behandla delområdena och målen ur individens perspektiv och sedan i en bredare kontext.

KOMPETENS FÖR VÄLBEFINNANDE

Den studerande bygger upp sin identitet genom att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden och fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkänndomen. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes förmåga att klara av osäkerhet samt den studerandes uthållighet och tro på framtiden.

Den studerande förstår betydelsen av hälsa och hälsosamma levnadsvanor samt värnar om sin funktionsförmåga och sitt välbefinnande både ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Den studerande kan tillämpa förfaringssätt som stödjer hens välbefinnande och som ger glädje och hen kan identifiera gemenskaper som stödjer dessa. Tillräcklig fysisk aktivitet och sömn, pauser under dagens lopp och hälsosam kost stödjer lärandet och den studerandes ork och återhämtning. Den studerande utvecklar också levnadsvanor som tar fasta på kultur som är meningsfull på ett individuellt plan samt på ansvarsfull användning av teknologi och en etisk livsstil.

Den studerande är aktiv för att hen själv och andra ska må bra och vara trygga. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes färdigheter att identifiera och förebygga faktorer som har en negativ inverkan på välbefinnandet och tryggheten, såsom utbrändhet, mobbning och trakasserier. Den studerande utvecklar färdigheter för att själv uppsöka eller hänvisa andra till olika tjänster och handledning vid problem- och undantagssituationer.

Under gymnasiestudierna får den studerande bekanta sig med samhällliga, kulturella och globala förfaringssätt för att främja gemenskapernas och ekosystemens välbefinnande. De studerande får möjlighet att fungera och lära sig i grupp och finna olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför.

KOMMUNIKATIV KOMPETENS

Utgångspunkten för god kommunikation är förmågan till empati, vilket ger möjlighet att uppleva meningsfullhet. Den studerande får uppleva att hen är

en del av gymnasiegemenskapen och att hen blir hörd sådan som hen är. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter genom att identifiera, behandla och reglera sina känslor. Den studerande lär sig också att lyssna till och respektera samt förutse andras känslor och synpunkter och hur de tar sig uttryck. Hen lär sig att använda sina egna känslor som en resurs i kommunikationen med andra.

De studerande lär sig kommunicera tillsammans och genom samarbete samt i olika slags miljöer. Samtidigt utvecklas den studerandes språkliga medvetenhet och multilitteracitet. Hen förstår den språkliga medvetenhetens och multilitteracitetens betydelse för att producera och tolka information och finna lösningar. Kommunikativ kompetens stödjer den studerande att ställa upp mål för sina studier och andra aktiviteter.

Gymnasiestudierna ger den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation. Hen fördjupar sina färdigheter att behandla motsättningar och konflikter på ett konstruktivt och medlande sätt. Den studerande får erfarenhet av att förmedla budskap och betydelser även i kommunikationssituationer som över-skrider språkliga och kulturella gränser.

I utvecklingen av kommunikationsfärdigheterna ingår att reflektera över yttrandefrihetens betydelse och hur den används på ett ansvarsfullt sätt samt hur uppfattningen om och förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspektiv. Den studerande skapar sig en uppfattning om vilken betydelse konstruktiv kommunikation och förståelse mellan olika kulturer har för en hållbar framtid, demokrati och fred.

TVÄRVETENSKAPLIG OCH KREATIV KOMPETENS

Tvärvetenskaplig kompetens stödjer en etisk, estetisk och ekologisk värdegrund som utgångspunkt för den studerandes sätt att tänka, för hans synpunkter och sätt att agera. Den studerande bekantar sig med olika sätt att skaffa och framställa information och övar att tillämpa dem. Samtidigt stärks den studerandes förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slag av information och dess betydelse för livskompetensen och studierna, för planeringen av fortsatta studier och arbetsliv samt för olika gemenskaper. Det här tar sig konkret i uttryck genom att den studerande får bekanta sig med hur man bygger upp information och använder sig av sitt kunnande i samband med högskolestudier och lärande i arbetet. Samtidigt stärks den studerandes färdigheter att lära sig och hans färdigheter för fortsatta studier och andra livsskeden.

Den studerandes multilitteracitet vidareutvecklas på ett målinriktat sätt. Multilitteracitet grundar sig på det vidgade textbegreppet. Gymnasiestudierna stärker den studerandes nyfikenhet och förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter som utgår från en varierande svårighetsgrad samt olika perspektiv och kontexter. Den studerande reflekterar över hur teknologin och digitaliseringen

stödjer individernas och gruppernas förmågor och färdigheter. Den studerande utforskar olika möjligheter att lösa komplicerade problem.

Den studerande reflekterar över lösningar som är hållbara med tanke på framtiden och funderar över deras samband med miljö, ekonomi, teknologi och politik. Den studerande lär sig att skapa och bedöma olika alternativa framtidsscenarier ur individens, gemenskapernas och ekosystemens perspektiv.

SAMHÄLLELIG KOMPETENS

Utgångspunkten för samhällelig kompetens är att den studerande får mångsidiga erfarenheter av att delta, påverka och arbeta och har förmåga att reflektera över dem. Studierna fördjupar den studerandes förståelse för sin egen roll, sitt ansvar och sina möjligheter att stödja en mångsidig demokrati i det omgivande samhället och i samarbete med andra.

Den samhällelige kompetensen stödjer den studerandes färdigheter för fortsätta studier, arbetsliv och medborgaraktiviteter. Den samhällelige kompetensen bidrar till att den studerande kan tillägna sig en företagsam och reformvänlig attityd inom olika livsområden. Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden.

Den studerande lär sig förstå och värdesätta principerna och strukturerna inom ett samhälle som grundar sig på demokrati, rättvisa, jämlikhet och lika-behandling. Den studerande förstår hur det gemensamma sociala kapitalet blir till och hur det kan utökas. Den studerande tillägnar sig färdigheter att vara en aktiv och engagerad medborgare. Hen inspireras till att aktivt ta ställning till samhällsfrågor och att ta initiativ samt genom samarbete föra ärenden vidare både på lokal och internationell nivå. I studierna lyfter man fram vilken betydelse den studerandes arbete och insatser har för att bygga upp en god framtid.

ETISK KOMPETENS OCH MILJÖKOMPETENS

Den studerande värderar och planerar sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv. Hen känner till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och hur de är beroende av varandra. Den studerande förstår varför den mänskliga verksamheten måste anpassas till naturens bärkraft samt till de begränsade naturresurserna och en hållbar användning av dem. Erfarenheter av att ta hand om andra och naturen stärker tron på att goda gärningar i vardagen har betydelse.

Den studerande bekantar sig med forskningsrön och förfaringsätt som har anknytning till att motverka klimatförändringen och trygga naturens mångfald. Hen får möjlighet att iaktta, planera, utforska och bedöma olika former av verksamhet med vilka de här företeelserna kan utvecklas i en hållbar riktning.

Den studerande reflekterar över sina iakttagelser och strävar efter att identifiera strukturer som ger möjlighet för eller hindrar olika gemenskaper att leva på ett hållbart sätt.

Den studerande känner till grundläggande fakta om globaliseringen och hur den inverkar på möjligheterna för människor med olika livsvillkor att upprätthålla en hållbar livsstil. Hen känner till målen för FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och bedömer hur de framskrider. Den studerande reflekterar över och stärker sina egna insatser och det samarbete som behövs för en hållbar framtid.

GLOBAL OCH KULTURELL KOMPETENS

Den studerande fördjupar sina kunskaper om och sin förståelse för sin egen identitet och gymnasiegemenskapens och samhällets mångfald, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den studerande stärker sitt internationella kunnande och sin multilitteracitet med hjälp av kulturellt och språkligt mångskiftande nätverk, medier och källmaterial. Hen får erfarenheter av att studera, samarbeta och agera på ett etiskt sätt genom att utnyttja olika internationella verksamhetsformer och teknologiska miljöer.

Den studerande lär sig identifiera och reflektera över kulturarv, värderingar, olika verksamhetsmiljöer och andra aspekter som kulturella identiteter och levnadssätt bygger på i den egna vardagen, i det finländska samhället, i Europa och på en global nivå. Samtidigt vänjer hen sig vid att värdesätta människors och gemenskapers rätt till olika kulturella identiteter och att agera för en kulturell mångfald.

Den studerande får olika möjligheter att utforska, öva och utveckla sina färdigheter att fungera som en världsmedborgare och agera på ett etiskt sätt i linje med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030. Samtidigt lär hen sig skilja på internationalisering och globalisering som fenomen. Den studerande stärker sina kunskaper om mänskliga rättigheter för att främja en jämlik, rättvis och etiskt hållbar livsstil. Hen lär sig känna igen och utnyttja kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

6.3 Modersmål och litteratur

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla den studerandes kunskaper i språk och litteratur samt hens kommunikationsfärdigheter och färdigheter i multilitteracitet. Studierna ska fördjupa den studerandes intresse för språk, litteratur och övrig kultur och öka den studerandes medvetenheten om sig själv som språkanvändare i kommunikation

med andra. Undervisningen ska stödja utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kulturella kompetens och lärande i alla läroämnen. Undervisningen ska sträva efter att utveckla sådana färdigheter och kunskaper som den studerande behöver för fortsatta studier och för aktivt medborgarskap.

Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Läroämnet hämtar sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Inom ämnet modersmål och litteratur får den studerande bekanta sig med vårt kulturarv och dess olika former, med ordkonst och medie- och kommunikationskultur.

Undervisningen ska leda den studerande till att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt, utveckla sina kommunikationsfärdigheter, aktivt skaffa information samt att kritiskt och ur ett etiskt perspektiv behandla och tolka informationen. Undervisningen utvecklar den studerandes kognitiva färdigheter och studiefärdigheter samt stärker metaspråkliga färdigheter och kreativitet. Målet är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att tolka och producera multimodala texter.

Förmågan att behärska språkvetenskaplig kunskap ska integreras med det övriga innehållet i ämnet och studierna ska utveckla den studerandes förmåga att tolka och producera text. Målet för litteraturundervisningen är att den studerande ska förstå skön- och facklitteratur, få estetiska läsoplevelser och utveckla färdigheten att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturundervisningen ska utveckla den studerandes förmåga att reflektera ur ett etiskt och estetiskt perspektiv och utveckla kreativitet, kommunikationsfärdigheter och uttrycksförmåga. Studier i mediekunskap fördjupar den studerandes förmåga att kritiskt läsa, tolka och producera medietext och stärker hans förståelse för mediekultur samt utvecklar färdigheter i att aktivt och ansvarsfullt engagera sig i samhället.

Den studerande kommer i undervisningen i modersmål och litteratur i kontakt med språkliga drag, begrepp och olika sätt att bygga upp information som används i de olika vetenskapliga discipliner som läroämnet grundar sig på. Undervisningen baserar sig på ett vidgat textbegrepp, som innebär att texter är multimodala, till exempel skrivna, talade, visuella, audiovisuella eller bygger på kombinationer av dessa. Karakteristiska texter för läroämnet är fiktiva texter och faktatexter, medietexter samt institutionella och vardagliga samtal eller kombinationer av dessa uttrycksformer.

Lärokursen modersmål och litteratur är en del av språkpedagogiken och språkutvecklingen i gymnasiet, vars mål är att identifiera och synliggöra språkens roll för lärandet. Språkstudier ska utveckla den studerandes flerspråkiga kompetens, det vill säga den studerandes förmåga att på olika nivåer behärska sitt modersmål och andra språk samt olika dialekter och register. Språkpedagogik stärker den studerandes språkutveckling, språkliga

medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar den studerandes multilitteracitet och socialisering i den språkliga gemenskapen. Språkpedagogik och språkutveckling bidrar till att bygga upp den studerandes språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig att identifiera och värdesätta språklig och kulturell mångfald samt språkliga rättigheter, både i den egna vardagen och i samhället överlag. I undervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid den språkliga mångfalden i Finland, vid finskans och svenskans ställning som nationalspråk samt vid de samiska språken och deras roll som landets ursprungsspråk.

I undervisningen i modersmål och litteratur samarbetar man med biblioteken. Dessutom utnyttjas andra mångsidiga lärmiljöer som teatrar, museer och arkiv samt andra kulturinstitutioner. Den studerande ska också dra nytta av sina egna språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra kontexter. I undervisningen används material och metoder som är tillräckligt utmanande och som för den studerande känns meningsfulla och ger upplevelser samt utvecklar hans kreativitet. Den studerande producerar och tolkar texter både individuellt och i samspel med andra.

I undervisningen i modersmål och litteratur ska man integrera läroämnets olika delområden med varandra. De olika lärokurserna i modersmål och litteratur samarbetar med varandra och även med andra läroämnena.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I läroämnet modersmål och litteratur utvecklas den studerandes mångsidiga kompetens med hjälp av både läroämnesspecifika och ämnesövergripande teman och kompetensområden. Läroämnet bidrar också till att utveckla den studerandes kulturella kompetens samt hans medie-, medborgar- och demokratikunskap.

I läroämnet modersmål och litteratur framhävs den mångsidiga kompetensens delområden **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens** och **samhällelig kompetens**. Den studerande lär sig att med hjälp av språket, olika uttryckssätt, texter och kommunikation skapa betydelser och kopplingar mellan olika människor. Den studerandes förmåga att påverka, argumentera, producera egna texter och kommunicera stödjer utvecklingen av arbetslivsfärdigheter och färdigheter för ett aktivt medborgarskap. Studierna utvecklar den studerandes kritiska och kulturella läsfärdighet, förmåga att producera texter, multilitteracitet, språkliga medvetenhet och kommunikativa kompetens. Dessa stödjer i sin tur studierna och lärandet i alla läroämnena och i samarbetet mellan olika läroämnena. För att den studerande ska utveckla sina färdigheter krävs långsiktigt, kreativt, undersökande, aktiverande och processinriktat arbete.

Studier i modersmål och litteratur stärker **miljökompetens** och **etisk kompetens** samt **global och kulturell kompetens**, vilket syns i valet av innehåll i under-

visningen. Studierna ökar förståelse för aktuella miljörelaterade utmaningar och ger färdigheter för att bygga upp en hållbar framtid. Studier i mediekunskap och hur man söker och hanterar information är kopplade till kritisk och kulturell läskunnighet och etisk kompetens. I undervisningen vägleds den studerande att förstå språklig och kulturell mångfald samt reflektera över och identifiera olika identiteter. Målet är den studerande ska förstå sin egen identitet som en del av den finländska, europeiska och globala kulturen.

De kunskaper och färdigheter som uppnås med studierna i modersmål och litteratur stödjer på många olika sätt utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kommunikativa kompetens och kompetens i multilitteracitet stödjer och stärker utvecklingen av identiteten. Den studerande får öva sig på att utvärdera och reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt. Med studier i kultur och i synnerhet litteratur får den studerande bredda sin syn på livet, människorna och världen. Läroämnet ger den studerande verktyg att verbalisera sina egna tankar, känslor och upplevelser samt förmåga att bilda sig en uppfattning om sitt eget liv och sina egna styrkor. Läroämnet stödjer den studerandes livskompetens genom att den studerande utvecklar kommunikations- och textkompetens och färdigheter att fungera ansvarsfullt, etiskt och konstruktivt i olika situationer.

6.3.1 Lärokursen svenska och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, med vissa språkspecifika och kulturella särdrag. Modersmålsämnet har betydelse för den studerandes bildningsprocess och är i den bemärkelsen ett livskunskapsämne. Ämnet bidrar också till att fördjupa den studerandes identitet och hens kulturella och historiska medvetenhet.

Lärokursen har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i svenska och litteratur ska kontinuerligt stödja den studerandes skolspråk och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ses som en resurs. Den studerandes varierande språkliga och kulturella bakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen. Undervisningen relaterar till en nordisk kontext.

Lärokursen ska fördjupa den studerandes kunskaper om och i det svenska språket, samt kunskaper om litteratur och kultur med särskilt fokus på det svenska i Finland. Svenska språket är objekt för undervisningen och primärt undervisnings- språk i övriga läroämnena. Undervisningen gör den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens också i fortsatta studier. Inom modulerna integreras lärokursens olika delområden: läsning, skrivande, tal, kommunikation,

litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar kontinuerligt med varandra. Under alla moduler ska den studerandes text- och kommunikationsfärdigheter och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och den studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra multimodala texter med utgångspunkt i modulens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre, sammanhållna texter ingår i det centrala innehållet i modulerna enligt den modell som den lokala läroplanen föreskriver. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst åtta hela verk, av vilka minst ett verk är en fackbok.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I SVENSKA OCH LITTERATUR

Målet med undervisningen i svenska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskompetens så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande

- stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen av studierna i svenska och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten, eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp
- färdigheter att förstå kommunikationssituationer.

Att tolka texter

- färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter att utvärdera information.

Att producera texter

- färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv
- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att behärska standardspråket
- förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från
- färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp.

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

OBLIGATORISKA STUDIER

M01 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer
- behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent
- använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar
- att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag

- textens flerstämmighet och intertextualitet
- text- och språkvård

M02 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin medvetenhet om text och språk
- fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element
- förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.

Centralt innehåll

- olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård

M03 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter att kommunicera i grupp och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation
- lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbala kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation
- språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet

M04 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att de studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer

- bredda och utveckla sina läsfärdigheter, kunna närma sig litterära multimodala texter på ett ändamålsenligt sätt och analysera och tolka dem med hjälp av relevanta begrepp
- förstå att litteratur kan tolkas på många sätt
- fördjupa sina kunskaper om det finlandssvenska och nordiska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera
- olika sätt att tolka litteratur
- den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen

M05 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck
- göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap
- verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmedel
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

M06 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika skeden av skrivprocessen
- fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har på textens betydelse och struktur

- fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons
- skriva med annat material som underlag, text- och språkvård
- ordkonst och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst

M07 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter

M08 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring
- förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas
- känna till centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna analysera dem utgående från en kulturell kontext.

Centralt innehåll

- finländsk litteratur som en multimodal, flerstämmig och flerspråkig del av världslitteraturen
- analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författarens och genrens kontext, den historiska och kulturella kontexten eller den samhälleliga och politiska kontexten
- granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

M09 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet
- fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp
- dialogisk och konstruktiv kommunikation, etiska spelregler för kommunikation
- eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation

M010 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial
- medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.

Centralt innehåll

- att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter
- förmågan att hantera material, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt
- medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen
- avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material
- redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård

M011 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter
- förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter
- använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.

Centralt innehåll

- analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp
- olika sätt att tolka texter
- relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext
- olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttrycksätt och -former samt struktur

6.3.2 Lärokursen finska och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

Det särskilda uppdraget för lärokursen finska och litteratur är att fördjupa den studerandes kunskaper om och i det finska språket, kännedomen om den finska kulturen och litteraturen samt hans multilitteracitet, kommunikationsfärdigheter och mediekunskap. Undervisningen ska fördjupa den studerandes förståelse för vilken betydelse språklig och kulturell medvetenhet, språkkunskap och kommunikationsfärdigheter har för skapandet av individers identitet och gemenskaper.

I lärokursen finska som modersmål och litteratur ingår att läsa hela verk och skriva längre, sammanhållna texter. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst åtta hela verk, av vilka minst ett verk är en fackbok.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I FINSKA OCH LITTERATUR

Målen för undervisningen i finska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter i att tolka och producera texter samt hans språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter

- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läsfärdighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras olika syften och olika kontexter, till exempel fack- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läsfärdighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter i att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen av studierna i finska och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering.

Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt grundar sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- kommunikationsfärdigheter vid individuella framträdanden och i grupp
- färdigheter att förstå kommunikationssituationer

Att tolka texter

- färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter att bedöma information och texter

Att producera texter

- färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv
- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att behärska standardspråket
- förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från
- färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

OBLIGATORISKA STUDIER

Ä11 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer
- uppmuntras som skribent och behärska de olika faserna i en skrivprocess
- använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar
- att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag
- textens flerstämmighet och intertextualitet
- text- och språkvård

Ä12 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin medvetenhet om text och språk
- fördjupa sin förståelse för språket och texter som meningsskapande element
- förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.

Centralt innehåll

- olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård

Ä13 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation och lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmågan att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språket

Ä14 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer
- bredda sina läsfärdigheter, kunna närma sig litterära multimodala texter på ett ändamålsenligt sätt och analysera och tolka dem med hjälp av relevanta begrepp
- förstå att litteratur kan tolkas på många sätt.

Centralt innehåll

- litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt i andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- olika sätt att tolka litteratur

Ä15 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter, samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck
- göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap
- verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel

- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

Äl6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika skeden av skrivprocessen
- fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har för textens betydelse och struktur
- fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons
- skriva med annat material som underlag, text- och språkvård
- ordkonst och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst

Äl7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sina färdigheter i att framträda samt förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter

Äl8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring

- förstå kontextens betydelse för hur litteraturen tolkas
- känna till centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna analysera dem utgående från en kulturell kontext.

Centralt innehåll

- finländsk litteratur som en multimodal, flerstämmig och flerspråkig del av världslitteraturen
- analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författarens och genrens kontext, den historiska och kulturella kontexten, den politiska och samhällseliga kontexten
- granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

Ä19 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera konstruktivt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet
- fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- framförandet av egna idéer eller synpunkter på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp
- dialogisk och konstruktiv kommunikation, etiska spelregler för kommunikation
- eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation

Ä10 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva mer omfattande sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial
- medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texten.

Centralt innehåll

- planering och produktion av ställningstagande och reflekterande texter
- förmågan att hantera material, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt
- olika faser i skrivprocessen och att fokusera tidsanvändningen
- avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material
- redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård

Ä11 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter
- förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter
- kunna använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.

Centralt innehåll

- analys och tolkning av multimodala fack- och medietexter samt fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp
- olika sätt att tolka texter
- relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext
- olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttryckssätt och -former samt struktur

6.3.3 Lärokursen samiska och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, koltsamiska och nord-samiska – kan undervisas enligt lärokursen samiska och litteratur. Lärokursens särskilda uppdrag är att fördjupa den studerandes kunskaper i samiska, kunskap om litteratur på samiska och samisk kultur samt multilitteracitet, kommunikationsfärdigheter och mediekunskap. Lärokursen fördjupar den studerandes förståelse för vilken betydelse språklig och kulturell medvetenhet, språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter har för skapandet av individers identitet och gemenskaper. Samiska språket är både ett föremål för lärande och eventuellt även ett verktyg för att studera andra ämnen. Studierna utökar på ett mångsidigt sätt de text- och kommunikationsfärdigheter som behövs för fortsatta studier och i arbetslivet. I studierna tar den studerande del av möjligheterna till fortsatta studier i samiska och litteratur på högskolenivå.

I lärokursen samiska och litteratur ingår att läsa hela verk och skriva mer omfattande texter. Under de obligatoriska studierna introduceras de studerande i minst sex hela verk, som kan inkludera skön- och facklitteratur, filmer, teaterföreställningar, hörspel och andra multimodala texter.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I SAMISKA OCH LITTERATUR

De allmänna målen för undervisningen i samiska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter i att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten

- fördjupa sina kunskaper om samiskans struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med de samiska språken som helhet samt förstå sin egen roll som upprätthållare av samiskan.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. I studierna i samiska och litteratur är responsen och bedömningen kopplade till de moduls specifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnittet inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittets medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- kommunikationsfärdigheter i grupp och vid framträdanden
- färdigheter i att förstå kommunikationssituationer och kommunikationsfenomen

Att tolka texter

- färdigheter i att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter i att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter i att bedöma information och texter

Att producera texter

- förmåga att behärska standardspråket
- färdigheter i att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv
- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter i att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- behärska språkvetenskaplig kunskap, få grepp om de samiska språken som helhet
- förstå sin egen roll som upprätthållare av samiskan

OBLIGATORISKA STUDIER

MOS1 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala samiska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontext, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

MOS2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå de samiska språken som helhet bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- samiska och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

MOS3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt att målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

MOS4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrerna och uttrycksmedlen inom samisk skön- och facklitteratur samt film
- bredda sina läsfärdigheter, analysera och tolka litteratur av och om samer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna samernas historia och det materiella och immateriella samiska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, mytiska berättelser, jojkning och sångtradition
- narrativitet i multimodala texter, till exempel teater, film och musik
- olika sätt att tolka litteratur

MOS5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala samiska texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur samiskt perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- sätta sig in i olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoritetens och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

MOS6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen i samiska
- lära sig använda andra samiska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, bearbetning och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stödjer skribentens egen röst

MOS7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på samiska
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

MOS8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om samisk litteratur, kunna granska och analysera skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om samer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska samisk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar
- centrala drag inom den samiska litteraturens epoker
- den samiska litteraturen som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

MOS9 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla sina färdigheter i att förstå och lösa kommunikationsproblem samt kunna agera på ett konstruktivt och etiskt sätt i olika, även utmanande kommunikationssituationer samt förstå kulturella drag i kommunikationen och kommunikationens kontextbundenhet
- fördjupa sina färdigheter i att analysera kommunikation ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- kommunikationsfärdigheter som behövs i studier och arbetsliv, till exempel kommunikationsfärdigheter i anslutning till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- lära sig framföra egna idéer eller synpunkter på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp
- färdigheter i att sammanställa ett anförande på samiska, framträda och kommunicera i grupp samt ansikte mot ansikte och i digitala miljöer

MOS10 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva något mer omfattande sakprosatext med hjälp av olika textmaterial
- utveckla sin förmåga att behärska skrivprocessen och sina färdigheter i att redigera text.

Centralt innehåll

- öva olika skeden av skrivprocessen och öva på tidsanvändningen
- avgränsning av temat, val av perspektiv och material, användning av material i text
- att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter
- informationshanteringsförmåga, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt
- bearbetning och finslipning av text, textens egen röst, språk- och textvård

MOS11 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och vidareutveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter
- förstå betydelsen av syfte och kontext vid tolkningen av texter
- kunna använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.

Centralt innehåll

- analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp
- olika sätt att tolka texter
- relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext
- olika sätt att skapa mening i multimodala texter, till exempel uttryckssätt och -former samt struktur

6.3.4 Lärokursen romani och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

Lärokursens särskilda uppdrag är att fördjupa den studerandes kunskaper i romani, kunskap om litteratur på romani och romsk kultur samt multilitteracitet, kommunikationsfärdigheter och mediekunskap. Lärokursen ska fördjupa den studerandes förståelse för vilken betydelse språk- och kulturmedvetenhet, språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter har för skapandet av individers identitet och gemenskaper. Språket romani är både ett föremål för lärande och eventuellt även ett verktyg för att studera andra ämnen. Studierna utökar på ett mångsidigt sätt de text- och kommunikationsfärdigheter som behövs för fortsatta studier och i arbetslivet. I studierna tar den studerande del av möjligheterna till fortsatta studier i romani och litteratur på högskolenivå.

I lärokursen romani och litteratur ingår att läsa hela verk och skriva mer omfattande texter. Under de obligatoriska studierna introduceras den studerande i minst sex hela verk, som kan inkludera skön- och facklitteratur, filmer, teaterföreställningar, hörspel och andra multimodala texter.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I ROMANI OCH LITTERATUR

De allmänna målen för undervisningen i romani och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter i att tolka och producera texter samt hans språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fack- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttrycksätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska det romska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om den finländska romanins struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med de romska dialekter som talas på olika håll i världen samt förstå sin egen roll som upprätthållare av det romska språket i Finland.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskande och utveckling. I studierna i romani och litteratur är responsen och bedömningen kopplade till de moduls specifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- kommunikationsfärdigheter i grupp och vid framträdanden
- färdigheter i att förstå kommunikationssituationer och kommunikationsfenomen

Att tolka texter

- färdigheter i att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter i att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter i att bedöma information och texter

Att producera texter

- färdigheter i att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv

- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att behärska standardspråket
- förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter i att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- behärska språkvetenskaplig kunskap, få grepp om de romska språken som helhet
- förstå sin egen roll som upprätthållare av det romska språket i Finland

OBLIGATORISKA STUDIER

MOR1 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala romska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

MOR2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå den finländska romanins ställning bland olika romska dialekter och bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- romani och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk

- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

MOR3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

MOR4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrer inom skön- och facklitteratur samt film och deras uttrycksmedel
- bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur på romani och litteratur av och om romer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna romernas historia och det materiella och immateriella romska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, romernas sångtradition och mytiska berättelser
- multimodala texters narrativitet, till exempel teater, musik, hörspel och film
- olika sätt att tolka litteratur

MOR5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läsfärdighet, i synnerhet gällande mediekunskap
- lära sig tolka multimodala romska texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur den romska kulturens perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- sätta sig in i olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

MOR6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- lära sig använda andra romska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst

MOR7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer

- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på romani
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

MOR8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om romsk litteratur, kunna granska och analysera skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om romer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska romsk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats
- den romska litteraturen och litteratur av och om romer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

MOR9 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla sina färdigheter i att förstå och lösa kommunikationsproblem samt kunna agera på ett konstruktivt och etiskt sätt i olika, även utmanande kommunikationssituationer samt förstå kommunikationens kontextbundenhet samt dess kulturella särdrag
- fördjupa sina färdigheter i att analysera kommunikation ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- kommunikationsfärdigheter som behövs i studier och arbetsliv, till exempel kommunikationsfärdigheter i anslutning till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- lära sig framföra egna idéer eller synpunkter på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp
- färdigheter i att sammanställa ett anförande på romani, framträda och kommunicera i grupp samt ansikte mot ansikte och i digitala miljöer

MOR10 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva mer omfattande sakprosatext med hjälp av olika textmaterial
- utveckla sin förmåga att behärska skrivprocessen och sina färdigheter att i redigera texter.

Centralt innehåll

- öva olika skeden av skrivprocessen och öva på tidsanvändningen
- avgränsning av temat, val av perspektiv och material, användning av material i text
- planering och produktion av ställningstagande och reflekterande texter
- informationshanteringsförmåga, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt
- redigering och finslipning av text, textens egen röst, språk- och textvård

MOR11 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter
- förstå betydelsen av syfte och kontext vid tolkning av texter
- kunna använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.

Centralt innehåll

- analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp
- olika sätt att tolka texter
- relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext
- olika sätt att skapa mening i multimodala texter, till exempel uttryckssätt och -former samt struktur

6.3.5 Lärokursen teckenspråk och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

Lärokursens särskilda uppdrag är att fördjupa den studerandes kunskaper i teckenspråk, kunskap om litteratur och kultur på teckenspråk samt multi-litteracitet, kommunikationsfärdigheter och mediekunskap. Lärokursen ska fördjupa den studerandes förståelse för vilken betydelse språk- och kulturmedvetenhet, språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter har för skapandet av individers identitet och gemenskaper. I undervisningen beaktas det finlandssvenska och finska teckenspråkets ställning som minoritetsspråk i Finland. Teckenspråket är både ett föremål för lärande och även ett verktyg för att studera andra ämnen. Studierna utökar på ett mångsidigt sätt de text- och kommunikationsfärdigheter som behövs för fortsatta studier och i arbetslivet. I studierna tar den studerande del av möjligheterna till fortsatta studier i teckenspråk och litteratur på högskolenivå.

I lärokursen teckenspråk och litteratur ingår att läsa hela verk och skriva mer omfattande texter. Under de obligatoriska studierna introduceras den studerande i minst sex hela verk, som kan inkludera skön- och facklitteratur, filmer, teaterföreställningar och andra multimodala texter.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I TECKENSPRÅK OCH LITTERATUR

De allmänna målen för undervisningen i teckenspråk och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter i att tolka och producera texter samt hans språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och bedöma multimodala texter såsom fack- och medietexter samt skönlitterära, teckenspråkiga och muntliga texter medveten om deras syften och kontexter och kan använda sig av lämpliga begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur

- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter i att behärska teckenspråket och dess normer samt lära sig använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och tillämpa upphovsrättsliga regler.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om teckenspråkets struktur, ord- och teckenförråd, olika register, uttryckssätt, nyanser och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med teckenspråkets kulturella arv samt förstå sin egen roll som upprätthållare av teckenspråket.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. I studierna i teckenspråk och litteratur är responsen och bedömningen kopplade till de modulspezifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen använder teckenspråk samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet

också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och tecknade samt eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- kommunikationsfärdigheter i grupp och vid framträdanden
- färdigheter i att förstå kommunikationssituationer och kommunikationsfenomen

Att tolka texter

- färdigheter i att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter i att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter i att bedöma information och texter

Att producera texter

- färdigheter i att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv
- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att behärska standardspråket
- förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter i att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- färdigheter i att förstå språket inom de kunskapsområden som är förknippade med läroämnet
- behärska språkvetenskaplig kunskap och läroämnets begrepp

OBLIGATORISKA STUDIER

MOT1 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala teckenspråkiga texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som producent av teckenspråkiga texter och behärska de olika skedena av en textprocess

- lära sig använda olika slags teckenspråkiga texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontext, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- producera olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserad textproduktion, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

MOT2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå det finlandssvenska och finska teckenspråkets ställning bland teckenspråken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som socialt och samhällsligt fenomen, språk som maktmedel
- teckenspråk och identitet, en- och flerspråkighet, språkpolitik, språkstyrning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

MOT3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation

- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

MOT4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sitt mottagarbeteende
- känna till genrerna inom teckenspråkig skön- och facklitteratur samt film och deras uttrycksmedel
- bredda sina färdigheter att hantera texter samt analysera och tolka litteratur av och om teckenspråkiga med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna de teckenspråkigas historia och det materiella och immateriella teckenspråkiga kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att behandla texter, mottagande och produktion i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur
- narrativitet i multimodala texter, till exempel teater, film, spel eller serier
- olika sätt att tolka litteratur

MOT5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala teckenspråkiga texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur teckenspråkigt perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- sätta sig in i olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- analys och produktion av ställningstagande och påverkande texter

MOT6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som textproducent och utveckla sina färdigheter i att behärska textprocessen
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse
- lära sig använda andra teckenspråkiga texter som underlag för den egna textproduktionen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet.

Centralt innehåll

- textprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserad textproduktion, språk- och textvård
- ordkonstövningar och kreativt skrivande som stöd för textens egen röst

MOT7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att förstå och analysera problem vid kommunikation på teckenspråk samt kunna agera på ett konstruktivt och etiskt sätt i olika kommunikationssituationer
- öka sin förståelse för anspänning och tilltron till sin förmåga att framträda
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika typer av teckenspråkiga texter även i digitala miljöer.

Centralt innehåll

- särdrag för kommunikation på teckenspråk
- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och publikens ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av kommunikationssituationer

MOT8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om teckenspråkig litteratur, kunna granska och analysera skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur

- kunna analysera inhemsk och utländsk teckenspråkig litteratur och litteratur som producerats av eller handlar om teckenspråkiga samt annan konst.

Centralt innehåll

- teckenspråkig litteratur och litteratur som producerats av eller handlar om teckenspråkiga, som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen
- granska teckenspråkig litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

MOT9 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla sina färdigheter i att förstå och lösa kommunikationsproblem samt kunna agera på ett konstruktivt och etiskt sätt i olika, även utmanande kommunikationssituationer samt förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet
- fördjupa sina färdigheter i att analysera kommunikation ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- kulturella och kontextbundna drag, kommunikationsetik
- kommunikationsfärdigheter som behövs i studier och arbetsliv, till exempel kommunikationsfärdigheter i anslutning till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- lära sig framföra en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp

MOT10 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva lite längre sakprosatext med hjälp av olika textmaterial
- utveckla sin förmåga att behärska skrivprocessen och sina färdigheter i att redigera text.

Centralt innehåll

- planering och produktion av ställningstagande och reflekterande texter
- informationshanteringsförmåga, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt
- öva olika skeden av skrivprocessen och öva på tidsanvändningen
- avgränsning av temat, val av perspektiv och material, användning av material i text
- redigering och finslipning av text, textens egen röst, språk- och textvård

MOT11 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och vidareutveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter
- förstå betydelsen av syfte och kontext vid tolkningen av texter
- kunna använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.

Centralt innehåll

- analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp
- olika sätt att tolka texter
- relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext
- olika sätt att skapa mening i multimodala texter, till exempel uttryckssätt och -former samt struktur

6.3.6 Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

Den studerande vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur. Lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är lämplig för den studerande i de fall då baskunskaperna i svenska inom något delområde av språkkunskaperna inte, enligt lärarnas bedömning, ger förutsättningar för studier i svenska enligt lärokursen svenska och litteratur. Utgångspunkten för lärokursen är den inlärningssituation som den studerande som lär sig skolspråket som andraspråk befinner sig i: hen lär sig svenska i en svenskspråkig miljö och kunskaperna i svenska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur i gymnasiet ska bygga på de grunder den studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll. Det centrala målet för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska uppnå sådana färdigheter i svenska och sådan kunskap om den finländska kulturen, att den studerande har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet.

Det specifika uppdraget för lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är att fördjupa och utveckla den studerandes flerspråkiga identitet, kunskaper om och i svenska språket, hens kommunikativa färdigheter och läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang, och kunskaper om litteratur och kultur. I samarbete med undervisningen i det egna modersmålet samt med undervisningen i andra läroämnen stödjer undervisningen i svenska som andraspråk den studerandes språkliga och kulturella identitet i ett kulturellt mångfacetterat och mångmedialt samhälle. Undervisningen har även som uppdrag att stärka den studerandes kulturella och språkliga medvetenhet samt förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället som helhet.

Svenska språket är objekt för undervisningen i denna lärokurs och huvudsakligt undervisningsspråk också i alla övriga läroämnen. Goda språk- och kommunikationskunskaper är centrala för fortsatta studier, arbetslivet och för att klara sig i vardagen. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst fyra hela verk.

I undervisningen ska man göra den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och hen ska även bli bekant med möjligheterna till att fortsätta sina studier i svenska och litteratur på högskolenivå.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I SVENSKA SOM ANDRASPRÅK OCH LITTERATUR

Målet med undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- förstå allt mer abstrakt kommunikation i undervisningen och förstå och kunna fungera i allt mer formella kommunikationssituationer och använda kommunikationsstrategier som är lämpliga för situationen
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utöka sitt ord-, fras- och begreppsförråd samt fördjupa sin kunskap om det skrivna språket och kunna bedöma texter med olika syften och i olika kontexter
- utveckla sina färdigheter att tolka skön- och facklitteratur och bredda sin läsning
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttrycks sätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

BEDÖMNING

Den studerande ska bedömas enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur om hen har valt denna lärokurs, oberoende av om den studerande fått särskild undervisning i svenska som andraspråk och litteratur eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av modulerna i svenska som andraspråk och litteratur. Moduler som fullgjorts enligt lärokursen i svenska och litteratur ersätter i sin helhet moduler i svenska som andraspråk och litteratur, och vitsordet från dessa moduler överförs till svenska som andraspråk och litteratur. Moduler i svenska som andraspråk och litteratur ersätter moduler i svenska och

litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet kan det behövas kompletteringar för de obligatoriska modulernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra den studerandes kunnskap och utveckling ur olika perspektiv. Responsen och bedömningen av studierna i svenska som andraspråk och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnskap ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar, lyssnar, producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnittet inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Som stöd vid bedömningen och som ett verktyg för läraren och den studerandes självvärdering och kamratrespons används nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittets medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- utvecklingen av hörförståelse och muntliga färdigheter
- färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp
- färdigheter att förstå kommunikationssituationer

Att tolka texter

- färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter att utvärdera information

Att producera texter

- färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv
- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att behärska standardspråket
- förmåga att använda och bedöma material och informationskällor

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från
- färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

OBLIGATORISKA STUDIER

SV21 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer
- behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent
- använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen
- lära sig iaktta hur språkliga strukturer och uttryck används i olika texter och tillämpa dem i sina egna texter
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar
- att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag

- strategier som behövs för att förstå det man läser, färdigheter och ord-, fras- och begreppsförråd för ett abstrakt språkbruk
- ett helt skönlitterärt eller facklitterärt verk

SV22 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin medvetenhet om text och språk
- fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element
- förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.

Centralt innehåll

- olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet
- strategier som behövs för att förstå lärarens kommunikation i undervisningen, formellt tal och formell text
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård

SV23 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet
- lära sig att kommunicera i grupp och iaktta, förstå och analysera olika fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmågan att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation
- språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet

SV24 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att de studerande ska

- utveckla mångsidiga läsvanor och fatta intresse för och lära sig njuta av litteratur
- känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer
- lära sig motivera sin tolkning av texter, både muntligt och skriftligt
- utveckla sin förmåga att behärska språkliga strukturer och ordförråd genom att läsa skönlitteratur på svenska.

Centralt innehåll

- litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera
- den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen
- den studerande ska läsa ett helt skön- eller facklitterärt verk, självständigt eller tillsammans

SV25 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck
- göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt få färdigheter i anslutning till det
- kunna analysera skönlitteratur som förmedlar olika åsikter och världsbilder.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och texter baserade på en vetenskaplig grund
- verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmedel
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar
- läsa ett samhälleligt betydande eller aktuellt verk

SV26 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika faser av skrivprocessen
- fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har för textens betydelse och struktur
- fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons
- skriva med annat material som underlag, text- och språkvård
- textbindning, förmåga att behärska språkliga strukturer som är typiska för sakprosa
- ordkonstövningar och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst

SV27 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sina färdigheter och strategier för att förstå talat språk och lyssna och analysera olika kommunikationssituationer
- öka sin förståelse för anspänning, talängslan och tilltron till sin förmåga att framträda
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- färdigheter och strategier för att lyssna och förstå talat språk, analys av kommunikationssituationer
- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdighet i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter

SV28 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring
- förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas
- bekanta sig med centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna bedöma deras betydelse.

Centralt innehåll

- finländsk litteratur som en del av världslitteraturen
- analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författaren och genren, den historiska och kulturella kontexten eller den samhällseliga och politiska kontexten
- granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världs bilder, värdegrunder och idévärldar
- ett betydande eller aktuellt skönlitterärt verk

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

SV29 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet
- fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar
- fördjupa sin förståelse för situationsbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- utveckla förmågan att förstå talat språk och lyssna samt mångsidigare färdigheter för att tala och uppträda
- kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika faktorer som påverkar kommunikationssituationer och -relationer samt konflikter och problemlösning i grupp
- dialogisk och uppmuntrande kommunikation, etiska spelregler för kommunikation
- eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation

SV210 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial
- fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets struktur och grundläggande normer och kunna välja lämplig språkform
- medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.

Centralt innehåll

- att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter
- förmågan att hantera information, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt
- medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen
- avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material
- redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård
- aktuellt skönlitterärt eller facklitterärt verk

SV211 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter
- förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter.

Centralt innehåll

- analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp
- olika sätt att tolka texter
- relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext
- diktsamling eller pjästext och fenomen i kultur och media

6.3.7 Lärokursen finska som andraspråk och litteratur

LÄROKURSENS SÄRSKILDA UPPDRAG

En studerande vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen i finska som andraspråk och litteratur är lämplig för den studerande i de fall då baskunskaperna i finska inom något delområde av språkkunskaperna inte ger förutsättningar för studier i finska enligt lärokursen finska och litteratur. Utgångspunkten för lärokursen är den inlärningssituation som den studerande som lär sig skolspråket som andraspråk

befinner sig i: hen lär sig finska i en finskspråkig miljö och kunskaperna i finska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av de andra språk hen lärt sig. Målen för och innehållet i lärokursen finska som andraspråk och litteratur ska bygga på de grunder den studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll. Det centrala målet för undervisningen i finska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska uppnå sådana färdigheter i finska och sådan kunskap om den finländska kulturen att hen har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet.

Det specifika uppdraget för lärokursen i finska som andraspråk och litteratur är att fördjupa den studerandes flerspråkighet, hens färdigheter i multilitteracitet och kommunikation på finska samt hens kunskaper om litteratur och kultur. I samarbete med undervisningen i den studerandes eget modersmål och undervisningen i andra läroämnen ska undervisningen i finska som andraspråk och litteratur stödja uppbyggandet av den studerandes språkliga och kulturella identitet i ett kulturellt mångsidigt och multimedialt samhälle. Undervisningen fördjupar den studerandes förståelse för vilken betydelse språkkunskaper, språklig medvetenhet och egna språk och kulturer har för individens identitet och samhället som helhet.

Finska språket är både ett föremål för lärande och ett verktyg för studierna i andra läroämnen. Undervisningen ska främja språkinläringen i alla kommunikations-situationer. Goda språk- och kommunikationsfärdigheter är centrala för fortsatta studier, arbetsliv och för att klara sig i vardagen.

I alla moduler utvecklar den studerande skriftliga färdigheter, multilitteracitet samt tal- och kommunikationsfärdigheter och lär sig att kritiskt analysera och utvärdera texter och kommunikationssituationer med hjälp av tidigare förvärvade begreppsliga och analytiska färdigheter. Dessa färdigheter fördjupas och utvidgas i varje studieavsnitt genom att den studerande läser i synnerhet långa skönlitterära texter och faktatexter och analyserar dessa både självständigt och i grupp. Den studerande ska läsa minst fyra hela verk under de obligatoriska studierna. I undervisningen ska man göra den studerande medveten om betydelsen av språk- och kommunikationsfärdigheter för fortsatta studier och hen ska även bli bekant med möjligheterna till att fortsätta sina studier i finska och litteratur på högskolenivå.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I FINSKA SOM ANDRASPRÅK OCH LITTERATUR

De allmänna målen för undervisningen i finska och litteratur som andraspråk är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter i att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna fungera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt i olika kommunikations-situationer, både vid framträdanden och i gruppkommunikation
- kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- förstå allt mer abstrakt kommunikation i undervisningen och förstå och kunna fungera i allt mer formella kommunikationssituationer och använda kommunikationsstrategier som är lämpliga för situationen
- vara medveten om kommunikationssituationers kulturbundenhet och kunna granska och tolka olika kommunikationssituationer och kommunikationsetik.

Att tolka texter

Målen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att förstå ett abstrakt språkbruk och sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen förstår multimodala texter såsom fack- och medietexter, skönlitterära och muntliga texter och kan använda sig av lämpliga strategier för att läsa och tolka dem
- utöka sitt ord-, fras- och begreppsörråd samt fördjupa sin kunskap om det skrivna språket och kunna bedöma texter med olika syften och i olika kontexter
- utveckla sina färdigheter i att tolka skön- och facklitteratur i funktionellt och estetiskt syfte samt vidga sin läsrepertoar och fördjupa sin förståelse för litterära stilmedel, lära sig läsa och tolka även längre faktatexter och hela skön- eller facklitterära verk
- kunna granska olika informationskällor kritiskt samt kunna bedöma deras syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att förstå ett abstrakt språkbruk och sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan använda sig av och skriva olika slag av texter med olika syften och i olika kontexter, kunna uttrycka och motivera sina tankar samt välja en för situationen lämplig uttrycksform och kunna använda sig av språkliga strukturer, ord, fraser och begrepp som är lämpliga för temat
- behärska de olika delarna av skrivprocessen och känslorna som är kopplade till den samt kunna reflektera över den egna skrivprocessen, ta emot respons och använda sig av den på ett konstruktivt sätt
- stärka sina färdigheter i att behärska standardspråkets och det talade och skrivna språkets normer samt lära sig använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och känna till och följa upphovsrättsliga regler.

Utveckla den språkliga medvetenheten

Målet är att den studerande ska

- förstå språkets betydelse som ett verktyg för lärande och tänkande samt den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse för identiteten, lära sig att utveckla sina språkkunskaper i olika språkmiljöer och -situationer samt använda sig av alla sina språkliga resurser för sitt lärande
- fördjupa sina kunskaper om språkliga strukturer, olika register, stilistiska drag och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteratur och andra kulturprodukter
- förstå språkinlärningsprocessen samt bekanta sig med och lära sig använda olika metoder och verktyg som är lämpliga för hen själv för att utveckla den egna språkkunskapen.

BEDÖMNING

Den studerande ska bedömas enligt lärokursen i finska som andraspråk och litteratur om hen har valt denna lärokurs, oberoende av om den studerande fått särskild undervisning i finska som andraspråk och litteratur eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av modulerna i finska som andraspråk och litteratur. Moduler som fullgjorts enligt lärokursen i finska och litteratur ersätter i sin helhet moduler i finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet från dessa moduler överförs till finska som andraspråk och litteratur. Moduler i finska som andraspråk och litteratur ersätter moduler i finska och litteratur i den utsträckning deras mål och centrala innehåll motsvarar varandra. I sådana fall kan det behövas kompletteringar för de obligatoriska modulernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra den studerandes kunskaper och utveckling ur olika perspektiv. I studierna i finska som andraspråk och litteratur är responsen och bedömningen kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntra den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och arbete samt andra prestationer.

Bedömningen under studieavsnittet kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av studieavsnittet utgår från hur målen för de moduler som ingår i studieavsnittet har uppnåtts. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnittet

inleds ska de studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och de studerande kan följa upp studiernas framsteg. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet och arbete under studieavsnittets gång. Om ett studieavsnitt består av flera moduler inom samma lärokurs, ges ett vitsord för dem.

Som stöd vid bedömningen av den studerandes språkkunskaper och som ett verktyg för läraren och den studerandes självvärdering och kamratrespons används i tillämpliga delar nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk.

I bedömningen av lärokursen kan man utöver medeltalet av vitsorden för studieavsnitten, eller för att höja medeltalet, även använda andra mål för slutbedömningen som grundar sig på läroämnets allmänna mål. Andra mål för bedömningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

- utvecklingen av hörförståelse och muntliga färdigheter
- kommunikationsfärdigheter i grupp och vid framträdanden
- färdigheter i att förstå kommunikationssituationer och företeelser med anknytning till kommunikation

Att tolka texter

- färdigheter i att förstå och tolka multimodala texter
- färdigheter i att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter i att bedöma information och texter

Att producera texter

- färdigheter i att skriva olika typer av texter och behärska olika stilmedel samt uttrycka sig själv
- färdigheter i att genomföra en skrivprocess
- färdigheter i att utvärdera och använda källor och material
- utveckling av språkets abstraktionsnivå och förmåga att behärska standardspråket

Att utveckla språklig medvetenhet

- färdigheter i att förstå den språkliga och kulturella mångfalden
- behärska språkvetenskapliga begrepp och lärokursens begrepp, iaktta och analysera samt använda språket utifrån situation, ändamål och textgenre

För att bedöma den studerandes muntliga och kommunikativa färdigheter när studierna i läroämnet avslutas kan man tillämpa slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

OBLIGATORISKA STUDIER

S21 Att tolka och producera text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- lära sig förstå hur språkliga strukturer och uttryck används i olika texter och tillämpa dem i sina egna texter
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- fördjupa sina färdigheter som hänger samman med skrivprocessens olika skeden.

Centralt innehåll

- läsa längre texter, eventuellt också på andra språk som den studerande behärskar: förmåga att förstå textens syfte och innehåll
- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter samt kombinationer av dessa
- strategier för att förstå det man läser, förmåga att förstå abstrakt språk, ord-, fras- och begreppsförråd
- språk- och textvård
- producera olika typer av texter, kollaborativt och individuellt samt materialbaserad textproduktion, referat av texter och kommentarer till texter
- ett helt skönlitterärt verk eller en faktabok

S22 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga medvetenhet och sin multilitteracitet
- förstå språkets betydelse för lärandet och tänkandet
- lära sig utnyttja olika språksituationer och -miljöer för att utveckla sina språkkunskaper och använda sig av alla sina språkliga resurser för att lära sig
- lära sig att utvärdera sina egna språkkunskaper.

Centralt innehåll

- finska språkets särdrag, skillnader och likheter mellan andra språk som den studerande studerar eller tidigare har lärt sig, den språkliga och kulturella mångfalden i Finland, flerspråkighet, språklig repertoar, språk och identitet, multilitteracitet som begrepp, olika texter och vedertagna uttryckssätt i dem, till exempel det skrivna språkets strukturer
- olika språkliga varianter: skillnader mellan talspråk och standardspråk, skillnader mellan informell och formell kommunikation samt mellan abstrakt och konkret språk

- strategier som behövs för att förstå kommunikationen i undervisningen, formellt tal och formell text

S23 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina kommunikationsfärdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent på det sätt som gymnasieutbildningen förutsätter
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- lära sig att granska kommunikation och kommunikationsfärdigheter utifrån olika kontexter, kommunikationsrelationer och talkulturer
- lära sig identifiera och förstå fenomen i anslutning till kommunikation i grupp.

Centralt innehåll

- reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, säkerhet i att uttrycka sig, övning i att lyssna samt i målinriktad och mångsidig kommunikation
- strategier för att förstå talat språk och delta i diskussioner samt språkliga medel för institutionell kommunikation
- skriva texter som en del av muntliga kommunikationssituationer: till exempel gemensamma projektplaner, anteckningar om multimodala texter
- verbal och icke-verbal kommunikation
- fenomen i anslutning till gruppkommunikation, såsom roller, anspänning och kohesion

S24 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig på att läsa, förstå och tolka skönlitterära texter
- utveckla sin förståelse för litterära genrer och deras särdrag och stilmedel
- fatta intresse för och lära sig njuta av litteratur
- lära sig motivera sin tolkning av texter, både muntligt och skriftligt
- utveckla sin förmåga att behärska språkliga strukturer och ordförråd genom att läsa skönlitteratur på finska.

Centralt innehåll

- centrala genrer, uttrycksmedel och analysbegrepp i litteraturen
- skriva analytiskt och med inlevelse samt diskussion utifrån litteraturen
- bildspråk och kulturbundenhet, mångtydighet, att leka med språket
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt i andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- den studerande ska läsa ett helt skön- eller facklitterärt verk, självständigt eller tillsammans

S25 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- lära sig analysera sätt att påverka och argumentera i olika texter
- analysera skönlitteratur som förmedlar olika åsikter och världsbilder
- lära sig motivera sina egna åsikter allt mer mångsidigt, både som skribent och talare.

Centralt innehåll

- språkliga och audiovisuella medel för att påverka, argumentationsteknik och retoriska medel
- övningar i att motivera sina tankar i tal och skrift, källkritik, informations-sökning och -hantering, upphovsrätt
- det argumenterande språkets ordförråd och strukturer: generiska uttryck, medel för att uttrycka modalitet och affekt
- val av språkliga medel, textgenre och stil
- den studerande ska läsa ett helt samhälleligt betydande eller aktuellt verk

S26 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och fördjupa sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- fördjupa din förståelse för textstrukturens, språkets och uttrycksättens inverkan på textens betydelse och lära sig att producera och redigera längre facktexter
- lära sig kollaborativt skrivande.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, bearbetning och finslipning; ge och ta emot respons
- dela texter och kamratrespons
- textbindning på textens olika nivåer, till exempel textens helhetsstruktur, styckeindelning, satsstruktur, ordföljd
- förmåga att behärska språkliga strukturer som är typiska för sakprosatext, till exempel infinita strukturer, satsflätor, referensbindning

S27 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter och strategier för att förstå talat språk och kommunikation
- utveckla sina färdigheter i att framträda så att hen kan utnyttja sina egna styrkor i olika kommunikationssituationer
- lära sig att se tal som en process där varje replik både tolkar och bygger upp situationen
- lära sig analysera språkets betydelse och situationsbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- färdigheter och strategier för att lyssna och förstå talat språk, analys av kommunikationssituationer
- individens språkliga repertoar, situationsbundna variationer i olika kommunikationssituationer och språkliga varianter samt språkliga och retoriska stilmedel
- färdigheter i att framträda: sammanställa ett inlägg, kontakt, användning av visuella hjälpmedel

S28 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kännedom om litteratur
- utveckla sin förmåga att tolka och analysera litteratur i en kulturell och historisk kontext
- förstå betydelsen av olika kontexter i tolkningen av litteratur
- bekanta sig med den finländska litteraturens centrala verk och teman samt kunna bedöma deras betydelse.

Centralt innehåll

- finländsk litteratur som en del av världslitteraturen
- olika tidsepokers skönlitteratur med beaktande av människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar
- granska litteratur i olika kontexter: författaren och genren, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällslig kontext
- den studerande ska läsa ett helt samhällsligt betydande eller aktuellt verk

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

S29 Kommunikation 3 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina kommunikationsfärdigheter och lära sig bedöma kommunikationens och de kommunikativa färdigheternas betydelse för mänskliga relationer, inom studier samt i arbetslivet och samhället
- utveckla sina färdigheter i att förstå och lösa kommunikationsproblem samt kunna agera på ett konstruktivt och etiskt sätt i olika, även utmanande, kommunikationssituationer samt förstå kulturella drag i kommunikationen och kommunikationens kontextbundenhet
- fördjupa sina färdigheter i att granska och analysera kommunikation ur olika synvinklar
- fördjupa sin förståelse av språkets situationsbundna variation.

Centralt innehåll

- utveckla förmågan att förstå talat språk och lyssna samt mångsidigare färdigheter för att tala och uppträda, språkregister och språkbruk som anpassas efter situationen
- kommunikationsfärdigheternas betydelse för fortsatta studier, i arbetslivet och samhället, till exempel inom verksamhet i olika organisationer eller inom annat formellt eller informellt samarbete
- dialogisk och konstruktiv kommunikation, etik i anslutning till kommunikation samt konflikter och problemlösning i grupp
- analys av kulturella drag och olika kommunikationssituationer och -relationer samt faktorer som inverkar på dem
- eventuellt deltagande i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

S210 Att producera text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sina färdigheter i att uttrycka och motivera sina tankar i skrift med hjälp av andra texter
- hitta sitt eget personliga uttryckssätt i skrift
- utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen och redigera text
- fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets struktur och konventioner
- kunna välja en språkform som är lämplig med tanke på situationen och syftet.

Centralt innehåll

- skriva materialbaserade längre texter och granska källor
- producera personliga texter
- redigera texter med tillämpning av principerna för språk- och textvård

- öva användningen av språkstrukturer, ordförråd, fraser och begrepp som är typiska för olika texter
- den studerande ska läsa ett aktuellt skönlitterärt eller facklitterärt verk

S211 Att tolka text 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet
- kunna tolka olika multimodala texter
- förstå betydelsen av textens syfte och kontext för tolkningen av en text.

Centralt innehåll

- tolka multimodala fack- och medietexter och fiktiva texter
- analys och tolkning samt användning av begrepp
- den studerande ska läsa en diktsamling eller en pjästext

6.3.8 Lärokursen svenska för samisktalande

I svenska gymnasier kan samiska och litteratur undervisas som modersmål. Också undervisningen och studierna i andra ämnen kan helt eller delvis gå på samiska. Den studerande kan då välja att studera svenska enligt lärokursen svenska och litteratur eller enligt lärokursen svenska för samisktalande. Målet för undervisningen är att stödja den studerande att utveckla sin tvåspråkighet och ge hen förutsättningar att uppnå sådan språkkunskap i bägge språken som förutsätts för fortsatta studier och för att fungera som en jämbördig medlem i den svenska och den samiska gemenskapen. Den lokala läroplanen ska utarbetas och den eftersträlvade nivån för undervisningen fastställas utgående från lärokursen svenska och litteratur. Läroplanen ska utarbetas med beaktande av den studerandes språkliga och kulturella bakgrund samt i vilken omfattning familjen och den övriga omgivningen stödjer utvecklingen av den studerandes kunskaper i svenska.

6.3.9 Lärokursen finska för samisktalande

I finska gymnasier kan samiska och litteratur undervisas som modersmål. Också undervisningen och studierna i andra ämnen kan helt eller delvis gå på samiska. Den studerande kan då välja att studera finska enligt lärokursen finska och litteratur eller enligt lärokursen finska för samisktalande. Målet för undervisningen är att stödja den studerande att utveckla sin tvåspråkighet och ge hen förutsättningar att uppnå sådan språkkunskap i bägge språken som förutsätts för fortsatta studier och för att fungera som en jämbördig medlem i den finska och den samiska gemenskapen. Den lokala läroplanen ska utarbetas och den eftersträlvade nivån för undervisningen fastställas utgående från lärokursen finska och litteratur. Den lokala läroplanen ska utarbetas med

beaktande av den studerandes språkliga och kulturella bakgrund samt i vilken omfattning familjen och den övriga omgivningen stödjer utvecklingen av den studerandes kunskaper i finska.

6.3.10 Lärkursen svenska för teckenspråkiga

Lärkursen svenska för teckenspråkiga är avsedd för studerande som studerar teckenspråk och litteratur i svenska gymnasier. Målet för undervisningen är att stödja den studerande att utveckla en högklassig tvåspråkighet och ge hen förutsättningar att uppnå sådan språkkunskap i bägge språken som förutsätts för fortsatta studier och för att fungera som jämbördiga medlemmar i den svenska och den teckenspråkiga gemenskapen. Den lokala läroplanen utarbetas och den eftersträlvade nivån för undervisningen fastställs utgående från lärokursen svenska och litteratur eller svenska som andraspråk och litteratur. Texterna och litteraturen ska väljas så att de lyfter fram den teckenspråkiga gemenskapen, dess historia, kultur och traditioner. Den teckenspråkiga studerandes individuella behov ska betonas i läroplanen. Den studerande ska bedömas enligt den lärokurs som utgör grund för lärokursen svenska för teckenspråkiga. Läroplanen ska utarbetas med beaktande av den studerandes språkliga och kulturella bakgrund samt i vilken omfattning familjen och den övriga omgivningen stödjer utvecklingen av den studerandes kunskaper i svenska.

6.3.11 Lärkursen finska för teckenspråkiga

Lärkursen finska för teckenspråkiga är avsedd för studerande som studerar teckenspråk och litteratur i finska gymnasier. Målet för undervisningen är att stödja den studerande att utveckla sin tvåspråkighet och ge hen förutsättningar att uppnå sådan språkkunskap i bägge språken som förutsätts för fortsatta studier och för att fungera som jämbördiga medlemmar i den finska och den teckenspråkiga gemenskapen. Den lokala läroplanen ska utarbetas och den eftersträlvade nivån för undervisningen fastställas utgående från lärokursen finska och litteratur eller finska som andraspråk och litteratur. Texterna och litteraturen ska väljas så att de lyfter fram den teckenspråkiga gemenskapen, dess historia, kultur och traditioner. Den teckenspråkiga studerandes individuella behov ska betonas i läroplanen. Den studerande ska bedömas enligt den lärokurs som utgör grund för lärokursen finska för teckenspråkiga. Läroplanen ska utarbetas med beaktande av den studerandes språkliga och kulturella bakgrund samt i vilken omfattning familjen och den övriga omgivningen stödjer utvecklingen av den studerandes kunskaper i finska.

6.3.12 Lärkursen modersmål och litteratur för studerande med övriga modersmål

Med stöd av 15 § i gymnasielagen (714/2018) kan undervisning i modersmålet enligt utbildningsanordnarens utbud och den studerandes val ges förutom i finska, svenska, samiska, romani eller teckenspråk också i ett annat språk som

är den studerandes modersmål. I det fallet undervisas nämnda modersmål enligt det timantal som fastställs för modersmål och litteratur i bilaga 1 i statsrådets förordning (810/2018). Läroplanen för språket i fråga ska utarbetas utgående från grunderna för läroplanen för lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Det är viktigt att läroplanen utarbetas med hänsyn till den studerandes språkliga och kulturella bakgrund samt i vilken omfattning omgivningen stödjer utvecklingen av deras modersmål.

6.4 Det andra inhemska språket

6.4.1 Finska

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket finska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppgifter som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkets betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt en förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hans multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket finska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttrycksätt. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Finskundervisningens uppgift är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i finska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill

säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I undervisningen i det andra inhemska språket finska ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämnesshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidig kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar temahelheter som ingår i den mångsidiga kompetensen. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnena som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnen kombineras olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnena och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket finska ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapas kopplingar till demokratiförsvaret och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket finska underlättar hans övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i det andra inhemska språket stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket finska är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I FINSKA

De allmänna målen för undervisningen i finska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras att använda det finska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i finska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- förstå det finska språkets betydelse som nationalspråk
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstudierande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid att och våga använda finska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av många olika finskspråkiga studiemiljöer och miljöer för språkanvändning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera <i>(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)</i>	Förmåga att tolka texter <i>(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)</i>	Förmåga att producera texter <i>(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)</i>
A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B1.2 (A2.2)
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)
B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1

BEDÖMNING

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket finska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på finska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna kunnandet och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studie-färdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket finska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

BEDÖMNING AV MUNTLLIG SPRÅKFÄRDIGHET

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket finska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad finska samt i den valfria modulen 6 i B1-lärokursen ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiet läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

6.4.1.1 FINSKA, A-LÄROKURS

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier utgående från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden, samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil under den första modulen. Profilen bearbetas efter hand under gymnasiestudiernas gång.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av det finska språket som nationalspråk och sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig finska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också ur den studerandes personliga perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som både använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket förutsätter i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta den kunskapsnivå för gymnasiestudierna i finska som definieras i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att stärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt utveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tillräckligt med tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

FINA1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera målen för språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en föränderlig och flerspråkig värld. Modulen vänjer den studerande vid språkstudier på gymnasienivå, där finskan används som mycket som möjligt. Uppgiften är att utveckla den studerandes studiefärdigheter och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet

- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).

Centralt innehåll

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer

FINA2 Miljö och kommunikation (3 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att modigt använda språket och att utveckla de egna kommunikativa färdigheterna och att agera etiskt i olika miljöer och sociala sammanhang. Uppgiften är att reflektera över vilken etisk inverkan språk och språkkunskap har i olika kommunikationssituationer. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstärka sina muntliga och skriftliga kunskaper och färdigheter i växelverkan med andra
- utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer
- fördjupa sina kunskaper om språkliga strukturer
- använda språket aktivt i olika slags autentiska situationer
- kunna ge och ta emot konstruktiv respons.

Centralt innehåll

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- språkliga varianter och betydelsen av finskt standardspråk
- aktiviteter och situationer i vardagen och närmiljön
- självvärdering och kamratrespons
- etiska spelregler i kommunikation
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- textgenrer som anknyter till studierna och vardagen

FINA3 Hållbar framtid och vetenskap (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sina färdigheter i att analysera och tolka olika typer av texter och i att söka och kritiskt granska information särskilt med tanke på källans tillförlitlighet. Uppgiften är att den studerande utvecklar sina färdigheter i att ställa frågor, hitta svar eller lösningar på problem gällande framtidens utmaningar, både individuellt och i grupp, samt fördjupar sina färdigheter i att agera miljömedvetet.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang
- öva sina färdigheter i att tolka och presentera inhämtad information och öva sig i att sammanfatta olika typer av texter
- aktivt kunna ta del av diskussioner
- utveckla sina färdigheter i att argumentera och formulera åsikter.

Centralt innehåll

- fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande
- innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt
- språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information
- olika framtidsvisioner
- populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter

FINA4 Medier och samhälle (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande utvecklar sina färdigheter i att analysera och tolka multimodala texter, fördjupar sin mediekunskap och sina färdigheter i att kritiskt granska och använda olika slags medier samt att tillämpa och producera text. I modulen granskas delaktighet, aktivt medborgarskap och uppbyggande av demokrati med anknytning till språk, kultur och åskådningar ur ett nationellt och globalt perspektiv.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella ämnen som behandlas i media
- utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att förstå värderingar i text
- muntligt och skriftligt uttrycka, formulera och motivera sina åsikter och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt.

Centralt innehåll

- mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat
- mänskliga rättigheter, jämlikhet

- aktivt medborgarskap som individ och i grupp
- olika uttryckssätt och -former i medier i sakfrågor och om aktuella händelser

FINA5 Utbildning och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska bekanta sig med utbildningsvägar och arbetsliv och fördjupa sin uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. Uppgiften är att den studerande förbereder sig för fortsatta studier, förstärker sin vardagskompetens och utvecklar sin beredskap för kontinuerligt lärande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att analysera, tolka och producera formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang
- uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete
- stärka sina färdigheter i att behandla ämnesområden som anknyter till studie- och arbetsliv
- utveckla sin förmåga att tänka kreativt, förhandla och samarbeta
- fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

- utbildning, yrken, näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen för framtida behov
- teamarbete, företagsamhet och innovation
- kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet

FINA6 Språk och kultur (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla och fördjupa den studerandes kännedom om finsk kultur, litteratur och olika konstformer och att uppmuntra hen till litterära och kulturella upplevelser. Uppgiften är att den studerande ska stärka sin förståelse för litteraturens, kulturens och konstens betydelse för det finska samhället och utveckla sin kännedom och kunskap om det finska språket som kreativt uttryckssätt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt, i synnerhet i skönlitterära texter
- utveckla sin förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar och förstå litteraturens, kulturens och konstens betydelse för samhället, gemenskapen och individen

- utveckla sin förmåga att närma sig olika slags skön- och facklitterära genrer och reflektera över deras uttrycksformer
- utveckla sina färdigheter att göra egna analyser och tolkningar av olika fakta- och skönlitterära texter
- bredda och utveckla sin läsfärdighet på finska.

Centralt innehåll

- språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet
- nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel
- ordkonst
- centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

FINA7 Skriftlig kommunikation (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sina färdigheter i att tolka och producera olika slags textgenrer. Modulens uppgift är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta också i mer krävande debatter om aktuella och globala frågor. Perspektiven granskas utifrån den studerandes intressen och behov.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i att välja synvinkel, att behandla olika aktuella teman, att välja källa och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig
- utveckla sina färdigheter i att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp
- hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.

Centralt innehåll

- skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter
- språkriktighet
- medietexter
- globalt ansvar
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov

FINA8 Kommunera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa och mångsidigt öva muntliga språkfärdigheter samt att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Uppgiften är att den studerande ska förstå vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och arbetsliv. Uppgiften är också att stärka den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationer. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter i att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

- talets olika särdrag och språkliga mönster och egenskaper
- förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- dialogisk kommunikation

6.4.1.2 FINSKA, MODERSMÅLSINRIKTAD LÄROKURS

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten, genom att bejaka den studerandes modersmål. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen.

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil under den första modulen. Profilen bearbetas efter hand under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av det finska språket som nationalspråk och sin egen utveckling i egenskap av den som kan och mångsidigt

fördjupa sina kunskaper i finska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också ur den studerandes personliga perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som både använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket förutsätter i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man fördjupa den studerandes förmåga att analysera och använda språket kritiskt som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att stärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt utveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tillräckligt med tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

FIM1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera målen för språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en föränderlig och flerspråkig värld. Modulens uppgift är även att utveckla den studerandes studiefärdigheter och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet samt förstå vilken betydelse flerspråkighet har för den egna identiteten
- förstå språkets uppbyggnad och centrala språkliga begrepp samt utveckla sina färdigheter att skilja på olika nyanser av talat och skrivet språk
- fördjupa sin förståelse för språk och multimodala texter
- utveckla sina strategier för språkstudier
- tillämpa och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.2.

Centralt innehåll

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är centrala för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- talspråk, skriftspråk, dialekter och slang
- tvåspråkighet och flerspråkighet som resurs

FIM2 Miljö och kommunikation (3 sp)

Modulens uppgift är att den studerande lär sig att agera målmedvetet och ändamålsenligt i många olika kommunikationssituationer och att agera etiskt i olika miljöer och sociala sammanhang. Uppgiften är att reflektera över vilken etisk inverkan språk och språkkunskap har i olika kommunikationssituationer. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och bedöma olika typer av texter och deras uttryckssätt
- utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons samt bedöma sin egen tal- och skrivförmåga
- utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer
- öka sin förståelse för sociala nätverk och olika miljöer
- kunna söka, komprimera och ge information som berör en själv.

Centralt innehåll

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- konstruktion av texthelheter: målsättning, kontext, innehåll, struktur och synvinkel; skrivprocessen
- etiska spelregler i kommunikation
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- självvärdering och kamratrespons

FIM3 Hållbar framtid och vetenskap (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska stärka sina färdigheter i att söka, analysera, tolka och presentera tillförlitlig information. Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sig i vetenskapliga sätt att förmedla information i digitala och andra miljöer, samt lär sig att argumentera. Uppgiften är att den studerande utvecklar sina färdigheter i att ställa frågor, hitta svar eller lösningar på problem gällande framtidens utmaningar, både individuellt och i grupp, samt fördjupa sina färdigheter i att agera miljömedvetet.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang
- utveckla sin förmåga att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information samt öva sig i att sammanfatta olika typer av texter och inhämtad information

- kunna argumentera om vetenskapliga teman
- utveckla sin förmåga att förstå och delta i hållbar utveckling.

Centralt innehåll

- fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande
- innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt
- argumentationsteknik
- muntlig och skriftlig produktion med vetenskapliga texter som grund
- populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter

FIM4 Medier och samhälle (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sin mediekunskap och utvecklar sina färdigheter i att kritiskt granska och använda olika slags medier samt sin förmåga att tillämpa och producera text. I modulen granskas delaktighet, aktivt medborgarskap och uppbyggande av demokrati med anknytning till språk, kultur och åskådningar ur ett nationellt och globalt perspektiv.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att använda källmaterial och läsa kritiskt, speciellt medietexter
- kunna argumentera sina åsikter mångsidigt och i olika kommunikationssammanhang
- kunna granska och bedöma olika typer av texter och förstå de värderingar som förmedlas
- utveckla sin förmåga att skilja på åsikt och fakta
- fördjupa sin förmåga att förstå och delta i debatter om samhällreliga fenomen.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, censur, källkritik, informationshantering, mediekritik, upphovsrätt och plagiat
- aktivt medborgarskap som individ och grupp
- mänskliga rättigheter
- språkliga strategier för att påverka och ta ställning
- ställningstagande och argumenterande texter

FIM5 Utbildning och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska bekanta sig med olika utbildningsvägar och arbetsliv samt fördjupa uppfattningen om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. Uppgiften är att den studerande förbereder sig för fortsatta studier, förstärker sin vardagskompetens och utvecklar sin beredskap för kontinuerligt lärande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kunskap om studie- och arbetsliv
- stärka sina färdigheter att uttrycka sig i mer formella sammanhang
- fördjupa sin förmåga att tolka och producera formella texter
- utveckla sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

- utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen för framtida behov
- teamarbete, företagsamhet, innovationer
- kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenliv

FIM6 Språk och kultur (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska stärka sin uppfattning om vilken betydelse språket, litteraturen och kulturen har för den egna identiteten och för samhället. Uppgiften är att utveckla och fördjupa den studerandes kännedom om och förståelse för finsk litteratur, kultur och olika konstformer, samt kunskap om det finska språket som kreativt uttryckssätt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt
- utveckla sina färdigheter i att analysera och tolka olika typer av fakta- och skönlitterära texter och förstå språkets, litteraturens och olika konstformers betydelse för samhället, gemenskapen och för individen
- kunna närma sig olika slags genrer, i synnerhet skönlitterära, och reflektera över deras olika uttrycksformer
- bredda och utveckla sina läsfärdigheter på finska.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens och kulturens betydelse då man bygger upp sin identitet
- nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel
- ordkonst
- centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

FIM7 Skriftlig kommunikation (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sina färdigheter i att tolka och producera olika slags textgenrer. Modulens uppgift är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta också i mer krävande debatter om aktuella och globala frågor. Perspektiven granskas utifrån den studerandes intressen och behov.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i att välja synvinkel, att behandla olika aktuella teman, att välja källor och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig
- utveckla sina färdigheter i att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp
- hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.

Centralt innehåll

- skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter
- producera texter med annat material som grund
- språkriktighet
- analysera och producera medietexter
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån studerandes behov

FIM8 Kommuniera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa muntliga språkfärdigheter samt att ge den studerande verktyg för att kontunerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Uppgiften är att den studerande ska kunna bedöma vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och arbetsliv. Uppgiften är också att stärka den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationer. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper kring de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sin förståelse för språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

- talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper
- förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- dialogisk kommunikation

6.4.1.3 FINSKA, B1-LÄROKURS

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil eller komplettera den under den första modulen. Profilen bearbetas efter hand under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av det finska språket som nationalspråk och sin egen utveckling i att lära sig finska och att använda språket. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också ur den studerandes personliga perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som både använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket förutsätter i olika situationer. I modulerna 4–5 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta den kunskapsnivå för gymnasiestudierna i finska som definieras i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att stärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt utveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tillräckligt med tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

FINB11 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera målen för språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en föränderlig och flerspråkig värld. Modulen vänjer den studerande vid språkstudier på gymnasienivå, där finskan används så mycket som möjligt. Uppgiften är att

motivera den studerande till studier i finska och att utveckla den studerandes studiefärdigheter och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B1.1.

Centralt innehåll

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer

FINB12 Miljö och kommunikation (3 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att modigt använda språket och att utveckla de egna kommunikativa färdigheterna samt att agera etiskt i olika miljöer och sociala sammanhang. Uppgiften är att reflektera över vilken etisk inverkan språk och språkkunskap har i olika kommunikationssituationer. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt begrepp inom språkkunskapens delområden.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- fördjupa sin förmåga att läsa, aktivt diskutera och lyssna på andra
- kunna använda språket aktivt i olika slags kommunikationssituationer och i växelverkan med andra
- kunna ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- aktiviteter och situationer i vardagen och närmiljön
- självvärdering och kamratrespons
- etiska spelregler i kommunikation
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- textgenrer som anknyter till studierna och vardagen, natur och miljö

FINB13 Media, samhälle och hållbar framtid (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sina färdigheter i att analysera och tolka multimodala texter samt att söka, kritiskt granska och använda information. Uppgiften är att den studerande utvecklar kunskap om olika slags textgenrer, samt stärker sina färdigheter att ställa frågor, hitta svar eller lösningar på problem gällande framtidens utmaningar, både individuellt och i grupp, samt att agera miljömedvetet.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang
- analysera och producera texter med betoning på språkliga drag som kännetecknar olika genrer
- utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor och söka information samt sammanfatta, presentera och diskutera olika texter och inhämtad information individuellt och i grupp
- muntligt och skriftligt uttrycka, formulera och motivera sina åsikter och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt.

Centralt innehåll

- mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat
- språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka, dela och presentera information
- aktivt medborgarskap som individ och i grupp
- innovationer som stödjer hållbar utveckling och olika framtidsvisioner
- texter i anknytning till teknik, samhälle och hållbar utveckling

FINB14 Utbildning och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska bekanta sig med utbildningsvägar och arbetsliv samt fördjupa sin uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. Uppgiften är att den studerande förbereder sig för fortsatta studier, förstärker sin vardagskompetens och utvecklar sin beredskap för kontinuerligt lärande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att tolka och producera kortare formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang
- uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete
- utveckla sina färdigheter att behandla ämnesområden som anknyter till studier och arbetsliv
- utveckla sin förmåga att tänka kreativt, förhandla och samarbeta

- fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

- utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes synvinkel
- komplettering av språkprofilen för framtida behov
- teamarbete, företagsamhet och innovation
- kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet

FINB15 Språk och kultur (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla och fördjupa den studerandes kännedom om finsk litteratur, kultur och olika konstformer och att uppmuntra hen till litterära och kulturella upplevelser. Uppgiften är att den studerande ska fördjupa sin förståelse för språkets, litteraturens och konstens betydelse för det finska samhället, samt kännedom om det finska språket som kreativt uttryckssätt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det finska språkets struktur och uttryckssätt, i synnerhet i skönlitterära texter
- fördjupa sin förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar och förstå deras betydelse för samhället, gemenskapen och för individen
- närma sig olika slags fakta- och skönlitterära texter och utveckla sina färdigheter att förstå, analysera och tolka deras olika uttrycksformer
- bredda och utveckla sin läsfärdighet på finska.

Centralt innehåll

- språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet
- nyanser, stilfrågor och språket som estetiskt uttrycksmedel
- centrala drag och teman i finsk litteratur

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

FINB16 Kommunera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa och mångsidigt öva muntliga språkfärdigheter samt att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga

språkkunskaper. Uppgiften är att den studerande ska förstå vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och arbetsliv. Uppgiften är också att stärka den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationer. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter i att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centrala innehåll

- talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper
- förfaringsätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- kulturbundna, särskilt finska särdrag i muntlig kommunikation
- autentiska språkmiljöer och autentisk språkanvändning
- dialogisk kommunikation

FINB17 Skriftlig kommunikation (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sina färdigheter i att tolka och producera olika slags textgenrer. Uppgiften är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta i debatter kring aktuella och globala frågor. Perspektiven granskas utifrån den studerandes intressen och behov.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i att välja synvinkel, att behandla olika aktuella teman, att välja källor samt hitta sitt eget sätt att uttrycka sig
- utveckla sina färdigheter i att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp
- hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.

Centralt innehåll

- skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter
- språkriktighet
- globalt ansvar
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov.

6.4.1.4 FINSKA, B3-LÄROKURS

För en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket på basis av 29 § i gymnasielagen kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas enligt lärokursen för B3-språk. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 13 § 2 mom.)

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikations-situationer och enkel skriftlig kommunikation som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Andelen skriftlig kommunikation ska så småningom öka men den muntliga kommunikationen har en central roll under hela lärokursen och man ska från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överens-komna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under studierna genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att bekanta sig med olika textgenrer.

Från och med modul 3 kan den studerande ges ett intyg över muntlig språk-färdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

FINB31 Nybörjarnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att motivera den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det finska språket och kulturen. Den studerande uppmuntras att vara aktiv på målspråket och använda sig av olika slags kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om finskans relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar
- välja sådana sätt att studera och lära sig språk som är lämpliga för hen själv
- bilda sig en uppfattning om det finska språkets ställning i Finland
- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.

Centralt innehåll

- rutinmässiga kommunikationssituationer
- de mest centrala kommunikationsstrategierna
- de vanligaste artighetsfraserna

FINB32 Nybörjarnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i olika kommunikationssituationer och utnyttja finskan som en inkörsport till sådant som kan intressera hen. Den studerande vidgar sin allmänbildning om Finland, det finska språket och den finska kulturen.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.

Centralt innehåll

- beskriva den närmsta kretsen och vardagen
- social möten i vardagen
- uträttande av olika ärenden

FINB33 Nybörjarnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att få en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nybörjarnivån och framstegen i studierna i finska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

- ungas liv och relationer
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

FINB34 Grundnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda finskan som ett verktyg för att söka information. Den studerande bekantar sig med olika livssituationer och livsmiljöer i Finland. Den studerande uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur på finska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

- olika finskspråkiga talares bakgrund
- bekanta sig med Finland på finska
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

FINB35 Grundnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på finska. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

FINB36 Grundnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att vägleda den studerande att bekanta sig med centrala finska kulturella fenomen och finskspråkiga medier. Den studerande uppmuntras till att modigt använda det finska i samband med att hen undersöker kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på finska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- finländska kulturella teman
- aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

FINB37 Grundnivå 4 (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på det finska språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv. Den studerande reflekterar över hurdana kunskaper i finska som krävs i framtiden.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1–A2.2.

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner

FINB38 Grundnivå 5 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter i att uttrycka sig på finska på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

- aktuella teman
- finskspråkiga medier
- källkritik

6.4.2 Svenska

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket svenska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppgifter som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkets betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt en förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket svenska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttrycksätt. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i svenska språket är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i svenska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I undervisningen i det andra inhemska språket svenska ska man behandla teman som bidrar till att språkinlärningen utgör en del av gymnasieundervisningens ämnesshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidiga kompetenser och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar delområdena inom den mångsidiga kompetensen. De olika delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetsätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnena som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom

att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnen kombinerar olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnena och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratiföstran och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket svenska underlättar hans övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i det andra inhemska språket stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det svenska språkets kulturarv och erbjuder och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I SVENSKA

De allmänna målen för undervisningen i svenska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras att använda det svenska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska, europeiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i svenska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- förstå det svenska språkets betydelse som Finlands andra nationalspråk
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt på svenska
- uppleva att det är roligt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstudierande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid och att våga använda svenska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av många olika svenskspråkiga studiemiljöer och miljöer för språkanvändning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera <i>(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)</i>	Förmåga att tolka texter <i>(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)</i>	Förmåga att producera texter <i>(inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)</i>
A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B1.2 (A2.1)
B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (B1.3)
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)

BEDÖMNING

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket svenska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på svenska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetsätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket svenska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

BEDÖMNING AV MUNTLLIG SPRÅKFÄRDIGHET

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket svenska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i det andra inhemska språket svenska samt i den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad svenska ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiet läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

6.4.2.1 SVENSKA, A-LÄROKURS

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier utgående från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden, samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil i den första modulen. Profilen bearbetas efter hand som läroprocessen framskrider under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av det svenska språket som nationalspråk och sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig svenska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur samhällets men också ur den studerandes personliga perspektiv. I sin språkprofil ska den studerande granska sin språkprofil i egenskap av den som både använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket kräver i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta den kunskapsnivå för gymnasiestudierna i svenska som definieras i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att stärka de färdigheter som den studerande behöver för att utveckla sitt kunnande självständigt.

Under studiernas gång ska man reservera tillräckligt med tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

RUA1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera målen för studierna i svenska i gymnasiet i förhållande till det fortsatta lärandet och framtida behov i en föränderlig och flerspråkig värld. Modulen vänjer den studerande vid språkstudier på gymnasienivå, där svenskan används så mycket som möjligt. Uppgiften är också att utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratsrespons och stärka den studerandes och gruppens kompetens för välbefinnande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkfärdigheter
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- tillämpa och utveckla sina strategier för språkstudier samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons
- lära sig använda ändamålsenliga hjälpmedel i språkinläringen
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).

Centralt innehåll

- jämförelser med modersmålet och med andra språk ur svenskans synvinkel
- ställa upp mål för studierna i A-svenska i gymnasiet
- utarbeta en egen språkprofil eller komplettera den ur svenskans synvinkel
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap samt stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

RUA2 Svenska språket och kommunikationsfärdigheter (3 sp)

Modulens uppgift är att granska svenskan med utgångspunkt i närmiljön i Finland och sedan vidga perspektivet till Sverige och övriga Norden och vidare till global nivå. Uppgiften är också att granska hur språket och språkkunskaper inverkar på etiskt hållbart agerande i all kommunikation. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen. I modulen övar den studerande sig att kommunicera i situationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig i att använda språket i olika kommunikationssituationer
- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningsförmåga
- stärka sin förmåga att agera i växelverkan med andra och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om det svenska språkets ställning när det gäller kulturell och språklig mångfald.

Centralt innehåll

- nordiska och internationella kontakter i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att skapa välbefinnande och självkänsla

- olika talare på svenska i autentiska miljöer, talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av svenska och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstilar i olika medier

RUA3 Svenska språket och kulturen som kreativt uttrycksätt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den kulturella förståelsen genom att granska finlandssvenska, sverigesvenska och andra nordiska kulturella fenomen samt mångfalden av individuella och samhälleliga värderingar. Kulturens och konsternas betydelse granskas utifrån deras påverkan. Den studerande handleds i att dra nytta av andra studier eller läromiljöer samt sina egna intressen. I studierna kan ingå ett mer omfattande kreativt arbete.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat
- kunna producera texter om kulturella teman eller fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka sina färdigheter att använda reflektion som verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

- kreativ verksamhet
- nordiska kulturella fenomen
- svenskspråkiga medier
- kulturens och konstens betydelse för individen och samhället

RUA4 Svenskan som ett verktyg för att påverka (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla tänkandet och studiefärdigheterna genom att den studerande får öva sina färdigheter i att kritiskt läsa och söka information samt därtill hörande färdigheter i att tillämpa och producera information. I modulen granskas delaktighet, aktivt agerande och uppbyggande av demokratin på svenska ur det nordiska välfärdssamhällets synvinkel i en språkligt, kulturellt och åskådningssamtidigt mångskiftande värld.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella teman i medierna på svenska
- utveckla sina färdigheter i att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.

Centralt innehåll

- det nordiska välfärdssamhället och dess bakgrund
- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)
- mediernas roll när det gäller att forma attityder

RUA5 Hållbar framtid och vetenskap (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter i att söka information, särskilt med hänsyn till att granska källors tillförlitlighet samt stärka hans färdigheter i att tolka och producera text. Uppgiften är också att utveckla den studerandes färdigheter att ställa frågor och hitta svar eller lösningar, både individuellt och i grupp.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta
- utveckla sina färdigheter att presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.

Centralt innehåll

- kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande
- olika framtidsvisioner
- innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem
- populärvetenskapliga texter, källkritik
- exempel på vetenskapliga texter

RUA6 Svenska i fortsatta studier och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital. I modulen diskuteras planering av fortsatta studier och karriär samt arbete på svenska, i synnerhet i en nordisk kontext. I modulen behandlas frågor som anknyter till livsmiljön hos den unga vuxna som är på väg att bli självständig.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kännedom om textgenrer som är typiska för möjliga fortsatta studier och karriärplanering
- uppmuntras till att modigt använda svenska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig på svenska även i formella sammanhang.

Centralt innehåll

- svenskans betydelse i den studerandes fortsatta liv och komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov
- planering av fortsatta studier och karriär; karriärflexibilitet
- nordiska organisationer eller företag som arbetsgivare (frivilligverksamhet, medborgarorganisationer)
- hur den unga vuxna på väg att bli självständig hanterar vardagen

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa den studerande att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Teman som behandlats i samband med lärokursens obligatoriska studier ska repeteras och kompletteras enligt de studerandes behov. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

RUA7 Miljö och hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta i debatter kring globala miljöfrågor på svenska. Samtidigt som de här synvinklarna behandlas utifrån den studerandes livsmiljö går man i modulen även in på hur internationella organisationer hanterar frågor om hållbar livsstil. I modulen ska man sträva efter att samarbeta med svenskspråkiga eller nordiska skolor.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- söka information som anknyter till ämnet och utöka sitt uttrycksförråd
- delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer
- utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband.

Centralt innehåll

- globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen
- hållbar livsstil i den studerandes eget liv
- exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar
- lösningsfokusering

RUA8 Kommunicera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att öva de mångsidiga, muntliga språkfärdigheter som krävs för att medverka i nordiska och internationella sammanhang och att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkfärdigheter. Modulens uppgift är också att stärka den studerandes färdigheter att förhandla

samt att respektera och ta hänsyn till andra. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa förståelsen för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå talad svenska och dess olika varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

- talets olika särdrag
- hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder svenska påverkar talsituationen
- dialoger

6.4.2.2 SVENSKA, B1-LÄROKURS

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier utifrån den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil eller komplettera den under den första modulen. Språkprofilen bearbetas efter hand som läroprocessen framskrider under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av det svenska språket som nationalspråk och sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig svenska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också den studerandes perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som både använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket förutsätter i olika situationer. I modulerna 4–5 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta den kunskapsnivå för gymnasiestudierna i svenska som definieras i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att stärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt utveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tillräckligt med tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

RUB11 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera och motivera den studerande till gymnasie-studier i det andra inhemska språket och att öka den studerandes medvetenhet om sin egen språkliga och kulturella bakgrund i växelverkan med gruppen. Modulens uppgift är också att stärka den studerandes medvetenhet om det svenska språkets bakgrund, historia och ställning i Finland samt vägleda den studerande i att hitta språkliga och kulturella särdrag som påverkats av svenskan i hans egen vardag och i samhället.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera de språkkunskaper och styrkor hen har
- uppmuntras att använda svenska i vardagliga kommunikationssituationer med tyngdpunkt på muntlig kommunikation
- utveckla sina lärstrategier och kommunikationsfärdigheter och hitta sådana lämpliga arbetssätt som passar hen själv
- fördjupa sin medvetenhet om hur finskan och svenskan påverkat och påverkar varandra samt om språkförhållandena i Finland
- ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivån B1.1 som definierats för lärokursen.

Centralt innehåll

- utarbeta en personlig språkprofil eller komplettera den, ställa upp egna mål
- språklig medvetenhet, flerspråkighet, relationer mellan språk
- hitta och använda verktyg som främjar det egna lärandet

RUB12 Svenskan i min vardag (3 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande till att modigt använda svenska och utveckla de egna kommunikationsfärdigheterna i olika situationer.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna berätta om sitt liv, sina relationer och sin närmiljö på svenska i olika situationer
- utveckla sin förmåga att diskutera och lyssna på svenska
- utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons och utvärdera sina kunskaper.

Centralt innehåll

- använda svenska i olika kommunikationssituationer som anknyter till den studerandes vardag
- det egna livet, relationer och närmiljön
- individens och gemenskapens välbefinnande
- övning av uttal

RUB13 Kultur och medier (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes multilitteracitet och förmåga att tolka och producera olika texter med hjälp av svenskspråkiga medier.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till finlandssvenska, sverigesvenska och andra nordiska kulturella fenomen
- känna till svenskspråkiga medier
- kunna använda svenskspråkiga källor vid informationssökning
- kunna följa nyhetstexter på svenska och förstå huvudinnehållet i dem.

Centralt innehåll

- finlandssvenska och andra nordiska kulturella fenomen
- svenskspråkiga medier
- aktuella teman på svenska som intresserar de studerande

RUB14 Vår miljö (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes multilitteracitet och färdigheter i att tolka och producera olika texter genom att använda olika lärmiljöer. I modulen bekantar sig den studerande med olika typer av texter.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna tolka olika texter som handlar om olika livsmiljöer, kulturer och samhällen i världen
- öva i synnerhet sina färdigheter att producera skriven text för att uttrycka sin åsikt
- kunna producera en kort text om något av modulens teman enligt givna uppgiftsbeskrivningar.

Centralt innehåll

- kulturell mångfald
- olika livsmiljöer
- samhällseliga teman som är aktuella ur de ungas perspektiv

RUB15 Studie- och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande bekantar sig med möjligheterna att studera och arbeta på svenska samt med nordiskt och annat internationellt samarbete.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt använda svenska i olika kommunikationssituationer som berör studier och arbete
- utveckla sin kunskap om textgenrer med nära anknytning till den ungas studier, arbete och självständighetsprocess
- reflektera över sina studier, karriärplaner och färdigheter för kontinuerligt lärande.

Centralt innehåll

- studier, yrken och arbetsliv ur den studerandes och samhällets perspektiv
- framtidsplaner
- kommunikationssituationer och texter med anknytning till fortsatta studier och arbetsliv
- hur en ung person som håller på att bli självständig ska hantera vardagen
- komplettering av språkprofilen för framtida behov
- utarbetande av olika ansökningar

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande att bilda sig en helhetsuppfattning om sina språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa den studerande att hitta olika sätt att utveckla sitt kunnande. Teman som behandlats i de obligatoriska modulerna i lärokursen repeteras eller kompletteras i de valfria studierna med beaktande av de studerandes intressen och behov. Språkprofilen kompletteras ändamålsenligt utifrån den studerandes behov.

RUB16 Kommunera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande stärker sina muntliga färdigheter i svenska och fördjupar sin förmåga att förstå talad svenska och bygga upp en dialog. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sin förmåga att tala flytande
- ge en muntlig presentation som förutsätter förberedelse
- bli medveten om sina muntliga färdigheter och utvecklingsbehov och få respons på dessa.

Centralt innehåll

- kommunikationssituationer, bygga upp dialoger
- talets särdrag
- erbjuda den studerande mångsidiga och genuina svenskspråkiga kontakter i olika slags miljöer

RUB17 Hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa de obligatoriska modulernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt samt socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av den studerandes behov eller intressen.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i att tolka och producera svenska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika mottagare
- fördjupa sin kunskap om sociala medier genom att använda svenska
- bekanta sig med de kunskaper i svenska som de nationella språkproven kräver.

Centralt innehåll

- hållbar utveckling och livsstil i synnerhet ur den studerandes synvinkel
- etiskt agerande och ansvar i sociala medier, yttrandefrihet

6.4.2.3 SVENSKA, B3-LÄROKURS

För en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket på basis av 29 § i gymnasielagen kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas enligt lärokursen för B3-språk. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 13 § 2 mom.)

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkel skriftlig kommunikation som anknyter till dem på ett naturligt sätt. Andelen skriftlig kommunikation ska småningom öka men muntlig kommunikation har en central roll under hela lärokursen och man ska från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under studierna genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att bekanta sig med olika textgenrer.

Från och med modul 3 kan den studerande ges ett intyg över muntlig språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

RUB31 Nybörjarnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att motivera den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det svenska språket och kulturen. I modulen bekantar den studerande sig med den svenskspråkiga kulturmiljön i Finland och Norden. Den studerande uppmuntras att vara aktiv och använda sig av olika kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om svenskans relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar
- hitta sådana sätt att studera och lära sig svenska som är lämpliga för hen själv
- bilda sig en uppfattning om det svenska språkets ställning i Finland
- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.

Centralt innehåll

- rutinmässiga kommunikationssituationer
- de mest centrala kommunikationsstrategierna
- de vanligaste artighetsfraserna

RUB32 Nybörjarnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i olika kommunikationssituationer och utnyttja svenskan som en inkörsport till sådant som kan intressera hen. Den studerande vidgar sin allmänbildning om den finlandssvenska, Sverigesvenska och nordiska kulturen.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.

Centralt innehåll

- beskriva den närmsta kretsen och vardagen
- sociala möten i vardagen
- uträttande av olika vardagliga ärenden

RUB33 Nybörjarnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nybörjarnivån och framstegen i studierna i svenska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

- ungas liv och relationer
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

RUB34 Grundnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda svenskan som verktyg för att söka information. Den studerande bekantar sig med olika livssituationer och livsmiljöer i Norden och den studerande uppmuntras till att fungera som en ambassadör för sin egen kultur på svenska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

- olika svenskspråkiga talarers bakgrund
- bekanta sig med Finland på svenska
- finländska seder och traditioner och kulturella skillnader

RUB35 Grundnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på svenska. I modulen övar den studerande på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

RUB36 Grundnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att vägleda den studerande att bekanta sig med centrala nordiska kulturella fenomen och svenskspråkiga medier. Den studerande övar på att modigt använda det svenska språket i samband med att hen undersöker kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på svenska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivån A2.1

Centralt innehåll

- nordiska kulturella fenomen
- svenskspråkiga medier
- aktuella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

RUB37 Grundnivå 4 (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva sig i det svenska språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv. Den studerande reflekterar över hurdana kunskaper i svenska som krävs i framtiden.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1–A2.2.

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner

RUB38 Grundnivå 5 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hans färdigheter i att uttrycka sig på svenska på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

- aktuella teman
- svenskspråkiga medier
- källkritik

6.4.2.4 SVENSKA, MODERSMÅLSINRIKTAD LÄROKURS

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i svenska är att ge tvåspråkiga studerande i finskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kun-

skaper i svenska och stärker den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-läro kursen.

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil under den första modulen. Profilen bearbetas efter hand som läroprocessen framskrider under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av det svenska språket som nationalspråk och sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig svenska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också ur den studerandes personliga perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som både använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket förutsätter i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man utveckla den studerandes förmåga att analysera och använda språket kritiskt som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att stärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt utveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tillräckligt med tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

RUÄ1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en föränderlig och flerspråkig värld. Modulens uppgift är även att utveckla den studerandes studiefärdigheter och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons och stärka den studerandes och gruppens kompetens för välbefinnande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet samt förstå vilken betydelse tvåspråkighet har för den egna identiteten

- förstå språkets uppbyggnad och centrala språkliga begrepp
- fördjupa sin förståelse för textgenrer och multilitteracitet
- utveckla sina strategier för att lära sig språk
- utveckla sina färdigheter att skilja på olika nyanser av talat och skrivet språk
- fördjupa och utveckla sina färdigheter i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivån B2.2 som definierats för lärokursen.

Centralt innehåll

- utarbeta eller komplettera en egen språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i modersmålsinriktad svenska
- centrala textgenrer, multilitteracitet
- språkets olika register (talspråk, skriftspråk, dialekter och slang)
- tvåspråkighet och flerspråkighet som resurs

RUÄ2 Språk och kommunikation (3 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att fördjupa sina färdigheter i att agera målmedvetet och ändamålsenligt i olika slags kommunikationssituationer. Den studerande granskar vilken inverkan språk och språkkunskap har ur ett etiskt perspektiv. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och bedöma olika typer av texter och deras uttryckssätt
- utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons samt bedöma sin egen tal- och skrivförmåga
- utveckla sin språkliga självkänsla och visa hänsyn i kommunikationssituationer
- öka sin förståelse för sociala nätverk i olika miljöer
- utveckla sina färdigheter i att söka information
- fördjupa sin kunskap om det svenska språkets ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- konstruktion av texthelheter: syfte, målgrupp, innehåll, struktur, uttryckssätt och synvinkel; skrivprocessen
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- självvärdering och kamratrespons
- etiskt tänkande

RUÄ3 Språk och kultur (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerandes ska fördjupa sin uppfattning om vilken betydelse språket och kulturen har för den egna identiteten och för samhället. Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes multilitteracitet och kännedom om den svenska kulturen och olika konstformer, även i de övriga nordiska länderna.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det svenska språkets strukturer och uttryckssätt
- utveckla sina färdigheter i att göra egna tolkningar av texter med anknytning till olika ämnesområden
- förstå språkets och olika konstformers betydelse för samhället, gemenskapen och för individen
- läsa, analysera och producera olika typer av texter om teman som intresserar hen själv.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens och kulturens betydelse då man bygger upp sin tvåspråkiga identitet
- nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel
- språket i anknytning till olika konstformer

RUÄ4 Samhället och omvärlden (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande fördjupar sin kunskap om olika medier och sin kritiska läsfärdighet samt sina färdigheter i att producera text med dessa som grund. I modulen granskas demokrati, delaktighet och aktivt medborgarskap med anknytning till språk, kultur och åskådningar ur ett nationellt, nordiskt och globalt perspektiv.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utnyttja teman och textgenrer som lyfts fram i medierna på svenska
- fördjupa sin förmåga att granska och bedöma olika typer av texter och förstå de betydelser som de förmedlar
- fördjupa sina färdigheter att uttrycka och analysera åsikter samt att argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer och olika sätt att producera texter
- fördjupa sina färdigheter i att delta i debatter kring samhällseliga fenomen.

Centralt innehåll

- individens och gemenskapens ansvar och möjligheter att påverka i samhället
- den nordiska välfärdsstaten och dess historia, välfärdsstatens utvecklingsutsikter
- yttrandefrihet, censur, källkritik, upphovsrätt
- människorätsfrågor

RUÄ5 Hållbar framtid och vetenskap (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter i att tolka och producera texter samt färdigheter i att söka information genom att söka information om för hen själv intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. Den studerande ska fördjupa sina färdigheter att förmedla information och argumentera med begrepp och tolknings sätt som är karaktäristiska för vetenskapen, även i digitala miljöer. Den studerande utvecklar sin problemlösningsförmåga med anknytning till framtidens utmaningar och fördjupar sina färdigheter att agera miljömedvetet och etiskt hållbart.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sina färdigheter i att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information
- argumentera om vetenskapliga teman
- reflektera över olika sätt att delta i byggandet av en hållbar framtid.

Centralt innehåll

- innovationer som stödjer hållbar utveckling både på individuellt plan och på global nivå
- argumentationsteknik
- digitala miljöer och vetenskapliga textgenrer

RUÄ6 Fortsatta studier och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska fördjupa sin kännedom om olika möjligheter till fortsatta studier och om arbetslivet samt utveckla sina färdigheter för kontinuerligt lärande. I modulen behandlas frågor som anknyter till livsmiljön för den unga vuxna på väg att bli självständig.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kunskap om fortsatta studier och arbetsliv
- stärka sina färdigheter i att uttrycka sig i formella sammanhang
- fördjupa sin förmåga att tolka och producera formella texter
- utveckla sin förmåga att tänka kreativt samt sina färdigheter i att samarbeta och förhandla
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

- utbildning, yrken och näringsliv utifrån den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen med tanke på framtida behov
- studier, arbete och vuxenlivet samt kommunikationssituationer och texter med anknytning till dessa
- teamarbete, företagsamhet, innovationer

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Teman som behandlats i lärokursens obligatoriska studier repeteras och kompletteras efter de studerandes behov. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

RUÄ7 Miljö och hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter som världsmedborgare och hans kunskaper om globala miljöfrågor och etisk verksamhet samt om hållbara val i vardagen. I modulen ska man utnyttja svenska eller nordiska samarbetskontakter.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna delta i mer krävande muntliga och skriftliga kommunikationssituationer
- fördjupa sin förmåga att tänka genom att använda sina språkfärdigheter för att analysera olika orsakssamband.

Centralt innehåll

- hållbar livsstil i den studerandes egen livsmiljö
- globala miljöfrågor, såsom klimatförändringen
- etiskt tänkande
- innovationer som främjar hållbar utveckling

RUÄ8 Muntlig kommunikation och påverkan (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande övar sina färdigheter i muntlig kommunikation som är på en mer krävande, abstrakt nivå och att erbjuda hen verktyg för kontinuerligt lärande för att hen självständigt ska kunna utveckla de egna muntliga språkfärdigheterna. Uppgiften är också att stärka den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationer. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om de faktorer som påverkar muntlig kommunikation
- fördjupa sina färdigheter att förstå varianter av talad svenska
- fördjupa sina färdigheter i att bygga en dialog och argumentera samt sina färdigheter att uttrycka sig själv och kommunicera målinriktat i grupp
- öva omfattande muntlig produktion som förutsätter förberedelse om ett tema som hen själv valt.

Centralt innehåll

- språkliga särdrag i kommunikationssituationer
- tillvägagångssätt i olika diskussionssituationer, exempelvis förhandlingar, möten och debatter
- dialoger

6.5 Främmande språk

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Främmande språk är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppgifter som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkets betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråket och främmande språk samt en förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar hans multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i främmande språk grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttrycksformer. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i främmande språk är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i respektive språk. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds i att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt utvärdera information.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I undervisningen i främmande språk ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i de främmande språken kan man samarbeta inom de olika lärokurserna i främmande språk och med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sin mångsidiga kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden som erbjuder ytterligare dimensioner, såsom sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning, för att iakttä och analysera de mångsidiga kompetenserna. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetsätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i främmande språk syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i främmande språk får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnena som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det av språkliga eller kulturella orsaker inte finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för fortsatta studier och arbetsliv samt för att bygga upp sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack- och vetenskapsområden och skapar kontaktytor till andra läroämnen och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana

de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i främmande språk ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målet att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter.

Studierna i främmande språk stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv, liksom även till språkfrågor såsom språkliga majoriteter och minoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studierna i främmande språk underlättar hans övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i främmande språk stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald och den språkliga diversiteten minskar är globala problem som språkundervisningen ger verktyg för att lösa. Under studierna stärks den studerandes färdigheter och man söker kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Utöver att söka och producera information handleds den studerande i att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i främmande språk ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur språkkunskaperna är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I FRÄMMANDE SPRÅK

De allmänna målen för undervisningen i främmande språk är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras som språkanvändare i en globaliserad värld där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstudier
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.

Kommunikationsfärdigheter, färdighet att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid och att våga använda språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av målspråkets många olika studiemiljöer och miljöer för språkanvändning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (<i>inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen</i>)	Förmåga att tolka texter (<i>inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen</i>)	Förmåga att producera texter (<i>inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen</i>)
Engelska A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)
Asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)
Övriga språk, A-lärokurs	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)
Engelska B1-lärokurs	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk, B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
Engelska B2-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk, B2-lärokurs	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.2)
Engelska B3-lärokurs	B1.1	B1.1	A2.2
Asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1 (muntlig kommunikation) A1.3 (skriftlig kommunikation)	A2.1 (muntlig kommunikation) A1.3 (skriftlig kommunikation)
Övriga språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1	A2.1

BEDÖMNING

Bedömningens uppdrag i främmande språk är att stödja den studerandes utveckling att fungera på ett främmande språk. En mångsidig bedömning och en lyckad, uppmuntrande respons ska stödja den studerandes tilltro till sina förmågor och stärka studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera texter samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes

studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda internationellt erkända examenssystem för främmande språk som är kopplade till den gemensamma europeiska referensramen med sex kunskapsnivåer för språk.

I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

BEDÖMNING AV MUNTLLIG SPRÅKFÄRDIGHET

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i de främmande språken bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

Med undantag för latin bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i fråga om lärokurserna B2 och B3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiet läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

KODER

Koderna för främmande språk består av språkets bokstavsbezeichnung, lärokursens nivåbezeichnung och modulens nummer. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska

LA = latin

FR = franska

SA = samiska

TY = tyska

RY = ryska

IA = italienska

SP = spanska

PO = portugisiska

KI = kinesiska

JP = japanska

AR = arabiska

SX = annat språk

I grunderna för gymnasiet läroplan används bokstavskoden FS för främmande språk med undantag för engelska, samiska och latin. För asiatiska och afrikanska språk används i grunderna för gymnasiet läroplan bokstavskoden FSAA. I den lokala läroplanen ska man i stället för dessa koder använda de bokstavskoder som fastställts för respektive språk ovan.

6.5.1 Främmande språk, engelska, A-lärokurs

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier utgående från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För

detta ändamål ska den studerande utarbeta en personlig språkprofil i den första modulen. Profilen bearbetas efter hand som läroprocessen framskrider under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av engelskan som lingua franca och sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig engelska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också den studerandes personliga perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket kräver i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta kunskapsnivån för gymnasiestudierna i engelska som definieras i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att förstärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt vidareutveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

ENA1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera målen för språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en flerspråkig föränderlig värld. Den studerande vänjer sig vid språkstudier på gymnasienivå, där målspråket används så mycket som möjligt. Modulens uppgift är också att utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons och stärka den studerandes och gruppens kompetens för välbefinnande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1.

Centralt innehåll

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp mål för språkstudierna
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

ENA2 Engelskan som globalt språk (3 sp)

Modulens uppgift är att granska hur engelskans ställning som ett lingua franca har utveckplats i globala kontexter och kommunikationssituationer, där engelska inte nödvändigtvis är någons modersmål. Uppgiften är också att granska hur språket och språkkunskaper inverkar på etiskt hållbart agerande i all kommunikation. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningförmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om engelskans ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

- engelska som modersmål, andraspråk, officiellt språk och globalt språk
- internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- internationella relationer
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av engelska och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstil i olika medier

ENA3 Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den kulturella förståelsen. Modulen behandlar språklig och kulturell mångfald samt värderingar och betydelser som förmedlas genom kulturen till individen och samhället. Konstarnas betydelse granskas utifrån deras påverkan. Den studerande handleds i att dra nytta av andra studier eller lärmiljöer samt sina livsmiljöer. I studierna kan ingå ett eget, mer omfattande kreativt arbete.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat
- kunna producera mångsidiga texter om kulturella teman och fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka färdigheter i att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

- kreativ verksamhet
- kulturens och konstens betydelse för individen och samhället
- olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet

ENA4 Engelskan som ett verktyg för att påverka (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla tänkandet och studiefärdigheterna genom att den studerande får öva sina färdigheter att kritiskt läsa och söka information samt därtill hörande färdigheter att tillämpa och producera information. I modulen granskas delaktighet, aktivt agerande och uppbyggande av demokrati på engelska i en språkligt, kulturellt och åskådningsmässigt mångskiftande värld.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella teman i medierna och bakgrunden till dem
- utveckla sina färdigheter att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer och sätt att producera texter.

Centralt innehåll

- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)
- mediernas roll när det gäller att forma attityder

ENA5 Hållbar framtid och vetenskap (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter i att söka information, särskilt med hänsyn till att granska källors tillförlitlighet samt stärka hans färdigheter i att tolka och producera text. Uppgiften är också att utveckla den studerandes färdigheter att ställa frågor och hitta svar eller lösningar både individuellt och i grupp.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta

- öva sina färdigheter i att på ett strukturerat sätt presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.

Centralt innehåll

- kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande
- olika framtidsvisioner
- innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem
- populärvetenskapliga texter, källkritik
- engelskan som vetenskapligt språk, särdrag hos vetenskapliga texter

ENA6 Engelska i fortsatta studier och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. I modulen diskuteras planering av fortsatta studier och karriär samt arbete, även i internationella sammanhang.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för eventuella fortsatta studier och karriärplanering
- uppmuntras att använda engelska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig även i formella sammanhang.

Centralt innehåll

- planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet
- komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov
- nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare
- hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

ENA7 Miljö och hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta i debatter kring globala miljöfrågor. Samtidigt som de här synvinklarna behandlas utifrån den studerandes livsmiljö, går man i modulen även in på hur internationella organisationer hanterar frågor om hållbar livsstil.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritiken
- utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband
- delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen
- hållbar livsstil i den studerandes eget liv
- exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar
- lösningsfokusering

ENA8 Kommunicera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att öva de mångsidiga, muntliga språkfärdigheter som krävs för att medverka i internationella sammanhang, samt att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Modulen har också till uppgift att stärka den studerandes färdigheter i att förhandla samt att respektera och ta hänsyn till andra. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

- talets olika särdrag
- hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder engelska påverkar talsituationen
- dialoger
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov

6.5.2 Främmande språk, A-lärokurs

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier, samt studie- och kommunikationsstrategier utgående från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden, samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en språkprofil eller komplettera den i den första modulen. Profilen bearbetas efter hand som läroprocessen framskrider under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig målspråket. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också den studerandes perspektiv. Den studerande ska granska sin språkprofil i egenskap av den som använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket kräver i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta den kunskapsnivå som ställts upp som mål för målspråket i gymnasiet i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att förstärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt vidareutveckla sitt kunnande.

Under studiernas gång ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

FSA1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att introducera målen för språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en flerspråkig föränderlig värld. Den studerande vänjer sig vid språkstudier på gymnasienivå, där målspråket används så mycket som möjligt. Modulens uppgift är också att utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons och stärka den studerandes och gruppens kompetens för välbefinnande.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- tillämpa och utveckla sina strategier för språkstudier och färdigheterna i självvärdering och kamratrespons
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den kunskapsnivå som definierats för lärokursen för målspråket (se tabell).

Centralt innehåll

- målspråket som en inkörsport till att lära sig och kunna släktspråken
- ställa upp mål för studierna i målspråket
- utarbeta en egen språkprofil och komplettera den ur målspråkets synvinkel
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

FSA2 Språket i den globala världen och kommunikationsfärdigheter (3 sp)

Modulens uppgift är att granska målspråket utifrån den globala kompetensen. Uppgiften är också att granska hur språket och språkkunskaper inverkar på etiskt hållbart agerande i all kommunikation. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen. I modulen övar den studerande kommunikation i situationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningsförmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om målspråkets ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

- internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av målspråket och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstil i olika medier

FSA3 Språket och kulturen som kreativt uttrycksätt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den kulturella förståelsen. Modulen behandlar språklig och kulturell mångfald samt värderingar och betydelser som förmedlas genom kulturen till individen och samhället. Konstarnas betydelse granskas utifrån deras påverkan. Den studerande handleds i att dra nytta av andra studier eller läromiljöer samt sina livsmiljöer. I studierna kan ingå ett mer omfattande kreativt arbete.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat
- kunna producera texter om kulturella teman eller fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka färdigheterna i att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

- kreativ verksamhet
- kulturens och konstens betydelse för individen och samhället
- olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet

FSA4 Språket som ett verktyg för att påverka (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla tänkandet och studiefärdigheterna genom att den studerande får öva sina färdigheter i att kritiskt läsa och söka information samt därtill hörande färdigheter i att tillämpa och producera information. I modulen granskas delaktighet, aktivt agerande och uppbyggande av demokrati på målspråket i en språkligt, kulturellt och åskådningsmässigt mångskiftande värld.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella teman i medierna och bakgrunden till dem
- utveckla sina färdigheter i att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.

Centralt innehåll

- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)
- mediernas roll när det gäller att forma attityder

FSA5 Hållbar framtid och vetenskap (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter i att söka information, särskilt med hänsyn till att granska källors tillförlitlighet samt stärka hans färdigheter i att tolka och producera text. Uppgiften är också att utveckla den studerandes färdigheter att ställa frågor och hitta svar eller lösningar både individuellt och i grupp.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta
- öva sina färdigheter i att presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.

Centralt innehåll

- kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande
- olika framtidsvisioner
- innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem
- populärvetenskapliga texter, källkritik, exempel på vetenskapliga texter

FSA6 Språket i fortsatta studier och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. I modulen diskuteras planering av fortsatta studier och karriär samt arbete, även i internationella sammanhang.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kännedom om textgenrer som är typiska för eventuella fortsatta studier och karriärplanering
- uppmuntras att använda målspråket i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig även i formella sammanhang.

Centralt innehåll

- planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet
- komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov
- nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare
- hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

FSA7 Miljö och hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta i debatter kring globala miljöfrågor. Samtidigt som de här synvinklarna behandlas utifrån den studerandes livsmiljö, går man i modulen även in på hur internationella organisationer hanterar frågor om hållbar livsstil.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritiken
- utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband
- delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen
- hållbar livsstil i den studerandes eget liv
- exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar
- lösningsfokusering

FSA8 Kommunicera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att öva de mångsidiga, muntliga språkfärdigheter som krävs för att medverka internationella sammanhang och att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Modulens uppgift är också att stärka den studerandes färdigheter att förhandla samt att respektera och ta hänsyn till andra. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

- talets olika särdrag
- hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder målspråket påverkar talsituationen
- dialoger
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov

6.5.3 Främmande språk, B1-lärokurs

Enligt 13 § i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018) kan en studerande också studera ett främmande språk som B1-lärokurs om förutsättningarna i fråga om studierna i A-språket och i det andra inhemska språket uppfylls i enlighet med förordningen. Läroplanen för B1-lärokursen i främmande språk görs upp lokalt med tillämpning av läroplanen för B1-lärokursen i det andra inhemska språket.

6.5.4 Främmande språk, B2-lärokurs

SÄRSKILT UPPDRAG FÖR B2-LÄROKURSEN I FRÄMMADE SPRÅK

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk ökar då man lär sig ett nytt språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikations-situationer och enkel skriftlig kommunikation som anknyter till dem på ett naturligt sätt. Andelen skriftlig kommunikation ska så småningom öka men muntlig kommunikation har en central roll under hela lärokursen och det är viktigt att från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under

studierna genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att bekanta sig med olika textgenrer.

I fråga om B2-lärokursen kan ett intyg över muntlig språkfärdighet ges i vilket skede som helst av studierna.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

FSB21 Nybörjarnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nybörjarnivån och framstegen i studierna i målspråket.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

- sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

FSB22 Grundnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av målspråket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

FSB23 Grundnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

FSB24 Grundnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bekanta sig med språkområdets centrala kulturella och historiska teman. Den studerande uppmuntras till att modigt använda målspråket i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på målspråket.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- språk- och kulturområdets olika kulturella teman
- aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

FSB25 Grundnivå 4 (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner

FSB26 Grundnivå 5 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter att uttrycka sig på målspråket på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- aktuella teman
- medier på målspråket
- källkritik

FSB27 Fortsättning på grundnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att hjälpa den studerande att utveckla färdigheterna i att tolka och producera text på grundnivå.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

- olika boendemiljöer
- hållbar livsstil

FSB28 Fortsättning på grundnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att hjälpa den studerande att bilda sig en helhetsuppfattning om de grundläggande språkkunskaperna. I modulen stärks de färdigheter som den studerande utnyttjar för att självständigt fortsätta utveckla sitt kunnande.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

- internationellt kunnande och samarbete
- bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper
- krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier

6.5.5 Främmande språk, B3-lärokurs

SÄRSKILT UPPDRAG FÖR B3-LÄROKURSEN I FRÄMMADE SPRÅK

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter

utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk ökar då man lär sig ett nytt språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikations-situationer och enkel skriftlig kommunikation som anknyter till dem på ett naturligt sätt. Andelen skriftlig kommunikation ska så småningom öka men muntlig kommunikation har en central roll under hela lärokursen och det är viktigt att från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under studierna genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att bekanta sig med olika textgenrer.

I fråga om B3-lärokursen kan ett intyg över muntlig språkfärdighet ges från och med modul 3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

FSB31 Nybörjarnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att motivera den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det nya språket och kulturer. Den studerande uppmuntras att vara aktiv på målspråket och använda sig av många olika slags kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar
- välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv
- bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen
- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.

Centralt innehåll

- rutinmässiga kommunikationssituationer
- de mest centrala kommunikationsstrategierna
- de vanligaste artighetsfraserna

FSB32 Nybörjarnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i olika kommunikationssituationer och utnyttja språket som en inkörsport till sådant som kan intressera hen och även för att vidga sin världsbild.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.

Centralt innehåll

- beskriva den närmsta kretsen och vardagen
- sociala möten i vardagen
- uträttande av olika vardagliga ärenden

FSB33 Nybörjarnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nybörjarnivån och framstegen i studierna i målspråket. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokurs i den grundläggande utbildningen kan inleda studier i språket i gymnasiet.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

- sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

FSB34 Grundnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

FSB35 Grundnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

FSB36 Grundnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bekanta sig med språk-områdets centrala kulturella och historiska teman. Den studerande uppmuntras till att modigt använda målspråket i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på målspråket.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- språk- och kulturområdets olika kulturella teman
- aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

FSB37 Grundnivå 4 (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner

FSB38 Grundnivå 5 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter att uttrycka sig på målspråket på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- aktuella teman
- medier på målspråket
- källkritik

6.5.6 Främmande språk, asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs

Med asiatiska och afrikanska språk avses världsspråk, såsom japanska, kinesiska och arabiska, som använder olika typer av skriftsystem.

Läroplanen för A-lärokursen i asiatiska och afrikanska språk görs upp lokalt med tillämpning av läroplanen för A-lärokursen i de andra främmande språken.

6.5.7 Främmande språk, asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs

Med asiatiska och afrikanska språk avses världsspråk, såsom japanska, kinesiska och arabiska, som använder olika typer av skriftsystem.

SÄRSKILT UPPDRAG FÖR B3-LÄROKURSEN I ASIATISKA OCH AFRIKANSKA SPRÅK

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk ökar då man lär sig ett nytt språk. Undervisningen ska hjälpa den studerande att bilda sig en

uppfattning om de drag som skiljer målspråket från de europeiska språken och att utveckla sina kunskaper i målspråkets skriftsystem.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikations-situationer och enkel skriftlig kommunikation som anknyter till dem på ett naturligt sätt. Andelen skriftlig kommunikation ska så småningom öka men den muntliga kommunikationen har en central roll under hela lärokursen och det är viktigt att från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under studierna genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att bekanta sig med olika textgenrer.

Från och med modul 3 i B3-lärokursen kan ett intyg över muntlig språkfärdighet ges till den studerande i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

FSAAB31 Nybörjarnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att motivera den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det nya språket och kulturer. Den studerande uppmuntras till att vara aktiv på målspråket och använda sig av många olika slags kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar
- hitta sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv
- kunna bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen

- småningom bekanta sig med alfabetet och skrivtecken samt öva sig i att känna igen och läsa dem
- kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.

Centralt innehåll

- rutinmässiga kommunikationssituationer
- de mest centrala kommunikationsstrategierna
- de vanligaste artighetsfraserna

FSAAB32 Nybörjarnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i olika kommunikationssituationer och utnyttja språket som en inkörsport till sådant som kan intressera hen och även för att vidga sin världsbild.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2 (muntlig kommunikation) och A1.1 (skriftlig kommunikation)
- öva sig i att skriva mer
- i den mån det är möjligt bekanta sig med hur språket skrivs med digitala verktyg.

Centralt innehåll

- beskriva den närmsta kretsen och vardagen
- sociala möten i vardagen
- uträttande av olika vardagliga ärenden

FSAAB33 Nybörjarnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nybörjarnivån och framstegen i studierna i målspråket. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokurs i den grundläggande utbildningen kan inleda studier i språket i gymnasiet.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2 (muntlig kommunikation) och A1.1 (skriftlig kommunikation)
- öva sig i att skriva och att producera egna, korta texter med stöd av digitala verktyg vid behov.

Centralt innehåll

- sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

FSAAB34 Grundnivå 1 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2 (muntlig kommunikation) och A1.1 (skriftlig kommunikation)
- utveckla sina skrivfärdigheter
- lära sig använda traditionella och digitala ordböcker och ordlistor.

Centralt innehåll

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

FSAAB35 Grundnivå 2 (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3 (muntlig kommunikation) och A1.2 (skriftlig kommunikation).

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

FSAAB36 Grundnivå 3 (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bekanta sig med språkområdets centrala kulturella och historiska teman. Den studerande uppmuntras till att modigt använda målspråket i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på målspråket.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1 (muntlig kommunikation) och A1.2 (skriftlig kommunikation)
- fortsätta producera texter både för hand och med hjälp av digitala verktyg.

Centralt innehåll

- språk- och kulturområdets centrala kulturella teman
- aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

FSAAB37 Grundnivå 4 (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1 (muntlig kommunikation) och A1.3 (skriftlig kommunikation).

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner

FSAAB38 Grundnivå 5 (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter i att uttrycka sig på målspråket på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1 (muntlig kommunikation) och A1.3 (skriftlig kommunikation).

Centralt innehåll

- aktuella teman
- medier på målspråket

6.5.8 Främmande språk, samiska, A-lärokurs

Undervisning i samiska som främmande språk kan ges i något av de tre samiska språk som talas i Finland: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Grunderna för gymnasiets läroplan är gemensamma för alla tre samiska språk. Den lokala läroplanen som utarbetas utgående från grunderna ska anpassas enligt respektive samiskt språk.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

De särskilda målen för undervisningen i A-lärokursen i samiska är att den studerande ska

- utvecklas som språkanvändare i samiska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i olika sammanhang, både på lokal och nationell nivå samt i Norden och hela Nordkalotten
- stärka sin kunskap om de samiska språken och kulturerna och förstå deras betydelse som urfolksspråk och -kulturer
- förstå de utmaningar och möjligheter som den som studerar ett minoritetsspråk möter och sträva efter att på eget initiativ bli en medlem av språkgemenskapen.

OBLIGATORISKA STUDIER

I modulerna 1–3 i de obligatoriska studierna ska tyngdpunkten ligga på att utveckla den studerandes färdigheter för språkstudier samt studie- och kommunikationsstrategier utgående från den studerandes egna förutsättningar. Den studerande blir medveten om sina styrkor och utvecklingsområden, samt stärker den grund som lagts för fortsatta studier i språk i den grundläggande utbildningen. För detta ändamål ska den studerande utarbeta en språkprofil eller komplettera den i den första modulen. Profilen bearbetas efter hand som läroprocessen framskrider under gymnasiestudierna.

I modulerna 1–2 skapar den studerande en helhetsbild av sin egen utveckling i egenskap av den som kan och lär sig samiska. Samtidigt ska den kulturella och språkliga mångfalden analyseras ur gemenskapens men också den studerandes personliga perspektiv. Den studerande ska också granska sin språkprofil i egenskap av den som använder, kan och lär sig också andra språk, modersmålet medräknat.

Från och med modul 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och det uttryckssätt som språket kräver i olika situationer. I modulerna 4–6 ska man betona språket som verktyg för att söka, sammanfatta och dela information genom att beakta kunskapsnivån för gymnasiestudierna i samiska som definieras i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling.

I slutet av de obligatoriska studierna ska uppmärksamheten riktas på att förstärka de färdigheter som den studerande behöver för att självständigt vidareutveckla sitt kunnande.

Tyngdpunkten i studierna ligger på de centrala särdragen för det samiska levnadssättet och samernas andliga och materiella kulturarv. Under studierna ska man reservera tid för att ta upp aktuella eller lokala frågor som man kan komma överens om tillsammans. Muntlig och skriftlig kommunikation övas på ett mångsidigt sätt i alla moduler.

SAA1 Studiefärdigheter och språklig identitet (1 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes språkliga identitet samt stärka den studerandes och gruppens kompetens för välbefinnande. Uppgiften är att handleda den studerande i målinriktade språkstudier, där målspråket används så mycket som möjligt. Uppgiften är att stödja den studerandes färdigheter att studera samiska, göra det möjligt för hen att lyckas i språkstudierna och att fortsätta studierna på lång sikt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- tillämpa och utveckla sina studiestrategier i samiska och sina färdigheter i självvärdering och kamratrespons
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivån B1.2 som definierats för lärokursen i samiska.

Centralt innehåll

- samiskan som en inkörsport till att lära sig och kunna släktspråken
- ställa upp mål för språkstudier
- utarbeta en egen språkprofil eller komplettera den ur samiskans synvinkel
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och utveckla kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

SAA2 Samiskan i världen och kommunikationsfärdigheter (3 sp)

Modulens uppgift är att granska samiskan utifrån dess användningsområde och reflektera över hur språkkunskaperna inverkar på etiskt hållbart agerande i all kommunikation. I modulen öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen, och den studerande övar sig i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningsförmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om samiskans ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

- internationalitet i vardagen och i närmiljöerna, mobilitet
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att skapa välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar; uttal
- kommunikationsstilar i olika medier

SAA3 Samiska språket och kulturen som kreativt uttrycksätt (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den kulturella förståelsen. I modulen granskas de samiska språkens och kulturernas mångfald samt värderingar och betydelser som förmedlas genom kulturen till individen och samhället. Konstarternas betydelse granskas utifrån deras påverkan. Den studerande handleds i att dra nytta av andra studier eller läromiljöer och sina livsmiljöer. I studierna kan ingå ett eget, mer omfattande kreativt arbete.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter med anknytning till temat
- kunna producera texter om kulturella teman och fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka färdigheterna i att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

- kreativ verksamhet
- samiska konstarter
- kulturens och konstens betydelse för individen och samhället
- olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet

SAA4 Samiska som ett verktyg för att påverka (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes multilitteracitet, färdigheter i att söka information och att läsa kritiskt. I modulen granskas delaktighet, aktivt agerande och uppbyggande av demokrati på samiska i en språkligt, kulturellt och åskådningssmässigt mångskiftande värld.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella teman i medierna
- utveckla sina färdigheter i att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.

Centralt innehåll

- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)
- mediernas roll när det gäller att forma attityder

SAA5 Hållbar framtid i det arktiska området (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter i att söka information, särskilt med tanke på att granska källors tillförlitlighet, samt stärka hans färdigheter i att tolka och producera text. Uppgiften är också att utveckla den studerandes färdigheter att ställa frågor och hitta svar eller lösningar, både individuellt och i grupp.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta
- öva sina färdigheter i att presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.

Centralt innehåll

- förhållandet mellan människan och naturen
- livs- och arbetsmiljön i förändring och samiska näringar
- innovationer som skapar en hållbar framtid
- populärvetenskapliga texter, källkritik, särdrag hos vetenskapliga texter

SAA6 Samiska i fortsatta studier och arbetsliv (2 sp)

Modulens uppgift är att fördjupa den studerandes uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. I modulen diskuteras planering av fortsatta studier och karriär samt arbete, även i internationella sammanhang.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för eventuella fortsatta studier och karriärplanering
- uppmuntras att använda samiska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete
- utveckla sina färdigheter i att uttrycka sig i mer formella sammanhang.

Centralt innehåll

- planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet
- komplettering av språkprofilen för framtida behov

- nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare
- hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Ett särskilt mål för de valfria studierna är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om sina egna språkkunskaper då studierna avslutas samt hjälpa hen att hitta olika sätt att utveckla sina kunskaper. Språkprofilen kompletteras målinriktat efter den studerandes egna behov.

SAA7 Miljö och hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att utveckla den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta i debatter om globala miljöfrågor. Samtidigt som de här synvinklarna behandlas utifrån den studerandes livsmiljö går man även in på hur internationella organisationer hanterar frågor om hållbar livsstil.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritiken
- utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband
- delta även i mer omfattande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- miljöfrågor, till exempel klimatförändringen
- hållbar livsstil i den studerandes eget liv
- exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar
- lösningsfokusering

SAA8 Kommunicera och påverka muntligt (2 sp)

Modulens uppgift är att öva de mångsidiga, muntliga språkkunskaper som krävs i internationella sammanhang och att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Modulen har också till uppgift att stärka den studerandes färdigheter att förhandla samt att respektera och ta hänsyn till andra. I modulen ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå vilka faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- stärka sina färdigheter i muntlig kommunikation

- stärka sin förmåga att förstå olika språkliga varianter
- utveckla sina färdigheter att bygga upp en dialog
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

- talets olika särdrag
- hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder samiska påverkar talsituationen
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov

6.5.9 Främmande språk, samiska, B2-lärokurs

SÄRSKILT UPPDRAG FÖR B2-LÄROKURSEN I SAMISKA

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån samiskans perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk ökar då man lär sig ett nytt språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Om det i gruppen finns studerande med samisk bakgrund, ska man framför allt i början av studierna kartlägga deras färdigheter i samiska och dialekter, deras mål och möjligheter att i närmiljön få stöd i sina studier.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

De särskilda målen för undervisningen i B2-lärokursen i samiska är att den studerande ska

- utvecklas som språk användare i samiska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i olika sammanhang, både på lokal och nationell nivå samt i Norden och hela Nordkalotten
- stärka sin kunskap om de samiska språken och kulturerna och förstå deras betydelse som urfolksspråk och -kulturer
- förstå de utmaningar och möjligheter som den som studerar ett minoritetsspråk möter och sträva efter att på eget initiativ bli en medlem av språkgemenskapen.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikations-situationer och enkel skriftlig kommunikation som anknyter till dem på ett naturligt sätt. Andelen skriftlig kommunikation ska så småningom öka men muntlig kommunikation har en central roll under hela lärokursen och det är viktigt att från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Tyngdpunkten ska ligga på de centrala dragen i den samiska livsstilen. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under studierna genom att man i undervisningen behandlar berättelser, joikning/joiku/le'udd-traditionen, duodji- det vill säga den samiska slöjdtraditionen, litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att man bekantar sig med olika textgenrer.

I fråga om B2-lärokursen kan ett intyg över muntlig språkfärdighet ges i vilket skede som helst av studierna.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

SAB21 Möten i Sameland (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av de grundläggande språkkunskaperna och framstegen i studierna i samiska. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokursen i den grundläggande utbildningen kan inleda studier i språket i gymnasiet.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

- sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

SAB22 SÁPMI – Sameland (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda samiskan som verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

- samernas bosättningsområde och historia
- samiska representationsorgan och organisationer
- samiskans geografiska spridning, varianter
- vanor i vardagen, traditioner och kulturella skillnader

SAB23 Vardag och välbefinnande (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

SAB24 Samisk kultur (2 sp)

Modulens uppgift är att den studerande ska bekanta sig med det samiska språkområdets centrala kulturella och historiska teman. Den studerande övar på att använda samiskan i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på samiska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- centrala historiska och aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

SAB25 Studier, arbete och framtid (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner
- samiska näringar

SAB26 Samisk naturkunskap (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hans färdigheter i att uttrycka sig på målspråket på det sätt som olika kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- förhållandet mellan människan och naturen
- klimatet och den föränderliga livsmiljön
- natur, terräng, snö
- samiska medier

SAB27 Hållbar livsstil (2 sp)

Modulens uppgift är att hjälpa den studerande att utveckla färdigheterna i att tolka och producera text på grundnivå.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

- olika boendemiljöer
- det samiska i en föränderlig värld

SAB28 Internationell verksamhet (2 sp)

Modulens uppgift är att hjälpa den studerande att bilda sig en helhetsuppfattning om de grundläggande språkkunskaperna. I modulen förstärks de färdigheter som den studerande utnyttjar för att fortsätta utveckla sina färdigheter självständigt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

- internationellt kunnande och samarbete
- frivillig- och organisationsverksamhet
- samarbete i det arktiska området
- de nationella kraven för kunskaper i samiska

6.5.10 Främmande språk, samiska, B3-lärokurs

SÄRSKILT UPPDRAG FÖR B3-LÄROKURSEN I SAMISKA

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk och fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån samiskans perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk ökar då man lär sig ett nytt språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med det aktuella språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Om det i gruppen finns studerande med samisk bakgrund, ska man framför allt i början av studierna kartlägga deras färdigheter i samiska och dialekter, deras mål och möjligheter att i närmiljön få stöd i sina studier.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

De särskilda målen för undervisningen i B3-lärokursen i samiska är att den studerande ska

- utvecklas som språkanvändare i samiska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i olika sammanhang, både på lokal och nationell nivå samt i Norden och hela Nordkalotten
- stärka sin kunskap om de samiska språken och kulturerna och förstå deras betydelse som urfolksspråk och -kulturer
- förstå de utmaningar och möjligheter som den som studerar ett minoritetsspråk möter och sträva efter att på eget initiativ bli en medlem av språkgemenskapen

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I början av studierna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikations-situationer och enkel skriftlig kommunikation som anknyter till dem på ett naturligt sätt. Andelen skriftlig kommunikation ska så småningom öka men muntlig kommunikation har en central roll under hela lärokursen och det är viktigt att från början fästa vikt vid uttalet.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Tyngdpunkten ska ligga på de centrala dragen i den samiska livsstilen. Den studerandes multilitteracitet ska utvecklas under studierna genom att man i undervisningen behandlar berättelser, joikning/joiku/le'udd-traditionen, duodji- det vill säga den samiska slöjdtraditionen, litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att man bekantar sig med olika textgenrer.

I fråga om B3-lärokursen kan ett intyg över muntlig språkfärdighet ges från och med modul 3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

SAB31 Vi bekantar oss med varandra och med samiskan (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar
- hitta sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv
- kunna bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen
- kunna fungera på språket enligt målen för kunskapsnivå A1.1.

Centralt innehåll

- rutinmässiga kommunikationssituationer
- de mest centrala kommunikationsstrategierna
- de vanligaste artighetsfraserna

SAB32 Vardag och dagliga ärenden (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i kommunikationssituationer och utnyttja språket som en inkörsport till sådant som kan intressera hen och även för att vidga sin världsbild.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.

Centralt innehåll

- beskriva den närmsta kretsen och vardagen
- sociala möten i vardagen
- uträttande av vardagliga ärenden

SAB33 Möten i Sameland (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av de grundläggande språkkunskaperna och framstegen i studierna i samiska. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokurs i den grundläggande utbildningen kan inleda studier i språket i gymnasiet.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

- sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

SAB34 Sápmi – Sameland (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

- samernas bosättningsområde och historia
- samiska representationsorgan och organisationer
- samiskans geografiska spridning, varianter
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

SAB35 Vardag och välbefinnande (2 sp)

Modulens uppgift är att erbjuda den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivån A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

SAB36 Samisk kultur (2 sp)

Modulens uppgift är att handleda den studerande i att bekanta sig med språkområdets centrala kulturella och historiska teman. Den studerande uppmuntras till att modigt använda samiska i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Under modulen producerar den studerande en egen text på samiska.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- centrala historiska och aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

SAB37 Studier, arbete och framtid (2 sp)

Modulens uppgift är att stärka den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv
- framtidsplaner
- samiska näringar

SAB38 Samisk naturkunskap (2 sp)

Modulens uppgift är att uppmuntra den studerande att med de kunskaper hen har i samiska tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter i att uttrycka sig på målspråket på det sätt som förutsatt i kommunikationssituationen med beaktande av mottagaren.

Mål

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

- förhållandet mellan människan och naturen
- klimatet och den föränderliga livsmiljön
- natur, terräng, snö
- samiska medier

6.5.11 Främmande språk, latin, B2-lärokurs

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Målen för undervisningen i B2-lärokursen i latin är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- förstå latinets betydelse inom kultur och vetenskap
- förstå hur latinet påverkat de europeiska språkens utveckling
- lära känna den grekisk-romerska världens historia, kulturen och mytologin och uppfatta hur de påverkat den europeiska och finländska kulturen
- behärska ordförrådet och form- och satslärans strukturer samt vanliga idiomatiska uttryck relativt bra
- förstå relativt enkel autentisk text genom att utnyttja hjälpmedel, kunna skaffa ny information om bekanta ämnen och i någon mån kunna dra slutsatser om obekanta ords betydelser utifrån deras språkdräkt och kontexten.

BEDÖMNING

Bedömningen av den studerandes kunskaper ska basera sig på de särskilda målen för latin och i tillämpliga delar på de gemensamma målen för främmande språk. Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling kan användas med hänsyn till latinets särdrag och begränsade användningsområde. Under studier- nas gång ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika skedena av läroprocessen. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratrespons.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I B2-lärokursen i latin utvecklas kännedomen om formlära och studeras använd- ningen av kasus-, tempus- och modusformer samt satsmotsvarigheter i huvud- drag. Det goda uttal som utvecklats i den grundläggande utbildningen upprätt- hålls.

Den studerande ska handledas i att jämföra antikens företeelser med motsvarande nutida företeelser och lära sig att iaktta den grekisk-romerska kulturens inverkan på nutida kulturer och latinets inverkan på de moderna språken.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet främjas genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier och genom att utveckla den studerandes användning av latin-svensk ordbok.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

LAB21 Kunskap, färdigheter och det mytologiska arvet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda sina kunskaper i satslära
- öva sig i att läsa och översätta fiktiva texter till svenska.

Centralt innehåll

- fritiden under antiken
- den romerska ungdomens fostran och skolgång
- gudar och fabler i den grekisk-romerska mytologin

LAB22 Skeden i Roms historia (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper i form- och satslära
- lära känna Roms historia i huvuddrag
- bekanta sig med etruskerna.

Centralt innehåll

- Roms förhistoria och dess myter
- vändpunkterna i Roms historia
- Roms utveckling till ett imperium
- den romerska tidsuppfattningen

LAB23 Framstående romare (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- komplettera sina kunskaper i satslära
- behärska den centrala formläran
- fördjupa sina kunskaper om det romerska samhället
- bekanta sig med versmåttet hexameter.

Centralt innehåll

- betydande personer i Roms historia
- de romerska dygderna

LAB24 Vårt kulturarv (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om användningen av kasusformer i en sats
- bredda sin uppfattning om kulturen som är ett arv från antiken
- bekanta sig med versmått i lyrik

Centralt innehåll

- olika områden inom antikens kultur och deras betydelse för vårt kulturarv
- antikens vetenskaper och konst

LAB25 Budskap från det förgångna (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- finslipa sina kunskaper i satslära (syntax)
- utforska de stora frågorna i livet ur antikens synvinkel utifrån autentiska textutdrag.

Centralt innehåll

- texter som nyckel till forntidens vardagsliv
- de gamla romarnas liv och förhållande till olika företeelser i livet

LAB26 Latinet genom seklerna (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka bearbetade texter och enkla autentiska textutdrag
- njuta av latinets mångfald genom århundradena och förstå latinets värde som ett medel för många slags former av kommunikation.

Centralt innehåll

- det latinska språkets användningsområden under olika tider från senantiken fram till våra dagar
- kristet och humanistiskt latin
- uttal av latin i olika länder
- latiniteten i Finland

LAB27 Epik och lyrik (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig i att analysera texter grammatiskt och innehållsmässigt
- stärka sina färdigheter i att läsa autentiska texter
- fördjupa sin kunskap om versmått och språk som är karakteristiskt för poesi.

Centralt innehåll

- epikens och lyrikens mästare och deras produktion

LAB28 Retorik och filosofi (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig i att analysera texter grammatiskt och innehållsmässigt
- stärka sina färdigheter i att läsa autentiska texter
- lära känna antikens talarkonst och filosofi.

Centralt innehåll

- antikens talare och filosofer i ljuset av deras levnadshistoria och litterära produktion

6.5.12 Främmande språk, latin, B3-lärokurs

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Målen för undervisningen i B3-lärokursen i latin är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- förstå latinets betydelse inom kultur och vetenskap
- förstå hur latinet påverkat de europeiska språkens utveckling
- lära känna den grekisk-romerska världens historia, kulturen och mytologin och uppfatta hur de påverkat den europeiska och finländska kulturen
- behärska det grundläggande ordförrådet och form- och satslärans centrala strukturer samt vanliga idiomatiska uttryck relativt bra
- förstå enkel autentisk text genom att utnyttja hjälpmedel, kunna plocka ut enskild information och klara av mycket enkel slutledning utifrån kontexten.

BEDÖMNING

Bedömningen av den studerandes kunskaper ska basera sig på de särskilda målen för latin och i tillämpliga delar de gemensamma målen för främmande språk. Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling kan användas med hänsyn till latinets särdrag och begränsade användningsområde. Under studiernas gång ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika skedena av lärprocessen. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratrespons.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

I B3-lärokursen i latin studeras den centrala formläran samt användningen av kasus-, tempus- och modusformer samt satsmotsvarigheter i huvuddrag. Uppmärksamhet ska från början fästas vid ett gott uttal. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokurs i den grundläggande utbildningen smidigt kan inleda studier i latin i gymnasiet.

Den studerande ska handledas i att jämföra antikens företeelser med motsvarande nutida företeelser och lära sig att iaktta den grekisk-romerska kulturens inverkan på nutida kulturer och latinets inverkan på de moderna språken.

I studierna ska vid behov reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet främjas genom att man i undervisningen behandlar litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier samt genom att utveckla den studerandes användning av latin-svensk ordbok.

Under studiernas gång kompletterar den studerande sin språkprofil, som hen utarbetade under den första modulen i A-lärokursen i främmande språk.

LAB31 Antiken i fokus (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna berätta grundläggande saker om sig själv på latin
- bekanta sig med de centrala dragen i språket
- bekanta sig med antikens kultur och det latinska språkets roll ur dagens perspektiv
- förstå latinets roll bland de europeiska språken och i synnerhet bland de romanska språken.

Centralt innehåll

- latinets roll i huvuddrag i romerska riket
- Italien och romarna under antiken och i dag

LAB32 Livet under antiken (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin språkliga medvetenhet och lära sig använda grammatiska begrepp
- lära sig förstå språkets strukturer och öka sina kunskaper i formlära
- bekanta sig med livet i en antik stad i huvuddrag.

Centralt innehåll

- privat och offentligt liv under antiken
- arbete under antiken
- slaveri

LAB33 Kunskap, färdigheter och det mytologiska arvet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utöka sina kunskaper i satslära
- öva sig i att läsa och översätta fiktiva texter till svenska.

Centralt innehåll

- fritiden under antiken
- den romerska ungdomens fostran och skolgång
- gudar och fabler i den grekisk-romerska mytologin

LAB34 Skeden i Roms historia (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper i form- och satslära
- lära känna Roms historia i huvuddrag
- bekanta sig med etruskerna.

Centralt innehåll

- Roms förhistoria och dess myter
- vändpunkterna i Roms historia
- Roms utveckling till ett imperium
- den romerska tidsuppfattningen

LAB35 Framstående romare (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- komplettera sina kunskaper i satslära
- behärska den centrala formläran
- fördjupa sina kunskaper om det romerska samhället
- bekanta sig med versmåttet hexameter.

Centralt innehåll

- betydande personer i Roms historia
- de romerska dygderna

LAB36 Vårt kulturarv (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om användningen av kasusformer i en sats
- bredda sin uppfattning om kulturen som ett arv från antiken
- bekanta sig med versmåttens i lyrik.

Centralt innehåll

- olika områden inom antikens kultur och deras betydelse för vårt kulturarv
- antikens vetenskaper och konst

LAB37 Budskap från det förgångna (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- finslipa sina kunskaper i satslära (syntax)
- utforska de stora frågorna i livet ur antikens synvinkel utifrån autentiska textutdrag.

Centralt innehåll

- texter som nyckel till forntidens vardagsliv
- de gamla romarnas liv och förhållande till olika företeelser i livet

LAB38 Latinet genom seklerna (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka bearbetade texter och enkla autentiska textutdrag
- njuta av latinets mångfald genom århundradena och förstå latinets värde som ett medel för många slags former av kommunikation.

Centralt innehåll

- det latinska språkets användningsområden under olika tider från senantiken fram till våra dagar
- kristet och humanistiskt latin
- uttal av latin i olika länder
- latiniteten i Finland

6.6 Matematik

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Studierna i matematik ger den studerande färdigheter att förstå, använda och producera samt utvärdera information i matematisk form. Undervisningen ska handleda den studerande att förstå matematikens betydelse i moderna kulturer och iaktta hur nödvändig matematiken är inom olika områden, som teknologi, medicin, samhälls- och naturvetenskaper samt konst. Undervisningen i matematik har i uppdrag att introducera den studerande i matematikens grundläggande begrepp, grundläggande idéer och strukturer samt att handleda den studerande att använda matematik i tal, skrift och i andra uttryckssätt. Undervisningen ska utveckla den studerandes färdigheter i att räkna, tänka kreativt, skapa modeller av fenomen, göra prognoser och lösa problem.

Genom studierna i matematik utvecklar den studerande sina färdigheter att använda datorprogram och digitala informationskällor som stöd för lärandet och som verktyg i undersökningar och problemlösning. Hen lär sig också bedöma hur nyttiga olika tekniska hjälpmedel är och vad som begränsar användningen av dem.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Studierna i matematik stödjer målen för **global och kulturell kompetens** samt **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I MATEMATIK

De allmänna målen för undervisningen i matematik är att den studerande ska

- få positiva lärupplevelser, bli van att arbeta långsiktigt och lära sig lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- förstå matematiken både som en unik, självständig vetenskapsgren och som ett användbart redskap för att göra modeller eller prognoser eller hantera fenomen som är kopplade till samhälle, ekonomi eller natur

- bygga upp en matematisk grund för sina fortsatta studier
- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att framlägga hypoteser och undersöka deras riktighet, göra motiveringar och bedöma deras giltighet samt resultatens generaliserbarhet
- kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig motivera påståenden och bedöma information i olika former
- bli van vid att bilda matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att använda olika Lösningsstrategier
- spurras till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och tydligt presentera lösningar på problem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, programvaror och informationskällor samt förstå att resultatet som en programvara genererar inte är tillräckligt för att påvisa, bevisa eller motivera ett påstående.

BEDÖMNING

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hans studiemotivation. Bedömningen ska vägleda den studerande att utveckla sina kunskaper och sin förståelse av matematik samt sin förmåga att arbeta långsiktigt. Bedömningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete. En lyckad återkoppling hjälper den studerande att lägga märke till sina styrkor och vilka kunskaper och färdigheter hen behöver vidareutveckla.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Dessutom fäster läraren uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

BYTE AV LÄROKURS

Vid byte av lärokurs i matematik ersätter studier i den långa lärokursen studier i den korta lärokursen som följer:

Modul i den långa lärokursen	Modul i den korta lärokursen
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB8
MAA8	MAB5
MAA9	MAB7

Övriga studier enligt den långa lärokursen som avlagts med godkänt resultat, eller studiepoäng som blivit överflödiga i samband med byte av lärokurs och som motsvarar delstudier som avlagts med godkänt resultat, kan utgöra övriga valfria studier enligt den korta lärokursen eller temastudier enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen.

Vid en övergång från den långa lärokursen till den korta ska den studerande, om hen vill, få möjlighet att visa ytterligare prov på sina kunskaper för att fastställa sin kunskapsnivå.

Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande visar ytterligare prov på sina kunskaper. I samband med bytet av lärokurs ska de studiepoäng som saknas i modulerna avläggas på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

Den studerande kan även avlägga modulerna enligt den andra lärokursen utan att byta lärokurs. I sådana fall kan modulerna i fråga räknas till godo som övriga valfria studier eller temastudier på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

6.6.1 Gemensamt studieavsnitt i matematik

OBLIGATORISKA STUDIER

MAG1 Tal och ekvationer (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- repetera principerna för procenträkning
- kunna använda proportionalitet i problemlösning
- fördjupa kunskaperna i bråkräkning
- repetera räkneregler för potenser
- stärka sin förståelse för funktionsbegreppet
- förstå principerna för hur man löser ekvationer och ekvationspar
- lära sig använda programvara för att rita grafer till funktioner, göra tolkningar och för att lösa ekvationer.

Centralt innehåll

- talmängderna och de grundläggande räkneoperationerna
- motsatt tal och inverterat tal samt absolutbelopp
- procenträkning
- räkneregler för potenser (exponenten heltal)
- direkt och omvänd proportionalitet
- funktion, ritning och tolkning av grafer
- lösning av förstgradsekvationer
- ekvationspar
- kvadratrot och kubikrot
- potensfunktioner och potensekvationer (gradtalen 2 och 3)

6.6.2 Lång lärokurs i matematik

OBLIGATORISKA STUDIER

MAA2 Funktioner och ekvationer 1 (3 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- introduceras i hur man skapar matematiska modeller av fenomen med hjälp av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner, känna till deras egenskaper och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem, samt känna till sambandet mellan nollställen till en polynomfunktion och polynomets faktorer
- kunna lösa enkla polynomolikheter
- kunna använda programvara för att undersöka polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner samt för att lösa polynomekvationer, rationella ekvationer, rotekvationer och polynomolikheter i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- polynomfunktioner och -ekvationer samt polynomolikheter
- lösning av andragradsekvationer med rotformeln
- produkten av polynom och binomformlerna (summan av en kvadrat, produkten av en summa och en differens)
- faktorisering av polynom
- potensfunktioner och potensekvationer (exponenten ett positivt heltal)
- rationella funktioner och ekvationer
- rotfunktioner och rotekvationer

MAA3 Geometri (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig i att gestalta och beskriva information om rum och former i både två- och tredimensionella situationer
- kunna tillämpa likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar
- öva sig att formulera, motivera och använda satser som innehåller geometrisk information
- kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar samt geometrin i anknytning till dem.

Centralt innehåll

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinus- och cosinussatsen
- beräkning av längder, vinklar och areor i anknytning till månghörningar
- geometrin för cirkeln och dess delar samt för räta linjer i anknytning till cirkeln
- beräkningar av längder, areor och volymer i anknytning till raka cylindrar, koner och klot

MAA4 Analytisk geometri och vektorer (3 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hur analytisk geometri skapar samband mellan geometriska och algebraiska begrepp
- förstå den geometriska innebörden av en ekvation
- kunna lösa absolutbeloppsekvationer i formen $|f(x)| = a$ eller $|f(x)| = |g(x)|$
- förstå vektorbegreppet och sätta sig in i hur man räknar med vektorer
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i det tvådimensionella koordinatsystemet med hjälp av vektorer
- kunna lösa plangeometriska problem med hjälp av vektorer
- kunna använda programvara vid undersökning av kurvor och vektorer och vid tillämpningsuppgifter i anknytning till dem.

Centralt innehåll

- ekvationen för en kurva
- ekvationerna för en rät linje, cirkel och parabel
- ekvationssystem
- parallella och ortogonala linjer
- absolutbeloppsekvation
- avståndet från en punkt till en linje
- grundläggande egenskaper hos vektorer
- addition och subtraktion av vektorer i planet samt multiplikation av en vektor med ett tal i planet
- skalär produkt och vinkeln mellan två vektorer i planet

MAA5 Funktioner och ekvationer 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- introduceras i hur man skapar matematiska modeller med hjälp av sinus- och cosinusfunktioner samt med exponential- och logaritmfunktioner
- undersöka sinus- och cosinusfunktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna tillämpa sambandet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ mellan sinus- och cosinusfunktionerna
- känna till egenskaperna hos exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioner, vid ekvationslösning och i tillämpningsuppgifter.

Centralt innehåll

- riktad vinkel och radianer
- enhetscirkeln
- sinus- och cosinusfunktionen med symmetri- och perioditetsgenskaper
- lösning av sinus- och cosinusekvationer
- potenser med bråkexponent och deras samband med rötter
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritm och räkneregler för logaritmer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer

MAA6 Derivata (3 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- med hjälp av derivatan bekanta sig med egenskaperna hos matematiska modeller för olika fenomen
- få en åskådlig uppfattning om en funktions gränsvärde och kontinuitet
- förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion
- kunna bestämma derivatan av enkla funktioner
- kunna derivera sammansatta funktioner
- behärska hur man undersöker förloppet hos funktioner med hjälp av derivatan och hur man bestämmer deras extremvärden i ett slutet intervall
- kunna använda programvara vid undersökning av gränsvärde, kontinuitet och derivata i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- en funktions gränsvärde, kontinuitet och derivata
- derivering av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner
- derivering av sinus- och cosinusfunktioner samt av exponential- och logaritmfunktioner
- derivator av produkter och kvoter av funktioner
- sammansatta funktioner och deras derivator
- undersökning av förloppet hos en funktion och bestämning av extremvärden

MAA7 Integralkalkyl (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till enkla funktioner
- förstå begreppet integral och dess samband med arean samt introduceras i hur man bestämmer en integral med en numerisk metod
- kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler
- göra sig förtrogen med integralkalkylens tillämpningar
- kunna använda programvara då hen undersöker egenskaperna hos funktioner, bestämmer primitiva funktioner, beräknar integraler i samband med tillämpningar och integrerar numeriskt.

Centralt innehåll

- primitiv funktion och integrering av de viktigaste elementära funktionerna
- integraler
- rektangelmetoden
- beräkning av areor och volymer

MAA8 Statistik och sannolikhet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra en diskret statistisk fördelning samt bestämma och tolka fördelningens nyckeltal
- kunna åskådliggöra en fördelning som består av två variabler samt bestämma korrelationskoefficienten och regressionskurvan
- sätta sig in i kombinatoriska metoder
- göra sig förtrogen med begreppet sannolikhet och räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och lära sig bestämma väntevärdet för en fördelning samt tolka det
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format samt för att presentera statistisk information
- kunna använda programvara för att konkretisera fördelningar, bestämma nyckeltal samt beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

- lägesmått och standardavvikelse
- korrelation och linjär regression
- klassisk och statistisk sannolikhet
- permutationer och kombinationer
- räkneregler för sannolikhet
- binomialfördelning
- diskret sannolikhetsfördelning
- väntevärdet för en diskret fördelning

MAA9 Ekonomisk matematik (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet
- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

MAA10 3D-geometri (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper i räkning med vektorer och lära sig att använda vektorer i ett tredimensionellt koordinatsystem
- lära sig att undersöka punkter, räta linjer och plan i xyz-koordinatsystemet med hjälp av vektorer
- stärka sina kunskaper om rymdgeometri i samband med extremvärdesuppgifter
- bekanta sig med funktioner som har två variabler
- kunna använda programvara för att åskådliggöra vektorer, linjer, plan och ytor samt i räkning med vektorer.

Centralt innehåll

- vektorframställning i ett tredimensionellt koordinatsystem
- skalär produkt och vektorprodukt
- punkt, rät linje och plan i rymden
- en vinkel i rymden
- differential- och integralkalkylens rymdgeometriska tillämpningar i situationer där funktionsuttrycken innehåller en variabel
- funktioner med två variabler och ytor i rymden

MAA11 Algoritmer och talteori (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- veta vad en algoritm är, samt lära sig att undersöka hur en algoritm fungerar
- lära sig att utföra enkla algoritmer genom programmering
- bli insatt i logikens begrepp
- behärska grundbegrepp i talteorin och göra sig förtrogen med primtalens egenskaper
- kunna undersöka delbarheten hos hela tal.

Centralt innehåll

- grundbegrepp i algoritmiskt tänkande: sekvens, val och upprepning
- flödesdiagram

- programmering av enkla algoritmer, sorteringsalgoritmer eller en algoritm som anknyter till numerisk lösning av en ekvation
- konnektiv och sanningsvärden
- delbarhet hos hela tal, delbarhetsekvationen (delningsekvationen) och kongruens
- Euklides algoritm
- aritmetikens grundsats

MAA12 Analys och kontinuerlig fördelning (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för analysens grundbegrepp
- kunna bilda och undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl
- göra sig förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelning
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioners egenskaper och vid beräkning av generaliserade integraler i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- styckvis definierad funktion
- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- gränsvärde av funktioner när variabelns värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- kontinuerliga fördelningar, normalfördelningen och normering

6.6.3 Kort lärokurs i matematik

OBLIGATORISKA STUDIER

MAB2 Uttryck och ekvationer (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få övning i att använda matematik i problemlösning och lära sig att lita på sin egen matematiska förmåga
- lära sig att bilda uttryck och ekvationer till givna problem samt att lösa ekvationer och tolka lösningarna
- kunna tillämpa talföljder och summor vid matematisk problemlösning
- kunna använda programvara när hen undersöker polynomfunktioner samt vid tillämpning av polynomekvationer och -funktioner.

Centralt innehåll

- formulering av problem som ekvationer
- ekvationslösning
- tolkning och värdering av lösningar till en ekvation
- polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer
- aritmetisk talföljd och summa
- geometrisk talföljd och summa

MAB3 Geometri (2 op)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli van att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- stärka förmågan att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri
- kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar och vid geometriska tillämpningar.

Centralt innehåll

- likformighet hos figurer
- trigonometri i en rätvinklig triangel
- Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

MAB4 Matematiska modeller (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- se regelbundenheter och samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- värdera linjära och exponentiella tillväxtmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och göra prognoser med hjälp av modellerna
- vänja sig vid att värdera kvalitet och användbarhet hos en modell
- kunna använda programvara för att skapa modeller och vid undersökning av egenskaperna hos polynomfunktioner och exponentialfunktioner samt vid lösning av polynomekvationer och exponentialekvationer i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- tillämpning av linjära och exponentiella modeller
- lösning av exponentialekvationer
- prognoser och bedömning av kvaliteten i en modell

MAB5 Statistik och sannolikhet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig att behandla, åskådliggöra och tolka statistiskt material
- göra sig förtrogen med sannolikhetskalkylens grunder och med konkretiserande modeller
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format, samt för att bestämma nyckeltal i ett observationsmaterial och som hjälpmedel i sannolikhetslära.

Centralt innehåll

- åskådliggörande av statistiskt material och bestämning av nyckeltal
- regression och korrelation
- observation och avvikande observation
- prognostisering
- sannolikhetsbegreppet
- additions- och multiplikationsregler
- kombinationer och multiplikationsprincipen
- modeller i sannolikhetslära

MAB6 Grunder i ekonomisk matematik (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- behärska grundbegrepp och få färdigheter i ekonomisk matematik
- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- lära sig att beskriva hur processer inom ekonomin utvecklas
- kunna använda informationskällor och programvara för att göra beräkningar i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- relativ andel, jämförelse, beräkning av förändring
- index
- ränta och enkel ränteräkning
- skatter
- valutor

MAB7 Ekonomisk matematik (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet

- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

MAB8 Matematisk analys (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka förändringshastigheten för en funktion med grafiska och numeriska metoder
- förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan
- kunna bestämma största och minsta värde för en funktion i samband med tillämpningar
- kunna använda programvara för att undersöka förloppet hos en funktion, derivatan av en funktion samt för att bestämma extremvärden till en funktion i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- grafiska och numeriska metoder
- polynomfunktionens derivata
- undersökning av tecken och förlopp hos en polynomfunktion
- bestämning av största och minsta värde för en polynomfunktion i ett slutet intervall
- bestämning av förändringshastigheten för en funktion med hjälp av programvara

MAB9 Statistik- och sannolikhetsfördelningar (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra sig förtrogen med normalfördelningen som en matematisk modell
- sätta sig in i binomialfördelningen som en matematisk modell
- utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att undersöka och behandla statistisk information med hjälp av programvara

- veta hur man beräknar nyckeltal och sannolikheter i anknytning till statistiska fördelningar och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara
- förstå begreppen konfidensintervall och felmarginal och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara.

Centralt innehåll

- normalfördelning och begrepp för normering av fördelningen (väntevärde och standardavvikelse)
- upprepat försök
- binomialfördelning
- konfidensintervall och felmarginal

6.7 Biologi

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Biologi är en naturvetenskap som undersöker livsrelaterade fenomen på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären. Syftet med undervisningen i biologi är att väcka intresse för bio- och miljövetenskaper och stödja utvecklingen av ett naturvetenskapligt tänkande hos den studerande. Undervisningen ska stärka den studerandes uppfattning om biologins betydelse i formandet av en naturvetenskaplig världsbild. Den naturvetenskapliga världsbilden bygger på vetenskaplig forskning och hjälper den studerande att granska världen på vetenskaplig grund. Undervisningen i biologi ska vägleda den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar samt att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Läroämnet biologi ska ge den studerande färdigheter för vardagen, arbetslivet och för fortsatta studier. Undervisningen i biologi ska synliggöra att biovetenskaperna är vetenskapsgrenar som utvecklas snabbt och vilkas tillämpningar används på många olika sätt till exempel inom medicin, industri och jord- och skogsbruk. Undervisningen i biologi ska hjälpa den studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människosläktets som övriga organismers och hela ekosystemets välbefinnande.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att den studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona växelverkan. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I takt med att studierna framskrider utvecklar den studerande mångsidigare och djupare färdigheter att arbeta experimentellt. I undervisningen ska man på olika sätt samarbeta med andra läroämnen. Fenomen som ingår i undervisningen i biologi granskas särskilt inom läroämnena geografi, kemi, fysik, psykologi och hälsokunskap på det sätt som är karakteristiskt för respektive läroämne.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Undervisningen i biologi bygger på förståelsen av naturens mångfald och hur den utvecklas. Ett centralt tema för undervisningen är att skapa en hållbar framtid. Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för läroämnet.

Undervisningen i biologi stärker på ett naturligt sätt den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för vilken betydelse en mångsidig, ren och välmående miljö har för människans totala välbefinnande. I biologin betonas skillnaderna mellan individer, individernas mångfald och deras biologiska bakgrund, vilket ger den studerande verktyg att förstå mångfald. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av lärprocessen för att stärka sin självkännet och utveckla uthållighet.

I läroämnet biologi utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att den studerande lär sig att argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi. Undervisningen ska ordnas i olika lärmiljöer och med mångsidiga metoder för att utveckla den studerandes sociala och kommunikativa färdigheter.

Undervisningen ska vägleda den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. I undervisningen i biologi fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.

Den **samhälleliga kompetensen** beaktas i undervisningen i biologi genom att den studerande får färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället, som hälsovården, miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn. Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt, och dess tillämpningar används i samhället såväl på lokal som på nationell och internationell nivå. Undervisningen i biologi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och att tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar livsstil och till att ta globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem, vilket stärker hens **globala och kulturella kompetens**.

Undervisningen i biologi utvecklar den studerandes **miljökompetens** och vilja att värna om naturens mångfald. I undervisningen betonas förståelsen av naturens egenvärde och av att naturen är unik. I undervisningen behandlar man vilka möjligheter biologiska tillämpningar och ekosystemtjänsterna erbjuder för en hållbar framtid. Undervisningen hjälper den studerande att göra hållbara val i den egna vardagen samt att tillämpa biologisk kunskap för reflektion som kräver **etisk kompetens**.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I BIOLOGI

Undervisningen i biologi ska främja den studerandes förmåga att granska olika fenomen ur biovetenskaplig synvinkel samt på ett mångsidigt sätt stärka och fördjupa hans kunskaper och färdigheter i biologi. Målen för undervisningen i biologi anknyter till infallsvinklar inom biologin, till biologiska fenomen och processer samt till biologisk kunskap och tillämpningen av den. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Biologins infallsvinklar

Målet är att den studerande ska

- kunna använda biologins centrala begrepp exakt och i rätt sammanhang
- med hjälp av artexempel kunna åskådliggöra fenomen som är kännetecknande för biologin
- förstå att biologisk kunskap grundar sig på forskning och att det i Finland bedrivs betydande forskning på området
- förstå vilken betydelse biologisk kunskap och dess tillämpningar har för innovationer och lösningar på olika problem
- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologi och biologistudier.

Biologiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- känna till organismernas struktur och funktioner
- förstå biologiska samband mellan orsak och verkan från molekylnivå till biosfären
- förstå evolutionens betydelse
- känna till olika tillämpningar som grundar sig på biologisk kunskap.

Biologisk kunskap och tillämpningen av den

Målet är att den studerande ska

- planera och genomföra experimentellt arbete självständigt eller i samarbete med andra i mångsidiga lärmiljöer, som i terräng, i laboratorium och i virtuella miljöer
- få möjlighet att sätta sig in i biologins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- använda och bedöma biologiska kunskapskällor kritiskt och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- förstå betydelsen av att mångfalden av organismer bevaras och vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling samt spurras att agera för att åstadkomma positiva lösningar.

BEDÖMNING

Bedömningen i biologi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla

sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter, som förmågan att behärska de grundläggande begreppen inom biologi samt förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, vid insikten om betydelsen av växelverkan samt vid förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Den studerande kan även visa sina kunskaper i biologi genom experimentellt arbete i terrängen eller i laboratoriet samt genom presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

OBLIGATORISKA STUDIER

B11 Livet och evolutionen (2 sp)

I modulen sätter den studerande sig in i livets förutsättningar och de karakteristiska dragen hos alla organismer. Det centrala perspektivet är förståelse av evolutionen och dess betydelse. Den studerande bekantar sig med sättet att hämta och beskriva kunskap inom biologin som en del av naturvetenskaperna.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva utmärkande drag hos och grundförutsättningarna för liv samt kunna känna igen dessa via exempel
- känna till cellens grundstruktur och funktion på en nivå som gör det möjligt att förstå evolutionen och ekosystemets funktion
- kunna förklara mekanismer som anknyter till genetisk variation, naturligt urval och artbildning, samt kunna förklara deras betydelse för evolutionen
- kunna beskriva den nuvarande organismvärldens struktur
- förstå och kunna beskriva hur biologisk kunskap produceras.

Centralt innehåll

Biologi som vetenskap

- livets kännetecknande drag och organisationsnivåer
- de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna
- biologiska observationer, forskningsfrågor och hur man skapar hypoteser

Evolutionen

- cellernas uppkomst och utveckling
- könlig och könlös förökning
- variation och dess genetiska grunder
- naturligt urval
- arternas uppkomst
- växternas och djurens evolution och nyckelanpassningar
- människans evolution
- evolutionsforskning

Organismvärlden

- principerna för klassificering
- organismvärldens släkträd och de mest centrala taxa

BI2 Ekologins grunder (1 sp)

I modulen studeras ekologins grunder och livets mångfald.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur abiotiska och biotiska miljöfaktorer inverkar på organismernas anpassning och utbredning
- kunna beskriva populationernas, organismsamhällets och ekosystemens struktur och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel
- kunna beskriva naturens mångfald och motivera vilken betydelse den har.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

- ekosystemens struktur och dynamiska karaktär
- kolets, kvävet och fosforens kretslopp, energiflödet i ett ekosystem
- populationernas egenskaper
- anpassning, ekologiska nischer, utbredning
- förhållandet mellan olika arter

Naturens mångfald

- genetisk mångfald hos en art, arternas mångfald, ekosystemens mångfald
- betydelsen av mångfald

BI3 Människans inverkan på ekosystemen (1 sp)

Centrala teman i modulen är miljörelaterade problem i Finland och på andra håll i världen. Den studerande får bekanta sig med ekologisk forskning och hur den tillämpas för att skydda ekosystemen och mångfalden.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna identifiera miljöproblem
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- kunna presentera och motivera lösningar på miljöproblem samt identifiera positiva trender som berör miljöns tillstånd
- kunna bedöma och analysera sin egen verksamhet med beaktande av ekologisk hållbarhet
- kunna söka, analysera, tolka och presentera material om ekologisk forskning.

Centralt innehåll

Förändringar i ekosystemen som orsakats av människan, lösningar på miljöproblem

- klimatförändringens inverkan på ekosystemen
- försurning
- övergödning
- hur främmande ämnen påverkar näringskedjor
- människans inverkan på naturens mångfald

Mot en hållbar framtid

- ekosystemtjänsternas betydelse, ekologiskt hållbar utveckling
- verksamhet för att främja en hållbar livsstil och hur man påverkar miljöns tillstånd

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

BI4 Cellen och ärftligheten (2 sp)

I modulen granskas strukturen hos celler med cellkärna. Man granskar också hur cellernas funktioner styrs, hur cellen förökar sig samt ärftlighetens grunder. Cellernas funktion åskådliggörs genom experimentellt arbete.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna namnge cellens grundstrukturer
- kunna beskriva cellens centrala funktioner
- behärska ärftlighetens grundmekanismer och kunna tillämpa dem med hjälp av exempel
- kunna mikroskopera olika celler och tolka cellernas mikroskopiska strukturer
- kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete.

Centralt innehåll

Strukturen och funktionen hos en cell med cellkärna

- cellen som forskningsobjekt
- biomolekyler
- djur-, växt- och svampceller
- genuttryck och reglering av det
- fotosyntes
- cellandning, jäsningsreaktioner

Cellernas förökning

- mitos och celldelning
- meios och könscellernas uppkomst

Ärftlighetens grunder

- nya alleler som orsakas av genmutationer
- mendelsk nedärvning
- kodominant nedärvning, polygen nedärvning, könsbunden nedärvning, att avgöra nedärvnings sätt utifrån ett släkträd

BI5 Människans biologi (2 sp)

Under modulens gång blir den studerande förtrogen med människans anatomi och fysiologi. Centrala frågor är människans livsfunktioner och fortplantning. I modulen granskas människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna namnge och känna igen de viktigaste organen och beskriva deras funktionsprinciper samt känna till människokroppens anatomi
- förstå vad homeostas innebär samt kunna ge exempel på faktorer som inverkar på den
- kunna beskriva kroppens kommunikationssystem och förklara hur olika delar av kroppen kommunicerar med varandra
- kunna förklara kroppens förmåga att uppfatta omgivningen med olika sinnen och reagera på förändringar
- kunna beskriva och jämföra kroppens olika försvarsmekanismer mot mikrober
- kunna beskriva och motivera fortplantningens mest centrala skeden från befruktningen till födseln
- kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.

Centralt innehåll

Cell, vävnad, organ

- cellernas differentiering från stamcellerna, cancerceller
- organens sammansättning av olika vävnadstyper

Kroppens reglering

- nervsystemets uppbyggnad och funktion
- de inresekretoriska körtlarna och hormonerna

Ämnesomsättningen

- matspjälkningsystemet
- blodcirkulationssystemet
- andningsorganen
- utsöndring av slaggprodukter

Rörelse

- stöd- och rörelseorganen

Kroppens anpassningsförmåga till miljön

- huden och värmereglering
- sinnen
- försvarssystemet

Fortplantning

- könsorgan och könsutveckling
- befruktning, graviditet och förlossning

BI6 Biotekniken och dess tillämpningar (2 sp)

Syftet med modulen är att den studerande ska få förståelse av den biologiska forskningens betydelse för utvecklingen av biologiska tillämpningar inom medicin, industri och livsmedelsproduktion samt inom hållbar användning av naturresurser. Centrala frågor är olika tillämpningar av genteknik och mikrobiologi. I modulen presenteras de senaste biotekniska tillämpningarna inom en bransch som utvecklas snabbt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till mikrobernas strukturer och förstå deras grundläggande funktioner
- kunna ge exempel på hur mikrober kan användas inom biotekniken
- fördjupa sin kunskap om nukleinsyror och känna till hur de kan användas inom gentekniken
- med hjälp av exempel kunna ange bioteknikens mest centrala tillämpningar och innovationer samt motivera deras betydelse inom förädling, medicin, industri och miljövard

- kunna känna igen och bedöma bioteknikens möjligheter och risker samt framföra välgrundade etiska synpunkter om dem
- kunna planera och genomföra ett experimentellt arbete som anknyter till biologiska tillämpningar.

Centralt innehåll

Mikrober

- klassificering av mikrober
- bakteriernas uppbyggnad, variation, antibiotikaresistens
- virusens uppbyggnad och förökning
- användningen av mikrober inom bioteknik

Manipulation av DNA och forskning med genteknik

- skillnaden mellan celler med och utan cellkärna beträffande arvsanlag och genernas funktion
- kopiering och fragmentering av DNA samt elektroforetisk separering av DNA-fragmenten
- kartläggning av den information som finns i DNA
- metoder för genöverföring och -modifiering

Bioteknikens centrala tillämpningar och betydelse

- traditionell och genteknologisk växt- och djurförädling
- medicin
- genominformation och användningen av den
- identifiering av individer och arter utifrån DNA-information
- miljövard
- industri

6.8 Geografi

LÄROÄMNETS UPPDRAG

I geografi undersöker man fenomen som sker i naturen, samhället, hos människan samt växelverkan mellan dem. Undervisningen i geografi har som uppdrag att utveckla den studerandes geografiska världsbild och ge hen verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och hur de har förändrats under tidens gång samt regionala problem och hur de kan lösas.

Undervisningen i geografi ska vägleda den studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära hen att formulera välgrundade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välbefinnande. Undervisningen övar den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stödjer den studerande i byggandet av en hållbar framtid. Geografiunder-

visningen hjälper den studerande att bli medveten om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet samt att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö.

I geografiundervisningen integreras naturvetenskapliga och humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorätsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en bildad och ansvarstagande medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas livsmiljö och i den studerandes vardag. Olika lärmiljöer ska mångsidigt användas i undervisningen. Ett undersökande angreppssätt och användningen av geomedia hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i den vardagliga miljön på det lokala, regionala och globala planet. Med geomedia avses olika sätt att ta fram och presentera geografisk information, till exempel kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier och muntliga presentationer. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information samt presentera den visuellt. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för undervisningen i geografi.

Undervisningen i geografi stödjer utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens**. I läroämnet grundar sig arbetssätten på växelverkan och varierande lärmiljöer, och man utgår från den studerande. I undervisningen betonas speciellt sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att den studerande tar ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål och ska stödjas och uppmuntras i olika skeden av lärprocessen, vilket stärker den studerandes självkännet och utvecklar uthålligheten.

I geografin får den studerande öva sig på undersökande samt **tvärvetenskapligt och kreativt** arbete. Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Undervisningen i geografi motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Undervisningen i geografi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett

kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen främjar den studerandes förståelse av vilken betydelse en hållbar utveckling har som utgångspunkt för områdesplanering samt ger den studerande färdigheter till interaktiv planering. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar framtid och utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem. Det här stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Undervisningen i geografi stärker på olika sätt den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen i geografi hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Undervisningen i geografi fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas, och stödjer på det här sättet den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Utmärkande för geografin är att man undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem. Undervisningen stödjer den studerandes internationella färdigheter och livskompetens samt utvecklingen till en bildad och fördomsfri människa.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I GEOGRAFI

Undervisningen i geografi stärker den studerandes geografiska tänkande, fördjupar hans förståelse av fenomen och processer samt utvecklar hans förmåga att behärska och tillämpa mångsidiga färdigheter. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Geografiskt tänkande

Målet är att den studerande ska

- få upplevelser och färdigheter som fördjupar hans intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap och hur geografiskt kunnande behövs i vardagen, i studierna och i arbetslivet
- kunna använda geografiska begrepp exakt samt kunna formulera och motivera ståndpunkter på ett sätt som är specifikt för geografin samt i rätt sammanhang
- fördjupa sina kunskaper om jordens kartbild och om ortnamn
- kunna granska världen ur olika synvinklar, såsom ur den enskilda individens, samhällets och miljöns perspektiv
- förstå nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av cirkulär ekonomi som sparar naturresurser.

Geografiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- förstå naturgeografiska fenomen och processer
- förstå humangeografiska fenomen och processer
- förstå växelverkan mellan natur- och humangeografiska processer.

Geografiska färdigheter och tillämpningar

Målet är att den studerande ska

- kunna observera vardagsmiljöer och tolka landskap
- kunna jämföra och analysera de fenomen, strukturer och former av växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten som är knutna till olika regionala nivåer samt de ändringar som sker inom dessa
- kunna observera, beskriva och analysera människornas välbefinnande lokalt, regionalt och globalt
- kunna reflektera över och bedöma potentiella lösningar på förändringar i miljön och förändringar som orsakas av mänsklig verksamhet
- förstå, tillämpa och analysera geografisk kunskap och använda geomedia mångsidigt för att söka, analysera och presentera information
- följa med aktuella händelser i världen och kritiskt bedöma vilka faktorer som inverkar på dem och vilka eventuella följder de har
- ha insikt i regionutveckling och sätten att delta i och påverka den
- tillägna sig färdigheter att agera som en ställningstagande och aktiv världsmedborgare som främjar en hållbar framtid.

BEDÖMNING

Bedömningen i geografi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sina arbetssätt samt att utveckla sina kunskaper. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen i geografi är geografiskt tänkande, den studerandes förståelse av geografiska fenomen och processer samt hens geografiska färdigheter och förmåga att tillämpa dem. Den studerande kan åskådliggöra sitt geografiska tänkande och sina geografiska kunskaper på olika sätt. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografin är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediala färdigheter. Den studerande kan även visa sina kunskaper i geografi med hjälp av fältarbeten, presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

OBLIGATORISKA STUDIER

GE1 En värld i förändring (2 sp)

Modulen lär den studerande granska vår föränderliga värld och regionala problem utifrån förändringar i miljön och i mänskligheten. Under modulens gång följer den studerande med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar sig en bild av globala förändringar som rör naturen, miljön och mänskligheten. Modulen behandlar även den positiva utveckling som sker i olika delar av världen och möjligheter att förutse och stävja samt förbereda sig för och anpassa sig till förändringar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin geografiska världsbild och kunna använda ortnamn naturligt och i ändamålsenliga kontexter
- kunna analysera vad som ligger bakom förändringar i miljön samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till och kunna beskriva med vilka lösningar förändringarna i miljön kan stävjas eller hur följderna kan lindras på olika områden
- kunna analysera orsakerna till förändringar i mänskligheten samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till metoder och kunna bedöma hur man kan påverka förändringar som är en följd av mänsklig verksamhet på olika områden
- vara förtrogen med överenskommelser som anknyter till hållbar utveckling och kunna använda dem som grund för etiska motiveringar
- kunna söka, analysera och presentera ändamålsenlig och tillförlitlig information om regionala frågor med hjälp av geomedia
- kritiskt kunna bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier med anknytning till förändringar i miljön eller mänskligheten.

Centralt innehåll

Geografin som vetenskap

- hur miljön och världen granskas i geografin
- tillämpning av geografi i arbetslivet och i vardagen
- aktuella regionala nyheter

Förändringar i miljön och hur man löser dem

- mekanismer bakom klimatförändringar
- orsakerna bakom och följderna av den klimatförändring som sker i dag
- torka, ökenspridning, stormar, översvämningar

Mänsklighetens förändringar

- globala miljökonsekvenser av befolkningens tillväxt och ökad välfärd
- bristen på rent vatten, hunger
- välståndets fördelning, fattigdom
- flyktingskap
- överenskommelser om hållbar utveckling

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

GE2 Den blå planeten (2 sp)

Modulen behandlar naturgeografiska fenomen och fördjupar den studerandes kunskaper om atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och processer. Den centrala infallsvinkeln är processerna i naturen och de orsakssamband som är förknippade med dessa. Alla teman behandlas ur ett regionalt perspektiv. I samband med de olika temana behandlas även risker, problem och positiv utveckling som anknyter till dem.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia
- förstå de fenomen som beror på jordens planetariska karaktär och motivera deras effekt på naturens system
- kunna beskriva och analysera den regionala indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet
- kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder samt förklara hur och varför naturlandskapen förändras
- kunna analysera orsakerna bakom risker som rör naturen och bedöma deras följder på olika områden
- kunna beskriva och med hjälp av exempel jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras på olika områden
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.

Centralt innehåll

Naturgeografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information
- naturgeografiska informationskällor och forskningsmetoder

Jordens planetariska rörelser och de fenomen som de medför

Atmosfären och hydrosfären

- atmosfärens struktur och vindarna, förändringar i ozonlagret
- vattnets kretslopp, regn och havsvattnets rörelser, ENSO och NAO
- väder och väderprognoser
- klimatzoner

Litosfären

- jordklotets struktur och det geologiska kretsloppet
- endogena och exogena processer som omformar jordens yta
- endogena och exogena fenomen som risker, centrala riskområden, identifiering av risker och riskberedskap

Jordmåner och vegetationszoner

GE3 En gemensam värld (2 sp)

Modulen behandlar humangeografiska fenomen och fördjupar den studerandes kunskap om regionala drag och växelverkan i den mänskliga verksamheten. Centrala infallsvinklar är analys av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder med tanke på mänsklig verksamhet, ansvar och miljöns välbefinnande. Alla teman behandlas ur ett regionalt perspektiv. I samband med de olika temana behandlas även risker, problem och positiv utveckling som anknyter till dem.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala humangeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- känna till olika kulturella drag och uppskatta deras mångfald samt ta i beaktande de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomedia
- kunna beskriva och analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och beroendeförhållanden mellan natur och miljö på olika regionala nivåer
- kunna analysera naturresurserna och miljöns möjligheter och deras inverkan på den mänskliga verksamheten samt jämföra olika områden
- med hjälp av exempel kunna analysera orsakerna till risker som rör mänskligheten och miljörelaterade risker samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden
- förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället, i människornas vardag och i den egna verksamheten.

Centralt innehåll

Humangeografiskt tänkande

- humangeografiska frågeställningar, inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information
- humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder
- upplevelser av platser, tankekartor

Befolkning, bosättning och kulturer

- befolkningsstruktur och befolkningsförändring
- bosättnings placering, flyttningsrörelser
- kulturell mångfald, regional identitet och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, såsom ursprungsbefolkningens ställning

Städer och urbanisering

- markanvändning och byggd miljö
- förändringar i den urbana miljön och ekostäder

Produktionens regionala drag och hållbar användning av naturresurser

- jord- och skogsbruk samt fiskeri
- gruvprodukter, energikällor
- industri
- cirkulär ekonomi

Mobilitet, tjänster och växelverkan

- tillgänglighet, trafiknät och turism
- globalisering
- regional spridning av innovationer

GE4 Geomedia – undersök, delta och påverka (2 sp)

Modulen lär den studerande att tillämpa de geografiska kunskaper och färdigheter som hen inhämtat i de tidigare modulerna för att utarbeta en undersökningsrapport eller genomföra ett delaktighets- eller påverkansprojekt. Centrala infallsvinklar är områdesplanering och principerna för interaktiv planering samt användningen av geomedia inom forskning och för att påverka.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna formulera geografiska frågeställningar och genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt med en lokal, regional eller global dimension
- förstå och kunna förklara hur geomedia tillämpas i geografisk forskning, i den egna vardagen och inom olika samhällsområden
- kunna använda och känna till funktionsprinciperna för applikationer inom geodata

- kunna observera vardagsmiljöer, tolka landskap och kartor samt beskriva regionala fenomen, strukturer och regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet
- känna till och kunna beskriva olika syften med och nivåer av områdesplanering samt de medborgerliga rättigheterna att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö.

Centralt innehåll

Geografisk forskning

- användningen av geomedia i geografiska undersökningar; grunderna i kartografi och geodata, bilder, videofilmer, diagram och tabeller samt andra regionala informationskällor
- att formulera problem och söka, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial
- att tolka natur- och kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och övrig geomedia
- användningen av geomedia i vardagen, arbetslivet och i främjandet av en hållbar framtid

Områdesplanering och principerna för interaktiv planering

- planläggning på olika regionala nivåer
- olika sätt att delta

En geografisk undersökningsrapport eller ett delaktighets- och påverkansprojekt (enligt den studerandes val)

- Undersökningsrapportens eller delaktighets- och påverkansprojektets infallsvinkel kan vara regiongeografisk eller basera sig på ett fenomen. Den centrala utgångspunkten ska vara den regionala aspekten och förståelsen av människans och naturens växelverkan. Undersökningsrapporten eller projektet utarbetas självständigt eller i grupp.

6.9 Fysik

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till fysik samt i fysikens begreppsapparat och sätt att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera olika vardagliga val samt ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen i fysik ska ge den

studerande färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden samt att tillämpa sina kunskaper i fysik i arbetslivet. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i fysik ska stödja den studerande att förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. Den studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar till en logiskt sammanhängande bild av omvärlden i samverkan med lärarna och gruppen samt med hjälp av fysikens teorier.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer i omgivningen. Experiment i olika former stödjer den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapens karaktär. Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom centrala områden som behandlas i respektive modul. Experimentellt arbete ska utföras med beaktande av säkerheten i arbetet.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljö, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt hens **kompetens för välbefinnande**.

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att

den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I FYSIK

De allmänna målen för undervisningen i fysik hänför sig till fysikens betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i fysik samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället
- identifiera sina kunskaper i fysik och ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- bli insatt i hur man tillämpar fysik i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer eller forskarsamfund
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskapernas och fysikens tillämpningsområden
- få färdigheter att delta i debatter och beslutsfattande som berör miljö och teknologi.

Forskningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningar som utgångspunkt för undersökning, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och utföra experimentella undersökningar i samarbete med andra
- identifiera hur felkällor inverkar på mätningar
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i fysik och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda centrala begrepp i fysik på ett konsekvent sätt och i rätt sammanhang

- strukturera sin uppfattning om naturens strukturer och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- förstå fysikaliska fenomen och principer som utgör grunden för teknologiska tillämpningar
- kunna formulera, tolka och bedöma olika modeller samt använda dem och simuleringar för att beskriva fenomen och göra prognoser
- kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor och kritiskt bedöma dem med hjälp av sina kunskaper i fysik.

BEDÖMNING

Bedömningen ska basera sig på hur de allmänna målen för fysik uppfylls med betoning på modulspezifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa fysikaliska kunskaper på olika sätt, till exempel genom att förklara, göra grafiska modeller och använda matematiska modeller. Bedömningen ska basera sig på olika arbeten men även på den studerandes arbetssätt, såsom formulering av frågor, beskrivning av problemlösningsprocessen samt forskningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att hämta och tillämpa information.

OBLIGATORISKA STUDIER

FY1 Fysiken som naturvetenskap (1 sp)

I modulen får den studerande en uppfattning om fysikens experimentella karaktär och hur man skapar kvantitativa modeller. En central infallsvinkel är hur ny kunskap produceras genom att göra observationer och experiment som är karakteristiska arbetssätt för fysiken. Modulen utvecklar samarbetsfärdigheter och skapar en grund för tvärvetenskaplig och kreativ kompetens.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med fysiken som en systematisk vetenskap som baserar sig på experimentella undersökningar
- introduceras i materiens struktur och världsalltets storleksordningar
- bekanta sig med de metoder som används för att ta fram information i fysiken

- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier.

Centralt innehåll

- storhet och enhet samt SI-systemet
- mätning, insamling av resultat, grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet
- grafisk modell och linjär modell
- planering och genomförande av enkla experimentella undersökningar

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: rörelsefenomen, densitetsmätningar och tyngdacceleration.

FY2 Fysik, miljö och samhälle (1 sp)

I modulen blir den studerande förtrogen med hur energi produceras, överförs och används samt vilken inverkan dessa funktioner har på miljö, samhälle och människans välbefinnande. En central infallsvinkel är hur begreppet energi tar sig uttryck i dessa sammanhang samt hur energibegreppet strukturerar och förtydligar den diskussion som förs om temat och åsikter i anknytning till den.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli insatt i energi som ett grundläggande begrepp i fysiken
- känna till olika energiformer och sätt att producera energi
- kunna jämföra olika sätt att producera energi och storleksordningar i anknytning till produktionssättens inverkan på miljön
- få färdigheter i att delta i diskussioner som gäller miljö och teknologi samt i beslutsfattande kring hållbar energihushållning.

Centralt innehåll

- energiformer, energins bevarande och omvandling
- energiproduktion, effekt, verkningsgrad, överföring av energi
- energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: kemisk energi som energikälla, nationell energiproduktion och energiförbrukning samt hushållens användning av energi.

NATIONELLA VALBARA STUDIER

FY3 Energi och värme (2 sp)

I modulen undersöker den studerande termodynamiska system, flödet av energi mellan systemen och energiflödets effekter. Centrala innehåll anknys exempelvis till energiproduktion, klimatförändring och till byggande. Modulen ger färdigheter i att delta i diskussioner och beslutsfattande gällande miljö och teknologi.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för energi som ett centralt begrepp i fysiken
- kunna undersöka ett ämnes termodynamiska tillstånd och fenomen i anknytning till förändringar i aggregationstillstånd
- kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen granskar lösningar inom energiproduktion och medverkar i bygget av en hållbar framtid
- identifiera energibalansens och värmeflödets betydelse i klimatförändringen.

Centralt innehåll

- kraft som ett mått på styrkan hos en växelverkan
- mekaniskt arbete
- termodynamiskt system och tillståndsvariabler
- temperatur, tryck och hydrostatiskt tryck
- energins bevarande, inre energi, energiflöde och värmemängd
- hur ett ämne värms upp och svalnar samt förändringar i aggregationstillstånd
- värmeutvidgning
- tillståndsförändringar hos gaser och tillståndsekvationen för en ideal gas

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: energiproduktion, byggande och energi i hemmet, klimatförändringen samt värmemaskiner.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: bestämning av absoluta nollpunkten (extrapolering), bestämning av vattnets specifika ångbildningsvärme samt bekräftelse av Boyles lag.

FY4 Kraft och rörelse (2 sp)

I modulen granskas likformig och föränderlig rörelse. I modulen blir den studerande förtrogen med begreppet kraft som en fundamental storhet som beskriver växelverkan mellan kroppar. Den studerande blir även insatt i hur Newtons II lag används då man tar fram en modell för hur en kraft påverkar förändringar i rörelsetillståndet. Energi och rörelsemängd granskas som centrala begrepp i mekaniken och som storheter vilka bevaras.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom experiment kunna undersöka fenomen i anknytning till kraft och rörelse
- kunna producera och analysera grafiska framställningar av mätdata
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken
- känna till säkerhetsaspekter i anknytning till kraft och rörelse.

Centralt innehåll

- likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse
- växelverkan mellan kroppar och kraft samt Newtons lagar

- krafterns sammanlagda verkan, kraftdiagram och rörelseekvationen
- tyngd och friktion
- rörelseenergi, potentiell energi och mekanisk energi
- den mekaniska energins bevarande och mekanikens energiprincip
- rörelsemängd, impuls, rörelsemängdens bevarande och endimensionella kollisioner

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: vatten- och vindkraft, trafik och sport.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: bestämning av tyngdacceleration, friktionskoefficient samt av de krafter som verkar på en kropp.

FY5 Periodisk rörelse och vågor (2 sp)

I modulen fördjupas de kunskaper och färdigheter som den studerande tillägnat sig i den föregående modulen. I modulen blir den studerande insatt i harmonisk växelverkan och gravitationsväxelverkan samt i de rörelsefenomen som dessa förorsakar. I modulen undersöker den studerande ljud och ljudfenomen som mekaniska vågrörelser samt skapar modeller av dessa.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva planetarisk rörelse som centralrörelse
- bli förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grundprinciper genom att undersöka mekanisk svängning och ljud
- kunna beskriva periodisk rörelse med fysikaliska och matematiska begrepp
- matematiskt kunna beskriva mekaniska svängningar och ljud som en periodisk rörelse.

Centralt innehåll

- kraftmoment och vridning av en kropp
- vridning och jämvikt i enkla fall
- likformig cirkelrörelse och normalacceleration
- den allmänna gravitationslagen och planetarisk rörelse
- periodisk rörelse, period, frekvens och amplitud
- harmonisk kraft och svängningsrörelse samt den potentiella energin hos en harmonisk kraft
- mekaniska vågor: uppkomst, utbredning och reflexion
- diffraktion och interferens hos mekaniska vågor samt stående vågor
- ljud som vågrörelse, ljudintensitetsnivå, ljudets egenskaper och utbredning

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: pendeln, musikinstrument, akustik och ljudåtergivning, skadliga effekter av buller och skydd av hörseln samt ultraljudsavsättning.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: bestämning av svängningstiden för en pendel, bestämning av ljudets hastighet och frekvensanalys av ljud.

FY6 Elektricitet (2 sp)

I modulen blir den studerande förtrogen med de mest centrala modellerna som beskriver elektrisk växelverkan samt med begrepp i anknötning till elektrisk energi och elteknik. Den studerande får baskunskaper i att planera och undersöka enkla elektriska kretsar. I modulen behandlar den studerande även elsäkerhet och introduceras till elteknikens tillämpningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna undersöka fenomenen i anknötning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom ellära
- kunna använda begreppen fält och potential för att beskriva elektriska fält
- känna till säkerhetsaspekter i anknötning till elektriska apparater och överföring av elenergi.

Centralt innehåll

- spänning och elektrisk ström i likströmskretsar
- resistans och Ohms lag
- elektrisk effekt och Joules lag
- koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar
- ackumulatörer och en ackumulators laddningskrets
- Coloumbs lag och homogent elektriskt fält
- potentiell energi och potential i ett homogent elektriskt fält
- kondensator och kondensatorns energi
- halvledare, diod och LED som komponenter i en strömkrets
- elsäkerhet: säkring, kapslingsklassning och genomslagsspänning

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: enkla elektriska apparater, solcellen som likspänningskälla samt lagring av elektrisk energi.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: mätningar av olika komponenters funktion i en strömkrets och experimentell bestämning av ett batteris inre resistans.

FY7 Elektromagnetism och ljus (2 sp)

I modulen blir den studerande förtrogen med fenomenet elektromagnetism, där elektrisk och magnetisk växelverkan uppträder parallellt. I modulen behandlas tidsberoende elektromagnetiska fenomen, av vilka induktion är det mest centrala. I modulen granskas även elektromagnetisk strålning och i synnerhet

dess mest kända form, ljus. Då den studerande undersöker tillämpningar som baserar sig på elektromagnetism koncentrerar hen sig på deras betydelse för det moderna samhällets utveckling.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå induktionsfenomenets centrala betydelse inom elektromagnetism
- förstå de fysikaliska grundprinciperna för produktion och överföring av elektrisk energi och deras betydelse för samhällets funktion
- identifiera källor till elektromagnetisk strålning och strålningens effekt
- förstå att ljus är ett elektromagnetiskt fenomen.

Centralt innehåll

- ferromagnetism och magnetisk dipol
- magnetisk växelverkan och magnetfält
- en laddad partikels rörelse i ett homogent el- och magnetfält
- magnetfältet kring en strömförande ledare och kraften mellan två ledare
- elektromagnetisk induktion, Lenz lag och virvelströmmar
- generator, uppkomsten av växelström, transformatorn och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström
- elektromagnetisk strålning och dess spektrum samt svartkroppsstrålningens spektrum
- ljusets reflexion, brytning och totalreflexion
- ljusets interferens och diffraktion
- ljusets polarisation kvalitativt

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: partikelaccelerator, vindkraft och optisk dataöverföring.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: bestämning av magnetisk flödestäthet i en spole, ljusets reflexion och brytning i en gränsyta samt bestämning av våglängden för en laser med hjälp av ett gitter.

FY8 Materia, strålning och kvantisering (2 sp)

I modulen blir den studerande förtrogen med kvantfysikens begreppsliga och teoretiska struktur samt med dess experimentella grund. Materiens struktur och grundväxelverknningar är centralt samt hur dessa inverkar på ett ämnes egenskaper. Modulen behandlar kvantfysikens teknologiska tillämpningar samt hur kvantfysiken kommer till uttryck ända från fenomen på elementarpartikelnivå och nanoskala till fenomen på kosmisk skala. Även teknologier som baserar sig på olika radioaktiva sönderfall, joniserande strålning och kvantisering fungerar som undersökningsobjekt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den joniserande strålningens effekter och bekanta sig med säker användning av strålning
- introduceras till den världsbild som baseras på kvantfysik från elementarpartikelfysik till kosmologi
- förstå hur betydelsefull den teknologi som baserar sig på kvantisering är för dagens samhälle.

Centralt innehåll

- energins kvantisering då materia och strålning växelverkar med varandra
- fotonen som det elektromagnetiska strålningens kvanta
- atomens uppbyggnad, kvanttillstånden hos atomens elektroner samt grundtanken i den vågmekaniska atommodellen
- teknologi som baserar sig på kvantisering; laser och kvantstrukturer
- atomkärnans struktur och förändringar, radioaktivt sönderfall
- kärnreaktioner, ekvivalens mellan massa och energi, atomkärnans bindningsenergi
- kärnkraft, fission och fusion
- sönderfallslagen
- olika typer av joniserande strålning och deras biologiska effekter samt tillämpningar inom medicin och teknologi
- partikelfysikens standardmodell
- världssalltets utveckling

Modulens centrala innehåll kan granskas till exempel i följande tematiska sammanhang: strålsäkerhet, användning av strålning inom medicin, klimatförändringen och växthuseffekten.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: mätning av spektra, granskning av förändring av spektra i fluorescens-fenomen, mätningar med laserdiod och simuleringar i anknytning till ämnesområdet.

6.10 Kemi

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter i kemins betydelse och dess tillämpningar för vardagen och samhället samt för att finna lösningar på miljörelaterade utmaningar. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till kemins samt i kemins begreppsapparat och sättet att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att

kritiskt utvärdera vardagliga val och ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen ska väcka ett intresse för kemistudier och yrken inom kemins område samt ge färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att förstå begreppen inom kemin samt skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån samt symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från den studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och med hjälp av kemins symbolspråk.

I undervisningen i kemi ska man använda varierande och mångsidiga undervisnings- och studiemetoder som utvecklar den studerandes begreppsliga kunskaper och metodkunskaper. Undervisningen ska utgå från observation och undersökning. Experiment i olika former gör det lättare för den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen. De studerande lär sig ta ansvar för den gemensamma säkerheten, vilket även utvecklar säkerhetskompetens som behövs i arbetslivet.

Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive modul. Grunden för ett forskande arbetssätt är att ställa frågor och göra iakttagelser. Den studerande lär sig mätning och klassificering samt övriga forskningsfärdigheter genom att öva olika metoder. Den studerande utvecklar också färdigheter att behandla och presentera information. Färdigheterna i experimentellt arbete ska utvecklas med målsättningen att den studerande självständigt kan planera en undersökning. Samtidigt lär sig den studerande att dra slutsatser samt utvärdera och argumentera resultatet av sin undersökning.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I undervisningen i kemi tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för **kompetens för välbefinnandet**. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna i kemi ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Kemiundervisningens experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektläring och arbete i grupp.

I undervisningen i kemi är man medveten om skillnaden mellan exakt språkbruk som används inom kemin och vardagligt språk. Den studerande får ta del av kemins universella språk utifrån sina egna iakttagelser och det vardagliga språket. I kemin framgår betydelsen av språklig medvetenhet och språkfärdigheter i synnerhet i lärandet av begrepp och framställningen av egna iakttagelser på ett tydligt och ändamålsenligt sätt.

I studierna i kemi ska den studerande öva att skriva och kritiskt tolka olika texter, argumentera och analysera. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemin är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvärvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar. Ett datorbaserat mätsystem kan ersätta traditionella redskap, och undersökningsmaterialet kan även sparas i form av bilder och videor.

I naturvetenskapligt arbete syns **kreativ kompetens** som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.

Undervisningen i kemi stödjer den studerandes **samhällskompetens** samt **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse kemin har haft för förändringarna i samhället. Innovationer inom kemin och moderna applikationer hjälper även den studerande att förstå kemins betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Undervisningen i kemi stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemien erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I KEMI

De allmänna målen för undervisningen i kemi hänför sig till kemins betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i kemi samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- kunna bedöma vilka lösningar kemien och den teknologi som anknuter till kemien erbjuder samt vilken betydelse de har för individen, miljön och samhället
- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskaper och naturvetenskapliga tillämpningsområden.

Undersökningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att kollaborativt producera kunskap
- känna till säkra arbetsätt inom kemien och kunna hantera kemikalieavfall på vederbörligt sätt
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökning och problemlösning
- kunna genomföra experimentella undersökningar med hjälp av arbetsätt som är karakteristiska för kemien
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i kemi och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa de centrala begreppen inom kemien
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt göra prognoser

- mångsidigt kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor samt utifrån sina kunskaper i kemi kritiskt kunna bedöma information som presenterats i olika sammanhang.

BEDÖMNING

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen i lärokursen i kemi med betoning på modulspezifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i kemi.

I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap. Bedömningen ska också beakta den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och förståelse av naturvetenskapliga lagbundenheter samt samband mellan orsak och verkan.

I bedömningen ska man också fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Bedömningen ska förutom olika arbeten även basera sig på den studerandes arbetssätt, som formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

OBLIGATORISKA STUDIER

KE1 Kemi och jag (1 sp)

I modulen förstärks den studerandes tidigare kunskaper i kemi och man synliggör kemins betydelse i hans eget liv. Den studerande får ta del av den kvantitativa sidan av kemien genom att bekanta sig med begreppet substansmängd. I det experimentella arbetet övar den studerande sig i synnerhet på säkra och omsorgsfulla arbetssätt. I modulen betonas målen för kompetens för välbefinnande och samhällelig kompetens.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med yrken och fortsatta studiemöjligheter inom kemins område
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och att bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor
- lära sig att använda det periodiska systemet som hjälpmedel för att dra slutsatser i kemien

- kunna använda och tillämpa information om ämnens egenskaper och deras säkerhet i vardagens val
- experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.

Centralt innehåll

- bedömning av hur trygg användningen av olika ämnen är i vardagen och kemins betydelse i det egna livet
- kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier
- det periodiska systemet och atomens uppbyggnad med hjälp av elektronskalsmodellen
- rena ämnen, blandningar och separeringsmetoder
- substansmängd och koncentration

Centrala innehåll i modulen kan granskas till exempel i följande sammanhang: livsmedel och deras tillsatsämnen, spårämnen och hälsa samt konsumentens val.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: utredning av sammansättningen eller koncentrationen av en blandning genom att använda separeringsmetoder samt lågprov.

KE2 Kemi och hållbar framtid (1 sp)

I modulen fördjupar den studerande sin uppfattning om kemiska bindningar och deras betydelse för egenskaperna hos ett ämne. I det experimentella arbetet övar den studerande att i synnerhet dra slutsatser utifrån observationer. I studierna introduceras den studerande också till naturvetenskapliga lösningar för att främja en hållbar livsstil. I modulen betonas målen för tvärvetenskaplig och kreativ kompetens samt för samhällselig kompetens.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med kemins betydelse i främjandet av en hållbar livsstil
- bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna undersöka ett ämnes egenskaper experimentellt
- kunna tillämpa modeller för ett ämnes struktur för att jämföra egenskaper hos ämnen
- förstå kemins betydelse för miljön och samhället som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.

Centralt innehåll

- introduktion till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna

- framställning av modeller för strukturen hos ett ämne och formeln för en kemisk förening
- grundämnens och föreningars starka och svaga bindningar samt polaritet
- experimentell undersökning av ämnens egenskaper och beskrivning med hjälp av ämnets struktur

Centrala innehåll i modulen kan granskas till exempel i följande sammanhang: vatten och luft, grundämnens kretslopp och tillräcklighet, livscykelänkande och cirkulär ekonomi, grön kemi samt den historiska utvecklingen av atom- eller bindingsmodeller.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med följande experiment: undersökning och förklaring av egenskaper hos ämnen med hjälp av bindningar samt undersökning av egenskaper hos vatten.

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

KE3 Molekyler och modeller (2 sp)

I modulen undersöks kolföreningar, deras struktur och egenskaper. Informations- och kommunikationsteknik används då den studerande gör modeller av molekyler. Betydelsen av kolföreningarnas kemi för den studerandes eget liv granskas med tanke på välbefinnande och hälsa. I modulen betonas också målen för samhällelig och global kompetens.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa information om kolföreningar i vardagliga fenomen
- kunna tillämpa begreppen substansmängd och koncentration
- kunna undersöka kolföreningar experimentellt och genom att använda olika modeller
- förstå hur kunskap om kolföreningar byggs upp genom experimentellt arbete och genom att skapa modeller i anknytning till experimenten
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att skapa modeller.

Centralt innehåll

- framställning och utspädning av en lösning samt anpassning av en standardlinje för att bestämma haltmått
- funktionella grupper för kolväten och kolets syre- och kväveföreningar samt grunderna i hur dessa namnges
- oxidation och reduktion hos kolets syreföreningar
- modeller av kolföreningars struktur och förklaring av egenskaperna med hjälp av strukturen
- bestämning av empirisk formel och molekylformel genom beräkning och strukturisomeri

- den kvantmekaniska atommodellen, hybridisering och stereoisomeri hos kolföreningar
- introduktion till hur spektra ger information om ett ämnes struktur

Centrala innehåll i modulen kan granskas till exempel i följande sammanhang: enkla molekyler i vardagen och i livsmiljön, kosmetika och läkemedel samt övriga fysiologiskt inverkan ämnen.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med hjälp av följande experiment: undersökning av egenskaper hos kolföreningar, identifiering av kolföreningar med påvisningsreaktioner för funktionella grupper, framställning och utspädning av en lösning samt bestämning av haltmättet för en lösning med en standardlinje och en linjär modell.

KE4 Kemisk reaktion (2 sp)

I modulen granskas olika kemiska reaktioner och deras betydelse i livsmiljön. I undersökningen av reaktionerna avancerar den studerande från observationer till att dra slutsatser om reaktionsprodukterna och att skriva ner reaktionslikheten. Reaktionslikheten används även i en kvantitativ granskning av reaktionen. Modulens innehåll möjliggör grupparbete och experimentella arbetsätt, där målen för tvärvetenskaplig och kreativ kompetens samt för kommunikativ kompetens betonas.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en helhetsbild av mångfalden av kemiska reaktioner och deras betydelse i vår livsmiljö
- kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner i det dagliga livet, på fenomen i miljön och i samhället och på tillämpningar inom ny teknologi
- kunna undersöka kemiska reaktioner experimentellt och genom att använda olika modeller
- förstå betydelsen av materiens oförstörbarhet i kemin.

Centralt innehåll

- experimentell undersökning av reaktioner samt behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat
- symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner, reaktionsprodukternas formler och namn
- utbyte och begränsande faktor i en kemisk reaktion
- idealgaslagen och substansmängd
- fällnings- och sönderfallsreaktion, förbränningsreaktion
- protolys, neutralisering och titrering som analysmetoder
- addition, elimination, substitution, kondensation och hydrolysis hos kolföreningar samt hur de vanligaste biomolekylerna bildas
- polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel

Centrala innehåll i modulen kan granskas till exempel i följande sammanhang: utbytets betydelse för grön kemi, förbränningsprodukter och luftkvalitet, biomolekyler i födan, polymermaterial i kläder och i vardagens bruksföremål samt bioproduktteknik och moderna material.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med hjälp av följande experiment: bestämning av utbytet för en reaktion, observation av en reaktion som bildar gas och påvisningsreaktioner, estersyntes och -hydrolys, framställning av biomaterial samt undersökning av egenskaperna hos olika plaster.

KE5 Kemisk energi och cirkulär ekonomi (2 sp)

I modulen behandlas kemisk energi och olika sätta att lagra och utnyttja energi. De studerande fördjupar sig i hur man planerar en naturvetenskaplig undersökning och granskar oxidations- och reduktionsreaktioner med tillämpningar. Förutom målen för etisk kompetens och miljökompetens betonas målen för kommunikativ kompetens.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt kunna motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar
- förstå principen för energins bevarande och energiförändringar i kemiska reaktioner
- känna till egenskaper hos betydelsefulla metaller samt tillverknings- och förädlingsprocesser och hur dessa inverkar på miljön
- experimentellt undersöka fenomen i anknytning till elektrokemi och beskriva dem med hjälp av modeller
- känna till hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.

Centralt innehåll

- energi som binds eller frigörs i en kemisk reaktion med hjälp av bildningsentalpi, bindningsenergier och Hess lag
- beräkningsprinciper med reaktionsserier och i reaktionsblandningar
- oxidationstal och reduktions- och oxidationsreaktioner
- metallers egenskaper och användningsområden, tillverknings- och förädlingsprocesser samt tillräcklighet och återvinningsmöjligheter
- centrala principer i elektrokemin: spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell, elektrolys och lagring av kemisk energi
- introduktion till naturvetenskaplig forskning eller idéproduktion och planering av en undersökning eller ett problem som ska lösas

Centrala innehåll i modulen kan granskas till exempel i följande sammanhang: reaktionsserier i industriprocesser och gruvindustrins betydelse i samhället. Produktion, lagring och användning av energi i förnybar energiekonomi samt hybridenergi.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med hjälp av följande experiment: bestämning av lösnings- eller reaktionsentalpi med kalorimeter, oxidations-reduktionstitrering, mätning av spänningen för en elektrokemisk cell, elektroplätning av ett föremål, sönderdelning av vatten med elektrolys samt undersökning av bränslecellens funktion.

KE6 Kemisk jämvikt (2 sp)

I modulen introduceras begreppet kemisk jämvikt, som granskas både kvantitativt och kvalitativt. Med hjälp av informations- och kommunikationsteknik presenterar den studerande undersökningsresultat grafiskt och tolkar resultaten. I modulen betonas målen för kompetens för välbefinnande och målen för etisk kompetens och miljökompetens.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö
- experimentellt kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktionshastighet och kemisk jämvikt
- kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastigheter och kemisk jämvikt samt då hen gör prognoser
- kunna presentera undersökningsresultat grafiskt och utvärdera forskningsresultat och -processer
- introduceras i industriella processer och jämviktsreaktioner som förekommer i naturen samt deras betydelse.

Centralt innehåll

- reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på den
- kvalitativ och kvantitativ behandling av en homogen jämvikt med koncentrationer, påverkan på jämviktstillståndet
- syror och baser, begrepp i anknytning till dem samt förbränningsprodukternas reaktioner i vatten
- matematisk behandling av syra-basjämvikt
- funktionsprincipen för buffertlösningar samt kroppens och naturens buffertsystem på en kvalitativ nivå
- experimentell undersökning av fenomen i anknytning till reaktionshastighet och jämviktsreaktioner samt modeller och grafisk analys av fenomen med datortillämpningar
- introduktion till de möjligheter som kemin erbjuder för att lösa något problem som anknyter till hälsa eller miljö

Centrala innehåll i modulen kan granskas till exempel i följande sammanhang: vatten och vattenrening, förebyggande åtgärder för försurning och klimatförändring, rening av rökgaser samt utvärdering av vilken effekt och miljöpåverkan en medicin eller produktionsprocessen har för en baskemikalie.

Centrala innehåll kan granskas till exempel med hjälp av följande experiment: bestämning av reaktionshastighet genom att följa med hur massan förändras, utarbetande av titreringskurvor för en stark och en svag protolyt, undersökning av hur olika faktorer påverkar jämviktstillståndet till exempel i komplexbildande reaktioner samt tillverkning av en buffertlösning och undersökning av buffertkapaciteten.

6.11 Filosofi

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Filosofin utforskar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar skapar en grund för att förstå världen, samhället och uppfattningarna om människan och att bedöma dem rationellt. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar.

Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper den studerande att få grepp om och strukturera dagens informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi den studerandes förmåga att tänka och lära sig. Studier i argumentation och giltig slutledning utvecklar förmågan att förstå och uttrycka även komplexa tankemönster.

Traditionellt har filosofin kallats alla vetenskapers moder. I dess natur ingår därför att integrera olika vetenskapsområden, vilket hjälper den studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Studierna i filosofi främjar den studerandes förmåga att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsgrenar och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra. Detta stödjer den studerande att tillägna sig olika vetenskaper, vilket gör det enklare för dem att studera vidare. Kunskap i filosofi stärker den studerandes allmänbildning.

Studierna i filosofi ska stärka den studerandes uppfattning om sin egen identitet. I ämnet övar sig den studerande i etisk reflektion och det hjälper hen att förstå betydelsen av olika kunskaper och färdigheter för individen och samhället. Filosofi utvecklar omdömesförmågan och främjar kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska den studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig den studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar hen respekt för olika välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar den studerande tilltro till sin egen tankeförmåga. Lämpliga arbetsätt inom ämnet är diskussion och dialog.

MÅNGSIDIG KOMPETENS INOM LÄROÄMNET

Studierna i filosofi stödjer den studerandes **kommunikativa kompetens** på ett mångsidigt sätt, liksom även utvecklingen till en bildad och ansvarstagande medborgare med respekt för jämlikhet. Läroämnet betonar dialog och god argumentation, vilket gör att den studerande enklare kan ta till sig ett hållbart tänkande och en hållbar livsstil och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin kombinerar olika vetenskapsområden och stödjer tillägnandet av olika vetenskaper och kontinuerligt lärande. Studier i filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledning.

I filosofin tolkas problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas språklig medvetenhet samt ett exakt språkbruk som lyfter fram betydelsen av ändamålsenliga begrepp. Även om filosofin använder termer inom sin egen tradition och inom andra vetenskapliga discipliner är målet ett klart och begripligt språk. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttrycksätt som fokuserar på logiska motiveringar och tar hänsyn till olika perspektiv.

Reflektion över det goda livet och samhället är traditionellt kärnan i filosofin. Studier i filosofi stödjer **kompetensen för välbefinnande** genom att utveckla den studerandes förståelse av sig själv, sitt tänkande och sitt förhållande till andra människor. Utvecklingen av förståelsen sammanhänger med människans utveckling som helhet och leder till goda dygder och välbefinnande. Det diskuterande och argumenterande förhållningssättet främjar den sociala gemenskapen bland de studerande och deras kommunikationsfärdigheter och lär dem att respektera olika synpunkter. Samtidigt uppmuntras den studerande att tillägna sig hållbara sätt att tänka och leva och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin utvecklar även tolerans för osäkerhet och förmåga att agera även i situationer där tillgången till information är begränsad.

Filosofin har traditionellt omfattat ett synsätt som integrerar olika vetenskapliga discipliner och därigenom stimulerar **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Studier i filosofi bygger på ett naturligt sätt broar mellan olika discipliner. Filosofin hjälper den studerande att tillägna sig olika sätt att hämta information och att kombinera resultaten från olika vetenskaper, vilket gör det lättare att uppfatta stora helheter. Det starka kravet på logik i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att förstå motiveringarna för olika argument och att särskilja faktiska argument från åsikter. I egenskap av ett ämne som ifrågasätter och söker motiveringar uppmuntrar filosofin till kreativt och självständigt tänkande.

När det gäller **samhällelig kompetens** ska undervisningen i filosofi engagera den studerande till ett rationellt etiskt tänkande baserat på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Idealen för ett rättvist samhälle och ett aktivt medborgarskap är inte endast föremål för analys och undervisning, utan också mål som undervisningen försöker främja. Filosofi utvecklar förmågan att tänka kreativt, kritiskt och självständigt, vilket utvecklar färdigheter för fortsatta studier, meningsfull karriärplanering och framtida förändringar i arbetslivet.

Etik är ett traditionellt delområde av filosofin och därför också en central del av studierna i filosofi. Filosofi lär den studerande att strukturera värderingar, normer och betydelser begreppsligt. **Etisk** reflektion omfattar såväl individ- och samhällsfrågor som miljöfrågor. Den kritiska traditionen inom läroämnet utvecklar den studerandes förmåga till självständigt tänkande och uppmuntrar hen att agera moraliskt hållbart. Studier i filosofi bidrar till att uppfatta mångfasetterade problem och skapa en övergripande bild av dem. Förståelse av sociala och ekologiska globala problem uppmuntrar den studerande att agera för att korrigerar dessa och uppfylla målen för **miljökompetens**.

Med tanke **på global och kulturell kompetens** breddar studierna i filosofi tänkandet och hjälper till att förstå att det finns olika sätt att uppfatta verkligheten. Den studerande utvecklar en känslighet för att upptäcka likheter och skillnader i olika fenomen i världen. Av filosofins delområden fokuserar särskilt etik och social filosofi på mångfalden hos människor och kulturer och uppmuntrar till en fördomsfri attityd till olika livsfenomen. Genom filosofiska tankeexperiment ska den studerande ges tillfälle att föreställa sig möjliga framtida utvecklingstrender.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I FILOSOFI

De allmänna målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- kunna bedöma moraliska problem och tänkbara lösningar på dem samt förbinda sig till etiska principer
- lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig
- utveckla sin förmåga att uttrycka sina ståndpunkter med rationella motiveringar.

BEDÖMNING

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes förmåga att förstå centrala filosofiska frågor och behärska filosofiskt tänkande och filosofiska begrepp samt på den studerandes förmåga att uttrycka och utvärdera filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att förstå och precisera filosofisk kunskap med hjälp av begrepp samt att kritiskt analysera och reflektera över den. Därtill ska bedömningen ta fasta på den studerandes förmåga att såväl i vardagen som i vetenskapen identifiera och beskriva filosofiska problem och förmågan att formulera dem med hjälp av begrepp.

Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes kännedom om presenterade lösningar på filosofiska frågor samt hans förmåga att presentera logiska argument skriftligt, muntligt och interaktivt.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika modulerna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen för läroämnet filosofi.

OBLIGATORISKA STUDIER

F11 Introduktion i filosofiskt tänkande (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem
- lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet
- känna till och genom olika interaktiva övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel
- fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem
- känna till grundläggande kunskapssteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i några av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor
- grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området, bland annat genom att tillämpa detta på aktuella samhällsliga frågor
- centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och nödvändighet, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv
- skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap
- kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen

FI2 Etik (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier
- kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta samt förstå skillnaden mellan normativa och deskriptiva påståenden
- kunna presentera logiska och etiska argument muntligt och skriftligt samt motivera moralens förpliktande karaktär
- kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp
- kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken
- kunna tillämpa etik på samhälls- och miljöfrågor.

Centralt innehåll

- moralen som normsystem; skillnaden mellan moral, lagar och vanor; moralisk objektivism, relativism, subjektivism
- moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, rättighets- och pliktetik
- filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil
- etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval
- etiska frågor kring miljön och naturen, såsom miljöförändringen och djurens rättigheter
- etik och samhället: mänskliga och grundläggande rättigheter

VALFRIA NATIONELLA STUDIER

FI3 Samhällsfilosofi (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli förtrogen med några centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att filosofiskt bedöma samhällsordningens uppbyggnad och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor
- förstå rättigheters betydelse som grund för samhällsordningen.

Centralt innehåll

- samhällsordningens legitimitet, teorier om samhällsfördrag
- olika former av makt, frihet, jämlikhet och rättvisa
- mänskliga rättigheter, medborgarrättigheter och rättsstaten: demokrati och social gemenskap som samhälleliga värden

- politiska ideal: liberalism, socialism, anarkism, konservatism, nationalism; samhällsutopier och -dystopier
- förhållandet mellan välfärd och ekonomi; legitimering av skillnader i förmögenhet och välfärd; välfärdsstaten
- aktuella samhällsfilosofiska frågor: miljöproblem, kulturmöten, effekter av teknik och artificiell intelligens, kön och makt, identifiering och kritik av strukturer som skapar ojämlikhet

FI4 Sanningen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna skilja mellan åsikter och faktapåståenden och förstå behovet av att motivera faktapåståenden
- förstå betydelsen av språk och dess betydelse i gestaltandet av verkligheten
- kunna beskriva och bedöma filosofiska teorier om sanning, kunskap, verklighetens natur och vetenskap
- kunna strukturera och analysera kännetecknen för vetenskaplig forskning, slutledning och förklaring
- kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier förhåller sig till verkligheten
- lära sig att bedöma situationer där olika undersökningar ger olika resultat och handlingsalternativ.

Centralt innehåll

- språk, betydelse och sanning
- det sannas natur och sanningsteorierna; att närma sig sanningen; nödvändig och kontingent sanning
- verklighetens och medvetandets natur; realism och anti-realism
- kunskapens källor, kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande, förhållandet mellan kunskap och säkerhet
- den vetenskapliga forskningens natur och metoder samt vetenskaplig slutledning, vetenskapsetik
- tillförlitligheten hos vetenskapliga metoder och teorier och deras förhållande till verkligheten
- förklaring, förutsägelse, förståelse och tolkning inom olika vetenskaper

6.12 Psykologi

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Uppdraget för läroämnet psykologi är att ge den studerande färdigheter att observera, förstå och bedöma människans psykiska aktivitet och de sociala, kulturella och biologiska faktorer som påverkar den. Undervisningen tar upp den psykologiska vetenskapens språk, begrepp och sätt att producera kunskap.

Läroämnets innehåll bygger på forskningsdata som konkretiseras för den studerande genom att knyta den till förståelsen av mänsklig aktivitet och vardagliga fenomen. Psykologins tvärvetenskaplighet, liksom även det empiriska och reflekterande greppet, utvecklar på ett mångsidigt sätt den studerandes tänkande. De studerande handleds i att förstå samspelet och det ömsesidiga beroendet mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer samt i att stärka förmågan att utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

I undervisningen i psykologi ska man använda olika aktiverande metoder och utnyttja de möjligheter som digitala verktyg och varierande lärmiljöer erbjuder. I psykologi är det naturligt att samarbeta med olika ämnen. Fenomen som ingår i läroämnet psykologi behandlas i synnerhet i biologi, hälsokunskap, studiehandledning, filosofi, religion och livsåskådningskunskap utgående från respektive ämnes natur. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med universitet och högskolor.

MÅNGSIDIG KOMPETENS INOM LÄROÄMNET

Målen för den mångsidiga kompetensen uppnås tillsammans med målen för läroämnet psykologi.

När det gäller **kompetens för välbefinnande** stödjer kunskaper och färdigheter i psykologi den studerandes självkännet, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet. Undervisningen i psykologi stödjer den studerandes identitetsbygge och ger hen förutsättningar att reflektera över sitt eget psykiska välbefinnande och fatta beslut som stödjer det. Utifrån den psykologiska kunskapen får den studerande verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.

I undervisningen i psykologi används dialogiska och reflekterande metoder som stärker den studerandes **kommunikativa förmåga**. Studier i psykologi utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra. Undervisningen i psykologi utvecklar färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av empati i sociala relationer.

Studier i psykologi stödjer på ett mångsidigt sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Inlärningspsykologiska insikter ger den studerande färdigheter att bli medveten om sitt eget lärande så att hen kan utvärdera och utveckla det. Inom psykologin utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.

Studier i psykologi utvecklar den studerandes självkännet, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan **samhällelig kompetens**. De ger färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.

Studier i psykologi ger verktyg för att förstå skillnaderna i mänskliga värderingar, attityder och beteenden i **etiska** frågor. Innehållet i psykologi ökar förståelse för vilken betydelse världsbilden har för människans tänkande och handlande, vilket stödjer utvecklingen av den studerandes **miljökompetens**.

Psykologi ger forskningsbaserade perspektiv på vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet. Studier i psykologi utvecklar förmågan att förstå individuella skillnader och kulturell mångfald och därigenom utveckla **global och kulturell kompetens**.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I PSYKOLOGI

De allmänna målen för undervisningen i psykologi är att den studerande ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet baserad på växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp och frågeställningar samt kunna motivera påståenden med stöd av psykologiska fakta och synvinklar
- kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet
- kunna bedöma den psykologiska forskningens möjligheter, begränsningar och etiska aspekter samt kunna tillämpa forskningskunskap och tänka kritiskt
- förstå psykologisk kunskap så att hen kan tillämpa den för att främja sitt eget välbefinnande, stärka sina sociala relationer och sina kommunikationsfärdigheter samt utveckla sin förmåga att studera och tänka
- kunna använda och tillämpa psykologisk kunskap för att strukturera mångdimensionella fenomen och förstå kulturell mångfald.

BEDÖMNING

I läroämnet psykologi är bedömningens uppgift att stödja den studerandes lärande och ge respons på lärprocessen och kunskaperna. Bedömningen ska uppmuntra den studerande till en mångsidig utveckling av tänkandet. Bedömningen ska omfatta såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul och hur väl den studerande behärskar det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer och beakta såväl den studerandes teoretiska kunskaper som hens förmåga att bearbeta information. I fråga om de teoretiska kunskaperna beaktas hur väl den studerande behärskar den psykologiska kunskapen och psykologins begreppsapparat. Bedömningen av förmågan att bearbeta information fokuserar på den studerandes förmåga

att analysera, tillämpa och värdera psykologisk kunskap och forskning. Bedömningen ska också fästa uppmärksamhet vid förmågan att inhämta och presentera information.

OBLIGATORISKA STUDIER

PS1 Den aktiva och lärande människan (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hurdan vetenskap psykologin är och att psykologisk kunskap baserar sig på forskning
- kunna beskriva de grundläggande dragen i vetenskapligt tänkande ur psykologins perspektiv
- kunna förklara kännetecknen för och skillnaderna mellan medveten och icke-medveten aktivitet
- kunna beskriva psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i samband med människans aktivitet
- bekanta sig med ett fenomen i anknytning till välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv
- kunna beskriva psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande samt utifrån denna kunskap kunna utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.

Centralt innehåll

Psykologin som vetenskap

Människans aktivitet ur psykologins synvinklar

- psykiskt perspektiv: grundläggande kunskap om informationsbearbetning, motiv och känslor
- biologiskt perspektiv: grundläggande kunskap om nervsystemets funktion och evolutionspsykologins förhållningssätt
- socialt perspektiv: grundläggande kunskap om socialisation och situationsfaktorer
- kulturellt perspektiv: exempel på kulturella skillnader och likheter
- medveten och icke-medveten aktivitet

Lärande och studier ur psykologins synvinklar

- psykiskt perspektiv: betingning, grundläggande kunskap om kort- och långtidsminnets funktion, inre modeller, lärstrategier, metakognition, målinriktningar och tilltro till sin egen förmåga
- biologiskt perspektiv: hjärnans plasticitet och sömnens inverkan på lärandet
- socialt och kulturellt perspektiv: exempel på lärandets sociala aspekter och olika lärkulturer

Psykologisk forskning

- vetenskaplig kunskap och vardagskunskap
- den vetenskapliga forskningsprocessen
- stickprovets och populationens betydelse vid bedömningen av forskning
- etiska principer för psykologisk forskning
- exempel på kvalitativa och kvantitativa undersökningar inom psykologin

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

PS2 Människans utveckling (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva faktorer som påverkar individens utveckling och växelverkan mellan dem
- kunna förklara hur nervsystemets mognad och utformning återspeglas i den psykologiska utvecklingen från fosterstadiet genom människans hela levnadslopp
- kunna beskriva den socioemotionella och kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren och kunna tillämpa relaterade teorier och forskningsresultat
- kunna ge exempel på vilka effekter socialisationen och kulturen har på människans utveckling
- på ett övergripande sätt förstå det individuella och kontinuerliga i människans utveckling
- fördjupa sig i ungdomstidens psykologi och reflektera över faktorer som är förknippade med övergången till vuxenlivet
- kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap för att förstå sig själv och andra människor och utveckla sina färdigheter i växelverkan
- kunna beskriva hur man undersöker människans utveckling.

Centralt innehåll

Nervsystemets utveckling med avseende på psykiska aktiviteter under levnadsloppet

- arvets betydelse
- mognad och lärande
- sensitiva perioder
- plasticitetens betydelse för utvecklingen

Utveckling av känsloliv och växelverkan under barndomen och ungdomsåren

- tidig växelverkan och anknytningsrelationer
- temperament
- jaget och jaguppfattning
- känslor, emotionella färdigheter och känsloreglering
- referensrelationer och sociala färdigheter

Den kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren

- språk och tänkande
- exekutiva funktioner

Identitetsutveckling under levnadsloppet

- personlig identitet
- social identitet
- kulturell identitet och etnisk identitet
- könsidentitet och sexuell identitet, mångfald i fråga om kön och sexualitet

Utvecklingens individualitet och kontinuitet

- olika utvecklingsstigar från tidig barndom till vuxen ålder
- vikten av föräldraskap och uppväxtmiljö

Psykologisk forskning

- tvilling- och adoptionsforskning
- längdsnitts- och tvärsnittsstudier
- exempel på observationsstudier

PS3 Människan som informationsbearbetare (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- kunna förklara hur varseblivning, uppmärksamhet och minne står i förbindelse med människans övriga informationsbearbetning
- förstå språkets betydelse för människans aktivitet
- förstå den kognitiva aktiviteten bakom beslutsfattande
- kunna identifiera några av de vanligaste kognitiva störningarna
- förstå plasticitetens betydelse och huvudprinciperna för de neurala nätverkens funktion som grund för psykisk aktivitet
- kunna beskriva hjärnans aktivitet i samband med varseblivning, uppmärksamhet, minne och språkliga funktioner
- kunna planera och presentera en enkel experimentell undersökning och bedöma metodens styrkor och svagheter.

Centralt innehåll

Allmänna principer för informationsbearbetning

- sinnes- och schemabaserad bearbetning av information
- medveten och icke-medveten bearbetning av information

Varseblivning och uppmärksamhet

- inre modeller och varseblivningscirkeln
- varseblivning, grundläggande kunskap särskilt om visuell varseblivning och dess neurologiska grund

- oavsiktlig och viljestyrd uppmärksamhet
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för uppmärksamhet
- exempel på uppmärksamhetsstörningar

Minne

- kort- och långtidsminnets funktion
- det rekonstruktiva minnet och glömska
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för minnet
- exempel på hjärnrelaterade minnesstörningar

Språk

- betydelsen av språkliga funktioner vid informationsbearbetning
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för språkliga funktioner
- exempel på hjärnrelaterade språkliga störningar

Beslutsfattande

- snabbt och långsamt tänkande
- exempel på kognitiv bias och heuristik

Hjärnans struktur och neurala funktion

- nervsystemets och hjärnans grundläggande strukturer
- nervcellens och synapsens funktion
- informationsgången i neurala nätverk
- plasticitet
- exempel på neuropsykologisk rehabilitering

Forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och neuropsykologi

- principer för experimentell forskning
- exempel på fallstudier
- exempel på undersökningar som tillämpar hjärnforskningsmetoder
- planering av experimentell forskning

PS4 Känslor och mental hälsa (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna förklara hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet
- förstå känslors betydelse för människans kognitiva funktioner, växelverkan och psykiska välbefinnande samt få färdigheter att tillämpa denna kunskap som ett verktyg för självförståelse och växelverkan
- kunna förklara de faktorer som påverkar mental hälsa och psykiskt välbefinnande och tillämpa denna kunskap för att främja sitt eget och andras välbefinnande
- känna till de vanligaste mentala hälsoproblemen och psykiska störningarna
- kunna reflektera över svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem och över de samhälleliga aspekterna kopplade till dessa

- kunna beskriva biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer bakom psykiska störningar och i behandlingen av dem
- fördjupa sig i minst en psykisk störning, dess orsaker, symtom och vård.

Centralt innehåll

Emotionspsykologi

- hur känslor uppstår: känsloreaktionen och känsloupplevelsen
- grundläggande kunskap om den neurala grunden för känslor och känsloreglering
- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslors betydelse som styrande faktorer för kognitiva funktioner och social växelverkan
- känsloreglering som en bidragande faktor för välbefinnande

Psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans

- betydelsen av copingmetoder och defensmekanismer
- betydelsen av resiliens för välbefinnandet
- betydelsen av sömn och dygnsrytm för den psykiska aktiviteten
- centrala faktorer som påverkar sömnkvaliteten
- stressutlösare, effekter av stress samt stresshantering
- kriser som ett hot mot psykisk balans och krishantering

Mental hälsa

- begreppet mental hälsa
- klassificering av de vanligaste psykiska störningarna och kunskap om symtom som är typiska för dem
- exempel på biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer som förklaras ligga bakom psykiska problem och störningar
- exempel på biologiska och psykosociala vårdformer för psykiska problem och störningar samt olika psykoterapeutiska metoder
- exempel på aktuell samhällelig debatt om psykiska störningar

Psykologisk forskning

- icke-experimentell forskning: korrelativ och beskrivande undersökning
- exempel på studier som tillämpar fysiologiska mätmetoder

PS5 Människan som individ och social varelse (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- beskriva skillnader i individuella egenskaper och deras genetiska grund
- kunna se personlighet som en helhet ur olika perspektiv och tillämpa denna kunskap för att identifiera sina styrkor och utvecklingsmål
- kunna beskriva individuella skillnader i intelligens och kreativitet

- kunna undersöka den sociala miljöns och kulturens betydelse för individens aktivitet
- kunna förstå människans aktivitet som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, social miljö och kultur
- kunna tillämpa psykologisk kunskap för att förstå mångfald och bygga en hållbar framtid
- kunna beskriva och värdera psykologiska bedömningsmetoder som används vid undersökning av individuella skillnader.

Centralt innehåll

Arvets, kulturens och den sociala miljöns betydelse för personlighetsutveckling

- det varaktiga och det föränderliga i personligheten
- grundläggande kunskap om beteendegenetik

Personlighet ur olika synvinklar

- temperament
- egenskapsteoretiskt perspektiv
- motivation
- individuella tolkningsstilar och sätt att agera
- identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv

Intelligens och kreativitet som en del av människans aktivitet

- definitioner av intelligens
- mätning av intelligens och problem i samband med det
- samspelet mellan arv och miljö när det gäller intelligens
- definitioner av kreativitet och faktorer som sammanhänger med kreativitet

Kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet

- informationsbearbetning i sociala situationer: uppkomsten av stereotyper, attributioner, attityder och fördomar
- exempel på den neurala grunden för socialisation
- gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper
- hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen
- olika kulturella aspekter
- exempel på hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet
- exempel på individers och grupperns verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid

Psykologisk forskning

- undersökning av individuella skillnader
- metoder för att bedöma personlighet och intelligens
- reliabilitet och validitet
- exempel på undersökningar som använder sig av enkäter, intervjuer och tester
- exempel på socialpsykologiska undersökningar

6.13 Historia

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Undervisningen i historia ska stärka den studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och dess förändringsprocess. Undervisningen ska även ge verktyg att förstå samtiden samt öppna upp olika synsätt för reflektion över den framtida utvecklingen. Historia är ett kulturorienterande ämne som fördjupar den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet stödjer även den studerandes utveckling till en aktiv samhällsmedlem som förstår mångfald.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas ur olika perspektiv. Studierna i historia ska utveckla förmågan att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta samt hantera stora kunskapsmängder. Undervisningen ska särskilt lägga vikt vid att undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och användas på olika sätt i samhället. Det historiska tänkandet grundar sig på förståelsen av historiekunskapens tolkningsmässiga karaktär. En väsentlig del av det historiska tänkandet är att behärska historieämnets grundläggande begrepp, det vill säga förändring och kontinuitet samt orsak och verkan. Det historiska tänkandet inbegriper också textkompetens, som förmågan att analysera historiska källor och förmågan att bedöma deras ursprungliga syfte. Att läsa och tolka källor på ett för historieämnet utmärkande sätt ger färdigheter att bedöma informationens tillförlitlighet även i dagens värld.

I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. Den studerande ska undersöka individens betydelse och möjligheter som samhällsaktör nu och i framtiden. Den studerande ska också reflektera kring drivkrafter bakom och intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Hen övar sig i historisk empati, det vill säga att sätta sig in i människans situation utifrån den dåtida kontexten. Syftet är att försöka förstå de lösningar som valdes i det förflutna. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras ur ett globalt perspektiv.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Läroämnet historia stödjer utvecklingen av den studerandes identitet och hens förmåga att agera etiskt. Undervisningen hjälper den studerande att utvecklas till en bildad och fördomsfri samhällsmedlem. Målen för undervisningen i historia uppfylls i anknytning till målen för mångsidig kompetens.

Historieämnet stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att den studerande utvecklar ett etiskt tänkande, empatisk förmåga och färdigheter att ta andra människor och deras synpunkter och behov i beaktande. Läroämnet stödjer den studerandes sökande efter en egen identitet, hjälper den studerande att strukturera sin självbild samt främjar hans förmåga att känna igen och använda sina egna styrkor. Undervisningen fördjupar även förståelsen av välfärds-samhällets utveckling.

I undervisningen i historia synliggörs den **kommunikativa kompetensen** i målen för läroämnet samt i arbetssätten. I historieämnet grundar sig arbetssätten på diskussion och interaktion och man utgår från de studerande. Väsentligt för studierna i historia är att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka och arbeta. Förmågan att lyssna till och förstå andra samt att argumentera på ett sätt som respekterar andras synpunkter främjar, förutom den studerandes lärande, även de sociala färdigheterna och samarbetsförmågan. Den empatiska förmågan utvecklas samtidigt som känslan av delaktighet och upplevelsen av en positiv lärmiljö stärks hos alla.

Utgångspunkten för läroämnet är att den studerande lär sig använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap. I undervisningen övar den studerande sig att fördomsfritt och kreativt producera, kombinera och tillämpa information inom tvärvetenskapliga nätverk med siktet inställt på framtiden. Historieämnet stärker på många sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens** samt utvecklar multilitteraciteten. Undervisningen ska i mån av möjlighet inkludera samarbete med högskolor.

I undervisningen i historia betonas betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet på ett sätt som stödjer den studerandes **samhälleliga kompetens**. Olika möjligheter till demokrati, aktivt medborgarskap och internationellt samarbete studeras utifrån principerna för en hållbar framtid. En central del av läroämnet är att stärka den studerandes källkritiska förmåga och medieläskunnighet. Historiestudier hjälper den studerande att bli medveten om samt tolka och bedöma hur historisk kunskap används som ett samhälleligt och politiskt verktyg. Historiemedvetenheten utgör en bas för den studerandes demokratiska aktivitet och utvecklar påverkansmöjligheterna.

I läroämnet historia granskar man hur beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället har förändrats under en längre tidsperiod. De här frågorna behandlas som en del av arbetet för en hållbar framtid utifrån målen för **etisk kompetens och miljökompetens**. Undervisningen i historia fördjupar den studerandes förståelse för hur samhällets nutida värdegrund har formats, samt ger färdigheter att förstå och lösa komplexa fenomen ur en humanistisk synvinkel. Historisk empati stärker den studerandes förmåga till mångsidig etisk reflektion.

Historieämnet stärker den studerandes kunskap om kulturer och kulturarv och utvecklar på det sättet även den studerandes individuella, nationella, europeiska

och globala identitet och stärker den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen i historia stödjer den studerandes utveckling till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår mångfald. I läroämnet historia betonas varje individs rätt till sina kulturella rötter.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I HISTORIA

De allmänna målen för undervisningen i historia hänför sig till historiskt tänkande: värderingar, förståelse av historiska företeelser och hur man söker och tillämpar historisk kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Värderingar

Målet är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- få färdigheter att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil, samt kunna agera som en ansvarsfull medborgare som främjar dessa
- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar det egna intresset för historia och förståelsen för historiens betydelse.

Förståelse av historiska företeelser

Målet är att den studerande ska

- behärska de centrala processerna i Finlands historia och i världshistorien samt bakgrunden till dem, och kunna bedöma deras betydelse och växelverkan
- förstå de centrala principerna för hur historisk kunskap är uppbyggd och att den kan tolkas på olika sätt
- förstå nuet som ett resultat av historisk utveckling och som en utgångspunkt för framtiden
- kunna analysera historiska företeelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sin historiemedvetenhet.

Att söka och tillämpa historisk kunskap

Målet är att den studerande ska

- kunna söka, tolka, bedöma och kritiskt granska olika skriftliga, statistiska och visuella källor
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att kritiskt använda relevanta källor
- kunna använda historisk kunskap för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma historisk praxis som ett verktyg i samhällspåverkan
- kunna tillämpa sitt kunnande i historia för att bedöma samhälleliga och ekonomiska utmaningar och finna alternativa lösningar i anslutning till dessa, även med tanke på framtiden.

BEDÖMNING

Bedömningen i historieämnet ska basera sig på hur väl de allmänna målen för historieämnet uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia: förmåga att förstå tidsmässig utveckling, orsakssamband och följdverkningar samt förmåga att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta och att kritiskt bedöma historiska företeelser, tolkningar och hur historisk kunskap används.

Bedömningen ska beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa och kombinera historisk kunskap i olika situationer, som förmågan att använda historiska fakta som ett verktyg för att bilda sig en välgrundad åsikt och för att bilda logiska helheter av sina kunskaper.

OBLIGATORISKA STUDIER

HI1 Människa, miljö och historia (2 sp)

I modulen granskas människans förhållande till miljön och samhällets utveckling under en längre tidsperiod. Tyngdpunkten i undervisningen ska ligga på att studera historiska företeelser och förklara nutiden. Olika fenomen granskas ur såväl ett europeiskt som ur ett globalt perspektiv. Den studerande bekantar sig med centrala förändringar i socioekonomiska strukturer samt i social- och miljöhistoria från jordbrukets början till nutid. I modulen övas användning av olika typer av historiska källor.

Mål

Målen för modulen är den studerande ska

- förstå och producera faktatexter som är karakteristiska för historievetenskapen, och kunna tolka och förstå statistik
- förstå den historiska kunskapens karaktär och kritiskt kunna använda och bedöma historiska källor
- känna till de centrala processer som format europeiska samhällena samt det globala ekonomiska systemet
- förstå utvecklingen som lett till nutidens ekonomiska, samhällliga och demografiska fenomen samt kunna analysera olika faktorer som har inverkat på utvecklingen
- kunna analysera befolkningens, ekonomins och samhällsstrukturernas utveckling och hur de är beroende av miljön
- kritiskt kunna bedöma hur förändringar i teknologi och information formar människors levnadsförhållanden.

Centralt innehåll

Historia som vetenskap

- gestaltning av historiska utvecklingslinjer och deras tidsmässiga koppling
- forskningsmetoder inom historia och användning av källor

Jordbruket som grund för samhällenas utveckling

- människans roll i formandet av miljön under olika tider
- jordbruk, arbetsfördelning och kulturens uppkomst
- befolkningstillväxten, uppkomsten av samhällen och stater
- penningekonomin och handelns utveckling

Världshandelns uppkomst och ökad växelverkan

- européerna utforskar och erövrar världen
- den internationella handeln blir mångsidigare och inverkar på samhället och miljön

Industrialiseringen förändrar förhållandet mellan människan och naturen

- industrialiseringens förutsättningar och dess inverkan på samhället och miljön
- befolkningsutveckling och flyttningsrörelser
- det postindustriella samhället och den globala ekonomin

HI2 Internationella relationer (2 sp)

Modulen behandlar centrala fenomen inom den internationella politiken, förändrade maktförhållanden och orsaker bakom dem från och med slutet av 1800-talet fram till i dag. Den internationella politiken analyseras utifrån olika ekonomiska och ideologiska perspektiv. Centrala teman är konflikten mellan konkurrens och samarbete, strävan efter balans och säkerhet samt konkurrensen mellan olika politiska system. Den studerande fördjupar sin förmåga att söka, analysera och producera information samt att tolka och bedöma olika typer av källor.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till grundläggande begrepp, förfaringssätt och centrala utvecklingslinjer inom den internationella politiken
- kunna använda mångsidiga informationskällor och känna igen åsiktpåverkan i media under olika tider
- kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma vilken inverkan de har i dag och i framtiden
- kunna analysera orsakerna till och följderna av internationella samarbetsstrukturer och konflikter samt möjligheterna till konfliktlösning
- aktivt följa med innehållet i media samt kritiskt kunna granska internationella frågor
- kunna beskriva och bedöma historiebruk som politiskt verktyg.

Centralt innehåll

Grunderna i internationell politik

- internationell politik som forskningsobjekt samt centrala begrepp
- politiska ideologier och hur de påverkar samhället och internationella relationer

Ett europacentrerat internationellt system

- imperialismen som ett politiskt, ekonomiskt och kulturellt fenomen
- världskrigens bakgrunder och följder
- motsättningar mellan demokrati och totalitarism
- människorätsfrågor, Förintelsen och andra folkmord

Från en bipolär till en multipolär värld

- kampen mellan supermakterna under kalla kriget och kalla krigets slut
- avkoloniseringens betydelse och följder
- världspolitik och en maktbalans som förändras

HI3 Det självständiga Finlands historia (2 sp)

Syftet med modulen är att analysera viktiga förändringsprocesser, utvecklingslinjer och bakgrunden till dem i Finlands historia från slutet av den autonoma tiden till nutid. Granskningen fokuserar på utvecklingen av Finlands statliga och internationella ställning, kriser i anslutning till förändringarna, övergången från ståndssamhälle till ett demokratiskt medborgarsamhälle samt politiska, ekonomiska och kulturella brytningskedan. Den studerande undersöker olika källor, nya tolkningar och historiebrytningar med avseende på Finlands historia. Den studerande fördjupar också sin förståelse av historisk empati.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hur Finlands politiska utveckling och internationella ställning samt det finländska samhället har formats som en del av den europeiska och internationella utvecklingen
- känna till de centrala förändringarna i den finländska kulturen, samhället och ekonomin och förstå deras betydelse från 1860-talet fram till i dag samt kunna bedöma framtida möjligheter
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag
- kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext
- kunna analysera egenskaper, föreställningar och ideal som är förknippade med den finländska identiteten och hur de påverkat dagens Finland.

Centralt innehåll

Det finländska samhällets rötter

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse för formandet av Finland och den finländska identiteten
- demografiska förändringar och befolkningens mångfald
- det finländska samhället moderniseras

Ett självständigt Finland som en del av Europa

- vägen till självständighet, inbördeskriget och dess internationella kontext
- återuppbyggnadstiden och demokratins kris
- Finland som en del av internationella kulturströmningar

Finland i internationella konflikter

- Finland i andra världskriget
- kalla krigets följder för det finländska samhället och den finländska politiken

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhällseliga och ekonomiska strukturförändringar samt välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande Finland som medlem av en internationell gemenskap

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

HI4 Den europeiska människan (2 sp)

Modulens syfte är att granska utvecklingen av samhällligt tänkande, ideologier och mänskliga rättigheter samt mytiska, religiösa och vetenskapliga världsbilder från antiken till i dag. Den studerande fördjupar sig i kulturarvet, konsten och vetenskapen som uttryck för sin tid i Europa. Föremål för granskning är den europeiska människan, förhållandet mellan individ och samhälle, kön och vardagsliv.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till det centrala europeiska kulturarvet och kunna analysera hur det har formats i växelverkan med andra kulturkretsar
- förstå förändringar inom vetenskap och konst samt människobild och könsroller i relation till den samhällseliga utvecklingen
- förstå hur konsten och populärkulturen har påverkat historieuppfattningen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier och deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kulturer i deras historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Den europeiska kulturen och förandet av en världsbild

- vetenskapens, konstens, religionens och medias betydelse i förandet och förmedlingen av olika världsbilder

Den europeiska kulturens rötter

- allmänna drag i antikens kulturer
- uppkomsten av demokrati och vetenskapligt tänkande
- den medeltida kulturen och växelverkan mellan olika kulturkretsar

Utvecklingen av individuellt tänkande och en vetenskaplig världsbild

- vetenskapens och konstens utveckling i början av nya tiden
- reformationen och kunskapsrevolutionen
- upplysningen, uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande
- 1800-talets ideologier och kulturella och samhällseliga förändringar

Utvecklingen mot nutiden

- konst, populärkultur och kulturens globalisering
- vetenskapen som utmanare till den religiösa världsbilden, framstegstro och hotbilder
- demokratins och jämlikhetstänkandets spridning och deras motkrafter
- ökad kunskap och en kulturell splittring
- könsrollernas förändringar

HI5 Sveriges östra rikshalva blir Finland (2 sp)

Syftet med modulen är att granska den nutida Finlands utveckling som en del av Östersjöområdets historia från förhistorisk tid ända fram till autonomins tid. I modulen undersöker den studerande utöver samhälle, ekonomi och miljö även växelverkan mellan grupper och individer, vardagshistoria och människors levnadssätt samt näringsgrenar under olika historiska tidsperioder. Man fördjupar sig i synnerhet i näromgivningens historiska källor och i olika forskningsmetoder.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till de historiska källorna om Finlands område samt kunna analysera dem kritiskt
- känna till det finländska och samiska kulturarvet samt andra minoritetsgruppers kulturarv och vardagshistoria
- känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet och utvecklingen i Norden
- kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygdshistoria och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel
- kunna beskriva befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland

- kunna bedöma sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen
- kunna granska hur Finlands historia används inom politiken och för att skapa en identitet.

Centralt innehåll

Finlands område under den förhistoriska tiden

- forskningsmetoder och källor
- uppfattningar om olika folkgruppers ursprung i Finland

Medeltiden

- den statliga utvecklingen i Östersjöområdet
- formandet av den religiösa och världsliga makten
- samhälle, näringar, levnadssätt och kultur

Nya tiden

- reformationen och en starkare regeringsmakt
- hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden
- livet i stånds- och jordbrukssamhället
- Finlands förändrade ställning och reformer i slutet av den svenska tiden

Finland som en del av Ryssland

- Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst
- formandet av den finländska identiteten, bildning, vetenskap och konst

H16 Globala kulturmöten (2 sp)

I modulen studeras begreppet kultur och hur tänkandet i fråga om kulturella skillnader har förändrats samt hur inställningen till olika kulturer har varierat i takt med att tänkesättet och samhällsstrukturen har förändrats. I modulen granskas kulturmöten och växelverkan mellan västerländska och andra kulturer under olika historiska tidsperioder.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå teorier och förfaringssätt i anslutning till växelverkan mellan olika kulturer
- uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer
- kunna analysera växelverkan mellan kulturer både i en historisk och i en samtida kontext
- analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer
- kunna analysera kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och kunna bedöma olika definitioner av kulturell mångfald

- kritiskt kunna granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotyper som kopplas ihop med olika kulturer samt kulturens inverkan på individen
- producera faktatext själv eller tillsammans med andra genom att mångsidigt och kritiskt använda olika källor.

Centralt innehåll

Grunder och begrepp inom kulturforskning

- kulturer och växelverkan mellan dem

Som mål för granskning väljs två eller flera av följande kulturområden:

- Asiens kulturer
- Afrikas kulturer
- arktiska kulturer
- Australiens och Oceaniens ursprungskulturer
- Latinamerikas kulturer
- Mellanösterns kulturer
- Nordamerikas ursprungskulturer

6.14 Samhällslära

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa den studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge hen förutsättningar att utvecklas till en aktiv och engagerad medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk vetenskap.

Undervisningen i samhällslära ska ge den studerande förutsättningar för att kritiskt granska och bedöma aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Undervisningen ska också stärka den studerandes ekonomiska kunskaper och juridiska förståelse samt uppmuntra hen till aktivt samhälleligt deltagande. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett personligt intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för det samhälleliga tänkandet, såsom att mångsidigt kunna söka och kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, som jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagssamhet.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Undervisningen i samhällslära stödjer den studerande i formandet av den egna identiteten och utvecklingen till en aktiv, ansvarstagande och etiskt agerande medlem i det demokratiska samhället.

Samhällslära utvecklar den studerandes **kompetens i välbefinnande** genom att den stärker livskompetensen och färdigheterna att sköta den egna ekonomin samt fördjupar den juridiska förståelsen. Läroämnet fördjupar den studerandes sociala färdigheter och förmåga att samarbeta samt aktivt delta i samhället och påverka demokratin för att främja det gemensamma välbefinnandet. Samtidigt främjas målen för **kommunikativ kompetens**.

Undervisningen i samhällslära utvecklar den studerandes multilitteracitet i den digitala samtiden genom att den stärker förmågan att välja och kritiskt tolka samt tillämpa forskningsbaserad information. Samhällsläran stärker även den studerandes samhälleliga och kritiska textkompetens och argumentationsförmåga. Läroämnet sporrar den studerande till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt i enlighet med principen för kontinuerligt lärande och målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Undervisningen i samhällslära ska i mån av möjlighet omfatta samarbete med högskolor.

Samhällslära utgör det grundläggande läroämnet för **den samhälleliga kompetensen** och främjar den studerandes förutsättningar att kritiskt undersöka och analysera aktuella företeelser. Den studerande övar sig att agera i en värld som präglas av komplex information och informationspåverkan. Undervisningen fördjupar den studerandes mångsidiga samhälleliga kompetens genom att den stärker hans demokratiska färdigheter. Samhällslära sporrar den studerande att ta del i samhällelig verksamhet och verka för att främja en trygg, rättvis och hållbar framtid, både som finsk medborgare och EU-medborgare men även globalt. Läroämnet stärker den studerandes initiativförmåga och entreprenörsattityd samt hans färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv.

I samhällslära betonas individens värdebaserade och etiska agerande för det gemensamma goda med beaktande av det sociala ansvaret. Läroämnet fördjupar den studerandes förståelse av den cirkulära ekonomins principer och av hållbar konsumtion, såväl i näromgivningen som på global nivå. På det här sättet stärker samhällsläran den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**.

Samhällsläran stödjer den studerandes **globala och kulturella kompetens** genom att den stärker hans internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samt fördjupar förståelsen av kulturell och ideologisk mångfald. Läroämnet hjälper den studerande att agera etiskt i en global medie- och teknologimiljö.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I SAMHÄLLSLÄRA

De allmänna målen för undervisningen i samhällslära hänför sig till samhällslärens betydelse, värderingar och attityder, till att förstå samhälleliga fenomen samt till att söka och tillämpa samhällsrelaterad kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bilda sig en demokratisk samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, respekt för jämlikhet och förståelse för mångfald
- förstå hur olika faktorer inverkar på forandet av den egna samhällsuppfattningen
- bli motiverad att fördjupa sitt intresse för samhällsfrågor och sin förståelse av deras betydelse.

Att förstå samhällsfenomen

Målet är att den studerande ska

- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhälleliga och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang
- förstå sina möjligheter att påverka på lokal, nationell och internationell nivå som medlem i ett demokratiskt och föränderligt samhälle och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare i enlighet med principen för hållbar utveckling.

Att söka och tillämpa kunskap om samhällslivet

Målet är att den studerande ska

- kunna söka och hitta mångsidigt samhälls- och ekonomirelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig mångsidigt motiverade åsikter om värdebaserade och kontroversiella samhälleliga och ekonomiska frågor
- kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följer av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers och miljöns perspektiv.

BEDÖMNING

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl de allmänna målen för ämnet har uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och kunnande och hjälper hen att utveckla sina arbetssätt för att erhålla kunskaper och färdigheter som är utmärkande för samhälleligt tänkande.

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för samhällsligt tänkande och samhällslig verksamhet: förmåga att förstå principerna för hur samhällsrelaterad kunskap är uppbyggd, förstå fenomen inom samhället och ekonomin och deras bakomliggande orsaker och följder samt kritiskt bedöma samhället och ekonomin och tolkningar och alternativa lösningar som berör deras utveckling.

Bedömningen ska fokusera på den studerandes färdigheter att hantera samhällsrelaterad kunskap, som att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta samt använda den kunskapen för att bilda sig en välgrundad åsikt. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att söka, förstå, bedöma och tillämpa samhällsrelaterad kunskap, att bilda strukturerade helheter av sina kunskaper samt att producera faktatext som är karaktäristisk för läroämnet. Bedömningen ska grunda sig på mångsidig utvärdering av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

OBLIGATORISKA STUDIER

SL1 Det finländska samhället (2 sp)

Modulen ger den studerande insikt i politiska system och samhällssystem och hur man kan påverka inom dem. Tyngdpunkten ska ligga på att analysera det finländska samhället med hjälp av statsvetenskapliga, socialpolitiska och sociologiska begrepp och teorier. Centrala aspekter är demokrati, mänskliga rättigheter, utvecklingen av samhällets grundstrukturer samt makt och påverkan med betoning på ett aktivt och engagerat medborgarskap.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna läsa och producera faktatext som är karaktäristisk för läroämnet
- förstå grundstrukturerna i det finländska samhället
- känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt kunna agera som en aktiv medborgare och bli intresserad av att delta i samhället
- känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen
- kunna granska och bedöma samhällslig påverkan i medierna
- kunna analytiskt granska demokratins möjligheter och utmaningar ur olika synvinklar
- kunna kritiskt granska samhällsrelaterad kunskap och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer
- kunna planera olika sätt att ändamålsenligt utöva politiskt medborgarinflytande för att lösa lokala, nationella och internationella frågor.

Centralt innehåll

Det finländska samhällets struktur

- Finlands demografiska och sociala befolkningsstruktur
- faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen

Demokrati och rättsstat

- mänskliga rättigheter, grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter
- rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten

Välbefinnande och jämlikhet

- jämlikhet, likabehandling och rättvisa i samhället
- den nordiska välfärdsstatens uppgifter, fördelar och utmaningar

Makt, deltagande och påverkan

- olika former av maktutövande i samhället, demokratiskt beslutsfattande och det finländska avtalssamhället
- medborgarnas påverkningsmedel och betydelsen av ett aktivt medborgarskap
- den lokala och statliga beslutsprocessen i Finland
- medias förändrade betydelse och mediepåverkan

SL2 Ekonomikunskap (2 sp)

Modulen grundar sig på ekonomiska vetenskaper och vägleder den studerande att förstå ekonomiska verksamhetsprinciper och den aktuella ekonomisk-politiska debatten. Mikro- och makroekonomiska frågor behandlas ur privathushållens, företagens och den offentliga ekonomins perspektiv. Den studerande undersöker samband mellan ekonomi och politik samt vilken betydelse arbete och företagande har för finansieringen av välfärdsstaten. Den studerande analyserar även sambandet mellan ekonomi och miljö ur ett hållbarhetsperspektiv.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi
- känna till samhällsekonomins principer och begrepp
- kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi
- kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Samhällsekonomin och dess aktörer

- grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi
- skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning på marknaden
- arbete, företagsamhet och företag
- Finland som del av den globala ekonomin
- finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering
- störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder

Ekonomisk politik

- utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt
- den offentliga ekonomin och dess balans
- aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken

SL3 Finland, Europa och en värld i förändring (2 sp)

Modulen fördjupar den studerandes kunskap om Finlands och Europas ställning i en globaliserad värld och Europas ekonomiska och politiska integration. Under modulens gång följer den studerande med aktuella händelser i världen med hjälp av mångsidiga källor. Den studerande sporras att delta i debatter om olika händelser inom internationell politik samt att agera som en världsmedborgare. Under modulens gång kan undersökande lärande tillämpas.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en bred överblick av globaliseringen och Finlands ställning som en del av den
- förstå europeiska och internationella avtalsbaserade former för samarbete och bildande av nätverk
- få insikt i Europeiska unionens verksamhet och kunna söka och kritiskt bedöma information om den
- förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som EU- och världsmedborgare
- kunna analysera vilka fördelar och nackdelar globaliseringen och den europeiska integrationen medför i det egna livet och för Finlands ekonomiska och politiska system
- kunna analysera och bedöma förändringar i och hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.

Centralt innehåll

Globala utmaningar, globalisering och bildande av nätverk

- miljön, klimatförändringen, befolkningen och en hållbar framtid
- aktörer och möjligheter inom det internationella samarbetet
- Finland och Norden som en del av globala nätverk
- medborgarskap och medborgarinflytande i Europa och globalt

Europeisk identitet och den europeiska integrationen

- den europeiska identiteten, värderingar och pluralistiska samhällen
- Finland som en del av EU:s beslutsfattande
- EU:s ekonomiska politik och regionpolitik
- EU som global aktör

Säkerheten i en verksamhetsmiljö i förändring

- lokal och nationell säkerhet
- Finlands och EU:s säkerhetspolitik
- nya hot mot säkerheten och möjligheter att avvärja dem

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

SL4 Lagkunskap (2 sp)

Under modulens gång fördjupar den studerande sig i grunderna för Finlands rättssystem och hur man utövar sina juridiska rättigheter. Den studerande tränar juridiskt tänkande och bekantar sig med juridiska avtal och informationskällor samt fördjupar sig i hur man behandlar allmänt förekommande juridiska frågor. Fokus ska ligga på juridiska aspekter som är av betydelse för individen.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till Finlands rättsordning och de principer för juridiskt tänkande som styr dess verksamhet
- kunna söka, tolka och använda relevant juridisk information
- känna till sina rättigheter och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt kunna tillämpa sin kunskap i frågor som berör vanliga rättsliga ärenden
- kunna analysera juridiska frågor i den offentliga debatten samt de synpunkter som lyfts fram där.

Centralt innehåll

Rättsordningens grunder

- juridiska grundbegrepp och grundläggande friheter och rättigheter
- källor till juridisk information och användningen av dem
- rätt och rättvisa som samhällsfenomen
- rättsordningen och domstolsväsendet

Grunderna för medborgarnas vanligaste rättshandlingar inom följande rättsområden

- avtals- och skadeståndsrätt
- familje- och kvarlåtenskapsrätt
- förmögenhetsrätt
- upphovsrätt och konsumenträtt
- arbetsrätt
- avtalsrätt som berör boende
- förvaltningsrätt och god förvaltningssed
- process- och straffrätt
- miljö rätt

6.15 Religion

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja den studerande att utveckla en mångsidig allmänbildning i religioner och åskådningar. I religionsundervisningen får den studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet och irreligiositet. Religionerna och åskådningarna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av individens och kollektivets liv.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och utveckla den studerandes multilitteracitet i anknytning till religioner och åskådningar. Den studerande ska handledas att undersöka religioner analytiskt ur olika perspektiv och tillämpa och bedöma information om religioner på ett källkritiskt sätt. Religionsundervisningen ska ge den studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och att ta del av dialoger inom och mellan religioner och åskådningar. Olika synsätt ska beaktas och den enskildes övertygelse ska respekteras och de mänskliga rättigheterna främjas i religionsundervisningen. Läroämnet stödjer den studerande att utvecklas till en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

I undervisningen används forskningsdata, religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier. Undervisningen tar upp språk, begrepp och metoder i de underliggande vetenskapsområdena. Den vetenskapliga grunden för läroämnet religion utgörs i synnerhet av teologi och religionsvetenskap. Dessutom utnyttjas kultur-, samhälls- och konstforskning på ett mångsidigt sätt i undervisningen.

Med hänsyn till läroämnetts uppdrag och målen för modulerna kan undervisningen utföras i samarbete med de olika lärokurserna inom läroämnet religion samt med andra läroämnen. I undervisningen används varierande interaktiva arbetsätt liksom även digitala lärmiljöer, miljöer utanför skolan och sakkunniga. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med högskolor.

MÅNGSIDIG KOMPETENS INOM LÄROÄMNET

Målen för mångsidig kompetens uppnås tillsammans med målen för läroämnet religion.

Undervisningen i religion främjar den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att stödja hans självkänedom och respekt för sig själv och andra. Undervisningen ger den studerande material och redskap för att bygga och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning.

I undervisningen används metoder som stärker den studerandes sociala färdigheter och förmåga till samarbete och empati i enlighet med målen för **kommunikativ kompetens**. Undervisningen i religion är språk-, åskådnings- och kulturmedveten och det ger den studerande färdighet att delta i dialoger som berör religiösa, åskådningsrelaterade, etiska och samhällseliga frågor.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens utvecklas i religionsundervisningen på ett mångsidigt sätt. Undervisningen utforskar begrepp, språk och symbolik som är typiska för religioner samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Undervisningen ger färdigheter för källkritisk bedömning av information om religioner och åskådningar. Undervisningen utvecklar den studerandes multilitteracitet och uppmuntrar till kreativ tillämpning av kunskaper och färdigheter i olika miljöer.

Religionsundervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att stärka hans delaktighet och deltagande. Undervisningen uppmuntrar den studerande att agera som en ansvarsfull medlem av det demokratiska och människorättsrespekterande samhället och olika sociala gemenskaper. Läroämnet ger färdigheter att agera i arbetsgemenskaper med kulturell mångfald och olika åskådningar. Genom att utveckla den studerandes förståelse för religioner och åskådningar och hans förmåga att föra dialoger om dessa ger läroämnet färdigheter att bygga samhällsfred samt en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid.

Läroämnet religion utforskar religioners etiska dimensioner och uppmuntrar den studerande att för egen del reflektera över värderingar och etiska frågor med beaktande av målen för **etisk kompetens**. Undervisningen ska stödja den studerandes **miljökompetens** genom att öka förståelsen av att religioner och åskådningar som etiska värdesystem spelar en viktig betydelse och roll när det gäller att bygga en ekologisk hållbar framtid.

Utvecklingen av **global och kulturell kompetens** är starkt kopplad till de centrala målen för läroämnet religion. Läroämnet granskar på ett mångsidigt sätt växelverkan mellan religioner, kulturer och samhällen, vilket stärker förståelsen för de finländska, europeiska och globala kulturarven och deras mångfald. Religionsundervisningen erbjuder ett tryggt forum för att behandla förhållandet mellan individen, kollektivet och det finländska samhället samt de tankar och

känslor som hänför sig till dem. I egenskap av ett läroämne som diskuterar värderingar och åskådningar ger religion färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga medie- och teknologimiljöer.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I RELIGION

De allmänna målen för undervisningen i religion är att den studerande ska

- kunna hämta, tillämpa, analysera, bedöma och presentera information om religioner och åskådningar
- utveckla sin kulturella läskunnighet i anknytning till religioner och åskådningar
- ha förmåga att reflektera över och diskutera kring religiösa och etiska frågor
- känna till de centrala begreppen, synvinklarna och metoderna inom religionsforskning
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse och i växelverkan mellan samhälle, kultur och religion på olika håll i världen
- fördjupa sig i den religion som studeras och dess särdrag i Finland och på andra håll i världen
- identifiera och förstå religioners inre mångfald
- förstå religionens särdrag, till exempel religiöst språk och religiös symbolik samt kunna identifiera och analysera särdragen hos religiös och vetenskaplig kunskap
- utveckla förmåga att bygga och gestalta sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor som har en annan övertygelse samt färdigheter att agera i mångreligiösa, pluralistiska och internationella miljöer
- förstå och respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och åskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att bygga en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid och att agera som en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

BEDÖMNING

Uppgiften för bedömningen i läroämnet religion är att uppmuntra den studerande att studera och lära sig samt att ge respons på hans lärprocess och kunskaper. Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera och utvärdera sin egen lärprocess. Bedömningen ska vara mångsidig och inkludera såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul samt på den studerandes förmåga att behärska det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ges utifrån den studerandes mångsidiga prestationer och tar fasta på iakttagelser av hans kunskaper och färdigheter med fokus på allmänbildning i religions- och åskådningsfrågor. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp och helheter och hur väl hen tillämpar, analyserar, bedömer och presenterar kunskap samt förmågan att söka information och arbeta i olika lärmiljöer.

6.15.1 Evangelisk-luthersk religion

OBLIGATORISKA STUDIER

RE1 Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, inflytande på kulturarv och samhällen samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

- religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap
- den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet
- religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar
- judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma drag
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- judendomens och islams lära, etik och livsstil
- judendomens och islams inre mångfald, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen

RE2 Kristendomen i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera kristendomens betydelse ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen
- känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag
- fördjupa sig i olika tolkningsätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen

- kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter om kristendomen
- utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.

Centralt innehåll

- kristendomens ställning och växelverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen
- religionens ställning samt förhållandet mellan religion och stat i Europa
- den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande samt inflytande i samhället
- karismatisk kristendom som fenomen
- huvuddragen i religioner med rötter i kristendomen
- ekumenik och religionsdialog
- kristendom och miljöfrågor samt andra aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

RE3 Religioner och religiösa rörelser i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt deras inflytande på kultur och samhälle
- känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden
- gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag
- gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället

- inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan
- naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning
- bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

RE4 Religion, kultur och samhälle i Finland (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet
- identifiera och kunna analysera de fornfinnska trostraditionernas och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet
- kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik
- utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, aktiv samhällsmedlem.

Centralt innehåll

- religionernas situation och religiositeten i Finland, sekularisering
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmäneuropeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individernas och familjernas liv samt i seder och bruk med beaktande av religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland
- fornfinnska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider
- irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i Finland
- dialog mellan religioner och åskådningar i dagens Finland

Som en del av modulen kan den studerande genomföra ett projekt i anslutning till frivilligarbete eller fördjupa sig i den samhällseliga verksamheten inom något religiöst samfund.

RE5 Religion inom konsten och populärkulturen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling
- fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror och berättelser inom en religion, i synnerhet kristendomen
- känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur
- öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.

Centralt innehåll

- växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling
- religiös konst och hur religionen tar sig uttryck i olika konstformer
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen
- analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer

RE6 Religion, vetenskap och medier (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna
- kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.

Centralt innehåll

- aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet

- hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik

Som en del av modulen kan den studerande producera ett religionsrelaterat medieinnehåll, göra en medieanalys eller genomföra en liten religionsrelaterad undersökning.

6.15.2 Ortodox religion

OBLIGATORISKA STUDIER

R01 Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- känna till hur den ortodoxa kyrkans lära uppstått samt Bibelns och traditionens betydelse för den ortodoxa kyrkan och dess människosyn
- gestalta och kunna analysera orsakerna till kristendomens mångfald
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, möten under historiens lopp och inflytande på kulturarv och i samhället samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

- religiositet och religioner som ett allmänmänskligt fenomen
- den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet
- religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar
- kristendomens uppkomst och utbredning, kyrkomötena som grund för den ortodoxa kyrkans lära, etik och människosyn
- den kristna kyrkans delning och dess följder
- judendomens och islams lära, etik och livsstil
- judendomens och islams inre mångfald, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- den ortodoxa kyrkans, judendomens och islams möten

R02 Den ortodoxa kyrkan i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppfatta ortodoxin som en fortsättning av den apostoliska kyrkan och kyrkofädernas tradition samt klosterväsendets betydelse för den ortodoxa kyrkans andliga liv
- gestalta och kunna analysera kristendomens historiska utveckling ur den ortodoxa kyrkans, kulturens, samhällets och individens synvinkel samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till ortodoxi och annan kristendom
- känna till lokala ortodoxa kyrkor i världen och deras historiska utveckling och inre mångfald
- känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra dem
- bekanta sig med globalt samarbete mellan olika kyrkor
- utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.

Centralt innehåll

- vilken inverkan den ortodoxa kyrkans lärogrunder och andliga liv har på kulturen och det dagliga livet
- uppkomsten av begreppet lokala ortodoxa kyrkor
- den bysantinska kyrkan och klosterväsendet som källa till den östliga kristendomen och dess samhällseliga följder
- ortodoxa kyrkor i Europa och på andra kontinenter och deras lokala särdrag
- de orientaliska ortodoxa kyrkorna
- den västliga kristendomen, katolska kyrkan, protestantiska kyrkor och karismatisk kristendom samt deras särdrag, etiska tänkande och samhällseliga inflytande
- aktuella frågor som berör ortodoxin och annan kristendom och bakgrunden till dem
- ortodoxa kyrkor och den ekumeniska rörelsen samt religionsdialog

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

R03 Religioner och religiösa rörelser i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till världsreligionerna som en del av individens och kollektivets liv, deras lokala påverkan på kultur och samhälle samt deras förhållande till den ortodoxa kyrkan
- fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt deras inverkan på kultur och samhälle
- känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden

- gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag
- gestalta och kunna analysera bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället
- inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan
- naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning
- bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

R04 Religion, kultur och samhälle i Finland (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den fornfinska religiösa traditionen och känna igen hur den syns i det finländska kulturarvet
- känna till de olika skedena i den ortodoxa kyrkans historia i Finland från det att kristendomen kom till Finland fram till i dag
- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata, tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner och livsåskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet
- kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle
- utveckla förmåga att agera som aktiv medborgare och samhällsmedlem
- utveckla förmåga att ta del av dialoger mellan religioner och åskådningar, samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten aktiv samhällsmedlem.

Centralt innehåll

- fornfinska trostraditioner och hur de tar sig uttryck i det finländska kulturarvet
- kristendomens ankomst till Finland och klosterväsendets inflytande på ortodoxin i Karelen
- de ortodoxa i skärningspunkten mellan väst och öst, den autonoma ortodoxa kyrkan i Finland och dess inriktning mot det finländska samhället
- språkliga och nationella ortodoxa minoriteter i Finland
- den lutherska och katolska kyrkan och andra religiösa samfund i Finland
- kristendomen som formare av samhället och kulturen i Finland under olika tider
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse och synlighet i individens och familjernas liv samt i seder och bruk
- religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland
- dialog mellan religioner och åskådningar i dagens Finland

Som en del av modulen kan den studerande genomföra ett frivilligt projekt eller fördjupa sig i den samhälleliga verksamheten inom någon ortodox organisation.

R05 Växelverkan mellan ortodoxin och konsten (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst i allmänhet
- utveckla sin förmåga att tolka olika former av religiös konst
- fördjupa sig i hur man genom olika konstnärliga konstformer uttrycker centrala läror inom en religion, i synnerhet kristendomen och den ortodoxa kyrkan
- vara förtrogen med uttrycksformer för ortodox och annan kristen konst
- förstå skillnaden mellan sakral och religiös konst
- bekanta sig med religiös symbolik och känna igen religionens inflytande på nutida konst och kultur.

Centralt innehåll

- växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer
- den ortodoxa konstens former: kyrkomusik, ikonkonst, arkitektur, hymnografi
- analys av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer
- hur religioner och särskilt ortodoxin tar sig uttryck i dagens konst

R06 Ortodoxi, vetenskap och medier (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna analysera och bedöma förhållandet mellan religioner och medier
- kritiskt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor
- undersöka mediernas bild av ortodoxin och andra religioner nationellt och internationellt
- fördjupa sig i etiska frågor som aktualiseras av vetenskap och medier med hänsyn till den ortodoxa kyrkans tradition och etik
- fördjupa sig i vetenskapens och den ortodoxa kyrkans människosyn
- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning kring den ortodoxa kyrkan.

Centralt innehåll

- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiös symbolik i olika medier
- religioners mediesynlighet och den ortodoxa kyrkans medievärld
- hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik
- vetenskap, medier och den ortodoxa kyrkans etiska undervisning

Som en del av modulen kan den studerande producera ett religionsrelaterat medieinnehåll, göra en medieanalys eller genomföra en liten religionsrelaterad undersökning.

6.15.3 Katolsk religion

OBLIGATORISKA STUDIER

RK1 Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras möten under historiens lopp och inflytande på kulturarv och samhällen
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som är präglade av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

- religion som allmänmänskligt fenomen, definition av katolsk kultur
- den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet samt religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid
- förhållandet mellan religion och vetenskap, särskilt ur katolsk synvinkel
- kristendomens uppkomst, centrala läror, etik, utövande av religion och inre mångfald i ljuset av katolsk forskning
- judendomens och islams lära och livsstil, deras betydelse för den västerländska kulturen
- katolska kyrkans förhållande till judendom och islam
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam, katolska Bibeln
- historiska och aktuella frågor som anknyter till möten mellan olika åskådningar

RK2 Kristendomen i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå kristendomens betydelse ur den katolska kyrkans, kulturens, samhällets och individens perspektiv
- känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag
- fördjupa sig i olika uttrycksformer inom katolicismen på olika håll i världen och kan uppfatta deras förhållande till katolska kyrkans officiella lära
- kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter i anslutning till kristendom.

Centralt innehåll

- uppkomsten och utvecklingen av katolsk kristendom, dess speciella särdrag, förhållande till Bibeln, etiskt tänkande och samhällseliga inverkan under historiens lopp
- uppkomsten av den ortodoxa och protestantiska kristendomen, deras särdrag, etiska tänkande och samhällseliga inverkan
- vikten av katolska ordnar för kyrkan och i samhället
- religionens ställning och dess bakgrund på olika håll i Europa
- kyrkans ställning och växelverkan med den omgivande kulturen globalt
- ekumenik och religionsdialog
- kristendomen och miljöfrågor samt andra aktuella frågor inom kristendomen och katolicismen och bakgrunden till dessa frågor

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

RK3 Religioner och religiösa rörelser i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till världsreligionerna som en del av individens och kollektivets liv, deras lokala inverkan på kultur och samhälle samt deras förhållande till katolska kyrkan
- känna till de religioner som förekommer i Asien och deras inflytande på västvärlden
- gestalta och kunna analysera naturreligionernas centrala drag och utbredning
- gestalta och kunna analysera bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- katolska kyrkans inställning till andra religioner
- Indiens religioner och deras inflytande på kultur och samhälle
- de kinesiska religionernas och åskådningarnas inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället
- shintoismen och andra japanska religioner
- inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan, samt bakgrunden och de centrala dragen i nya religiösa rörelser
- naturreligionernas centrala drag och utbredning
- den katolska kyrkan och religionsdialog

RK4 Religion, kultur och samhälle i Finland (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den fornfinnska religiösa traditionen och känna igen hur den syns i det finländska kulturarvet
- bekanta sig med kristendomens historia från den katolska svenska tiden till i dag och fördjupa sig i katolska kyrkans skeden i förhållande till andra religiösa inriktningar i Finland
- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland
- fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner behövs inom olika områden i samhällslivet
- kunna analysera aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle
- kunna agera som aktiv medborgare och samhällsmedlem
- utveckla förmåga att ta del av dialoger mellan religioner och åskådningar.

Centralt innehåll

- det fornfinska och skandinaviska religionernas uttryck i det finländska kulturarvet
- katolicismen i det finländska kulturarvet
- kristna riktningar i Finland
- katolska samfund i Finland och deras förhållande till samhället
- andra religiösa samfund i Finland
- dialogen mellan religioner och åskådningar i dagens Finland
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin ur katolska kyrkans synvinkel
- religionens betydelse i individens och familjens liv och inom finländska seder och bruk, den katolska familjesynen

Som en del av modulen kan den studerande genomföra ett frivilligt projekt eller fördjupa sig i den samhällseliga verksamheten inom något katolskt samfund.

RK5 Religion inom konst och kultur (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta förhållandet mellan religion och konst i allmänhet
- förstå betydelsen av religiös konst och kreativt uttryck i skapandet av kultur, särskilt katolska kyrkans inflytande på den västerländska konstens utveckling både historiskt och i modern tid
- fördjupa sig i hur man med hjälp av konstnärliga medel kan förmedla de centrala lärorna i en religion, särskilt kristendomen
- bekanta sig med religiös symbolik i sin egen omgivning.

Centralt innehåll

- växelverkan mellan religion och konst
- katolska kyrkans förhållande till konst
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer
- bibelberättelser och olika tolkningar av katolsk lära i olika konstformer: historiska och aktuella exempel på bildkonst, musik, litteratur samt filmkonst, TV och elektroniska medier

Modulen kan genomföras i samarbete med en högskola, i samband med en teologikurs eller som ett konstprojekt inom ett katolskt samfund.

RK6 Religion, vetenskap och medier (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den internationella religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden, särskilt ur ett katolskt perspektiv

- förstå katolska kyrkans förhållande till vetenskapen historiskt och i dag
- bekanta sig med aktuella religionsrelaterade teman i medierna, och i synnerhet internationella nyheter producerade av katolska kyrkan och katolska samfund
- kunna analysera och bedöma förhållandet mellan religion och medier
- kritiskt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor.

Centralt innehåll

- aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden
- förhållandet mellan katolska kyrkan och vetenskapen
- de katolska högskolornas roll och inflytande på vetenskapen historiskt och i dag
- religiösa medier och användning av medier i religioner, historiska och aktuella exempel
- katolska medier i Finland och internationellt
- användning av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier

Som en del av modulen kan den studerande samarbeta med en högskola och/eller producera ett religionsrelaterat medieinnehåll eller göra en medieanalys.

6.15.4 Islamisk religion

OBLIGATORISKA STUDIER

RI1 Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, kulturarv och inflytande i samhället samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som är präglade av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

- religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap
- den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet

- religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar
- judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma kännetecken ur islamiskt perspektiv
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- judendomens och kristendomens inre mångfald, lära, etik, livsstil, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen

R12 Islam i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera islams betydelse ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell och religiös läskunnighet i anknytning till islam
- känna till centrala riktningar inom islam och bakgrunden till deras uppkomst, frågor i anslutning till deras inre mångfald och kunna jämföra centrala drag hos de olika riktningarna
- fördjupa sig i olika tolkningsätt och uttrycksformer inom islam på olika håll i världen
- kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter i anslutning till islam
- utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.

Centralt innehåll

- islams grundpelare och uppkomsten av shia, sunni och sufism samt deras centrala drag
- islams inre mångfald
- politisk islam och huvuddragen i islamiska rörelser
- islamisk etik, etiskt tänkande och samhälleligt inflytande
- islams betydelse i Europa och i den europeiska religionsdialogen
- inställningen till muslimska minoriteter i västvärlden
- religionens ställning, förhållandet mellan religion och stat samt islams inflytande på samhället och kulturen på olika håll i världen
- aktuella islamrelaterade frågor och bakgrunden till dem

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

R13 Religioner och religiösa rörelser i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt religionernas inflytande på kultur och samhälle

- känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden
- förstå islams förhållande till hinduismen och buddhismen
- gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag
- gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- islams förhållande till hinduismen och buddhismen förr och nu
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället
- inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan
- naturreligionernas och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning
- bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

RI4 Religion, kultur och samhälle i Finland (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet
- kunna känna igen och analysera det mångfaldiga Finlands historia och nutid i förhållande till minoriteter, särskilt muslimer
- kunna känna till och analysera de fornfinska trostraditionernas betydelse för det finländska kulturarvet, hur kristendomen format samhället förr och nu och hur traditionerna påverkat islam i Finland
- kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet, växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik
- utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, aktiv samhällsmedlem.

Centralt innehåll

- religionernas situation och religiositeten i Finland, sekularisering
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmän-europeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individens och familjernas liv samt i seder och bruk
- muslimernas historia och nuvarande situation i Finland samt religionens roll i etniska och språkliga minoriteters liv i Finland
- fornfinska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider
- irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i dagens Finland
- dialogen mellan religioner och åskådningar i dagens Finland

Som en del av modulen kan den studerande genomföra ett frivilligt projekt eller fördjupa sig i den samhällseliga verksamheten inom något religiöst samfund.

R15 Religion inom konsten och populärkulturen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling
- fördjupa sig i hur man genom konst uttrycker islamiskt tänkande och islamiska läror
- känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur
- öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.

Centralt innehåll

- växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling
- islamisk konst och hur islams centrala drag tar sig uttryck i olika konstformer
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar särdragen i islam
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen
- konsten som uttrycksmedel för den muslimska minoriteten
- islams inre mångfald inom olika konstarter

RI6 Religion, vetenskap och medier (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna
- kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.

Centralt innehåll

- aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika vetenskapsområden inom klassisk islam och teologi, religionsvetenskap och samhällsvetenskap som forskningsområden
- islamiska medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik

Som en del av modulen kan den studerande producera ett religionsrelaterat medieinnehåll, göra en medieanalys eller genomföra en liten religionsrelaterad undersökning.

6.15.5 Judisk religion

OBLIGATORISKA STUDIER

RJ1 Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, kulturarv och inflytande i samhället samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som är präglade av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

- religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap
- den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet
- religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar
- judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma kännetecken
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- kristendomens och islams inre mångfald, lära, etik, livsstil, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen

RJ2 Judendomen i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera judendomens betydelse ur kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell och religiös läskunnighet i anknytning till judendomen
- känna till centrala riktningar inom judendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag
- fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom judendomen på olika håll i världen
- kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter om judendomen
- utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.

Centralt innehåll

- judendomens ställning och växelverkan med den omgivande kulturen på olika håll i världen
- judendomens ställning samt religionens och statens förhållande i Finland, Israel och på olika håll i världen
- judendomens och särskilt den moderna ortodoxa judendomens uppkomst, särdrag, etiska tänkande och inflytande på samhälle
- olika riktningar inom judendomen
- de centrala dragen hos icke-judiska religioner som stödjer sig på judendomen, till exempel messiansk judendom och icke-judiska kabbalistiska rörelser
- samarbete mellan olika judiska riktningar samt religionsdialog
- judendomen och miljöfrågor samt andra aktuella frågor med anknytning till judendomen och bakgrunden till dem

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

RJ3 Religioner och religiösa rörelser i världen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt religionernas inflytande på kultur och samhälle
- känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden
- gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag
- gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället
- inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan
- naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning
- bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

RJ4 Religion, kultur och samhälle i Finland (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet

- identifiera och kunna analysera de fornfinnska trostraditionernas och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet samt likheter och skillnader i jämförelse med judendomen
- kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik
- utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten aktiv samhällsmedlem.

Centralt innehåll

- religionernas situation och religiositet i Finland, sekularisering
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmäneuropeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individernas och familjernas liv samt i seder och bruk med beaktande av religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland
- fornfinnska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider och hur traditionerna påverkat judendomen i Finland
- irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i Finland
- dialogen mellan religioner och åskådningar i dagens Finland

Som en del av modulen kan den studerande genomföra ett projekt i anslutning till frivilligarbete eller fördjupa sig i den samhälleliga verksamheten inom något religiöst samfund.

RJ5 Religion inom konsten och populärkulturen (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling
- fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror och berättelser inom en religion, i synnerhet judendomen
- känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur
- öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.

Centralt innehåll

- växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling

- religiös konst och hur religionen tar sig uttryck i olika konstformer
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen
- analys av olika tolkningar av Tanakhs berättelser och den judiska läran med hjälp av olika konstformer

RJ6 Religion, vetenskap och medier (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna
- kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.

Centralt innehåll

- aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik

Som en del av modulen kan den studerande producera ett religionsrelaterat medieinnehåll, göra en medieanalys eller genomföra en liten religionsrelaterad undersökning.

6.15.6 Övriga religioner

I undervisningen i andra religioner följs samma principer som i lärokurserna i de ovan beskrivna religionerna och i synnerhet de gemensamma mål som ställts upp för alla lärokurser.

För undervisningen i andra religioner fastställs grunder för läroplanen genom särskilda beslut. Modulernas koder bildas genom att använda koden RX och modulens nummer.

6.16 Livsåskådningskunskap

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Livsåskådningskunskap är ett läroämne som hjälper den studerande att forma sin livsåskådning och identitet samt sin strävan efter ett gott liv. Med livsåskådning avses individens uppfattning av världen och sin egen plats i den.

Utgångspunkten för livsåskådningskunskap är den studerandes levnadsvärld och dess fenomen i stället för färdiga lärosystem. Läroämnet uppmuntrar den studerande att aktivt strukturera sin egen livsåskådning, reflektera över dess grunder och identifiera de faktorer som påverkar den. Samtidigt behandlas olika allmänna världsåskådningar som kan vara politiska, vetenskapliga, livsfilosofiska, ideologiska eller religiösa eller som har sin grund i populärkulturen.

Livsåskådningskunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne. De viktigaste vetenskaperna som tillämpas i undervisningen är antropologi, filosofi, kultur-, konst- och religionsforskning, pedagogik samt samhällsvetenskaper som medieforskning, politisk forskning, sociologi och genusforskning. Kunskap som den studerande fått i andra läroämnena, till exempel i historia, psykologi, biologi och geografi, integreras i undervisningen och används för åskådningsmässiga reflektioner. Studierna i livsåskådningskunskap utvecklar den studerandes synsätt, kritiska tänkande och förmåga att gestalta helheter och hur olika fenomen hänger samman.

Läroämnet livsåskådningskunskap ska öka den studerandes kulturella allmänbildning och kunskap om olika åskådningar, hens omdömesförmåga, respekt för andra människor samt förmåga att diskutera, lyssna och uttrycka sig. Läroämnet är förankrat i människorättsetik och byggande av en hållbar framtid. Det utgår från en människosyn, där man ser människan som en social varelse och betonar människornas möjlighet att kritiskt utforska den omgivande verkligheten och leva som fria och jämlika, aktiva och etiska medlemmar i samhället.

Läroämnets karaktär förutsätter kommunikativa och diskuterande arbetsätt.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Livsåskådningskunskap stödjer utvecklingen av den studerandes identitet, strävan efter ett gott liv och utveckling till en bildad och vidsynt människa och etiskt agerande samhällsmedlem.

I undervisningen i livsåskådningskunskap ska man använda ett förståeligt standardspråk för att göra kommunikationen enkel och diskussionerna om livsåskådningsfrågor så lättfattliga som möjligt för studerande med olika bakgrund. Om det behövs ska man använda facktermer från olika specialområden, eftersom det gör det lättare att analysera abstrakta fenomen.

Livsåskådningskunskap utvecklar etiskt tänkande, medkänsla och förmåga att ta hänsyn till andra människor samt deras åskådningar och behov. Läroämnet stödjer den studerande i sökandet efter en identitet, hjälper till att strukturera den studerandes jagbild och stärka självkännedomen. Det bidrar därmed till utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande**.

Livsåskådningskunskap stödjer den studerande i att uppnå målen för **kommunikativ kompetens**. Kännetecknande för livsåskådningskunskap är diskuterande, studerandeorienterade och interaktiva arbetsmetoder. I studierna är det viktigt att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka. Att lyssna på och förstå andra och att argumentera på ett sätt som respekterar andra människors åsikter främjar viktiga sociala färdigheter.

Livsåskådningskunskap utnyttjar olika källor på ett mångsidigt sätt och ökar förmågan att bedöma deras tillförlitlighet. Att lära sig tänka kritiskt, konstruktivt och etiskt är en viktig del av målen för livsåskådningskunskap. Ämnet är **tvärvetenskapligt** och kombinerar och tillämpar på ett **kreativt** sätt kunskap och färdigheter som den studerande inhämtat i andra läroämnena i gymnasiet och från vetenskapen och konsten.

Livsåskådningskunskap bygger på principer om mänskliga rättigheter, demokrati och hållbar utveckling. För att främja dessa uppmuntrar undervisningen till samhällelig påverkan. Den uppmuntrar också den studerande att utforska sig själv, väga sina egna etiska värderingar och bygga upp sin identitet och sina egna övertygelser. Således stödjer livsåskådningskunskap målen för **samhällelig kompetens**, såsom aktivt medborgarskap, personliga livsval, fortsatta studier samt en meningsfull livskarriär och intresse för olika yrkesbranscher.

Undervisningen i livsåskådningskunskap ger den studerande möjlighet att reflektera över vilken betydelse global och ekologisk rättvisa spelar i aktuella och vardagslivets frågor. Läroämnet övar på ett mångsidigt sätt upp färdigheter för **etisk kompetens**. Den studerande ska lära sig att skilja grundade påståenden från ogrundade och uppmuntras att söka efter vetenskapliga bevis som stöd för föreställningar och synsätt. Livsåskådningskunskap hjälper den studerande att i linje med målen för **miljökompetens** förstå värdet av naturens mångfald och lär hen att reflektera över hur individen och samhället kan agera på ett ekologiskt hållbart sätt. Läroämnet aktiverar den studerande att agera för att avvärja klimatförändringen och reflektera över attityder och känslomässiga färdigheter som behövs för att möta klimatförändringen.

Livsåskådningskunskap bygger på idén om vikten av att möta och föra dialog mellan olika kulturer och åskådningar. Läroämnet introducerar den studerande i världsåskådningar, kulturer och kulturarv av betydelse både historiskt och i nutid. På det här sättet vidgas den studerandes världsåskådning och hen lär sig förstå värdet av kulturell mångfald. Den studerande vägleds att agera etiskt och respektfullt, inom både den egna och andra kulturer och samhällen. I läroämnet

diskuteras hur mänsklighetens och världens framtid kommer att förändras och utvecklas, bland annat behandlas den nya mediemiljön, den tekniska utvecklingen och klimatförändringen. På så sätt stärks den studerandes **globala och kulturella kompetens**.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I LIVSÅSKÅDNINGSKUNSKAP

De allmänna målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att den studerande ska

- få stöd och underlag för att bygga sin identitet och livsåskådning
- kunna utnyttja, kombinera och tillämpa kunskap som hen tillägnat sig i olika vetenskaper och läroämnen i gymnasiet för att forma sin egen livsåskådning
- kritiskt kunna bedöma de sociala och kulturella faktorer som påverkar världsåskådningarna och den personliga livsåskådningen
- kunna handla konstruktivt i olika kommunikationssituationer även då det förekommer meningsskiljaktigheter
- bredda och fördjupa sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika åskådningar
- utveckla sin förmåga att reflektera över sitt eget och andras tänkande och handlande
- respektera och kunna motivera principer och handlingsätt som främjar mänskliga rättigheter, positiva möten mellan olika kulturer, samhällelig och global rättvisa samt hållbar utveckling och klimatansvar.

BEDÖMNING

I livsåskådningskunskap ska man bedöma hur mångsidigt, varierande, konsekvent och insiktsfullt den studerande kan diskutera åskådningsfrågor och uttrycka sina tankar. Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att reflektera över sin egen livsåskådning och identitet samt förmåga att motivera sina val i detta hänseende. Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes förmåga att motivera sina uppfattningar om åskådningar skriftligt, muntligt och interaktivt.

Livsåskådningsfrågor är personliga och har sitt ursprung i den studerandes eget liv. Bedömningen av reflektionen kring dem bygger på tankeförmåga, såsom konsekvens, kritiskt tänkande, entydighet och systematik. Vid bedömningen av den studerandes prestationer beaktas förmågan att på ett mångsidigt sätt analysera olika ståndpunkter i åskådningsfrågor och förmågan att presentera grundade uppfattningar om dem.

I livsåskådningskunskap ska man också bedöma den studerandes kulturella allmänbildning och kunskaper om åskådningsfrågor som omfattar både konkreta kunskaper och tanke- och kommunikationsförmåga. Dessa beaktas i bedömningen av studieavsnitten. Bedömningen uppmanar den studerande att planera, utvärdera och utveckla sina egna studier.

OBLIGATORISKA STUDIER

LK1 Jag och det goda livet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå centrala begrepp för att reflektera över ett gott liv och kunna använda dem för att strukturera sin egen livsåskådning
- bekanta sig med olika uppfattningar om ett gott liv, bedöma och granska dem i förhållande till sina egna mål i livet
- kunna bedöma olika villkor för ett gott liv och identitetsval som respekterar jämlikhet
- känna till olika människosyner och kunna analysera hur de leder till olika ideal om ett gott liv
- förstå olika delar av den egna identiteten och analysera individuella och samhälleliga faktorer som påverkar den
- utveckla sin förmåga att diskutera livsåskådningsfrågor, delta i interaktion och uttrycka sina åsikter på ett ansvarsfullt, konsekvent och kreativt sätt.

Centralt innehåll

- jaget, livsåskådning, världsåskådning och världsbild
- faktorer och dimensioner för ett gott liv: behov, lycka, livets mening, välmående och handlingsberedskap, olika modeller för ett gott liv
- natur- och humanvetenskapliga, filosofiska och populärkulturella samt sekulära och religiösa människosyner och människoideal
- individualitet, livsval och livsbalans: individens möjligheter att påverka sitt liv, arvsanlagens och miljöns betydelse
- människans identitet och sociala natur: individen i samhället, privat och offentligt liv, sociala relationer, roller och normer, människans ställning i kollektivet ur intersektionellt perspektiv
- grundläggande existentiella frågor: människorelationer, mångfalden i kön och sexuell läggning, studier och arbete, åldrande och död.

LK2 Jag och samhället (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppfatta betydelsen av social gemenskap för mänskligheten och för den egna identiteten
- förstå att man kan undersöka sociala företeelser och samhälleliga strukturer vetenskapligt och att de har stor betydelse för individens livsåskådning och livsval
- kritiskt kunna analysera både egna och andras samhälleliga påståenden och åskådningar
- kunna tolka och bedöma information från olika medier och andra samhällsinstitutioner

- kritiskt kunna granska samhället och dess olika delområden, samhällsstrukturer, ideologiska särdrag och rådande samhälleliga värden
- förstå och kunna motivera principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, jämlikhet, demokrati, fred, social och global rättvisa samt principer för en hållbar utveckling
- kunna analysera sin egen ställning som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system
- kunna bedöma individernas möjligheter att påverka inom olika områden och utveckla sin förmåga att delta i samhället på ett konstruktivt och ansvarsfullt sätt.

Centralt innehåll

- kritiskt tänkande och rationell argumentation: strukturera den omgivande verkligheten och olika förvrängningar av den
- mediernas och andra informationskällors handlingslogik; skolans, politikens, vetenskapens, konstens, underhållningsindustrins och kulturella, inklusive religiösa samfunds inverkan på världsbilder och världsåskådningar samt på den egna livsåskådningen
- samtidskritik: idéer och värderingar i samhället och olika subkulturer
- kunskapsbaserade grunder för samhällsagerande och aktivt medborgarskap: samhällsstrukturer, sociala realiteter, det moderna västerländska samhällets särdrag, såsom individualism och skillnaden mellan social gemenskap och samhälle och deras inverkan på individens liv
- den ekonomiska och politiska makten i Finland och i den globala marknads-ekonomin, effekterna av de val som görs av individen som konsument och som medborgare
- människovärde, människans värdighet och mänskliga rättigheter; dokument om mänskliga rättigheter, såsom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, konventionen om barnets rättigheter och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna; kränkningar av de mänskliga rättigheterna, såsom Förintelsen
- global rättvisa, hållbar utveckling, bekämpning av klimatförändringen och FN:s mål för hållbar utveckling och Agenda 2030

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

LK3 Kulturer (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen och få verktyg för att utveckla en positiv kulturell identitet
- kunna använda begrepp inom kulturforskning och bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer
- förstå att kulturer interagerar med varandra och att ingen kultur har utvecklats utan yttre influenser på de kulturella särdragen, såsom livsstil, språk, teknologi och olika övertygelser

- uppfatta finskhet som en kontinuitet som utvecklas och förändras genom historien och som omfattar såväl yttre influenser som inre mångfald och minoritetskulturer
- kunna förstå olika livsåskådnings- och identitetsrelaterade val och beslut samt se den kulturella mångfalden i världen som en rikedom och försvara jämlik behandling av alla kulturer
- känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet.

Centralt innehåll

- begreppet kultur och kulturens betydelse, olika kulturella klassificeringar och sätt att ta del av kultur, kultur som meningsbaserad mänsklig verksamhet, olika teorier om kulturers utveckling och förhållande till varandra, etnocentrism och kulturel relativism
- grunderna i kulturforskning: respondentens och forskarens perspektiv, fältarbete, etnografi, enkät, intervju
- kulturarvet: olika seder och bruk, kulturellt självuttryck, kulturens inverkan på individens världsbild och livsåskådning, Unescos världsarvskonvention
- den finländska kulturens och identitetspolitikens historiska utveckling, mångfald och minoritetskulturer i Finland
- växelverkan mellan kulturer och civilisationer samt monokulturalismens omöjlighet: kulturell mångfald och global kultur samt deras olika inverkan på åskådningar och samhällen
- etnicitet, rasism och annan diskriminering samt ömsesidig respekt och jämlikhet i olika kulturer i ett historiskt perspektiv

LK4 Åskådningar (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- skilja mellan begreppen världs- och livsåskådning och världsbild och bedöma kriterierna för dem samt skilja åskådnings- och värdefrågor från åsiktsfrågor
- förstå att åskådningar, kulturer och samhällsformer förändras fortlöpande genom historien samt utifrån det kunna beskriva olika världsåskådnings särdrag och utgångspunkter
- kunna beskriva och bedöma betydelsen av evolutionen, universella etiska system, omvälvningen i Europa i modern tid, upplysningen, vetenskapen och den moderna marknadsekonomin för världsbilderna och för sin egen livsåskådning
- kunna bedöma vikten av olika värderingar, världsbilder och olika slag av kunskap samt av individuella, gemensamma, politiska och religiösa dimensioner i olika livs- och världsåskådningar
- kunna analysera bakgrunden till sin egen livsåskådning och tillhörande föreställningar och hur de har utformats samt förstå att utgångspunkterna för livsåskådningen skulle ha kunnat se annorlunda ut än nu.

Centralt innehåll

- begrepp som används inom livsåskådning; åskådningar som grundläggande sätt att förstå världen och karaktären hos åskådningsfrågor
- hur mänsklighetens åskådning har formats: evolutionen, språkets och det flexibla samarbetets betydelse för människans utveckling; animism, teism, ateism
- åskådningarnas historia: uppkomsten av universella åskådningar och moralsystem, framväxten av det moderna subjektet och den vetenskapliga världsbilden, framstegstron och segregeringen av samhällets delområden som bakgrund till nya former av åskådningar
- politiska världsåskådningar, såsom liberalism, socialism och nationalism; hur åskådningar syns i livsstil, konst, idrott och i förhållande till natur och miljö
- livsåskådning ur ett historiskt perspektiv; slumpmässiga historiska faktorer som ligger bakom den egna livsåskådningen

LK5 Religioner och irreligiositet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att läsa, tolka och förstå olika religiösa och icke-religiösa världsåskådningar samt förmågan att jämföra deras utgångspunkter och livsstil med sin egen livsåskådning
- bekanta sig med vetenskaplig forskning, definitioner och förklaringar av religioner, religiositet och irreligiositet samt religionskritik
- behärska begrepp, kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna analysera och reflektera kring världsåskådningsfrågor, till exempel frågor med anknytning till sekulär humanism och religioner, och kunna bilda sig en egen välgrundad ståndpunkt i dessa frågor
- fördjupa sig i de stora världsreligionerna och uppfatta deras viktigaste särdrag, inre mångfald och inflytande på kulturen och samhället
- fördjupa sig i ateismen, agnosticisken och humanismens historia
- förstå att irreligiositet och religiositet är historiskt uppkomna, mångfasetterade och föränderliga fenomen med stor kulturell och samhällselig betydelse.

Centralt innehåll

- undersökning, definition och förklaring av religiositet och irreligiositet; olika uppfattningar om religioners ursprung, religionskritik
- centrala begrepp som används för att förstå religiösa fenomen, såsom myt, helig, rit, symbol och gud
- kristendomens och islams samt buddhismens och hinduismens historiska och geografiska utbredning, uppdelning och grundläggande kännetecken; allmänna drag hos de traditionella åskådningarna i Östasien
- världsåskådningar som ateism, agnosticisken, irreligiositet och sekulär humanism grundar sig på

- religiositetens och irreligiositetens närvaro och inflytande i vardagen, vanereligositet, nya religiösa rörelser, sekularisering och den offentliga maktens princip om konfessionslöshet

LK6 Framtiden (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med framtidsforskningens metoder och uppgifter samt förstå att det går att påverka framtiden med värderingar, handlingar och val, även om det är svårt att förutsäga framtiden
- förstå olika sätt att förhålla sig till den tekniska utvecklingen och förstå hur den teknologiska och tekniska förändringen påverkar samhället, kulturen och miljön
- lära sig färdigheter, såväl attityder och kunskaper som emotionella färdigheter, för att skapa en hållbar framtid samt att förstå effekterna av klimatförändringen och medlen för att bekämpa den och hindren för dem
- kunna bedöma betydelsen av den vetenskapstekniska revolutionen för nutida samhällen och världsåskådningar och för den egna livsåskådningen
- förstå betydelsen av utopier och dystopier som återspeglings av historiska, aktuella och framtida frågor.

Centralt innehåll

- framtidsforskning, svaga och starka signaler, framtidsarbete; möjliga, sannolika och önskvärda framtidsscenarier
- den vetenskapstekniska revolutionen och den tekniska utvecklingen, särskilt digitalisering, maskininlärning, artificiell intelligens och robotik, och deras inverkan på samhället och kulturen
- den möjliga förändringen av människobilden och idealen för ett gott liv: till exempel cyborger, transhumanism, genteknik; olika sätt att förhålla sig till den tekniska utvecklingen
- förändringar i samhället, de ekonomiska strukturerna och arbetet: till exempel robotik, ojämlikhet, förändringar i fördelningen av arbete och välfärd
- ekologiska förändringar med global påverkan: klimatförändringen, massutrotning, minskad biologisk mångfald, folkvandringar
- individuella val och samarbete för en bättre framtid; teknisk utveckling som möjliggör ett gott liv
- olika fiktiva framtidsberättelser och kritik av dem, dystopier och utopier

6.17 Hälsokunskap

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Hälsokunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne med uppgift att främja den studerandes kunskaper om hälsa. Hälsokunskap omfattar förutom att behärska fakta och begrepp, även hälsorelaterade färdigheter, förmåga till självständigt

kritiskt tänkande, fördjupad självkänedom och etiskt ansvar. Det ger en förståelse för det breda spektret av hälsa samt förmåga att identifiera och forma faktorer som gör det möjligt för den studerande att uppskatta, främja och upprätthålla den egna och andras hälsa och en hälsosam miljö. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktionsförmåga. Läroämnets värdegrund bygger på respekt för liv, ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, jämlikhet, ansvar och aktivt medborgarskap.

Undervisningen tar upp frågor om hälsa, trygghet, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande samt därtill hörande fenomen och ser dem som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets men också ur ett globalt perspektiv. Centralt är att hjälpa den studerande att förstå att hälsa är en resurs som krävs för många andra funktioner i vardagen. Undervisningen ska introducera den studerande i språket, begreppen och metoderna för de vetenskapsområden som ligger till grund för läroämnet. Undervisningens syfte är att stödja den studerandes förmåga att söka, bearbeta och använda information individuellt och i grupp samt att kritiskt bedöma hälsorelaterad information och kommunikation. Läroämnets uppdrag är också att utveckla den studerandes förmåga att analysera de faktorer som påverkar hans egna hälsorelaterade val och vanor och bedöma konsekvenserna av dem, samt att identifiera ändamålsenliga sätt att lära sig. Undervisningen utvecklar den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt analysera olika etiska och juridiska frågor som rör hälsa och sjukdom. Dessutom främjas förmågan att göra ändamålsenliga val när det gäller hälsa, liksom även att bygga upp egna resurser och en hållbar framtid.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

I undervisningen i hälsokunskap förverkligas mångsidig kompetens på varierande sätt, vilket hjälper den studerande att utvecklas till en balanserad och bildad människa.

Undervisningen i hälsokunskap ger **kompetens för välbefinnande** genom att utveckla en förståelse för de individuella, sociala och samhälleliga förutsättningarna för välbefinnande samt ge ökad beredskap att främja den egna och andras hälsa och välbefinnande. Hälsokunskap ska utveckla den studerandes självkänedom, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.

Den **kommunikativa kompetensen** utvecklas i läroämnet hälsokunskap både genom läroämnets innehåll och de undervisningsmetoder som används. Undervisningen tar upp faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet såsom emotionella och kommunikativa färdigheter. Att förvärva kunskap tillsammans med andra främjar de sociala färdigheterna och förmågan att samarbeta.

Som ett ämne baserat på olika vetenskaper är det naturligt för hälsokunskap att utveckla den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen**. I hälsokunskap

handleds den studerande i att kombinera den kunskap som genereras av olika vetenskaper och därmed skaffa sig ny kunskap. Läroämnet innehåller mål som ska vägleda den studerande att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt. Läroämnets mål är också att stödja lärandet genom att handleda den studerande att hitta lämpliga lärstrategier och reflektera över vilken betydelse de olika teman som tas upp i hälsokunskap har för den studerande själv.

Läroämnets mål och värdegrund ska få den studerande att bland annat tänka över villkoren för en trygg miljö, ojämlikhet i fråga om hälsa och följderna av livsstilsval. Att reflektera över dessa teman skapar en grund för att identifiera en trygg, rättvis och hållbar framtid och utvecklar därmed den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Etisk kompetens och miljökompetens återspeglas i läroämnet hälsokunskap genom att den studerande analyserar sina egna konsumtionsmönster och hälsoeffekterna av olika miljöer och löser etiska problem.

I hälsokunskap söker man förklaringar till uppkomsten av olika företeelser i olika hälsokulturer och värderar deras betydelse. Därtill undersöker man globala hälsofrågor och hur det går att påverka dem. Behandlingen av sådana teman bidrar till att stärka den **globala och kulturella kompetensen**.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I HÄLSOKUNSKAP

De allmänna målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande ska

- kunna skapa en helhetsbild av hälsa och dess individuella, samhälleliga, sociala och globala förutsättningar, kunna ge välgrundade förslag om hur den egna, andras och omgivningens hälsa och trygghet kan upprätthållas eller främjas samt kunna använda begreppen inom hälsokunskap på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka information från olika källor, tillämpa och analysera hälso-relaterad information och bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet, förstå skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och vardagskunskap när det gäller att beskriva risker, orsaker, verkningsmekanismer och konsekvenser i relation till hälsa och sjukdom samt kunna motivera sina åsikter med hjälp av forskningsdata
- kunna analysera och utvärdera hurdan påverkan ens egna behov, uppfattningar, erfarenheter, attityder och värderingar har när det gäller hälsoval och hur den egna livsstilen och konsumtionsvanorna påverkar hälsan och miljön
- kunna reflektera över etiska frågor som är förknippade med hälsa och sjukdomar samt över den hållbara utvecklingens förutsättningar för och effekter på hälsa
- kunna välja för en själv och med tanke på situationen ändamålsenliga lärstrategier, sätta upp mål för sitt eget lärande och realistiskt kunna bedöma hur målen har uppnåtts.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att stödja lärandet och ge den studerande information om sina framsteg och inlärningsresultat. Bedömningen ska baseras på kriterier härledda från målen för läroämnet och ska bestå av en mångsidig summativ bedömning av lärprocessen och kunskaperna inklusive självvärdering och kamratrespons. Genom att presentera kriterierna för kunskapskraven redan i början av studieavsnittet och genom bedömning och respons under studieavsnittets gång hjälper man den studerande att fokusera sitt lärande.

Bedömningen ska basera sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet i lärokursen och ändamålsenlig begreppsanvändning, den studerandes förmåga att söka information och att tillämpa, analysera, utvärdera, kombinera och underbygga information om hälsa och sjukdomar. Bedömningen ska också ta hänsyn till den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt reflektera över etiska problem i anknytning till hälsa och sjukdom. Dessutom beaktar bedömningen den studerandes förmåga att ställa upp mål för sitt lärande och bedöma hur de uppnåtts. Bedömningen ska inte grunda sig på den studerandes värderingar, attityder, hälso beteende eller andra personliga egenskaper utan på den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor.

OBLIGATORISKA STUDIER

HÄ1 Hälsan som resurs (2 sp)

Modulen ger en helhetsbild av människans resurser, främjande av hälsa och faktorer som påverkar hälsa, hur de hänger samman och deras verkningsmekanismer. I modulen fördjupar och utvecklar den studerande också den förståelse av livsstilens betydelse för hälsan som hen fått under den grundläggande utbildningen och bedömer hur förutsättningarna för hälsa uppfylls i hens eget liv, samt i hens familj och närstående sociala gemenskaper.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer
- kunna förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan samt tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Centralt innehåll

Holistisk hälsa

- centrala faktorer som påverkar hälsan och deras verkningsmekanismer
- centrala socialpsykologiska teorier och modeller som förklarar hälsa och livsstil: teorin om planerat beteende, sociokognitiv teori, hälsouppfattningsmodellen, transteoretiska modellen
- hälsokulturella företeelser: konflikten mellan värdering av hälsa och beteende, medikalisering och insjuknande i en tvångsmässigt hälsosam livsstil såsom ortorexi, livsstilsintervention, alternativa behandlingsformer

Nyckelkriterier för kroppens och sinnets välbefinnande

- hälsofrämjande kost, fysisk aktivitet, vila, sömn och viktkontroll
- sexualitet, sexuell hälsa, sexuella rättigheter
- individuella, kollektiva och samhälleliga faktorer som skyddar den mentala hälsan, stress och kriser som belastande faktorer för den mentala hälsan, sätt att hantera överbelastning
- studievälbefinnande

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

HÄ2 Hälsa och miljö (2 sp)

I modulen utvecklas förmågan att kritiskt värdera hälsorelaterad information och kommunikation och att lära sig principer för att förvärva forskningskunskap. Förutom att undersöka mediemiljön är det viktigt att undersöka hälsoeffekterna av andra livsmiljöer och att bedöma effekten av egna miljöval. I modulen fördjupar sig den studerande även i beroenden och deras effekter.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser och kunna tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga
- kunna söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor
- kunna beskriva formerna och påverkningsätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa
- kunna presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan, samt bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är
- kunna skilja mellan olika former av beroende och de faktorer som påverkar deras uppkomst och analysera hälso- och andra risker med beroende.

Centralt innehåll

Inhämta, bedöma och tolka hälsorelaterad information

- vetenskaplig kunskap och vardagskunskap, kognitiv bias, forskningsprocessens faser, bedömning av hur tillförlitliga forskningsresultat är
- olika former av hälsokommunikation och dess påverkningssätt, bedömning av betydelse och tillförlitlighet i hälsokommunikation

Hälsosam och trygg miljö

- sambanden mellan hälsa och byggd miljö, naturmiljö och psykosocial miljö samt den inverkan de har på hälsan
- hållbar utveckling och hälsa
- trygga miljöer och förebyggande av våld
- arbetshälsa

Njutning och beroende

- biologiska, psykiska och sociala mekanismer som påverkar beroende
- centrala substansberoenden och funktionella beroenden, orsaker till beroende och förebyggande metoder, nackdelar med beroende

HÄ3 Hälsa och samhälle (2 sp)

Modulen ger en bred översikt över historiska trender inom hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar samt framtida utmaningar i samhället. Modulens uppgift är att ta upp faktorerna bakom de viktigaste icke-smittsamma och smittsamma sjukdomarna och undersöka social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan. Det är också viktigt att fördjupa sig i etiska problem som berör hälsa och sjukdom samt globala hälsoutmaningar.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, social- och hälso-politiken och den övriga samhällspolitik, vetenskapen och tekniken har förändrats och utvecklats, samt vilket samband de har med befolkningens hälsa
- kunna identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar, presentera välgrundade lösningar för att förebygga dem och bedöma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället samt livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar
- kunna presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer, kritiskt bedöma hur tjänsterna organiseras och produceras samt bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan
- kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom, beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt, samt analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.

Centralt innehåll

Hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar under olika tider

- hälsosyner och förklaringsmodeller för sjukdom
- viktiga samhällsliga, vetenskapliga och tekniska faktorer som påverkat befolkningars hälsa
- framtidens hälsoutmaningar och möjligheter

Sjukdomar och behandling

- epidemiologisk transition, viktiga icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar
- organisering, produktion och användning av social-och hälsovårdstjänster
- egenvård

Etiska frågor

- etiska analysperspektiv: dygder, konsekvenser, rättigheter, skyldigheter, motiv, värderingar och normer
- centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom såsom fertilitetsbehandlingar, abort, frihet och ansvar när det gäller livsstil, screening, genteknik, eutanasi
- etiska principer inom hälsovård, patienträttigheter, prioritering
- hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och faktorer som påverkar dessa

6.18 Gymnastik

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Syftet med undervisningen i gymnastik är att stödja den studerandes välbefinnande, utveckling och lärande. Undervisningen i gymnastik ger den studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Undervisningens syfte är att handleda den studerande att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga. I undervisningen betonas betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil. Den studerande ska utveckla en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet. I undervisningen i gymnastik ska den studerande få uppleva glädje, en känsla av att lyckas och rörelsekompetens samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande. I gymnastikundervisningen ska man främja alla studerandes jämlikhet och likabehandling.

Gymnastikens uppdrag och mål ska genomföras genom mångsidig och trygg undervisning samt genom att beakta vilka möjligheter olika studiemiljöer och årstider erbjuder. I gymnastikundervisningen används olika arbetssätt och metoder och de studerande tas med i planeringen och bedömningen av aktiviteter samt handleds att ta ansvar för sina egna och gruppens aktiviteter och för tryggheten.

Vid gruppbildning ska den studerandes rätt till fysisk, psykisk och social trygghet beaktas. Den studerandes lärande ska stödjas genom differentiering av undervisningen med beaktande av den studerandes individuella utgångsläge och utvecklingsbehov (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Undervisningen i gymnastik stärker den studerandes motivation, självförtroende och förutsättningar för fysisk aktivitet samt hens förståelse för betydelsen av en fysiskt aktiv livsstil.

Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, vilket i sin tur stärker **kompetensen för välbefinnande** och även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Med funktionsförmåga avses i gymnastiken de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. I gymnastiken lär den studerande sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.

Den studerandes **kommunikativa kompetens** utvecklas med hjälp av de mångsidiga arbetsätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. I anknytning till den kommunikativa kompetensen är det viktigt att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv. Goda kommunikativa färdigheter förutsätter självregleringsförmåga, som att kunna identifiera och förstå sina egna känslor och reglera sina känslouttryck. Gymnastiken som läroämne främjar därmed gemenskapskänslan, ansvarstagandet och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten samt säkerheten även inom hela skolgemenskapen.

Gymnastik i gymnasiet är ett tvärvetenskapligt läroämne, som erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Lärsituationerna i gymnastiken är till sin karaktär problemlösningssituationer, och utvecklar därmed den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan och hjärnans välmående mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

En god funktionsförmåga stärker den studerandes studie- och arbetslivsfärdigheter. I gymnastikundervisningen stärks den **samhälleliga kompetensen** genom att den studerande lär sig ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna och deras säkerhet samt genom att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna. Att försöka sitt bästa, anstränga sig och arbeta långsiktigt för att nå sina mål utgör grunden för såväl gymnastikstudierna som för de övriga studierna och arbetslivet. I gymnastiken upplever de studerande en känsla av gemenskap genom gemensamma aktiviteter, ömsesidig uppmuntran och delaktighet samt strävan mot ett gemensamt mål.

I gymnastiken ska den studerande långsiktigt utveckla sig själv, använda den egna muskelstyrkan och visa respekt för andra. På det här sättet utvecklas den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** som i gymnastiken tar sig i uttryck i en strävan mot det gemensamma goda. Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis. Den studerande lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som är skonsamma för miljön och vilka som belastar miljön, till exempel genom att hen får insikt i etiskt hållbara aktivitetsformer i naturen.

I gymnastikundervisningen används i mån av möjlighet hälso- och sportteknologi och den studerande lär sig kritiskt tolka information och använda medier på ett tryggt sätt, till exempel vad gäller att publicera platsinformation och att publicera bilder på sina prestationer. Fysisk aktivitet fungerar som ett globalt, gemensamt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer och på det sättet stärker den **globala och kulturella kompetensen**.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I GYMNASTIK

De allmänna för undervisningen i gymnastik är att den studerande ska

- lära sig tillämpa rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)
- lära sig bedöma och utifrån bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)
- kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och för att öka den fysiska aktiviteten
- utveckla sin förmåga till självvärdering (ställa upp mål, göra upp en plan och arbeta i riktning mot målen samt bedöma sina framsteg)
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt
- respektera andra i kommunikationssituationer, lära sig hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna, samt stödja gemenskapen genom att uppmuntra andra och ge konstruktiv respons och kamratrespons.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen i gymnastik är att stödja den studerandes arbete, lärande och utvecklingen av den studerandes kunskaper och färdigheter. Bedömningen i gymnastik ska utgå från de mål som i studieavsnittet ställts upp för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Bedömningen ska bestå av respons som främjar den studerandes lärande och arbete. Bedömningen ska även beskriva hur målen för undervisningen nåtts. Bedömningen ska vara fortlöpande och basera sig på olika slags prestationer och mångsidig användning av olika former av bedömning, såsom bedömning som genomförs av läraren, självvärdering och kamratrespons. Bedömningen ska inte basera sig på den studerandes värderingar, attityder eller personliga egenskaper. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte heller användas som grund för bedömningen.

Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i bedömningen i gymnastik så att den studerande ska ha möjlighet att vid behov visa sitt bästa möjliga kunnande på alternativa sätt och med avvikande arrangemang (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

OBLIGATORISKA STUDIER

De obligatoriska studierna ska fördjupa de kunskaper och färdigheter i gymnastik som inhämtats i den grundläggande utbildningen och gymnastikundervisningen ska genomföras mångsidigt i olika studiemiljöer. I undervisningen ska man ta i beaktande de olika årstiderna, lokala förhållanden och de möjligheter som skolan och den omgivande miljön erbjuder. Den studerande lär sig principerna för att utveckla mångsidig fysisk aktivitet och sin funktionsförmåga. Undervisningen ska stödja den studerandes funktionsförmåga, totala välbefinnande och utveckling mot delaktighet samt uppmuntra den studerande till ett livslångt intresse för fysisk aktivitet och till en aktiv livsstil.

GY1 En lärande och aktiv studerande (2 sp)

Den studerande förstår att rörelsefärdigheter och fysisk aktivitet är grundläggande förutsättningar för den egna funktionsförmågan samt för hälsan och välbefinnandet. Den studerande ska få mångsidiga erfarenheter av att utöva idrott tillsammans med andra samt av delaktighet och samhörighet enligt principen om rent spel. Uppfattningen om den egna rörelsekompetensen och en positiv självbild stärks när den studerande lär sig nytt och upplever glädje och avkoppling i gymnastiken.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)
- respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Centralt innehåll

- tillämpning av rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar som är gemensamma för undervisningsgruppen och mångsidigt beaktar studiemiljöns möjligheter (sommars-, vinter- och vattenaktiviteter samt friluftsliv) och som genomförs såväl inomhus som utomhus
- gymnastikövningar och -lekar samt spel som utvecklar undervisningsgruppens samarbetsförmåga och samhörighet

GY2 En aktiv livsstil (2 sp)

I modulen undervisas och uppmuntras den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil och utöva tillräcklig fysisk aktivitet varje dag. Den studerande ska vägledas att förstå att fysisk aktivitet som stödjer funktionsförmågan, hälsan och välbefinnandet förutom idrottsintressen också består av val i vardagen och undvikande av långvarigt sittande. Den studerande ska vägledas att iaktta sina vanor och val i vardagen med beaktande av en hållbar framtid, fysisk aktivitet och hälsa. I undervisningen ska man i mån av möjlighet använda sig av byggda och obyggda studiemiljöer samt hälso- och sportteknologi.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bedöma och utifrån bedömningen ställa upp mål för utvecklingen av sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)
- med beaktande av den egna funktionsförmågan och miljön kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska funktionsförmågan och öka den fysiska aktiviteten
- respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna samt ge konstruktiv respons och kamratrespons
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Centralt innehåll

- självvärdering, upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet
- rörlighet och kroppsvård
- ergonomiska aspekter i rörelser och utförande
- övningar i par eller grupp som utvecklar samarbetsförmågan och samhörigheten

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

Målet för de nationella valfria studierna i gymnastik är att den studerande ska utöva fysisk aktivitet som främjar hälsan och det totala välbefinnandet, ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna samt få positiva upplevelser av den egna kroppen, rörelsekompetens och samhörighet. Läraren ska precisera innehållet tillsammans med de studerande. De nationella valfria studierna i gymnastik erbjuder möjligheter att uppfylla målen för mångsidig kompetens samt att samarbeta med utbildningsanordnare, högskolor och arbets- och näringsliv.

GY3 Nya möjligheter (2 sp)

Syftet med modulen är att särskilt främja den studerandes fysiska funktionsförmåga och mångsidigt stödja hans färdigheter och upplevelse av egen rörelsekompetens genom att hen lär sig nytt.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- mångsidigt öva och tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper på nya sätt
- träna sin kroppskontroll
- identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Centralt innehåll

- introduktion till nya aktiviteter och idrottsgrenar
- upprätthållande och utveckling av rörelsefärdigheterna och de fysiska egenskaperna på mångsidiga sätt

GY4 Gemensam aktivitet (2 sp)

Modulens mål är att särskilt främja den studerandes sociala funktionsförmåga och samhörighet med hjälp av gymnastikundervisningen. Arbetssätten ska präglas av de studerandes delaktighet, aktivitet och samverkan.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- arbeta gemensamt för att uppnå målet som ställts upp för den fysiska aktiviteten
- respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna och ge konstruktiv respons och kamratrespons
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Centralt innehåll

- gemensam fysisk aktivitet, till exempel de gamlas dans, friluftsliv eller någon annan projekthelhet

GY5 Rörelse ger energi (2 sp)

Modulens mål är att särskilt främja den studerandes psykiska funktionsförmåga, positiva självbild, kapacitet och ork med hjälp av gymnastikundervisningen. Undervisningen ska fokusera på att stödja den studerandes funktions- och studieförmåga samt att hen upplever att fysisk aktivitet ger glädje och energi.

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- bedöma sin egen ork och energinivå och kunna göra motiverade val av fysiska aktiviteter för att förbättra funktions- och studieförmågan
- förstå hur orken och studieförmågan kan främjas genom fysisk aktivitet och idrott

- delta i aktiviteterna ändamålsenligt, aktivt och på ett sätt som främjar gemenskapskänslan.

Centralt innehåll

- motionsformer som ger energi
- avslappning och kroppsvård

6.19 Musik

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Undervisningen i musik i gymnasiet ska främja den studerandes aktiva musikaliska verksamhet och delaktighet. I undervisningen i musik ska den studerande bekanta sig med världen på ett multisensoriskt sätt och undersöka den särskilt genom att lyssna. Hen fördjupar ett positivt förhållningssätt till musik och konstnärligt uttryck samt reflekterar över deras betydelse i livet.

Musikundervisningen i gymnasiet erbjuder möjligheter att experimentera med musikaliska uttryck, använda fantasin och arbeta tvärkonstnärligt. Kreativ produktion och sökande efter nya musikaliska lösningar är processer som kräver tid och ro att tänka. De utvecklar uthålligheten och förmågan att tillämpa det man lärt sig i nya situationer.

Utgångspunkten för musikundervisningen är den studerandes upplevelser och de betydelser hen gett musiken. Ett personligt förhållande till musik stärker självkännedomen, det helhetsmässiga välbefinnandet och utvecklingen av en musikalisk identitet. Musikundervisningen fördjupar också den studerandes förståelse av musik som ett samhällsligt fenomen. Det musikaliska och övriga konstnärliga arbetet ger färdigheter för musikalisk medborgerlig aktivitet, kulturellt och samhälleligt inflytande samt kritisk granskning av medie- och ljudmiljön.

Musikstudierna stödjer lärandet och stärker den sociala gemenskapen på många sätt. Att musicera tillsammans är en unik gruppverksamhet som stärker kommunikationsförmågan. Konstruktiv kommunikation och samverkan utvidgar den studerandes syn på musik och andra konstformer liksom hens kulturella värderingar och prioriteringar. Samtidigt utvecklas bland annat förmågan till kreativt och kritiskt tänkande. Dessa färdigheter behöver den studerande både för att skapa sig ett gott liv och för att studera och arbeta inom olika områden.

Den studerande lär sig innebörden av musikaliska begrepp på ett kroppsligt sätt genom auditiva, visuella och motoriska upplevelser i den musikaliska verksamheten. I undervisningen används utöver klingande ljudmaterial även tal, rörelse och bilder samt olika skrivna texter, som noter och tabulaturer.

MÅNGSIDIG KOMPETENS INOM LÄROÄMNET

Studier i musik är en helhetsbetonad musikalisk lärprocess, som går ut på att utveckla kroppsliga, motoriska och kognitiva färdigheter samt uttrycksförmåga i social växelverkan. Förutom detta har musik som läroämne en naturlig koppling till alla delområden inom gymnasiets mångsidiga kompetens.

Musik är till sitt grundläggande väsen ett samspel och en gemensam aktivitet. Som läroämne skapar musik en grund för utvecklingen av **kompetens för välbefinnande** och **för kommunikativ** och **etisk kompetens**. Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelse i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning. Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.

Mångsidig musikundervisning utvecklar den studerandes **kreativa och tvärvetenskapliga kompetens**. Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem. Föreställningsförmågan är också viktig med tanke på **miljökompetensen**. En ekologisk föreställningsförmåga hjälper den studerande att se alternativa valmöjligheter och att väga konsekvenserna av sitt handlande ur ett hållbarhetsperspektiv. Undervisningen i musik stärker den estetiska omdömesförmågan och pekar på beröringspunkterna mellan musik och andra kunskapsområden. Det viktiga i konsten och skapandet är ändå att de hjälper till att se det mänskliga hos andra med allt vad det innebär i form av färdigheter, kunskap, erfarenheter och känslor.

Utvecklingen av **global, kulturell** och **samhällelig kompetens** är på ett naturligt sätt kopplad till målen för musikundervisningen. Musik ger perspektiv på hur det är att vara människa och på samhället. Musik och andra konstformer öppnar och vidgar tänkandet, vilket hjälper att exempelvis se bortom gränser och möta konflikter. Den musikaliska verksamheten utvecklar förmågan att kritiskt bedöma den innebörd som getts åt olika företeelser. Detta gör det möjligt för den studerande att vid behov motsätta sig ett tänkande som bygger på odemokratiska värden som kränker människovärdet eller till exempel andra kulturer. Musik lär den studerande att agera ansvarsfullt och tillsammans med andra mot ett gemensamt mål, också tillsammans med sådana som inte har samma bakgrund som hen själv. Med hjälp av musik och annan konst är det möjligt att hantera också svåra ämnen i livet.

Musik är ett kulturellt fenomen och även sätten att göra musik är kulturella. Därför fördjupar studierna i musik den studerandes förståelse för kulturen och kulturarvet i både sitt eget land och i andra länder. Sålunda kan musikstudierna stärka respekten för kulturell mångfald och dialogen mellan olika grupper.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I MUSIK

De allmänna målen för musikundervisningen hänför sig till musikalisk mångsidighet, musikaliskt kreativt tänkande, musikens betydelser och musikalisk växelverkan samt musiklärande och demokrati. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Musikalisk mångsidighet

Målet är att den studerande ska

- vidareutveckla sina musikaliska färdigheter som att sjunga, spela och lyssna
- fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, musikgenrer och musikens historia
- använda musikteknologins möjligheter för att göra musik.

Musikaliskt kreativt tänkande

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig intresserat och nyfiket till musik och andra konstnärliga uttrycksätt
- experimentera modigt med nya och även ovanliga musikaliska idéer, också tillsammans med andra
- förstå den kreativa processens natur och acceptera ofullbordade processer.

Musikens betydelse och musikalisk kommunikation

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig öppet och med respekt till olika kulturer samt föra dialog om musikaliska erfarenheter
- genom musik lära sig att förhålla sig förstående till olika upplevelser och livssituationer
- kunna använda musik för att upprätthålla och främja välbefinnande
- handha säkerhet i ljud- och musikmiljöer och skydda hörseln.

Musiklärande och demokrati

Målet är att den studerande ska

- identifiera sina musikaliska styrkor och uppmuntras att använda och utveckla dem
- sätta mål för sin musikaliska verksamhet och utveckla sina verksamhetsätt
- kunna använda musikaliska och andra konstnärliga uttrycksformer i sitt samhällsengagemang
- förstå och känna sitt ansvar i frågor som gäller yttrandefrihet, integritet och upphovsrätt.

BEDÖMNING

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande när det gäller att utvärdera och främja det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen, utvecklingen av de musikspecifika arbetssätten och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen tar man hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunskaper kan komma till uttryck på vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, särskilt under studieperioderna, och inte hans musikalitet.

OBLIGATORISKA STUDIER

MU1 Intro – ljud och jubel (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera
- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter
- utforska och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället
- agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.

Centralt innehåll

- uppgifter och repertoar som utvecklar en mångsidig röst användning och färdigheter att sjunga och musicera tillsammans med andra
- uppgifter som uppmuntrar till kreativ produktion och konstnärligt uttryck
- repertoar för lyssnande och musicerande som inspirerar till reflektion över musikens betydelse
- möjligheter att använda musikteknologi på ett mångsidigt sätt
- konsertbesök och att bekanta sig med andra konst- och kulturtjänster i den mån det är möjligt

MU2 Puls – musikaliska uttryck (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen
- utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga
- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser
- modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer.

Centralt innehåll

- repertoar som utvecklar olika delområden inom musikalisk kompetens
- finländska musikkulturer och de studerandes egna musikkulturer
- uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga även med hjälp av teknologi

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

MU3 Genre – global nyfikenhet (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar
- förhålla sig nyfiket och genom upplevelser sätta sig in i musikgenrer och musikkulturer som är nya för hen själv
- uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld
- identifiera sina egna utgångspunkter och de utmaningar och möjligheter som interkulturell ömsesidighet innebär.

Centralt innehåll

- olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer samt de betydelser och värderingar som är kopplade till dem
- musikkulturer som en del av kulturen
- mångsidigt arbete med olika former av musik

MU4 Demo – kreativt tillsammans (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kreativa förmåga i en musikalisk eller tvärkonstnärlig process
- ta ansvar för gruppens musikaliska verksamhet
- fördjupa sin förståelse för olika sätt att påverka genom musik och interaktion
- förstå relationen mellan musik och andra konstformer och medier.

Centralt innehåll

- planering av hur modulens mål ska uppnås och en studerandeorienterad planering av repertoaren
- musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser
- musikens effektivitet till exempel i interaktion, inom lyrik och andra konstformer, medier eller i samhället

6.20 Bildkonst

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Bildkonst är visuell kulturföstran där den studerande utforskar verkligheten med konstens medel. Det primära målet för läroämnet är att den studerande ska förstå vilken betydelse bildkonst och annan visuell kultur har i hans eget liv. Erfarenheter, fantasi och målinriktat arbete utgör grunden för multisensoriskt lärande. I undervisningen studeras estetiska, ekologiska och etiska värderingar inom konst och övrig visuell kultur. Den studerande stärker sina kunskaper om det immateriella och materiella kulturarvet, som stödjer överföring och förnyelse av traditioner.

Undervisningen ska stödja en mångsidig allmänbildning och den studerandes utveckling till en aktiv lokal och global aktör. Den studerande ska erbjudas ett varierat utbud av möjligheter att utveckla färdigheter för framtida studier, arbete och internationell verksamhet. Studierna ger förutsättningar för att utveckla ett kreativt och kritiskt tänkande, påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

Undervisningen i bildkonst ska fördjupa den studerandes visuella multilitteracitet inom kulturens område liksom även språkmedvetenheten. De studerande iakttar, producerar, tolkar och värderar bilder genom att använda visuella och andra sätt att producera information. Språken inom olika kunskapsområden öppnar nya perspektiv på det fenomen som studeras. Undervisningen uppmuntrar till fördjupning av den kulturella kompetensen genom tvärkonstnärliga och tvärvetenskapliga angreppssätt. Den studerande bli bekant med olika konstsyner. I studierna studeras betydelsen av visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället ur historiskt och kulturellt perspektiv. Den studerande handleds i att motivera sina åsikter och uppfattningar om bildkonst och annan visuell kultur.

I undervisningen i bildkonst studeras verk, produkter och fenomen som både är bekanta och nya för den studerande. Med bild avses två- och tredimensionella verk och produkter och kopior av dem. I den visuella kulturen ingår även bilder som den studerande själv framställt liksom naturen, byggda miljöer, föremål, mediebilder och verk som definieras som konst. Den studerande deltar i valet av innehåll och uttrycksätt. Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av arbetsmetoder och lärmiljöer. Den studerande uppmuntras att experimentera med verktyg, material och uttrycksätt och använda dem på ett kreativt sätt. Nya tekniker, mediemiljöer och former av audiovisuell kultur är samtidigt både föremål för undersökning och visuella uttrycksmedel. Den studerande ska fördjupa sig i aktuella fenomen och arbetsätt inom den visuella kulturen och med olika former av deltagande och inflytande. I undervisningen drar man också mångsidigt fördel av de möjligheter som museer och andra kulturaktörer erbjuder. Gymnasiestudierna i bildkonst skapar en bra grund för att bygga upp ett personligt och livslångt förhållande till visuell kultur.

MÅNGSIDIG KOMPETENS INOM LÄROÄMNET

Studierna i bildkonst stödjer den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom den sinnliga njutning och de känslor som bilder föder och genom de betydelser den studerande själv skapar. Att förstå och uttrycka en visuell kultur som har betydelse för en själv stödjer identitetsbygge, mänsklig tillväxt, välbefinnande och kontinuerligt lärande. Studierna ger verktyg för att respektera och uppskatta individens och gemenskapens kulturella mångfald. Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttrycksätt.

Studierna i bildkonst utvecklar den **kommunikativa kompetensen** med hjälp av att skapa dialog och förståelse mellan människor genom att granska, dela och diskutera olika bildkulturer. Studierna utvecklar samarbetsförmågan genom

helhetsbetonat arbete som är typiskt för konsten. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.

Bildkonst fördjupar den studerandes multilitteracitet för visuell kultur, vilket också bidrar till att utveckla **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Det arbete som är typiskt för konsten omfattar olika sätt att undersöka, uttrycka, presentera och verka. I studierna utforskas kulturfenomen genom visualisering och andra sätt att producera kunskap. I bildtolkningen undersöks också en bilds intertextuella referenser till exempel till en sång, en pjäs eller en annan bild. Den studerande producerar och tolkar visuell kultur ur olika konst- och vetenskapsdiscipliners perspektiv.

Den samhällseliga kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker de värderingar och betydelser den visuella kulturen uttrycker, till exempel i byggda miljöer, i föremål, i medier och i konsten. Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. Läroämnet ger möjligheter att undersöka hur demokratins tillstånd och de grundläggande rättigheterna förverkligas och utvecklas med konstnärliga medel. Den studerande bekantar sig också med juridiskt skyddade intressen som upphovsrätt, yttrandefrihet och integritet. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.

Studierna i bildkonst fördjupar den **etiska kompetensen och miljökompetensen** genom att den studerande med hjälp av bilduttryck undersöker etiska och ekologiska frågor om miljön, samhället och den globala världen. Den studerande handleds att reflektera över sina egna val, lösningar och handlingar ur ett hållbarhetsperspektiv. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker. Den studerande uppmuntras att verka lokalt och globalt i frågor som gäller kulturellt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Genom det konstnärliga arbetet öppnas alternativa framtidsperspektiv.

Den globala och kulturella kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker den kulturella mångfalden i verkligheten. Den studerande uppmuntras att bygga sin identitet och att uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv. I bildkonst analyserar och reflekterar den studerande över sin egen relation till den rådande kulturen i samhället. Den studerande handleds att undersöka hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen. Kulturarvet granskas både ur globalt och nationellt perspektiv och utifrån den studerandes kulturella bakgrund. Den studerande uppmuntras att behandla kulturell mångfald och fenomen i anslutning till globaliseringen i sitt visuella arbete.

ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN I BILDKONST

De allmänna målen för undervisningen i bildkonst är uppdelade på tre målområden: bilders betydelse, delaktighet och medverkan, uttrycks- och tolkningsförmåga. De allmänna målen är följande:

Bilders betydelse

Målet är att den studerande ska

- förstå betydelsen av konst, miljö och annan visuell kultur i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- bygga sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder
- utveckla sin förmåga och sina styrkor att ta emot, förstå och producera materiellt och immateriellt kulturarv
- tolka hurdana estetiska, ekologiska och etiska värden som är kopplade till bildkonst och annan visuell kultur
- utforska betydelsen av bildkonst och annan visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället vid olika tidpunkter och i olika kulturer;
- förstå betydelsen av sinnlig njutning, föreställningar, känslor och kreativt tänkande för det egna lärandet och välbefinnandet.

Delaktighet och medverkan

Målet är att den studerande ska

- ta ställning till de värden som kommer till uttryck i bildkonsten och i annan visuell kultur
- kunna tillämpa metoder för visuell produktion, kommunikation och teknik för att presentera synsätt, vara delaktig och påverka
- utveckla kritiskt tänkande i miljöfrågor och i den egna verksamheten
- utnyttja föreställningar i det visuella tänkandet, i skapandeprocessen och i föreställningen av alternativa förfaringsätt
- kunna använda ett undersökande angreppssätt vid planering, utförande och i bilduttryck
- ta hänsyn till kulturell mångfald och hållbar livsstil i sin verksamhet.

Uttrycks- och tolkningsförmåga

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål för undersökande, långvarigt och fenomencentrerat arbete och lärande som är typiskt för konsten
- fördjupa den visuella kulturens multilitteracitet genom att utnyttja olika kunskaper vid skapande och tolkning av bilder
- utveckla sin visuella läskunnighet, medielläskunnighet och förmåga att tolka omgivningen för att producera och tolka visuell kultur
- fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt
- kunna skapa och tolka bilder genom att koppla dem till olika konstuppfattningar
- studera bildkonst och annan visuell konst ur verkets, upphovsmannens, mottagarens och samhällets synvinkel.

BEDÖMNING

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur.

Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och moduls specifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av läroprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter har utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetsätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

OBLIGATORISKA STUDIER

K01 Egna bilder, delade kulturer (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta bilder som är viktiga för den studerande själv och för andra människor samt dela sina tankar genom bilder och andra sätt att producera kunskap
- använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp
- tillämpa medel och tekniker som används i visuell kommunikation för att presentera synsätt och vara delaktig och påverka
- utforska och tolka konst ur individens, gruppens och samhällets perspektiv
- utforska och tolka den visuella kulturen under olika tider och i olika kulturer och sociala gemenskaper
- utforska och tolka aktuella fenomenen inom bildkonst och annan visuell kultur
- förstå betydelsen av bildkulturer i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- förstå betydelsen av visuell kultur som ett uttryck för kulturell mångfald, i förnyandet av kulturarvet och med tanke på hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Mina bilder

- den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till konst, bilder och annan visuell kultur

- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Konstens och miljöns bilder

- sätt att producera, redigera och presentera bilder i konsten, miljön och medierna
- begrepp och bildsamlingar inom bildkonst och annan visuell kultur
- olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur
- påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur

K02 Rum, platser och fenomen i miljön (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta verk, produkter och tjänster samt digitala, byggda och naturliga miljöer som är viktiga för den studerande själv och för andra människor
- beskriva sina iakttagelser och tankar om miljöer, produkter och tjänster med hjälp av bilder och andra sätt att producera kunskap
- undersöka kopplingarna mellan miljöns bilder och sina egna bilder, konsten och kulturarvet
- tillämpa processer, tekniker och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering för att skapa bilder, ensam eller i grupp
- utforska och tolka byggda miljöer, produkter och tjänster med tanke på samhällsutveckling, rättigheter och hållbar utveckling
- utveckla sin förmåga att skapa, tolka, värdera och agera när det gäller bilder i miljön
- förstå betydelsen av visualitet i hållbar planering, kommunikation och användning av produkter, tjänster och arkitektur
- förstå de möjligheter till påverkan och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, etiskt och ekologiskt hållbar framtid.

Centralt innehåll

Mina bilder

- den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till miljöns bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Miljöns bilder

- sätt att producera, redigera och presentera bilder i miljön, medierna och konsten
- begrepp och bildsamlingar inom arkitektur, design och medier
- sambandet mellan den visuella kulturens verk och olika syner på konstens uppgift och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i anknytning till miljön
- påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur

NATIONELLA VALFRIA STUDIER

K03 Bilder kommunicerar och påverkar (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin egen relation till digitala bilder, medier, konst och teknologi genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan
- bredda sina kunskaper om medier, konst, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt
- undersöka mediekulturen i sin produktion och tolkning av verk, produkter och tjänster
- använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp
- tolka visuella kulturprodukter som kombinerar olika sätt att skapa kunskap och de intertextuella relationer som ingår i dem
- tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv
- ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur med sina bilder
- undersöka mediernas och konstens bilder när det gäller identitetsbygge, överföring och förnyande av kulturarvet samt hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och mediekulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till mediernas bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i medierna

- producera, redigera och visa en bild digitalt och på andra sätt
- begrepp och bildsamlingar inom medier, kommunikation och konst
- sambandet mellan mediepresentationer och olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom medier och annan visuell kultur

KO4 Konstens många världar (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka, tolka och värdera konstbilders personliga och samhälleliga betydelser
- fördjupa sin egen relation till bilder från olika tidsperioder och kulturer
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp
- använda uttrycks-, presentations- och förfaringssätt som är typiska för samtida konst
- tolka konsten ur verkets, upphovsmannens, mottagarens, konstinstitutionernas och samhällets synvinkel
- undersöka aktuella fenomen i bildkonsten och annan visuell kultur i sitt bildkonstnärliga uttryck
- med sina bilder ta ställning till de värderingar som förekommer i bildkonst och annan visuell kultur
- undersöka bildkonst och annan visuell kultur när det gäller identitetsbygge, hållbar utveckling och för att förmedla och förnya kulturarvet.

Centralt innehåll

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och konstvärldar som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i konsten

- traditionella och nya sätt att skapa, redigera och presentera bilder
- konstens begrepp och bildsamlingar
- konst producerad under olika tidpunkter och i olika kulturer som föremål för forskning

- sambandet mellan konsten och olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhällsliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom bildkonst och annan visuell kultur

6.21 Studiehandledning

LÄROÄMNETS UPPDRAG

Studiehandledningen har som uppdrag att ge den studerande möjlighet att inhämta sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet, studierna och arbetslivet. Studiehandledningen ska stärka den studerandes aktivitet och engagemang, funktionsförmåga och förmåga att lära sig lära samt hens färdigheter att planera sin karriär. Med den studerandes aktivitet och engagemang avses här den studerandes förmåga att bygga sin framtid samt hens färdigheter att fatta beslut som berör studier och karriär. Studiehandledningen stärker den studerandes tro på sina egna möjligheter att nå de mål som ställts upp och den studerande lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar.

Studiehandledningen kopplar samman studierna med arbetslivet och främjar rättvisa, likabehandling, jämställdhet, jämlikhet och delaktighet samt förebygger utslagning från utbildning och arbetsliv. Med hjälp av genusmedveten handledning strävar man efter att bryta ner könssegregeringen inom olika utbildningar och på arbetsmarknaden. Studiehandledningen utvecklar kunskaper och färdigheter som främjar tillgången till kunnig arbetskraft och bidrar till att efterfrågan på och utbudet av kunnande möts i framtidens arbetsliv.

MÅNGSIDIG KOMPETENS I LÄROÄMNET

Under studiehandledningen utvecklar den studerande kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som deltar aktivt i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv. Hen reflekterar över sin verksamhet och arbetar konstruktivt tillsammans med andra. Studiehandledningen hjälper den studerande att utveckla sin **samhälleliga kompetens** och sin **kommunikativa kompetens**.

Den studerande kan med stöd av studiehandledningen aktivt söka information samt kritiska granska och tillämpa den. Hen lär sig utveckla sin **kompetens för välbefinnande**. Den studerande vänjer sig vid att känna igen sina styrkor samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.

Studiehandledningen bidrar till att i enlighet med målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens** utveckla den studerandes uthållighet, problemlösnings-

förmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande utvecklas inom de kunskaps- och livsområden som ställts upp som mål för den **etiska kompetensen** och **miljökompetensen** samt för den **globala och kulturella kompetensen**.

ALLMÄNNA MÅL FÖR STUDIEHANDLEDNINGEN

Studiehandledningen stödjer den studerandes framtidstro och ger hen mod att påverka sin framtid. De allmänna målen för studiehandledningen är att den studerande ska

- hitta sina egna sätt att lära sig som också stödjer kontinuerligt lärande
- få stöd för att planera och ta kontroll över sitt eget liv samt att fatta beslut som gäller utbildning och karriärval
- planera och ta kontroll över sin tidsanvändning
- kunna bedöma sin aktivitet och sina resurser, sitt behov av handledning och stöd samt sina kommunikativa färdigheter och förmågan att arbeta i grupp
- förstå vilken betydelse de värderingar, uppfattningar och människor som är viktiga i ens liv, har för val och beslut
- lära sig självvärderingsfärdigheter och kunna kartlägga och formulera sina kunskaper och styrkor
- känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningssystemen som gäller fortsatt utbildning, arbetsliv och karriärplanering samt kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier
- lära sig bedöma hur de egna studie- och karriärplaneringsfärdigheterna utvecklats
- öva sig i att utvärdera vilka färdigheter hen har i informationssökning och informations- och kommunikationsteknologi för att söka information om utbildning och arbetsliv
- fästa uppmärksamhet vid sin förmåga att bedöma hur tillförlitliga och ändamålsenliga olika informationskällor är för den egna karriärplaneringen
- kunna agera och analysera sitt agerande i digitala miljöer samt andra miljöer som behandlar karriärplanering.

BEDÖMNING

För studiehandledningen ges inget vitsord som i de övriga läroämnena, utan studieavsnitten bedöms med en anteckning om avlagda studier. I studiehandledningen ska bedömningen baseras på den studerandes självvärdering och på interaktiv, handledande och uppmuntrande respons i samband med olika skeden av handledningsverksamheten. Varje studerande ställer upp sina egna mål och i studiehandledningen följer man upp hur de förverkligas.

OBLIGATORISKA STUDIER

SH1 Jag som studerande (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera och formulera sina styrkor, kunskaper och intresseområden
- känna till de förfaringssätt som gäller gymnasiestudierna samt hur studierna är uppbyggda
- sätta sina val i prioritetsordning i relation till de egna planerna
- vara förtrogen med de studiefärdigheter och -metoder samt arbetssätt som behövs i gymnasiet
- förstå den individuella studieplanens betydelse för karriärplaneringen
- kunna planera sina studier i förhållande till de krav som gäller avläggandet av studentexamen
- förstå hur de egna valen inverkar på möjligheterna att söka till fortsatta studier
- kunna planera sin tidsanvändning så att hen klarar av de krav som studierna och det övriga livet ställer
- identifiera olika sätt att främja sin hälsa och funktionsförmåga.

Centralt innehåll

- individuell studieplan: studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär
- självkännedom och egna styrkor samt mångsidig identifiering, utveckling och dokumentering av det egna kunnandet
- aktivitet och engagemang, vardagsfärdigheter och livskompetens, tilltro till den egna förmågan, funktionsförmåga
- välbefinnande, studieförmåga, balans i livet
- studiefärdigheter och färdigheter att söka information, förmåga att lära sig lära
- informationskällor, digitala handledningstjänster och ansökningssystem som anknyter till fortsatta studier och framtidsplanering
- orientering i arbetslivet och information om utbildningar på andra stadiet och vid högskolor
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

SH2 Fortsatta studier, arbetsliv och framtid (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna planera sin framtid och känna till olika utbildningsalternativ och vilka möjligheter arbetslivet erbjuder i en föränderlig värld
- fördjupa sitt kunnande som rör självkännedom, färdigheter att planera sitt liv och livskompetens
- identifiera och formulera samt dokumentera sina kunskaper

- känna till centrala arbetslivsfärdigheter och kunna bedöma sitt eget kunnande i relation till dem
- känna till olika former av arbetsliv och sysselsättning samt förstå vilken betydelse förändringar i samhället och ekonomin har för sysselsättningen
- känna till de olika formerna av entreprenörskap och kunna analysera sitt eget förhållningssätt till entreprenörskap
- känna till olika internationella utbildnings- och sysselsättningsalternativ
- kunna agera i kulturellt pluralistiska verksamhetsmiljöer
- känna till alternativ för fortsatta studier som är viktiga för en själv samt vilka inträdeskrav och urvalsprocesser som anknyter till dem
- kunna söka arbete och känna igen olika sysselsättningsmöjligheter.

Centralt innehåll

- uppdatering av den individuella studieplanen; studieplanen, planen för studentexamen och planen för fortsatta studier och yrkeskarriär
- planering av fortsatta studier och framtid, ansökan till fortsatta studier i Finland och utomlands
- kunskap om arbetsliv, arbetslivsfärdigheter och entreprenörskap i en föränderlig och mångskiftande värld
- orientering i arbetslivet, information om fortsatta studier samt förmåga att samla erfarenhet
- kontroll över den egna ekonomin, studiestöd och boende
- främjande av det egna välbefinnandet
- förmåga att förutse framtiden och känna till vad som är viktigt att lära sig för att möta framtida kunskapsbehov
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

6.22 Temastudier

Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta temastudier som utvecklar mångsidig kompetens. Målen och innehållet för temastudierna ska fastställas i den lokala läroplanen.

6.23 Gymnasiediplom

I studieavsnitten som byggs upp på lokal nivå kan ingå gymnasiediplom som avläggs inom ett läroämne eller en läroämnegrupp. Syftet med gymnasiediplomen är att ge den studerande möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse genom ett arbete som den studerande utfört och utvecklat under en längre period. Gymnasiediplomarbetet ger en mångsidig bild av den studerandes förmåga att arbeta målinriktat och de färdigheter som den studerande utvecklat samt hens djupgående kunskap på området i fråga. Avläggandet av gymnasiediplom fördjupar den mångsidiga kompetens som utvecklas under

gymnasietiden. Gymnasiediplomarbetet ska även avspegla den studerandes förmåga att tänka, skapa, tolka och värdera samt hens intressen som bygger på eget engagemang. Gymnasiediplomet skapar förutsättningar för att stärka den egna och andras delaktighet, aktivitet och helhetsmässiga välbefinnande i gemenskapen.

Gymnasiediplom kan avläggas i huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik, mediekunskap, musik, dans och teaterkonst. Ett gymnasiediplom omfattar två studiepoäng. Gymnasiediplomen ger de studerande möjlighet att med tanke på fortsatta studier utvärdera kunskaper och styrkor som de utvecklat under gymnasietiden. Gymnasiediplomen kompletterar de kunskaper som framgår av avgångsbetyget från gymnasiet och studentexamensbetyget.

Gymnasiediplom kan i enlighet med utbildningsanordnarens beslut avläggas i ett eller flera läroämnen eller läroämnesgrupper. Ett gymnasiediplom kan ingå i de valfria studierna i ett läroämne på det sätt som fastställs i den lokala läroplanen. Utbildningsstyrelsen ger separata anvisningar för avläggande av respektive gymnasiediplom.

I den lokala läroplanen ska man, i fråga om de gymnasiediplom som utbildningsanordnaren erbjuder, beskriva gymnasiediplomens uppdrag och allmänna mål samt redogöra för bedömning och för målen och de centrala innehållen för respektive gymnasiediplom i studieavsnitt om två studiepoäng.

ALLMÄNNA MÅL FÖR GYMNASIEDIPLOMEN

Gemensamma mål för alla gymnasiediplom är att den studerande ska

- ställa upp egna mål och utgångspunkter för avläggandet av gymnasiediplomet
- arbeta målinriktat, självständigt och i samverkan med andra
- undersöka och uttrycka kulturell verklighet på sätt som är kännetecknande för respektive kunskapsområde
- tillämpa de särskilda kunskaper som inhämtats under gymnasietiden och intressen som bygger på eget engagemang
- använda och fördjupa mångsidig kompetens som hen utvecklat under gymnasiestudierna
- välja ändamålsenliga studiemiljöer och arbets- och uttryckssätt
- bedöma hur man uppnått målen samt arbetsprocessen, slutresultatet och helheten
- stärka sin egen och andras delaktighet, medverkan och helhetsmässiga välbefinnande i gymnasiegemenskapen.

BEDÖMNING

Bedömningen av gymnasiediplomen ska basera sig på ett självständigt arbete som utförs individuellt eller i grupp under gymnasietiden och som visar specialkompetens och intresse. Gymnasiediplomet ska bedömas som en helhet. I bedömningen av gymnasiediplomet ska man ge den studerande respons

på hur målen som ställts upp för gymnasiediplomet uppnåtts. Bedömningen av gymnasiediplomet ska vara mångsidig och tillförlitlig och motsvara den kunskapsnivå som den studerande visat i läroämnet eller läroämnesgruppen. Inom ramen för processen då gymnasiediplomet avläggs ska även den studerande själv utvärdera sin prestation.

HEGD1 Gymnasiediplom i huslig ekonomi (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för huslig ekonomi och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- kunna redogöra för och förmedla de mål och utgångspunkter som hen ställt upp för gymnasiediplomet
- visa sin kunskap och sin färdighet i huslig ekonomi genom att använda undersökande och tillämpande arbetsätt i studierna, samverka, förvärva kunskap tillsammans med andra och dela kunskap samt kritiskt utvärdera kunskapen och arbetet
- kunna producera en helhet där valet av innehåll, uppgiftens syfte och planerings- och arbetsprocess stödjer varandra.

Centralt innehåll

- utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet, från det tema och den idé som den studerande valt samt från planerings- och arbetsprocessen
- omfattar diplomarbetet, en essä och självvärdering samt en portfölj om den studerandes kunskap i huslig ekonomi som bedöms utifrån de givna kriterierna

KOGD2 Gymnasiediplom i bildkonst (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för bildkonst och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visar sitt kunnande inom bildkonst och annan visuell kultur genom att producera, tolka och värdera olika bilder på ett mångsidigt sätt
- kunna redogöra för och förmedla de mål och utgångspunkter som hen ställt upp för gymnasiediplomet
- kunna producera en konstnärlig och visuell helhet där arbetssätten och hur innehållet presenteras stödjer och kompletterar varandra
- visa sitt kunnande inom bildkonst och övrig visuell kultur
- kunna utvärdera arbetsprocessen och verket med utgångspunkt i sitt eget lärande.

Centralt innehåll

- utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet samt den uppgift, det perspektiv och arbetssätt som den studerande valt
- omfattar verket och arbetsprocessen, självvärdering och en portfölj som beskriver den studerandes kunskaper om bildkonst och övrig visuell kultur

SDGD3 Gymnasiediplom i slöjd (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för slöjd och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visa sin förmåga att självständigt planera och framställa slöjdprodukter av hög kvalitet samt bedöma sitt kunskaper
- visa att hen känner till och behärskar olika skeden och krav som är förknippade med arbetsprocessen i slöjd; att ställa upp mål, skapa en idé och planera
- behärska, följa upp och utvärdera sitt arbete, sin läroprocess samt de resurser hen använder
- i en självständigt planerad produkt kunna ta i beaktande estetiska och etiska aspekter samt ekologiska krav
- kunna avgöra vilka krav som ställs på produkten eller verket i dess bruksmiljö vad gäller hur fungerande, ekonomisk, ergonomisk, innovativ och tekniskt utformad den är.

Centralt innehåll

- utgår från den valda uppgiften och idén, från planerings- och arbetsprocessen och från självvärderingen av dessa
- omfattar en slöjdprodukt eller ett verk och en portfölj som beskriver planerings- och framställningsprocessen samt självvärderingen

GYGD4 Gymnasiediplom i gymnastik (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för gymnastik och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- ska på ett mångsidigt sätt kunna reflektera över betydelsen av fysisk aktivitet i sitt liv och samtidigt utveckla sin fysiska funktionsförmåga, sitt fysiska specialkunskaper och intresse samt sin samarbetsförmåga.

Centralt innehåll

- omfattar en helhet som innehåller delområdena fysisk prestationsförmåga, kunskaper om gymnastik och idrott, specialkunskaper, intresse och samarbetsförmåga samt självvärdering i form av en portfölj

MEGD5 Gymnasiediplom i mediekunskap (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för mediekunskap och de kunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visa sin kompetens samt förmåga att använda medieverktyg, mediala uttrycksformer och möjligheter på ett kreativt sätt
- visa sin förmåga att kritiskt välja, tolka, bedöma och strukturera information
- kunna analysera sin egen relation till media och identifiera mediernas verksamhetsfält.

Centralt innehåll

- utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet samt den uppgift, det perspektiv och arbetssätt som den studerande valt
- omfattar en helhet som består av en portfölj och en medieprestation

MUGD6 Gymnasiediplom i musik (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för musik och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visa sitt musikaliska kunnande och intresse genom att förbereda ett projekt som påvisar kunskaper och färdigheter i musik eller genom att sammanställa en portfölj över sina musikstudier och sin musikaliska verksamhet under gymnasietiden.

Centralt innehåll

- den studerandes musikaliska självbiografi, ett musikprojekt eller en musikportfölj, ett sammandrag och ett utlåtande av bedömarna
- olika arbetssätt och delområden

DAGD7 Gymnasiediplomet i dans (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för dans och de kunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- vidareutveckla sitt kunnande inom dans med hjälp av diplomarbetet
- skriftligt beskriva sin lärstig och sin utveckling inom dans.

Centralt innehåll

- dansuppgiften kan vara ett solo- eller grupparbete där den studerande kan välja att antingen uppträda som dansare eller att göra en koreografi
- ett skriftligt arbete i anslutning till dansuppgiften
- en essä som ingår i gymnasiediplomet i dans

TEGD8 Gymnasiediplom i teaterkonst (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för teaterkonst och de kunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- stärka sina färdigheter i drama och teaterkonst samt utveckla de kommunikativa färdigheterna och förmågan att utvärdera sina prestationer.

Centralt innehåll

- ett tema som den studerande själv valt inom något område av teaterkonst och en föreställning som anknyter till temat
- att hantera arbetsprocessen
- förmåga att utvärdera den konstnärliga processen
- förmåga att förstå den konstnärliga helheten
- teaterkonstens metoder
- samarbets- och kommunikationsfärdigheter
- helhet som består av föreställningen och en portfölj

Bilaga 1 Statsrådets förordning om gymnasieutbildning

810/2018

Statsrådets förordning om gymnasieutbildning

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs med stöd av gymnasielagen (714/2018):

1 kap.

Allmänna riksomfattande mål för utbildningen

1 §

Utveckling till en bildad samhällsmedlem

Gymnasieutbildningens mål är att stöda den studerandes balanserade psykiska, fysiska och sociala utveckling samt att främja respekten för livet, de mänskliga rättigheterna, den hållbara utvecklingen, miljön och den kulturella mångfalden. I all verksamhet vid läroanstalten stöder utbildningen aktivt jämställdhet och likabehandling.

Utbildningen styr den studerande till att verka demokratiskt, ansvarsfullt och aktivt som en del av en lokal, nationell, europeisk och global gemenskap.

2 §

Kunskaper och färdigheter

Utbildningen utvecklar på bred basis den studerandes färdigheter att tillägna sig, kombinera och använda sina kunskaper och färdigheter samt att mångsidigt tillämpa det han eller hon har lärt sig även över läroämnesgränserna. Utbildningen stärker och fördjupar den studerandes allmänbildning i en föränderlig verksamhetsmiljö och ger kunskaper och färdigheter i de studier som anges i bilagorna.

Utbildningen utvecklar den studerandes färdigheter med tanke på fortsatta studier, arbetslivet, företagande, samhället och internationalisering.

Utbildningen stärker grunden för den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter och intresse för att upprätthålla dessa i olika skeden av livet. Utbildningen stöder utvecklingen av den studerandes etiska tänkande.

Utbildningen stärker greppandet av helheter, inlärningsfärdigheterna, det vetenskapliga och därtill hörande kritiska tänkandet, kreativiteten, arbetsfärdigheterna, färdigheterna för samverkan och samarbete, färdigheterna för att skaffa och hantera information, de datatekniska användar- och tillämpningsfärdigheterna samt förmågan att uttrycka sig själv skriftligt och muntligt på båda de inhemska språken och på andra språk samt genom konst.

3 §

Kontinuerligt lärande och handledning

Utbildningen ska orientera, engagera och skapa förutsättningar för kontinuerligt lärande och förbättra den studerandes förmåga att hantera framtiden och göra beslut som gäller den samt förbättra förmågan att planera karriären och livet.

Utbildningen utvecklar den studerandes färdigheter att bedöma och förnya sitt kunnande och att identifiera sina styrkor och utvecklingsbehov.

Den studerande kan utnyttja den studiehandledning och övriga handledning som han eller hon har fått och tar allsidigt del av alternativen för fortsatta studier samt kan under gymnasiestudierna utarbeta en ändamålsenlig plan för fortsatta studier och karriären.

4 §

Studiemiljöer och verksamhetskultur

Gymnasieutbildningen ska mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ökar kännedomen om fortsatta studier, arbetslivet och data- och kommunikationstekniken. Studiemiljöerna ska stöda den studerandes studiemotivation och hjälpa honom eller henne att hitta sina styrkor. Studiemiljöerna ska berika den studerandes erfarenheter mångsidigt och vara pedagogiskt och funktionellt ändamålsenliga.

Gymnasiets verksamhetskultur ska stöda den studerandes egen aktivitet och verksamhet i gemenskapen samt främja alla studerandes möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön och verksamhetskulturen. Studierna ska eftersträva en positiv inställning till lärandet.

5 §

Särskilda mål för gymnasieutbildningen för vuxna

I gymnasieutbildning för vuxna beaktas kunskaper, färdigheter och kompetens som de studerande förvärvat tidigare.

Målet är att en vuxenstuderande får sådana studie-, kommunikations- och språkfärdigheter samt datatekniska kunskaper och färdigheter som behövs för både fortsatta studier och sysselsättning och för framgång i arbetslivet. Undervisningen ska ge färdigheter för kontinuerligt lärande samt stöda utvecklingen av den studerandes personlighet.

I anordnandet av utbildningen beaktas vuxenstudiernas särdrag. Vid sidan om studerande som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen kan undervisningen beakta ämnesstuderande som studerar ett eller flera läroämnen som ingår i gymnasiets lärokurs samt andra specialgrupper.

6 §

Mål för den förberedande utbildningen

Målet för utbildningen som ordnas för invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål och som förbereder för gymnasieutbildning är att förbättra den studerandes färdigheter i läroanstaltens undervisningsspråk samt att förbättra den studerandes studiefärdigheter. Syftet är dessutom att ge den studerande färdigheter att delta som en aktiv medborgare i det finländska samhället. Utbildningen syftar också till att i mån av möjlighet stöda och främja de studerandes kunskaper i sitt eget modersmål.

810/2018

2 kap.

Ordnande av utbildning

7 §

Ansökan om tillstånd att ordna utbildning

Ett sådant tillstånd att ordna utbildning som avses i 3 § i gymnasielagen (714/2018) ska sökas senast ett år innan den planerade starttidpunkten för utbildningen. Undervisnings- och kulturministeriet kan även behandla en ansökan som lämnats in senare än detta.

8 §

Redogörelser och handlingar som fogas till ansökan om tillstånd att ordna utbildning

I ansökan om tillstånd att ordna utbildning ska följande redogöras och motiveras:

- 1) det i 4 § 1 mom. i gymnasielagen avsedda behovet att ordna utbildningen,
- 2) det planerade antalet studerande,
- 3) den planerade starttidpunkten för utbildningen,
- 4) de kommuner där utbildningen ska ordnas,
- 5) undervisningsspråken,
- 6) eventuellt ordnande av utbildning vid en internatskola.

Till ansökan fogas dessutom:

- 1) en redogörelse för sökandens ägaraktörer och hur förvaltningen ordnas samt en sammkommuns eller en registrerad sammanslutnings eller stiftelses stiftelseurkunder,
- 2) uppgifter om den föregående avslutade räkenskapsperiodens balansräkning och resultaträkning eller en tillförlitlig uppskattning av balansräkningen och resultaträkningen under räkenskapsperiodens gång om bokslutet inte ännu gjorts,
- 3) en redogörelse för sökandens likviditet och soliditet och hanteringen av dessa samt en redogörelse för verksamhetens lönsamhet under det planerade startåret för verksamheten och därpå följande fyra år,
- 4) en plan över undervisningspersonal som uppfyller behörighetsvillkoren,
- 5) en plan över lokaler och studiemiljöer som ska användas,
- 6) en läroplan som ska följas i utbildningen,
- 7) en plan över samarbetet med de instanser som avses i 8 § 1 mom. i gymnasielagen,
- 8) en plan över kvalitetsledningen och den kontinuerliga utvecklingen av den som avses i 56 § i gymnasielagen.

Om ansökan gäller en ändring i ett gällande tillstånd ska de omständigheter som avses i 1 mom. redogöras och motiveras till den del de anknyter till de ändringar som söks.

9 §

Förutsättningar för beviljande av en särskild utbildningsuppgift

Vid beviljande av en sådan särskild utbildningsuppgift som avses i 6 § 1 mom. i gymnasielagen beaktas

- 1) det riksomfattande utbildningsbehovet med tanke på att främja särskild kompetens och att stärka den nationella kompetensreserven,

- 2) det riksomfattande och regionala ansökandet till utbildning, studerandenas behov att kombinera gymnasieutbildning med en stark specialisering eller ett specialintresse och behov att skapa individuella studievägar,
- 3) undervisningsutbudet enligt den särskilda utbildningsuppgiften, sökandens samarbetsnätverk och verksamhetens genomslag,
- 4) personalens behörighet, särskilda kompetens och tillräcklighet, lokalernas, utrustningens och läroplanernas lämplighet, utvecklandet av verksamheten och studerandenas möjligheter att delta i och påverka hur undervisningen och utbildningen utvecklas, samt sökandens beredskap att rikta resurser till skötseln av den särskilda utbildningsuppgiften,
- 5) eventuella andra saker som är väsentliga med tanke på den särskilda utbildningsuppgiften som söks.

Om det i en särskild utbildningsuppgift ingår en riksomfattande utvecklingsuppgift beaktas vid beviljandet av utbildningsuppgiften dessutom

- 1) det riksomfattande behovet att utveckla den undervisningsinriktning som den särskilda utbildningsuppgiften avser,
- 2) sökandens förutsättningar och beredskap att fungera som riksomfattande utvecklare av den egna undervisningsinriktningen,
- 3) utvecklingsverksamhetens riksomfattande betydelse och genomslag samt tillgänglighet,
- 4) andra omständigheter som är betydelsefulla med tanke på utvecklandet.

10 §

Innehållet i en riksomfattande utvecklingsuppgift

En riksomfattande utvecklingsuppgift kan innefatta

- 1) en skyldighet att på riksnivå utveckla och sprida modeller och god praxis i fråga om pedagogik, verksamhetskultur och lärmiljöer för den undervisningsinriktning som den särskilda utbildningsuppgiften avser samt att på riksnivå stärka personalens pedagogiska färdigheter och kompetens,
- 2) en skyldighet att utveckla och främja samarbetet mellan utbildningsanordnare och andra aktörer inom området för den särskilda utbildningsuppgiften.

3 kap.

Undervisning och bedömning

11 §

Dimensionering av studierna

Studier som hör till lärokursen för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning poängsätts enligt deras omfattning. I utbildning för unga ges undervisning i medeltal 14 timmar 15 minuter per studiepoäng och i utbildning för vuxna i medeltal 9 timmar 20 minuter per studiepoäng. Därtill innefattar studierna en sådan mängd självständigt arbete för den studerande som behövs med tanke på studiernas mål och innehåll och som är skälig för den studerande.

12 §

Studiernas struktur och studieavsnittens omfattning

I lärokurserna för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ingår enligt bilaga 1–3 till denna förordning obligatoriska och riksomfattande valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda de studerande.

I lärokurserna kan därtill ingå gymnasiediplom och andra valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. I lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning kan de valfria studierna innefatta studier avsedda för att höja vitsord från den grundläggande utbildningen.

Utbildningsanordnaren beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds för de studerande. Den studerande ska dock ha möjlighet att genomgå valfria studier enligt bilaga 1–2 som studieavsnitt som omfattar två studiepoäng. Gymnasiediplomen omfattar två studiepoäng.

13 §

Språkundervisning

Den obligatoriska språkundervisningen enligt bilaga 1–2 ordnas som lång lärokurs (A-språk) som grundar sig på A-lärokursen som har genomgåts i den grundläggande utbildningen och inleddes i årskurserna 1–6 och som medellång lärokurs (B1-språk) som grundar sig på B1-lärokursen som har genomgåts i den grundläggande utbildningen. Den valfria undervisningen i språk ordnas som kort lärokurs (B2-språk) som grundar sig på B2-lärokursen som inleddes i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen och som kort lärokurs som inleds i gymnasiet (B3-språk).

Den studerande kan studera fler än ett A-språk. Lärokursen i det andra inhemska språket studeras antingen som A- eller B1-språk. För en studerande som befriats från studierna i det andra inhemska språket på basis av 29 § i gymnasielagen kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas som B3-språk.

I gymnasieutbildning för unga ska utbildningsanordnaren erbjuda den studerande B2- eller B3-språk som valfria studier i minst två olika språk. I gymnasieutbildning för vuxna ska utbildningsanordnaren erbjuda den studerande B2- eller B3-språk som valfria studier i minst ett språk.

14 §

Undervisning i modersmål och litteratur samt språk för andra studerande än finsk- eller svenskspråkiga

En studerande som har samiska, romani eller ett främmande språk som modersmål kan undervisas i modersmål och litteratur som avses i bilaga 1–2 enligt lärokursen för finska eller svenska som andraspråk och litteratur.

Om en studerande med samiska, romani eller ett främmande språk som modersmål undervisas i sitt eget modersmål får den studerandes totala antal obligatoriska studier i modersmål och litteratur och andra språk samt den studerandes totala antal obligatoriska studier vara mindre än vad som bestäms i bilaga 1 till denna förordning. I detta fall studeras det andra inhemska språket som ett valfritt ämne.

Om en studerande med ett främmande språk som modersmål undervisas i finska eller svenska enligt lärokursen för finska eller svenska som andraspråk och litteratur får

810/2018

undervisningen i modersmål och litteratur samt i det andra inhemska språket fördelas på undervisningen i nämnda läroämnen på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer.

15 §

Undervisning i modersmål och litteratur i utbildning som förbereder för gymnasieutbildning

I utbildning som förbereder för gymnasieutbildning undervisas läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen för finska eller svenska som andraspråk och litteratur.

16 §

Undervisning som ordnas vid straffanstalter

I undervisning som ordnas vid straffanstalter kan avvikelser göras från bestämmelserna i bilaga 2 till denna förordning på det sätt som föreskrivs i läroplanen.

17 §

Vitsordsskala

Vid bedömning med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. En underkänd prestation anges med vitsordet 4.

Ett studieavsnitt eller läroämne som inte bedöms med siffror bedöms som avlagt eller underkänt.

4 kap.

Ikraftträdande

18 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2019.

Helsingfors den 4 oktober 2018

Undervisningsminister
Sanni Grahn-Laasonen

Regeringsråd
Matti Sillanmäki

Studier som ingår i lärokursen för gymnasieutbildning för unga		
Ämnesgrupp och läroämne	Obligatoriska studier i studiepoäng	Antal riksomfattande valfria studier som erbjuds de studerande i studiepoäng
<i>Studier i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk</i>		
-Modersmål och litteratur	12	6
-A-språket	12	4
-B1-språket	10	4
-B2- och B3-språken		16+16
<i>Matematisk-naturvetenskapliga studier</i>		
-Gemensamma studier i matematik	2	
-Kort eller lång lärokurs i matematik		
- Kort	10	4
- Lång	18	6
-Biologi	4	6
-Geografi	2	6
-Fysik	2	12
-Kemi	2	8
<i>Humanistisk-samhälleliga studier</i>		
-Filosofi	4	4
-Psykologi	2	8
-Historia	6	6
-Samhällslära	6	2
-Religion eller livsåskådningskunskap	4	8
-Hälsokunskap	2	4
<i>Studier i konst- och färdighetsämnen</i>		
-Gymnastik	4	6
-Musik och bildkonst totalt	6	
-Musik	2 eller 4	4
-Bildkonst	2 eller 4	4
<i>Studiehandledning</i>	4	

810/2018

Ämnesgrupp och läroämne	Obligatoriska studier i studiepoäng	Antal riksomfattande valfria studier som erbjuds de studerande i studiepoäng
<i>Tematiska studier</i>		6
Obligatoriska studier totalt	94 eller 102	
Riksomfattande valfria studier enligt denna bilaga minst	20	
Studierna totalt minst	150	

Studier som ingår i lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna

Ämnesgrupp och läroämne	Obligatoriska studier i studiepoäng	Antal riksomfattande valfria studier som erbjuds de studerande i studiepoäng
<i>Studier i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk</i>		
-Modersmål och litteratur	10	2
-A-språket	12	4
-B1-språket	10	4
-B2- och B3-språken		12
<i>Matematisk-naturvetenskapliga studier</i>		
-Gemensamma studier i matematik	2	
-Kort eller lång lärokurs i matematik		
- Kort	10	4
- Lång	18	6
-Biologi, geografi, fysik och kemi totalt	10	10
- Biologi	2 eller 4	
- Geografi	2 eller 4	
- Fysik	2 eller 4	
- Kemi	2 eller 4	
<i>Humanistisk-samhälleliga studier</i>		
-Religion eller livsåskådningskunskap, historia, samhällslära och filosofi sammanlagt	12	10
- Religion eller livsåskådningskunskap	2	
- Historia	4	
- Samhällslära	4	
- Filosofi	2	
-Psykologi		4
<i>Tematiska studier</i>		
Obligatoriska studier totalt	66 eller 74	2
Studierna totalt minst	88	

Studier som ingår i lärokursen för utbildning som ordnas för invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål och som förbereder för gymnasieutbildning

Läroämne och ämnesgrupp	Obligatoriska studier i studiepoäng
Modersmål och litteratur	20
Andra inhemska språket, främmande språk, den studerandes modersmål	6
Matematik, fysik, kemi, biologi, geografi	4
Historia och samhällslära	4
Studiehandedning	4
Obligatoriska studier totalt	38
Studierna totalt minst	50

Bilaga 2 Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.1 De första grunderna i språket	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.2 Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikations-situationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikations-situationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artig språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelse	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	Den studerande reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).	Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.	Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.	Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.	Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B1.2 Flytande grundläggande språkfärdighet	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutymerna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B2.1 Självständig språkfärdighet, grundnivå	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika situationer ställer.	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B2.2 Fungerande självständig språkfärdighet	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, komma med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen, såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt bedöma det hörda och/eller lästa.	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
C1.1 Avancerad språkfärdighet, grundnivå	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikations-situationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.

Bilaga 3

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ANVISNING

7.11.2019

OPH-2264-2019

Anordnarna av gymnasieutbildning

MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING AV DEN STUDERANDES LÄRANDE I UNDERVISNING I SAMISKA SOM KOMPLETTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 3 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör

Olli-Pekka Heinonen

Undervisningsråd

Petri Lehiköinen

BILAGA

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2264-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i samiska är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i samiska ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i samiska ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hans multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbets sätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i samiska som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det samiska språkets särdrag. Läroplanen i samiska kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

UNDERVISNINGENS UPPDRAG

Undervisningen i samiska ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet vilket bidrar till att hans uppskattning för det samiska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i samiska.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det samiska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsörråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

UNDERVISNINGENS MÅL

Målen för undervisningen i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttrycksätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande

- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om samiskans struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med de samiska språken som helhet samt förstå sin egen roll som upprätthållare av samiskan.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspezifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

STUDIER

SM01 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala samiska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontext, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

SM02 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå de samiska språken som helhet bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- samiska och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

SM03 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation

- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt att målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

SM04 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrerna och uttrycksmedlen inom samisk skön- och facklitteratur samt film
- bredda sina läsfärdigheter, analysera och tolka litteratur av och om samer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna samernas historia och det materiella och immateriella samiska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, mytiska berättelser, jojkning och sångtradition
- narrativitet i multimodala texter, till exempel teater, film och musik

SM05 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala samiska texter, samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur samiskt perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmiddel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

SM06 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen i samiska
- lära sig använda andra samiska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, bearbetning och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst

SM07 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på samiska
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

SM08 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om samisk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om samer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska samisk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar
- den samiska litteraturen och litteratur om och av samer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

BETYG

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

Bilaga 4

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ANVISNING

7.11.2019

OPH-2265-2019

Anordnarna av gymnasieutbildning

MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING AV DEN STUDERANDES LÄRANDE I UNDERVISNING I ROMANI SOM KOMPLETTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 4 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör

Olli-Pekka Heinonen

Undervisningsråd

Petri Lehikoinen

BILAGA

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2265-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i romani är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i romani ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i romani ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hans multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även dra nytta av sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i romani som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det romska språkets särdrag. Läroplanen i romani kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

UNDERVISNINGENS UPPDRAG

Undervisningen i romani ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppgift är att stödja och utveckla den studerandes språkliga

medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det romska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i romani.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det romska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

UNDERVISNINGENS MÅL

Målen för undervisningen i romani som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt

- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om den finländska romanins struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med de romska dialekter som talas på olika håll i världen samt förstå sin egen roll som upprätthållare av det romska språket i Finland.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de moduls specifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av hans lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

STUDIER

RM01 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala romska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

RM02 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå romanins ställning bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- romani och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

RM03 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation

- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

RM04 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrer inom romsk skön- och facklitteratur samt film och deras uttrycksmedel
- bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur på romani och litteratur av och om romer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna romernas historia och det materiella och immateriella romska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, romernas sångtradition och mytiska berättelser
- multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik

RM05 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala romska texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur den romska kulturens perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmiddel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

RM06 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- lära sig använda andra romska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst

RM07 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på romani
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

RM08 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om romsk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om romer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska romsk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats
- den romska litteraturen och litteratur av och om romer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

BETYG

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

Bilaga 5

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ANVISNING

7.11.2019

OPH-2266-2019

Anordnarna av gymnasieutbildning

MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING AV DEN STUDERANDES LÄRANDE I UNDERVISNING I DEN STUDERANDES EGET MODERSMÅL SOM KOMPLETTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 5 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör

Olli-Pekka Heinen

Undervisningsråd

Petri Lehikoinen

BILAGA

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2266-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i eget modersmål är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i eget modersmål ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i eget modersmål ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och färdigheter att använda flera språk parallellt samt fördjupar hans multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt.

Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Denna anvisning har utarbetats för alla språk som undervisas som eget modersmål. Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i eget modersmål som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan där målen för undervisningen fastställs och innehållet väljs med beaktande av det aktuella språkets särdrag, bland annat skriftsystemet. Läroplanen kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

UNDERVISNINGENS UPPDRAG

Undervisningen i det egna modersmålet ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det egna modersmålet ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i det egna språket.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det egna modersmålet breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsörråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

UNDERVISNINGENS MÅL

Målen för undervisningen i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttrycksätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om det egna modersmålets struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter.

BEDÖMNING

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga

och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

STUDIER

EM01 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

EM02 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av det egna modersmålet och text som meningsskapande helheter.

Centralt innehåll

- modersmål och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

EM03 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet

- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

EM04 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrer inom skön- och facklitteratur samt film på det egna modersmålet och deras uttrycksmedel
- bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna det egna modersmålets materiella och immateriella kulturarv.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur
- multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik

EM05 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

EM06 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- lära sig använda andra texter på det egna modersmålet som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stödjer skribentens egen röst

EM07 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

EM08 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om litteratur på det egna modersmålet och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur.

Centralt innehåll

- granska litteratur på det egna modersmålet i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällsrelaterad kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats
- litteratur som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

BETYG

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i eget modersmål som kompletterar den grundläggande utbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

Tryckt
ISBN 978-952-13-6624-6
ISSN 1798-887X

Online
ISBN 978-952-13-6625-3
ISSN 1798-8888

Grunderna för gymnasiet läroplan 2019 är en av Utbildningsstyrelsen fastställd föreskrift som ligger till grund för utbildningsanordnarens läroplansbeslut. Grunderna för gymnasiet läroplan 2019 ger en gemensam grund för de lokala läroplanerna och främjar genomförandet av en jämlik undervisning i hela landet.

I Grunderna för gymnasiet läroplan 2019 fastställs mål och centralt innehåll för mångsidig kompetens och för läroämnena samt för den övriga undervisningen som avses i gymnasielagen. I grunderna behandlas även uppgörandet av den lokala läroplanen och dess innehåll, gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund, genomförandet av undervisningen, handledningen av och stödet för den studerande samt bedömningen av den studerandes lärande.

Grunderna för gymnasiet läroplan 2019 främjar gymnasieutbildningens syfte att i enlighet med gymnasielagen stödja de studerandes utveckling till goda, harmoniska och bildade människor och aktiva samhällsmedlemmar. Gymnasieutbildningen ska i enlighet med Grunderna för gymnasiet läroplan ge de studerande beredskap för kontinuerligt lärande och personlig utveckling samt livskompetens och färdigheter för ett aktivt medborgarskap.

Utbildningsstyrelsen
www.utbildningsstyrelsen.fi
www.oph.fi/svenska/bokhandel